

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΠΑΛΛΗΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Η ΑΣΦΑΛΙΣΙΣ

ΩΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

ΠΛΗΡΗΣ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ
ΑΠΟ ΚΑΘΑΡΩΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΣΚΟΠΙΑΣ,
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΝΟΜΕΝΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΝΘΕΤΟΝ ΔΟΜΗΝ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΕΞΕΤΑΖΕΙ ΟΛΟΠΛΕΥΡΩΣ.

ΑΘΗΝΑΙ 1971

“Η τύχη δι’αίτιον κατά συμβεβηκός
έν τοις κατά προαίρεσιν
των ἔνεκά του γιγνομένοις”.

Ἄριστοτέλης (Μετ. 065 β, 28)

Ἀφιεροῦται εἰς τὴν σύζυγόν μου
καὶ μητέρα τῶν τέκνων μου Φαίδραν
δι' ὅσα ὑπὲρ ἐμοῦ ἔπραξεν καὶ πράττει.

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΛΛΗΣ

Ἡ ἔγκριστις τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς δὲν ὑποδηλοῖ ἀποδοχὴν ὑπὸ τῆς Σχολῆς
τῶν γνωμῶν τοῦ συγγραφέως.

(ἄρθρον 202 παρ. 2 τοῦ Ν. 5343/1932)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΠΑΛΛΗΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Η ΑΣΦΑΛΙΣΙΣ

ΩΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1971

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΘΕΡΜΩΣ

Τὸν Σεβαστὸν μου Καθηγητὴν,

Πρύτανι τῆς ΠΑΝΤΕΙΟΥ

Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

Κύριον ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΝ ΠΕΡΑΙΚΑΝ

διὰ τὴν εὐμενῆ ἐπὶ τῆς διατριβῆς μου εἰσήγησιν.

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΛΛΗΣ

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α

Συμφώνως τῷ νόμῳ ἀφορῶν εἰς τὴν ἐπισήμανσιν τῶν σημείων τῆς πραγματείας, καθ' ἃ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην **προάγεται** ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Θεωρία.

Ἡ ἀνὰ χεῖρας πραγματεία μας συνεισφέρει εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἐπιστήμης διττῶς :

Πρῶτον συνθετικῶς, διότι ἀποτελεῖ ἀπηρτισμένην ὀργανικὴν καὶ ἐξαντλητικὴν ἔκθεσιν τῶν ἀπόψεων καὶ τοῦ προβληματισμοῦ τῆς διεθνοῦς ἐπιστήμης ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου μας, καὶ

Δεύτερον, διότι ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους προβάλλει πρωτοτύπους ἀπόψεις μας καὶ δὴ οὐχὶ μόνον ἐρμηνευτικὰς ἀλλὰ καὶ διαγνωστικὰς.

Διότι ἀποστολὴ ταύτης εἶναι, τόσον ἡ πρωτότυπος ἐρμηνεία γνωστῶν φαινομένων, ὅσον καὶ ἡ χάρις εἰς τὴν πολυετῆ θητείαν μας περὶ τὰ ἀσφαλίστικά, διάγνωσις—ἂν μὴ ἀποκάλυψις—φαινομένων ἢ πτυχῶν φαινομένων τοῦ ἀντικειμένου μας, πὺν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἔχον διαλάβη τῆς προσοχῆς τῶν ἐρευνητῶν, ἐπιστέγασμα δὲ τῶν συμπερασμάτων μας εἶναι ὅτι «τὸ αἶτημα τῆς ὁμοιομορφίας τοῦ κόσμου» ἀποτελεῖ τὴν πεμπτοσίαν τοῦ ἀσφαλίστικοῦ φαινομένου καὶ τὸ βαθύτερον νόημα τῆς παρουσίας προσφορᾶς μας πρὸς τὴν ἐπιστήμην.

Τοιαύτης οὔσης τῆς ὑφῆς τῆς πραγματείας μας, καθίσταται εὐχερεστέρα ἡ κατὰ τὸν νόμον καὶ τὰ εἰωθότα ἐπισήμανσις τῶν σημείων ἐνθα προάγεται δι' αὐτῆς ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ θεωρία, δεδομένου ὅτι, αὐτὸς οὗτος ὁ πίναξ περιεχομένων αὐτῆς, ὡς ἔχει καταλλήλως διαμορφωθῆ, ἀποτελεῖ καὶ εὐρετήριον τῶν σημείων τούτων διὰ τῆς γενομένης συστηματικῆς διατάξεως καὶ ὑπογραμμισεῶς των.

Περαιτέρω δύναται νὰ ἀξιολογηθῆ ἐπὶ γενικοῦ ἐπιπέδου καὶ εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἀναπτύξεις.

ΓΕΝΙΚΩΣ Ἄγόμεθα ἀπὸ τῆς κλασσικῆς ἀπόψεως τοῦ MAX WEBER, καθ' ὅν :

Πνευματικαὶ ἀλληλουχίαι αἰ πραγματολογικαὶ ἀλληλουχίαι τῶν ἀντικειμένων, ἀλλὰ προβλημάτων αἰ πνευματικαὶ ἀλληλουχίαι τῶν ἐξ αὐτῶν προβλημάτων».

Νέα μέθοδος Εἰς τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν προσθέτομεν τὴν βεβαίαν θέσιν, ὅτι «διὰ νὰ ὑπάρξῃ νέα ἐπιστήμη πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῆ νέα μέ-

θοδος ἀπολήγουσα εἰς ποιοτικῶς διάφορα τῆς ἀρχικῆς συνθέσεως συμπεράσματα».

Τὸ ἔργον ἡμῶν λαμβάνομεν ὑπὸ τὴν ὀλοκληρωμένην μορφήν συνθετικῆς ἐποπτείας πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ σύνολον τῶν περὶ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου θεωριῶν καὶ ὅπου δὲν ἔχουν εἰσέτι διατυπωθῆ τοιαῦται μετὰ σαφηνείας, προσπαθοῦμεν νὰ συναγάγωμεν γενικὰς θεωρητικὰς ἀρχὰς ἐκ τῆς μελέτης αὐτῶν τούτων τῶν πραγμάτων, τοῦτ' ἔστιν τῆς τεχνικῆς, τῆς οἰκονομικῆς καὶ νομικῆς ἀπόψεως τῆς ἀσφαλίσεως. Τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα εἶναι ἀπηρτισμένη γνωστικὴ καὶ ἐπιστημολογικὴ ἐνόησις, ἢ ἀσφάλεια καὶ ἢ ἀσφάλισις — ἢ πρώτη ὡς ἐπιδίωξις, ἢ δευτέρα ὡς μέσον διὰ τὴν προηγουμένην.

Τριμερῆς Διεπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ἀνάλυσις.
Ἐπὶ τὴν ἀνωτέρω ὀπτικὴν γωνίαν ἐξετάζοντες τὸ ἀσφαλιστικὸν φαινόμενον ἐκτελοῦμεν διεπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ ἀνάπτυξιν. Διότι σταθμίζομεν τὸ ἀντικείμενον : Τεχνικῶς, Οἰκονομικῶς, Νομικῶς, ἤτοι μὲ τὰ κριτήρια τῆς Ἐφαρμοσμένης Μαθηματικῆς Ἐπιστήμης, τῆς Ἐφαρμοσμένης Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Νομικῆς. Ἐπιπροσθέτως φωτίζεται τὸ ἀντικείμενον ἀπὸ τὸν προβολέα ἐτέρων ἐπιστημῶν εἴτε ἐπιστημονικῶν μαθήσεων ἰδίως τῆς κοινωνιολογίας, ὑπὸ τὴν μορφήν μάλιστα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς.

ΕΙΔΙΚΩΣ Διεξοδικώτερον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐπέκεινα τῶν προεἰρηστικῶν ἀναφερομένων συμβολαῖ εἰς τὴν Ἐπιστήμην ἐμπεριέχονται ἰδίως :

- Εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς φύσεως τῆς ἀσφαλίσεως
- Εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς τυχαιότητος
- Εἰς τὴν θέσιν τοῦ προβληματισμοῦ τῶν πιθανοτήτων ἐπὶ τῆς αἰτηματικῆς ἀρχῆς τῆς ὁμοιομορφίας τοῦ κόσμου
- Εἰς τὴν τοποθέτησιν τῶν ἀναφορῶν πρὸς τὴν Ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου, τὴν Οἰκονομικὴν, τὴν Στατιστικοαναλογιστικὴν τεχνικὴν
- Εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου (Ἀτομικὴ καὶ Ὀμαδικὴ Ψυχολογία) ὁμοῦ μὲ τὴν ψυχοστατιστικὴν τοποθέτησιν αὐτοῦ

— Εἰς τὴν ὀλόπλευρον ἱστορικὴν θεώρησιν τοῦ γίνεσθαι ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀπόψεως.

**Πολλαπλότης
καὶ ἐνότης** Παρὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ἐκθέσεως, ἥτις καθιστᾷ, τὴν ἀνὰ χεῖρας διατριβὴν πραγματικὸν Ἐγχειρίδιον τῆς Ἀσφαλιστικῆς Ἐπιστήμης καὶ Τεχνικῆς, ἡ ἐνότης τοῦ συνόλου διατηρεῖται ὄχι ἀπλῶς ἀλώβητος ἀλλὰ ζωηρὰ καὶ ἔντονος, χάρις εἰς τὴν φαινομενολογικὴν μεθοδολογίαν, τὴν ὁποίαν — ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν — διὰ πρῶτην φοράν εἰς τὴν (προσιτὴν τῷ γράφοντι) Ἑλληνικὴν καὶ ξένην βιβλιογραφίαν προσφέρει τὸ παρὸν πόνημα.

Πρακτικότης Ἄλλὰ ὁ γράφων ἀφωρμήθη ἐκ τῆς ἀμέσου ἐργασιακῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν παλλομένην πραγματικότητα τῶν ασφαλιστικῶν ἐργασιῶν, διὰ τὴν ἀποτολμῆσιν τὴν θεωρητικὴν του ἐξερεῦνησιν. Τούτου ἕνεκα, ἅπαντα τὰ διαλαμβανόμενα ἐν τῇ διατριβῇ ἐνδιαφέρουσι θετικώτατα πάντα ἐπιδιδόμενον εἰς τὰ ασφαλιστικὰ ζητήματα, εἴτε πάντα ἐνδιαφερόμενον δι' αὐτὰ : ἀπὸ τοῦ ασφαλιστικοῦ Πράκτορος μέχρι τοῦ θεωρητικοῦ Νομικοῦ ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ Νομοθέτου.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Α'.

Προβολὴ νέας Ἐπιστήμης

Ὅθεν, κατὰ πρῶτον λόγον, ἡ συμβολὴ τοῦ ἔργου εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἐπιστήμης ἐγκείται :

- 1) Εἰς τὴν πρωτότυπον τοποθέτησιν τοῦ προβληματισμοῦ ἐπὶ τῆς ἀλληλουχίας τῶν πνευματικῶν προβλημάτων, κατὰ λογικὴν προτεραιότητα
- 2) Εἰς τὴν διεπιστημονικὴν ἐπιφάνειαν, ἥτις προσεδόθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀντικειμένου
- 3) Εἰς τὴν φαινομενολογικὴν μεθοδολογίαν, ἥτις ἐπέτρεψεν ὠλοκληρωμένην ἐποπτεῖαν τοῦ πολυσυνθέτου ἀντικειμένου τῆς Ἀσφαλιστικῆς Ἐπιστήμης
- 4) Εἰς τὸν συνδυασμὸν θεωρητικῆς ἀναπτύξεως μὲ πρακτικὴν ἐκλεκτικότητα τῶν ἀναπτύξεων, καὶ
- 5) Εἰς τὴν τοιοντοτρόπως ἐπιτευχθεῖσαν προβολήν, ἐν ὅλῳ αὐτῆς τῷ μεγαλείῳ, μιᾶς πολυμεροῦς ἀλλ' ἐνιαίας ἐπιστήμης, τῆς **ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**, ἣν ἐγκατεστήσαμεν εἰς τὸ ὑψηλὸν βᾶθρον αὐτῆς ταύτης τῆς ἱστορίας τῆς ἀσφαλίσεως.

Β'. Χρησιμοποιούντες παραδείγματα ἐκ τῆς βιοτικῆς ἐμπειρίας Ὑποτύπωσης τοῦ ἀσφαλιστοῦ καὶ παρουσιάζοντες ταῦτα πλαισιωμένα μὲ τῶν προβλεπτῶν θεωρητικὴν ἐρμηνεῖαν καὶ ἔνταξιν εἰς τὸ ὄλον οἰκοδόμημα τοῦ ἀνελίξεων ἔργου, ἐδώσαμεν τὴν προδιαγραφὴν τῶν πιθανωτέρων οἰκολογικῶν ἐξελίξεων τοῦ ἀσφαλιστικοῦ θεσμοῦ, πλέον. Ἐξ ἄλλου, διὰ τῆς παραθέσεως πινάκων, στατιστικομαθηματικῶν τύπων, ἐξηγηματικῶν κλειδῶν καὶ τῶν δεδομένων τῆς ἐποχῆς (ἀπὸ τῆς ἡμετέρας σκοπιᾶς πάντοτε) παρέχομεν τὴν δυνατότητα εἰς τὸν μελετητὴν τοῦ συγγράμματος νὰ προβῇ αὐτὸς οὗτος εἰς ἐπαληθεύσεις ἢ προσέτι, νὰ χωρήσῃ καὶ εἰς ἰδίαν διερεύνησιν. Ἄρα, ἢ κατ' ἐπιστημονικὴν πρόγνωσιν ὑποτύπωσης τῶν προβλεπτῶν ἀνελίξεων εἶναι «πραγματιστικὴ» (κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ W. JAMES: βοηθεῖ εἰς τὴν πράξιν, ἀναφέρεται εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν πραγματικότητα τοῦ οἰκονομικοῦ βίου).

Τὸ στοιχεῖον τοῦ κινδύνου Ceteris Paribus Ὡς ἐκ περισσοῦ καὶ ἐπιπροσθέτως τῶν προαναγεγραμμένων, ἄτινα ὑποθέτομεν — πρὸς στιγμήν — ὡς μὴ ὑπάρχοντα. Κατὰ τὴν ἀρχὴν μιᾶς οἰονεὶ ἐνδεχομενικότητος, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι : α) Τὰ προαναφερόμενα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ συνιστοῦν πολὺτροπον συμβολὴν εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἐπιστήμης (καὶ δὴ οὐχὶ μόνον ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν γλωσσικῶν συνόρων)· β) οὐχ ἦττον ὅμως, ἀκολουθοῦντες τὴν μέθοδον τοῦ Ceteris Paribus (ἦν τὸσάκις ἐφηροῦσαμεν κατὰ τὴν μελέτην τῶν δεδομένων τῆς μελέτης μας) λέγομεν ὅτι : ἔστω, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἡ προαναφερομένη συμβολή, ἢ ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαφανισθῇ ἄρκεῖ ὅμως νὰ ἔμεναν ὅσα περὶ κινδύνου γράφομεν (τὰ ὁποῖα ἐπίτηδες δὲν ἀνεφέρομεν μεταξὺ τῶν προεκτεθέντων) διὰ νὰ ἀξιολογηθῇ ἢ διατριβῇ ἡμῶν ὡς πρωτότυπος συμβολὴ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν πρόοδον.

Εἰδοποιὸς διαφορὰ Differentia specifica Διότι ὁ κίνδυνος ἀποτελεῖ τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν, ἣτις στοιχειοθετεῖ τὴν αὐτοτέλειαν τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου καὶ τὴν αὐτονομίαν τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀσφαλιστικῆς ἐπιστήμης. Τοῦτο οὐδαμοῦ εἶναι οὕτω γεγραμμένον, διότι ὁ ἀναλογιστὴς ἐξαντλεῖται εἰς τοὺς τύπους του, ὁ νομικὸς εἰς τὰ ἄρθρα καὶ

τάς παραγράφους, ὁ ἀσφαλιστής εἰς τὴν λογιστικὴν τῶν ἀσφαλιστῶν καὶ τῶν κεφαλαίων καλύψεως, ὁ ψυχολόγος, ὁ κοινωνιολόγος, ὁ οἰκονομολόγος — ἅπαντες ἐξετάζουν τὸ φαινόμενον «ἀσφάλεια», «ἀσφάλις» ἕκαστος ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του ὀπτικῆς γωνίας, ἄρα καὶ τὸν κίνδυνον μονομερῶς τὸν ἀξιολογοῦν. Ἐνῶ αὐτὸς εἶναι τὸ ἅπαντον. Ἄνευ κινδύνου θὰ ὑπῆρχεν ἀσφάλις ;

Πρωτότυπος *Παρουσίασις τοῦ ἄξιου «κίνδυνος».*
καὶ ἁρμονικὴ *Περαιτέρω ὅσα περὶ κινδύνου διαλαμβάνονται εἶναι (ὡς σύνθεσις φυσικὰ) πρωτότυπα ἢ ἔστιν ὅτε, ὅλως καινοφανῆ. Ἐπὶ πλέον, ἢ ἔκθεσις γίνεται πάντοτε συμμετρῶς (ἁρμονικὴ παρουσίασις) πρὸς τὸ ἐκάστοτε θεματολόγιον τῆς ἐρεύνης μας καὶ πρὸς τὸ σύνολον τοῦ προβληματισμοῦ.
Ἄρα καὶ μόνον τὰ περὶ κινδύνου δικαιολογοῦν τὴν «θέσιν ὅτι πρόκειται περὶ γνησίας συμβολῆς εἰς τὴν ἐπιστήμην».*

Δ. Ν. Π.

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Διὰ τῆς παρουσίας ἀποβλέπομεν εἰς τὸ νὰ παραθέσωμεν μίαν ἀπηρτισμένην καὶ συνοπτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν θεμάτων ἅτινα ἀφοροῦν εἰς τὴν θεμελίωσιν τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἰδιωτικῆς Ἀσφαλίσεως, ἀπὸ καθαρῶς ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς, διὰ τῆς ἐξετάσεως καὶ κριτικῆς ἀναλύσεως τῶν αἰτίων γενέσεως αὐτῆς, τῶν δικαιολογητικῶν τῆς βάσεως καὶ τῆς λειτουργικῆς νομοτελείας τῆς.

Ἔσαστάως, προσπαθοῦμεν νὰ καταδείξωμεν, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ εἰς ἡμᾶς ἐφικτοῦ, τὴν σπουδαιότητα τοῦ θεσμοῦ τούτου, τὴν ζωτικὴν σημασίαν του καὶ τὴν καιρίαν θέσιν ἣν κατέχει εἰς τὸν ὅλον μηχανισμόν τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας.

Τέλος, ἐπισημαίνομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀνάγκην τὸν ὅσον τοῦ θεσμοῦ τούτου, «ὡς πράξεως προβλέψεως καὶ ἀμύνης» διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δυσμενῶν συμβεβηκότων τῆς ζωῆς καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν εὐεργετικὴν του ἐπίδρασιν εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν.

Ἐδελπιστοῦμεν, ὅτι διὰ τῆς παρουσίας μελέτης μας, ἥτις εἶναι προῖον γνώσεων καὶ πείρας ἐκ τῆς ὑπὲρ 20ετοῦς θητείας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ζωτικοῦ τούτου οἰκονομικοῦ θεσμοῦ, συμβάλλομεν εἰς τὴν οὐχὶ πλουσίαν βιβλιογραφίαν τῆς πατρίδος μας, συνεισφέροντες τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἀσφαλίσεως, προσδοκοῦντες περαιτέρω νὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν ἰδιωτικὴν ἀσφάλισιν θετικὴν βοήθειαν.

Δ. Ν. Π.

Ἀθῆναι, Δεκέμβριος 1969

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ τεχνολογική ἐξέλιξις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ αἱ ἐκ τούτου προκαλούμεναι διακυμάνσεις τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων θεωροῦνται ὡς χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης καὶ αἱ κατακτήσεις τῆς Τεχνικῆς, μὲ φυσικὴν συνέπειαν τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ δραστηριότητος εἰς νέους ὁλοπῆρας ὁρίζοντας, δημιουργοῦν, ὡς εἰκόσ, ἔτι περισσοτέρας εὐκαιρίας κινδύνων.

Ἡ διατήρησις τοῦ περιουσιακοῦ *Status quo* τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἀπωλείας ἢ μειώσεως αὐτοῦ, ἐκ τυχόν ἐπελευσομένων τυχαίων ἢ μὴ γεγονότων, καθιστᾷ τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀσφαλίσεως σήμερον πλέον ἐπιτακτικὴν, ὡς πρᾶξιν προβλέψεως καὶ συνέσεως.

Οὕτω, αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ ἀναγκαιότης τῆς προβλέψεως, δημιουργεῖ αὐτομάτως, ὡς λογικὴν συνέπειαν, τὴν ἔννοιαν καὶ τὰς προϋποθέσεις ὑπάρξεως ἀναλόγου — ἀντιστοίχου ἀσφαλίσεως «ὡς ἔργον ἀμύνης», πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀντιξίων συμβεβηκότων τῆς ζωῆς.

Συνεπῶς, ἡ ἐπιτακτικὴ καὶ ἀναπότρεπτος αὐτὴ ἀνάγκη ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀντιξιοτήτων ἐν γένει τῆς φύσεως καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς κοινῆς διαβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῆς προβλέψεως — προνοίας, ἀποτελεῖ φυσικὴν μορφήν ἀσφαλίσεως, λειτουργικῶς, καὶ ἀναγκάζει τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν «ἰδιωτικὴν ἀσφάλισιν» πρὸς προστασίαν.

Ὁ θεσμὸς οὗτος, τῆς ἰδιωτικῆς ἀσφαλίσεως, μὲ τὴν σημαντικὴν κατὰ τὸ τελευταῖα ἔτη ἀνάπτυσίν του, εἶναι εἰς τὸ ἔπακρον εὐρύς, πολυειδῆς καὶ ποικιλόμορφος καὶ περιλαμβάνει, παρέχων ἀσφαλιστικὴν προστασίαν — κάλυψιν, (ὑπὲρ τὴν εὐρεῖαν σημασίαν τῆς λέξεως), τὰ τεχνολογικὰ μέσα παραγωγῆς, τὰ παραγόμενα ἢ μεταποιούμενα ὑλικά ἀγαθὰ, τὴν οἰκονομικὴν ὑπόστασιν τῶν ἐπ. μέρους δραστηριοτήτων καὶ ἐξικνεῖται, τέλος, μέχρι καὶ αὐτῆς αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Πλὴν ὅμως, ἡ ἀνθρωπίνη καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ διέπεται ἀπὸ τὴν τόχην καὶ τὴν συγκυρίαν (ἐπὶ δύο συστοίχων δηλαδὴ περιστατικῶν) ὁ δὲ κίνδυνος ἀποτελεῖ ἀναπόφευκτον παρακολούθημα τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος.

Νὰ ἐπιδιώκωμεν καὶ νὰ προσπαθῶμεν νὰ ἐξοστρακίσωμεν τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν καὶ τὸν οἰκονομικὸν ἐν γένει βίον τῶν ἀνθρώπων, ἀποτελεῖ, ἀσφαλῶς, οὐτοπία, καθ' ὅσον οὗτος εἶναι σύμφυτος πρὸς τὴν ὑπαρξιν τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἐν ἄλλοις λόγοις «Νόμος τῆς φύσεως». Ἐν τούτοις ὅμως δυνάμεθα νὰ ἐξουδετερώσωμεν ἢ νὰ ἀμβλύνωμεν, ἔστω, τὰς ἐξ αὐτοῦ συνεπειάς (οἰκονομικάς).

Ἡ ἔννοια τῆς ἰδιωτικῆς ἀσφάλισεως ἐδράζεται ἐπὶ καθαρῶς ἐπιστημονικῆς βάσεως, τὴν ὁποίαν συγκροτεῖ ἡ «κοινωνία κινδύνων» καὶ τὴν ὁποίαν δημιουργοῦν οἱ «ἀσφαλιζόμενοι».

Κρίκος συνδέσεως αὐτῶν εἶναι ἡ ἀντιμετώπισις τῆς πιθανότητος ἐπελεύσεως ἐνὸς ὄρισμένου καὶ ἰδίου δι' ὅλους κινδύνου (τυχηροῦ) —ἐπιδίωξις— συμφέρον, ἢ ἐξουδετέρωσις τῶν οἰκονομικῶν συνεπειῶν ἐπελεύσεώς του· μέσον, ἢ ἀσφάλισις — δηλονότι, ἢ μετατόπισις — μετάστασις τοῦ δεινοῦ (οἰκονομικαὶ συνέπειαι) ἀπὸ τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν ομάδα, τὴν «κοινωνίαν» τῶν ἠσφαλισμένων.

Περαιτέρω ὁ θεσμὸς οὗτος ἐδραιοῦται ἐπὶ μιᾶς δυναδικῆς βάσεως, κατ' ἐπίφρασιν μὲν, ἀντιθετικῆς, κατ' οὐσίαν ὅμως ἐναρμονιζούσης τὸν ἀτομικισμὸν τοῦ ἐπιδιώκοντος τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον ἐν τῇ «κοινωνίᾳ κινδύνων» μὲ τὰ εὐρύτερα συμφέροντα τοῦ συνόλου.

Ἡ ἰδιωτικὴ ἀσφάλισις ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω μορφήν εἶναι ὁ κατ' ἐπάγγελμα φορὸς οἰκονομικῶν κινδύνων τρίτων (*Professional Risk Carrier*) καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς θεμελιώδης παραγωγικὴ οἰκονομικὴ λειτουργία.

Συνίσταται εἰς τὴν παροχὴν ὑπηρεσιῶν ἰδιαζούσης μορφῆς καὶ ἀντιμετωπίζει, ἔχουσα ἔναντι αὐτῆς φυσικὰς ἀνθρωπίνας μονάδας ἢ κοινότητας (κύτταρα τοῦ ζῶντος ὄργανισμοῦ τῆς κοινωνίας καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἀφηρημένους ἀριθμούς), πάσας τὰς ἀρνητικὰς ἐνδεχομενικότητας τοῦ οἰκονομικοῦ βίου.

Ἀκριβῶς ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦτο ἀναπτύσσεται εἰς τὴν παρούσαν διατριβὴν μας, ὡς δραστηριότης οἰκονομικῶς καὶ κοινωνικῶς ἀπαραίτητος καὶ ὡς μοναδικὸν προστατευτικὸν ὄπλον τῶν πάσης φύσεως οἰκονομικῶν συμφερόντων, εἴτε ἐμφανίζονται ταῦτα ὡς «γεγενημένα» εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς «ἐννόμου προσδοκίας».

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκρίναμεν ἐπιβεβλημένον, ὅπως πᾶσαι αἱ κατὰ λογικὴν συνάφειαν συνδεόμεναι μετὰ τοῦ θέματος τῆς παρούσης μελέτης ἔννοιαὶ ἀναλυθοῦν κατὰ τὸ δυνατόν, ὥστε ὁ διεξερχόμενος νὰ ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν ὄλοκληρωμένην εἰκόνα.

Δ. Ν. Π.

Ἀθήναι, Δεκέμβριος 1969

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

I. Η ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Ἀνάπτυξις τῆς ἐννοίας τῆς Ἀσφαλείας. Οἱ κυριώτεροι ὀρισμοὶ αὐτῆς

1. Ἐννοια τῆς ἀσφαλείας

Προτοῦ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐννοιολογικὴν ἐξέτασιν τῆς «ἀσφαλείας», σκόπιμον τυγχάνει νὰ παράσχωμεν ἓνα προκαταρκτικὸν ὄρισμὸν αὐτῆς, ὅστις θὰ μᾶς διευκολύνη εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν ἀπόψεών μας.

Δὲν ὑπάρχει βεβαίως ὁμοφωνία τῶν συγγραφέων περὶ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀσφαλείας. Τοὺς διδομένους, ἀποκλίνοντας ἀπ' ἀλλήλων, ὀρισμοὺς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χωρίσωμεν εἰς δύο βασικὰς κατηγορίας: Εἰς τοὺς ἐμπειρικοὺς καὶ εἰς τοὺς θεωρητικοὺς ὀρισμοὺς. Ἐμπειρικοί, εἶναι οἱ ἐρειδόμενοι ἐπὶ τῆς πρακτικῆς ἀμέσως καὶ ἐπὶ τῆς νομοθεσίας, ἥτις ρυθμίζει τὴν πρακτικὴν, ἐμμέσως. Θεωρητικοί, ἐξ ἑτέρου, εἶναι οἱ στηριζόμενοι εἰς γενικὴν τινα ἐρμηνευτικὴν ἀρχήν, κατατάσσονται δὲ εἰς ἕξ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὁμάδας — ἀντιστοιχοῦσας εἰς ἰσαριθμοὺς θεμελιώδεις ἐρμηνευτικὰς ἀπόψεις.

Διὰ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν, δίδομεν προκαταρκτικῶς ἓνα χαρακτηριστικῶς ἐμπειρικὸν ὄρισμὸν τῆς ἀσφαλείας, ὅστις ταυτίζει τὴν ἀσφάλειαν μὲ τὴν ἀσφάλισιν, ἥτοι τὸ οἰκονομικὸν φαινόμενον μὲ τὴν νομικὴν του μορφήν:

«Ἀσφάλεια εἶναι σύμβασις, καθ' ἣν ἐν τῶν μερῶν, καλούμενον ὁ «ἀσφα-
» λιστῆς» ἀναδέχεται τὴν ὑποχρέωσιν ἔναντι ἀμοιβῆς, ὅπως καταβάλλη χρή-
» ματα ἢ τὸ ἰσοδύναμον αὐτῶν εἴτε νὰ ἐκτελέσῃ πρᾶξιν ἐνέχουσαν ἀξίαν
» διὰ τὸ ἕτερον μέρος, καλούμενον ὁ «ἀσφαλιζόμενος», ἐὰν ἐπέλθῃ ὁ κίν-
» δυνος ἔναντι τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ ἀσφάλισις». (Νομοθεσία Πολιτείας
» Idaho, Η.Π.Α.).

Κατὰ τὸν Alfred Manes (ὅστις στηρίζεται εἰς τὸν Ἰταλὸν Gobbi), ἀσφάλεια εἶναι:

«Οἰκονομικαὶ συστηματικαὶ ἐνέργειαι¹ βασιζόμεναι ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιό-
» τητος καὶ σκοποῦσαι εἰς τὴν κάλυψιν τυχαίας καὶ ἀποτιμητῆς περιουσια-
» κῆς ἀνάγκης».

1. Οὕτως ἀποδίδομεν τὸν ὄρον «Wirtschaftliche Veranstaltungen».

Παρατηρούμεν, ὅτι ὁ πρῶτος ὀρισμὸς ἐκφράζει μὲ ἱκανοποιητικὴν πληρότητα — περιγραφικῶς — τὸ περιεχόμενον τῆς ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως, συμφώνως πρὸς τὴν ἐμπειρικὴν παράδοσιν τοῦ ἀγγλοσαξονικοῦ κόσμου, ἐνῶ ὁ δεύτερος μὲ συνοπτικὴν ἀκρίβειαν ἀποδίδει (συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς Ἀνάγκης) τὸ φαινόμενον τῆς ἀσφαλείας. Ὁ Α. Manes μὲ τὸν ὄρον «Veranstaltungen», μονολεκτικῶς ἀμετάφραστον, ἐννοεῖ τὴν μαθηματικο-στατιστικὴν καὶ ὀργανωτικὴν βάσιν τῆς ἀσφαλίσεως, δι' ἧς καὶ οὗτος δέον νὰ ἀποδοθῆ μὲ τὴν περίφρασιν «συστηματικαὶ ἐνέργειαι», τὰς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς προσδιορίζει μὲ τὸ ἐπίθετον: «οἰκονομικαί», διότι αὐτὴ εἶναι ἡ φύσις τῶν ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει.

Ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδεὶς τῶν ὀρισμῶν τούτων καλύπτει τὴν ἔννοιαν τῆς ἀσφαλείας ζωῆς. Πλήν ὅμως, ἐγγυτέρως ἐξετάσας πείθει ἀναμφιβόλως, ὅτι εἰς ἀμφοτέρους ἐμπεριέχεται καὶ ἡ ἀσφάλεια ζωῆς. Ὄντως, ἡ ἔκφρασις: «νὰ ἐκτελέσῃ πρᾶξιν ἐνέχουσαν ἀξίαν διὰ τὸ ἕτερον μέρος» εἰς τὸν πρῶτον ὀρισμὸν καὶ ἡ φράσις: «κάλυψις περιουσιακῆς ἀνάγκης» εἰς τὸν δεύτερον, περιλαμβάνουν τὴν ἀσφάλειαν ζωῆς, δεδομένου ὅτι ἡ καταβολὴ χρηματικοῦ ποσοῦ εἰς τὰ διὰ τῆς σχετικῆς συμβάσεως ὀριζόμενα πρόσωπα, ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ ἠσφαλισμένου, εἶναι τόσον «πρᾶξις ἐνέχουσα ἀξίαν» δι' αὐτὸν (διὸ καὶ τὴν προητοίμασεν ἀσφαλιζόμενος), ὅσον καὶ «κάλυψις περιουσιακῆς ἀνάγκης» καὶ δὴ τυχαίας καὶ ἀποτιμητῆς.

2. Ὁρισμὸς καὶ φύσις τῆς ἀσφαλείας

Ἐν τούτοις, ἡ ἀσφάλεια δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς φαινόμενον τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, οὔτε ἀπλοῦς νομικὸς ὀρισμὸς. Εἶναι βιοτικὴ σχέσις (φαινόμενον) ρυθμιζομένη ὑπὸ τῶν κανόνων τοῦ δικαίου (νομικὴ διάταξις) κατὰ τρόπον, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, μόνιμον, ἄρα εἶναι θεσμός. Ὅθεν δύναται νὰ ὀρισθῆ γενικῶς ὡς ἐξῆς:

Ἀσφάλεια εἶναι κοινωνικὸς θεσμὸς ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν ἢ μείωσιν τῶν δυσμενῶν διὰ τὴν κοινωνίαν ἀποτελεσμάτων, ἅτινα προκαλοῦνται ἐκ τῆς ἐπελεύσεως ὀρισμένου εἴδους τυχαίων περιστατικῶν.

Ὁ ἀνωτέρω διατυπούμενος παρ' ἡμῶν γενικὸς ὀρισμὸς τῆς ἀσφαλείας ὡς «θεσμοῦ» δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὰς κυριωτέρας ὁμάδας θεωριῶν διὰ τὴν φύσιν τῆς ἀσφαλείας, αἵτινες εἶναι:

α : Αί θεωρία τοῦ Παιγνίου (Spieltheorien)

Συμφώνως πρὸς αὐτάς, ἡ ἀσφάλεια λογίζεται ὡς οἶονεὶ λαχεῖον, τοῦ ὁποίου τὸ ὅλικόν ποσὸν κατανέμεται εἰς τοὺς μετέχοντας ἀναλόγως τῶν γενομένων «κληρώσεων».¹

β : Αί θεωρία τῆς Ἀποταμιεύσεως (Spartheorien)

Καθ' ἃς κάθε οἰκονομικὴ μονὰς πρέπει νὰ ἀποταμιεύη, παρακαταθέτουσα τὰ ἀποταμιεύματά της ὑπὸ μορφήν «δῶρων» εἰς τὴν κοινότητα.²

γ : Αί θεωρία τῆς Παροχῆς (Leistungstheorien)

Κατ' αὐτάς ἕκαστον μέλος τῆς κοινότητος καταβάλλει συνεισφοράν, τὸ δὲ σύνολον τῆς κοινότητος κινδύνων ὑποχρεοῦται εἰς ἀντιπαροχὴν ὑπὸ τύπον καλύψεως τῆς εἰς κεφάλαια ἀνάγκης, ἥτις ἐπισυμβαίνει εἰς τὸ μέλος.³

δ : Αί θεωρία τῆς Ζημίας (Schadenstheorien)

Αὔται δέχονται, ὅτι σκοπὸς τῆς ἀσφαλείας εἶναι ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐπερχομένης ζημίας εἰς πολλότητα οἰκονομικῶν μονάδων, αἱ ὅποια ἀπειλοῦνται ἀπὸ τὸν αὐτὸν ζημιολόγον κίνδυνον.⁴

ε : Αί θεωρία τῶν Κινδύνων (Gefahrentheorien)

Συνωδῶ πρὸς ταύτας, ἡ ἀσφάλεια εἶναι συνένωσις κινδύνων ἀποσκοπούσα εἰς τὴν ἐξίσωσιν αὐτῶν.⁵

στ : Αί θεωρία τῆς (οἰκονομικῆς) Ἀνάγκης (Bedarfstheorien)

Κατ' αὐτάς, τὸ κέντρον τοῦ βάρους τίθεται εἰς τὴν κάλυψιν τῆς περιουσιακῆς ἀνάγκης.⁶

1. Πρβλ. συγγενῆ διατύπωσιν τῶν Mowbray καὶ Blanchard: «Insurance is a Social device for Eliminating or Reducing the cost to society for certain types of risk».

2. Hermann. «Die Theorie der Versicherung vom Wissenschaftlichen Standpunkte».

3. Hülsse, «Die Versicherungswissenschaft und Versicherungskunde standpunkte» in «Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft», 1917.

4. Brämer. «Handbuch der Wirtschaftslehre», 1904.

5. Wagner, in «Schönbergs» Handbuch der politischen «Ökonomie», 1898.

6. Kosta, «Über den Begriff Versicherung», 1911.

Dorfel, (Vermögensbedarf) «Wirtschaftslehre», 1931.

II. Η ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Προβολή του νοήματος και εξαρσις των θεμελιωδών γνωρισμάτων τῆς ἀσφαλείας δι' ἀντιπαραβολῆς πρὸς ἐφαπτομένας μετ' αὐτῆς ἐννοίας καὶ φαινόμενα τοῦ οἰκονομικοῦ βίου.

1. Θεμελιώδη γνωρίσματα τῆς ἀσφαλείας

Τυπολογία εἶναι, ὡς γνωστόν, κλάδος τῆς συγχρόνου Λογικῆς καὶ Γνωσιοθεωρίας χρησιμοποιῶν ἀρνητικούς προσδιορισμούς. Δῆλον ὅτι, διὰ τὸ καθορισμὸν ἐννοίας ἀναζητεῖται, τί δὲν εἶναι αὕτη. Οὐσιαστικῶς πρὸς αὐτὴν κείται περὶ γνωστῆς μεθόδου, δεδομένου ὅτι καὶ οἱ γεωγραφικοὶ προσδιορισμοὶ τυπολογικῶς γίνονται.

Ὅμοίως ἐνεργοῦντες ὡς πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς ἀσφαλείας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξηγήσωμεν, ὅτι αὕτη «δὲν εἶναι παίγνιον», «δὲν εἶναι ἐγγύησις», «δὲν εἶναι ἀποταμίευσις», «δὲν εἶναι λαχεῖον», κ.ο.κ.

Πράγματι, ἡ ἀσφάλεια δὲν εἶναι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἐν τούτοις, μετέχει μέρει ὀρισμένων γνωρισμάτων, χωρὶς καὶ νὰ ταυτίζεται μετὰ τὸ σύνολον αὐτῶν. Ὅντως:

α: Ἡ ἀσφάλεια δὲν εἶναι ἀποταμίευσις, διότι ὁ ἀσφαλιζόμενος δὲν δύναται νὰ διαθέτῃ ἐλευθέρως ἢ ὅποτεδῆποτε τὸ ἀποταμίευμα, ἐνῶ ἐξ ἑτέρου ὁ ἀποταμιεύων δικαιούται μόνον τὸ ποσὸν ὅπερ κατέθεσε μετὰ τῶν τόκων.

Ἐν τούτοις, ἡ ἀσφάλεια εἶναι καὶ ἀποταμίευσις καὶ μάλιστα λίαν ἐπινοϊκὴ διὰ τὸν ἀποταμιευτὴν (ἢ τοὺς κληρονόμους του, ἐπὶ ἀσφαλείας ζωῆς) ἐφ' ὅσον τοῦ ἐπιστρέφονται τὰ χρήματά του καὶ δὴ ἠδξημένα πέραν τοῦ τόκου.

β: Ἡ ἀσφάλεια δὲν εἶναι παίγνιον (ἢ λαχεῖον), διότι λέγουν ὁ ἀσφαλιζόμενος ἔχει τὴν βεβαιότητα τοῦ ἀσφαλισθέντος ποσοῦ (τοῦ «ἀσφαλισμάτος»), ἐνῶ ὁ παίκτης ὑπόκειται εἰς τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ κέρδους. Ἡ παρατήρησις αὕτη παραβλέπει, ὅτι τόσον τὸ ἀσφάλισμα ὅσον καὶ τὸ κέρδος κοινὸν στοιχεῖον ἔχουν τὴν τυχηρότητα. Φυσικά, δὲν εἶναι παίγνιον ἡ ἀσφάλεια, ἀλλὰ θέλομεν νὰ ὑπογραμμίσωμεν πόσον ὀλισθηρὰ εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τυπολογικῆς τεχνικῆς εἰς τὸν ὄρισμὸν ἀπτῶν πραγμάτων.

Οὐχ ἦττον, ἡ ἀσφάλεια εἶναι καὶ παίγνιον (ἢ λαχεῖον), ὡς ἀνωτέρω διετυπώσαμεν, ὡς ἐκ τοῦ κοινοῦ γνωρισμάτος τῆς τυχηρότητος τῶν γενεσιουργῶν αἰτίων τοῦ ἀποτελέσματος τῆς πληρωμῆς, κέρδους ἢ ἀσφαλισμάτος, ἀδιάφορον.

γ: Ἡ ἀσφάλεια δὲν εἶναι ἐγγύησις, ἐφ' ὅσον ἡ τελευταία δὲν δίδεται καὶ

ἀρχὴν ἔναντι ἀνταλλάγματος, ἀλλὰ καὶ ὅταν συμβαίνει τοιοῦτον τι, ἡ παροχὴ τῆς ἐγγυήσεως δὲν συντελεῖται βάσει τῶν μαθηματικοστατιστικῶν κανόνων καὶ οἰκονομικο-οργανωτικῶν ἀρχῶν, ποὺ χαρακτηρίζουν τὰς ἀσφαλιστικὰς ἐργασίας καὶ τὰς ἀσφαλιστικὰς ἐπιχειρήσεις.

Πλὴν ὅμως, δὲν παραβλέπομεν τὸ γεγονός ὅτι διὰ τῆς ἀσφαλείας πραγματοποιεῖται εἶδος τι ἐγγυοδοσίας καὶ συγκεκριμένως ἀσυγκρίτως μεγαλύτερας οἰκονομικῆς σημασίας ἀπὸ τὸν κοινὸν θεσμόν τῆς ἐγγυήσεως.

2. Κριτικὴ - Συμπεράσματα

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς προκύπτει, ὅτι ἡ ἀσφάλεια ἀποτελεῖ φαινόμενον κοινωνικόν, οἰκονομικόν καὶ θεσμολογικόν πολυσχιδὲς καὶ πολύπλοκον, μετέχον γνωρισμάτων πλείστων ἐφαπτομένων ἐννοιῶν, ὅπερ (ὡς ἤδη ἀνεγράψαμεν):

Οἰκονομικῶς :

Εἶναι σύνολον συστηματικῶν οἰκονομικῶν ἐνεργειῶν, βασιζομένων ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ σκοποῦσῶν εἰς τὴν κάλυψιν τυχαίας καὶ ἀποτιμητῆς περιουσιακῆς ἀνάγκης.

Νομικῶς :

Εἶναι ἡ σύμβασις, δυνάμει τῆς ὁποίας τὸ ἐν τῶν συμβαλλομένων μερῶν ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν, ἀντὶ ἀμοιβῆς, ἔναντι τοῦ ἀντισυμβαλλομένου, ὅπως προβῆ εἰς οἰκονομικῆς ἀξίας παροχὴν πρὸς τὸν δεῦτερον, ἅμα τῇ ἐπελεύσει τυχαίου καὶ ῥητῶς καθοριζομένου περιστατικοῦ.

Κοινωνικῶς :

Εἶναι θεσμὸς ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν ἢ μείωσιν τοῦ διὰ τὴν κοινωνίαν κόστους ἐξ ὀρισμένων τυχαίων δυσμενῶν γεγονότων.

Εἶναι προφανές, ὅτι στοιχοῦμεν βασικῶς πρὸς τὰς θεωρίας τῆς Ἀνάγκης, διότι ἡ ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ κινδύνου ἐπερχομένη ζημία ἀντισταθμίζεται διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἀντιπαροχῆς, ἐφ' ὅσον ἄλλωστε, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι.

Κορυφαῖοι συγγραφεῖς ἀνέπτυξαν τὰς θεωρίας αὐτάς· ἀναφέρομεν τοὺς περιφημότερους: Gobbi, Manes, Lexis, Emminghaus, Dorn, Moldenhauer, Wörner, Marschner, Dürfel. Ἀκόμη καὶ ἡ ἄποψις τοῦ κοινωνικοῦ

κόστους τῶν Mowbray καὶ Blanchard ἐνταῦθα ἀνήκει, ἔστω καὶ ἂν δὲν γίνεταί ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν τούτων συγγραφέων ἢ ἀναγωγή εἰς τὴν φιλοσοφοῦσαν εὐρωπαϊκὴν ἐπιστήμην. Διότι:

Κόστος εἶναι ἀνάλωσις ἀξίας, θυσία (Mellerowicz), ἄρα ἀνάγκη δυναμένη μόνον, οἰκονομικῶς νὰ καλυφθῆ διὰ τῆς (ὑπερ-)ἀξίας τοῦ παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Κόστος κοινωνικὸν (κατὰ τὴν προδιαγραφείσαν σημασίαν) εἶναι ἢ ἐκ τοῦ ζημιογόνου γεγονότος ἐπερχομένη ἀπώλεια ἀξίας (καταστροφαι πράγματων, θάνατος ἀνθρώπων - κυττάρων τῆς κοινωνίας) καλυπτομένη, εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀσφαλίσεως διὰ τοῦ ἀσφαλισματος, τοῦτ' ἔστι διὰ τοῦ ἀσφαλισθέντος ποσοῦ.

III. Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ

1. Ἐννοια τοῦ κινδύνου

Ὁ ἄξων περὶ τὸ τοιοῦτο στρέφεται ὀλόκληρος ἢ πρακτικὴ καὶ ἢ θεωρία τῆς ἀσφαλείας εἶναι ὁ κίνδυνος.¹

Τί εἶναι, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀπόψεως «κίνδυνος»:

Κίνδυνος ἴσον ἀβεβαιότητος (Risk is uncertainty) ὡς τονίζουσι οἱ ἀγγλοσάξονες συγγραφεῖς, μηδενὸς βασικῶς διαφωνοῦντος.

Ἄλλὰ τί ἐστὶν «ἀβεβαιότης»: Τὸ ζήτημα εἶναι σπουδαιότητος κυριολεκτικῶς θεμελιώδους καὶ χρήζει ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ ἀναλύσεως.

Ἡ ἀβεβαιότης ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυρίων γνωρισμάτων, τὸ κυριώτερον ἴσως γνώρισμα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων «τὸ μέλλον ἀόριστον». Ἀκριβῶς δὲ ἐπειδὴ εἶναι συμφυῆς μετὰ τὴν ζωὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀρισθῆ εὐκόλως, ὅπως, ἐξ ἄλλου, συμβαίνει μετὰ ὅλα τὰ λεγόμενα «πρωτογενῆ φαινόμενα», ἐκεῖνα δηλαδὴ πού εἶναι ἀρρήκτως καὶ ὀργανικῶς συνδεδεμένα μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν.

Ἐξετάζοντες ἐγγύτερον τὸν κίνδυνον δὲν εἶναι δύσκολον νὰ συμφωνήσωμεν, ὅτι εἶναι μὲν ἀβεβαιότης, ἀλλὰ δὲν ταυτίζεται μετὰ αὐτήν. Εἶναι περίπτωσις συγκεκριμένη τῆς ἀβεβαιότητος.

Χωρὶς τὴν ὀρθὴν καὶ πλήρη κατανόησιν τῆς ἐννοίας τοῦ κινδύνου εἶναι δυσχερεστάτη ἢ ἀποφυγὴ παρερμηνειῶν εἰς τὰ ἀσφαλιστικὰ θέματα. Ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς θεωρίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου στηρίζεται

1. Ἐν τοῖς ἐφ' ἑξῆς ὑπολαμβάνομεν ὡς συνωνύμους τοὺς ξενικοὺς διὰ τὸν κίνδυνον ὄρους, π.χ. ἀγγλιστί: danger, peril, hazard καὶ τὸ συνηθέστερον: risk.

ή πρακτική χρησιμοποιούσα τύπους και πίνακες, οί όποίοι όμως δίχως τὸ φῶς τῆς ἀπὸ περιοπῆς ἐξετάσεως ἐνδέχεται νὰ ἀποβοῦν κοινοί καὶ ἐπικίνδυνοι «τυφλοσύρται».

Τὸ κεντρικὸν πρόβλημα τῶν ἀσφαλιστικῶν κινδύνων ἀναπτύσσομεν σταδιακῶς, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς ἀβεβαιότητος.

A) Ἀβεβαιότης καὶ τυχαιότης¹

Κατὰ τοὺς Kendal καὶ Buckland, κατάστασις τυχαιότητος εἶναι «κάτι τὸ ἀκαθόριστον ἢ τὸ ἐκφραζόμενον μὲ τὴν ἐννοιολογίαν τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων». Οὕτω π.χ., ἐὰν ἐν μέγεθος συνίσταται ἀπὸ μέρη συντιθέμενα κατὰ τινα τρόπον (ἔστω διὰ προσθέσεως ἢ ἀφαιρέσεως), ἕκαστον τῶν τοιούτων μερῶν εἶναι ἀνὰ ἐν μεταβλητὸν (Variate) καὶ ἀποτελεῖ τυχαῖον (Random) συστατικὸν τοῦ συνόλου (Random Component). Περαιτέρω, τυχαῖον γεγονός (Random Event) εἶναι πᾶν γεγονός ἔχον πιθανότητα νὰ ἐπισημῆ διὰ τινος κατανομῆς πιθανοτήτων (Probability Distribution).

Θὰ ἦτο δυνατόν, ἐπομένως, νὰ συναγάγωμεν, ὅτι ἀβεβαιότης ὑφίσταται ὅταν καὶ ὅπου ὑπάρχουν τυχαῖα συστατικά καὶ πιθανολογοῦνται τυχαῖα γεγονότα.

Ὡστε, ἡ ἀβεβαιότης εἶναι ἀπόρροια τῆς τυχαιότητος ἐκδηλουμένης διὰ διὰ τυχαίων περιστατικῶν καλουμένων «κινδύνων».

B) Ἀποφάσεις οἰκονομικαὶ ἐντὸς ἀβεβαίου κόσμου

Πρὶν ἐξιχθῶμεν εἰς τὴν ἀσφαλιστικὴν θεώρησιν, ἀπαραίτητον εἶναι νὰ διέλθωμεν ἀπὸ τὴν γενικωτέραν ἐποπτεῖαν τοῦ προβληματισμοῦ τῶν «οἰκονομικῶν ἐκλογῶν ἐντὸς κόσμου διεπομένου ἀπὸ τυχαιότητα ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ὀριακὴν ἐλπίδα».²

«Ἐντὸς προσδιορισμένου κόσμου (Monde Déterminé τὸ ἐναντίον τοῦ ἀβεβαίου κόσμου) κάθε οἰκονομικὴ ἀπόφασις συνεπιφέρει μίαν ὀρισμένην ἱκανοποίησιν U , ὅποτε τὸ Optimum τῆς ἐκλογῆς ἀνταποκρίνεται προφανῶς εἰς τὴν μεγιστοποίησιν τοῦ U .

Ἐντὸς ἀβεβαίου κόσμου, εἰς κάθε οἰκονομικὴν ἀπόφασιν ἐπισυνάπτεται ἐν σύνολον ἐνδεχομένων ἱκανοποιήσεων U_1, U_2, \dots, U_n , μὲ ἀντιστοιχοῦς τὰς πιθανότητας P_1, P_2, \dots, P_n .

1. Τυχαιότης, ἀγγλ. Random, γαλ. Aléatoire, γερμ. Zufall.

2. Βλ. M. Masse, «des coix économiques dans un monde aléatoire et la notion de l'espérance marginale», in proceedings of the international statistical conferences, volume V. P. 192.

Διατεινόμεθα, ὅτι ἡ *Optima* ἐκλογή ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν συνάρτησιν $S(U_1, U_2, \dots, U_n, P_1, P_2, \dots, P_n)$ ἣν καλούμεθα νὰ ὀρίσωμεν.

Εἰς τὰ τυχηρὰ παίγνια, S εἶναι ἡ μαθηματικὴ ἐλπίς τῶν ἐνδεχομένων κερδῶν. Εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον, τὸ S κατὰ πρώτην προσέγγισιν θὰ εἶναι ἡ μαθηματικὴ ἐλπίς τῶν ἐνδεχομένων ἱκανοποιήσεων, ἤτοι ἡ οἰκονομικὴ ἀσυμμετρία τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν, ἄγουσα εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀμοιβῆς τοῦ κινδύνου (*Prime du Risque*) καὶ ἐξηγοῦσα μερικὰ ἀπὸ τὰ παράδοξα τοῦ *Emile Borel*.

Εἰς δευτέραν προσέγγισιν, δυνάμεθα νὰ λάβωμεν διὰ τὸ S ἕνα γραμμικὸν συνδυασμὸν τῆς μαθηματικῆς ἐλπίδος καὶ τῆς μέσης τεταρτημοριακῆς ἀποκλίσεως τῶν ἐνδεχομένων ἱκανοποιήσεων.

Τέλος, εἰς ἰδιαιτέρας περιπτώσεις ὅποτε φοβούμεθα καταστροφικὰς ἐνδεχομενικότητας, ἡ μεγιστοποίησις τῆς ἐλπίδος δυνατὸν νὰ ὑστερῇ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ κινδύνου.

Κάθε μονὰς τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος διαθέτει ἐν δεδομένη στιγμῇ ἀριθμὸν τινα ροῶν καὶ ἀποθεμάτων.

Εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πρώτων ἐπισυνάπτεται μία ὀλικὴ ἱκανοποίησις U . Εἰς τὴν διακατοχὴν τῶν δευτέρων, μία ὀλικὴ ἐλπίς S .

(Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται εἰς ζητήματα τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς θεωρίας καὶ ἀναλύει τὴν ὀριακὴν ἐλπίδα (προσδοκίαν) τῶν ἐπενδύσεων κ.λπ., ἐξερχόμενα τῶν ὀρίων τῆς παρούσης διατριβῆς).

Γ) Κριτικὴ

Συναφῶς παρατηροῦμεν τὰ ἐπόμενα:

Εἰς μὴ μαθηματικὴν διατύπωσιν τὰ ἀνωτέρω σημαίνουν, ὅτι ἐντὸς τῆς πραγματικότητος τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, διεπομένης ἀπὸ ἀβεβαιότητα, ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότης δεσπόζεται ἀπὸ τὴν προσπάθειαν ἐπιτεύξεως τῆς μεγαλυτέρας πιθανότητος διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐπιθυμητῆς ἢ προγραμματισμένης ἱκανοποιήσεως. Ὄταν ὁμως ὑπάρχη κίνδυνος ζημίας ἢ καταστροφῆς («ὅταν φοβώμεθα καταστροφικὰς ἐνδεχομενικότητας», κατὰ τὴν φράσιν τοῦ *Masse*), τὸ προέχον (εἰς τὴν λήψιν οἰκονομικῶν ἀποφάσεων) εἶναι ὁ περιορισμὸς τοῦ κινδύνου. Ἔτι ἀναλυτικώτερον:

Ὄταν ὑπάρχη κίνδυνος, ἡ ἀσφάλεια προηγεῖται τῆς ἐπιδιώξεως κέρδους «ἢ μεγιστοποίησις τῆς ἐλπίδος... ὑστερεῖ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ κινδύνου».¹

1. Σημειωτέον, ὅτι ἡ γαλλικὴ ἔκφρασις «μαθηματικὴ ἐλπίς» ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀγγλικήν: «μαθηματικὴ προσδοκία» ἢ «πιθανὴ ἀξία» (*probable value* ἢ λ. ἀξία = μαθηματικῶς, «τιμὴ»),

Ἄληθῶς, εἶναι ἄξιον ἐξάρσεως τὸ γεγονός, ὅτι πᾶσα ἐνασχόλησις μὲ τὰ προβλήματα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἔνταξιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος μέσα εἰς τὴν ἀβεβαιότητα ἢ τυχειότητα ἄγει τελικῶς εἰς προβολὴν τῆς ἀνάγκης ἀσφαλίσεως.

Δ) Τὰ κριτήρια *Minimax*

Τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἐδάφους ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναπτύσσονται οἱ κίνδυνοι κλείομεν μὲ τὴν παράθεσιν τῆς λίαν ἐνδιαφερούσης θεωρίας τοῦ A. Wald¹ περὶ τῶν «ἐλαχιστο-μεγίστων» κριτηρίων, ἧτις δὲν γνωρίζομεν ἐὰν ἔχη συνδεθῆ μέχρι τοῦδε μὲ τὰ ἀσφαλιστικὰ ζητήματα, διὸ καὶ πειρώμεθα ἡμεῖς ταύτην, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι δι' αὐτοῦ συμβάλλομεν ἔστω καὶ ἀσθενῶς εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης.

Ὑποθέσωμεν, ὅτι μὲ ἐκάστην τῶν ἀποφάσεών μας τοῦ παρόντος συνάπτονται πλείονες μελλοντικαὶ καταστάσεις, χωρὶς νὰ δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὰς ἀντιστοίχους πιθανότητας τῶν ἐν λόγῳ διαφορῶν καταστάσεων.

Πρόκειται περὶ τοῦ κανόνος εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον. Πολὺς λόγος γίνεται — καὶ δικαίως — περὶ πιθανοτήτων, τεραστία εἶναι ἡ βιβλιογραφία διὰ τὰ θέματα τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ἀφαντάστως μικρὸς εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιχειρήσεων (διὰ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν ἄτομα), ποὺ χρησιμοποιοῦν τὸν Λογισμὸν αὐτόν, ἔστω εἰς τὴν ἀπλουστέραν μορφήν του. Ἐξ ἐτέρου καὶ ἀνεξαρτήτως γνώσεων περὶ τὰ Ἐφαρμοσμένα Μαθηματικά, τὰς περισσοτέρας φορὰς ὅλοι ἀποφασίζομεν, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζωμεν τὰς πιθανότητας τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἐπακολούθου τῶν τωρινῶν μας ἀποφάσεων.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ἀδυναμίας διαγνώσεως τῶν πιθανοτήτων ὅ,τι ἐνδιαφέρει τὸ οἰκονομικῶς δρῶν ὑποκείμενον εἶναι ἢ ἐξεύρεσις κριτηρίων διὰ τὸν προσανατολισμὸν τῶν ἐνεργειῶν του.

Ἡ θεωρία τῶν Παιγνίων² δὲν ἐπιτρέπει ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῶν κριτηρίων, πλὴν ὅμως ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν ὀρθὴν θέσιν τοῦ θέματος.

1. A. Wald, «Statistical decision functions» 1950.

2. Game theory. Ἀνεπτύχθη ἀπὸ τὸν J. Von Neumann (μαθηματικὸν) καὶ τὸν O. Morgenstern (οἰκονομολόγον): «Theory of games and economic behavior», 1944. Ἄναζητεῖ τὰς προσδοκωμένους ἀξίας (τιμὰς) ἐπὶ διαφορῶν ἐκβάσεων (expected values of various outcomes). Εἶναι δὲ τελείως ἄσχετος πρὸς τὰς προμνησθείσας ἀσφαλιστικὰς «θεωρίας τοῦ Παιγνίου».

Ἐκάστη ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις μας εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῆται ὡς μία στρατηγική, ἢ δὲ πραγματικὴ ἀξία τοῦ κέρδους ὅπερ θὰ ἀποκομίσωμεν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν μελλοντικὴν κατάστασιν τῆς «φύσεως», ἥτις μᾶς εἶναι παντελῶς ἄδηλος.

Ὅθεν, ἡ φύσις εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῆται ὡς συμπαίκτης μας, αἱ δὲ μελλοντικαὶ καταστάσεις, ὡς τὰ στρατηγήματα αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη τοποθέτησις τοῦ προβλήματος τῶν κριτηρίων τῇ βοήθειᾳ τῆς Θεωρίας τῶν Παιγνίων εἶναι πραγματικῶς διαυγής. Δὲν ἐπαρκεῖ ὅμως διὰ τὴν ὑπόδειξιν κριτηρίων. Ἐνώπιόν μας διανοίγεται ἀπειρία δυνατοτήτων, ἀπειρία δυνατῶν γραμμῶν πορείας. Τί δέον γενέσθαι;

Πρὸς ἀποφυγὴν πελαγοδρομίας τίθεται ὡς περιοριστικὸς ὅρος ἡ ἀρχὴ τῆς ἀποδεκτότητος. Λέγομεν, δηλαδή, ὅτι διὰ νὰ προτιμήσωμεν δεδομένην ἀπόφασιν θὰ πρέπει αὕτη νὰ εἶναι «ἀποδέξιμος» (Lesourne : «Admissible»). Τοῦτο σημαίνει, ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχη ἄλλη τις δυνατὴ ἀπόφασις, ἢ ὅποια θὰ ἦγεν εἰς καλῦτερον ἀποτέλεσμα, ἀνεξαρτήτως καταστάσεως τῆς φύσεως.

Καὶ πάλιν τὸ πρόβλημα παραμένει ἀνοικτὸν καίτοι ἐπὶ διαφόρου ἐπιπέδου. Διότι ἀνακύπτει τὸ ἀναπάντητον ἐρώτημα: Ποῖον εἶναι τὸ κριτήριον τῆς ἀποδεκτότητος;

α) Ἡ μέθοδος Minimax (Minimum - Maximum) στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ὁ ἀντίπαλός μας (ἢ φύσις, ἐνταῦθα συνώνυμος τῆς τυχαιότητος) θὰ ἐπιδιώκῃ κάθε φοράν τὴν χειροτέραν δι' ἡμᾶς ἔκβασιν: τὸ Maximum τοῦ κακοῦ καὶ τὸ Minimum τοῦ καλοῦ (ὅπερ κατ' οὐσίαν εἶναι ταυτόσημον).

β) Ἡ διόρθωσις τοῦ Savage καὶ τὸ κριτήριον τοῦ Lagrange.

Εἶναι αὐτόδηλον, ὅτι ἡ μέθοδος Minimax ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πλεόν συντηρητικὴν στάσιν καὶ εἶναι ξένη πρὸς τὴν πραγματικότητα, διότι ἡ φύσις εἶναι ἀδιάφορος: οὔτε καλὴ, οὔτε κακὴ, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς δυσμενής.

1. Πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἀτόπου τούτου ὁ L. J. Savage¹ προσθέτει εἰς τὸν μηχανισμόν Minimax ἓνα βοηθητικὸν χαρακτῆρα, ἥτοι τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ἐπιθυμητοῦ ἢ προγραμματισθέντος μεγέθους καὶ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως ποὺ προέκυψεν, ἐπὶ τὸ ἔλασσον, τὴν ὅποιαν χαρακτηριστικῶς ὀνομάζει «Regret», «λύπην» — διότι, λέγει, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιρεάσωμεν τὰς ἀποφάσεις τῆς φύσεως καὶ ἐπομένως τὸ μόνον ποὺ ἀπομένει εἰς ἡμᾶς, ὅταν ἡ φύσις ἐνεργεῖ δυσμενῶς, δι' ἡμᾶς εἶναι ἡ λύπη.

1. L. J. Savage, «An axiomatization of reasonable behavior in the face of uncertainty», 1952.

2. Ἐξ ἄλλου, ὁ Lagrange ἀποφαίνεται, ὅτι «ὁσάκις δὲν διαθέτομεν ἐκ τῶν προτέρων κανὲν στοιχεῖον ἐνημερώσεως (καμμίαν πληροφορίαν) ἐνδείκνυται νὰ βαθμολογῶμεν ὅλας τὰς καταστάσεις τῆς φύσεως (ὅλας τὰς ἀποφάσεις τοῦ συμπαίκτη μας «ἀβεβαιότης») μὲ ἴσας πιθανότητας».

3. Περισσότερον ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ τῆς ἀσφαλιστικῆς ὀπτικῆς γωνίας εἶναι ἡ τροποποίησις τοῦ συστήματος Minimax, ἣν ἐπεχείρησεν ὁ Savage.

Πράγματι, ἂν τὴν διαφορὰν μεταξὺ ἐπιθυμητῆς καὶ πραγματικῆς ἐκβάσεως ἐπὶ τὰ χεῖρω, ἣν ἀποκαλεῖ «λύπην» ὀνομάσωμεν ζημίαν ἢ κίνδυνον, ἔχομεν ἕν λαμπρὸν τεκμήριον τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀσφαλίσεως καὶ μίαν ἐπὶ πλεόν ἀπόδειξιν τῆς προειρημένης διαπιστώσεώς μας, καθ' ἣν πᾶσα ἐνασχόλησις μὲ τὰ ζητήματα τῆς ἀβεβαιότητος ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀσφάλειαν.

Ε) Ἡ ὑποκειμενικὴ πλευρὰ ἀβεβαιότητος καὶ κινδύνου.

Τὰ προλεχθέντα ἀφοροῦν εἰς τὴν ἀβεβαιότητα, τὴν τυχειότητα καὶ τοὺς κινδύνους ἐξ ἀντικειμενικῆς, κατὰ τὸ δυνατόν, ἀπόψεως.

Ἐπ' αὐτοῦ ἴσχύουν αἱ ἀντιρρήσεις τὰς ὁποίας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προβάλλῃ τις ἐναντίον τῆς ἀπλῆς μεθόδου Minimax, κατὰ Wald, ἡ ὁποία ἐν τούτοις ἔχει τὸ μέγα πλεονέκτημα — ἐναντι τοῦ ὑποκειμενισμοῦ — ὅτι ὑποθέτει δυσμενεῖς τὰς ἐκβάσεις ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ νὰ ἐξευρίσκη συμφερούσας ἀπαντήσεις, προληπτικοῦ μάλιστα χαρακτήρος. Ἐνῶ ὁ ὑποκειμενισμὸς καταντᾷ ἀπαισιοδοξία, παραλύουσα τὴν δραστηριότητα. Καὶ πάλιν, ἐὰν ἡ σφαλερὰ αὕτη νοοτροπία φέρῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀσφαλείας, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι πάλιν θετικόν.

Ὅπως δὲποτε, τὴν ὑποκειμενικὴν πλευρὰν δὲν ἐξετάζομεν ἐν τοῖς ἐφ' ἑξῆς. Ἡ ἀσφάλεια ἀφορᾷ μόνον εἰς τοὺς πραγματικοὺς κινδύνους.

2. Φύσις τοῦ κινδύνου

Κατ' ἀρχὴν διακρίνονται δύο τάξεις (εἶδη) κινδύνων:

- α) Κερδοσκοπικοὶ κίνδυνοι (Speculative Risks), καὶ
- β) Γνήσιοι κίνδυνοι (Pure Risks).

Κοινόν γνώρισμα ἀμφότεραι αἱ τάξεις (εἶδη) ἔχουν τὴν ἀβεβαιότητα τῆς ἐκβάσεως. Μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν κερδοσκοπικῶν κινδύνων ὑπάρχει καὶ τὸ ἐνδεχόμενον κέρδους, ὄχι μόνον ζημίας.

Παράδειγμα τῆς πρώτης κατηγορίας εἶναι κατ' ἀρχὴν αἱ (νέαι) ἐμπορικαὶ κλπ. ἐπιχειρήσεις. Ἐὰν τὰ πράγματα ἐξελιχθῶν καλῶς, θὰ προκύψῃ κέρδος. Εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν, θὰ προκύψῃ ζημία. Τῆς δευτέρας κατηγορίας κλασσικὸν παράδειγμα εἶναι ἡ ἐναποθήκευσις εὐφλέκτων ἢ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν. Ἐὰν τὰ πράγματα λάβουν ὀμαλὴν ἐξέλιξιν, οὐδὲν κέρδος θὰ προκύψῃ ἀλλ' ἀπλῶς θὰ ἀποφευχθῇ ἡ ζημία, ἥτις θὰ ἐπέλθῃ ἐὰν ἐπισυμβῇ ὁ κίνδυνος. Αἱ ἀντιθετικαὶ δυνατότητες τῶν κερδοσκοπικῶν κινδύνων ὁμοιάζουσι μὲ τὸ γνωστὸν παίγιον «κορώνα - γράμματα», ἥτοι κέρδος ἢ ζημία εἰς ἑκατέραν τῶν περιπτώσεων.

3. Διαβάθμισις τοῦ κινδύνου

Οἱ κίνδυνοι, ἀνεξαρτήτως φύσεως, διακρίνονται καὶ ἀπὸ τὸν βαθμὸν ἐντάσεως. Οὗτος δὲν συμπίπτει, ἀλλ' εἶναι παράλληλος μὲ τὸν βαθμὸν ἀβεβαιότητος ἢ πιθανότητος ζημίας ἢ κέρδους. Ἡ διάκρισις αὕτη εἶναι λεπτή, δεδομένου, ὡς εἴπομεν, ὅτι ὁ βαθμὸς τοῦ κινδύνου δὲν ταυτίζεται ἀλλὰ παραλληλίζεται μὲ τὸν βαθμὸν πιθανότητος. Ἐὰν εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ἡ ζημία (περίπτωσις ἀνυπαρξίας ἀβεβαιότητος), δὲν ὑπάρχει κίνδυνος. Τοιαῦται περιπτώσεις εἶναι σπανιώταται, οἱ δὲ συγγραφεῖς ἀναφέρουσι ὡς παράδειγμα τὴν ἠθελημένην καταστροφὴν ὑλικοῦ διὰ τὴν ἀναπόλησιν ἐξ αὐτοῦ οἰκονομικὸν ὄφελος, οἷον ἡ καύσις τοῦ ἄνθρακος ἢ τοῦ πετρελαίου διὰ τὴν παραγωγὴν ἐνεργείας. Ὑπάρχει περίπτωσις τοιαύτης καταστροφῆς ἀγαθῶν καὶ χωρὶς τὴν προσδοκίαν κέρδους: Ὅταν καταστρέφονται διὰ πυρκαϊᾶς οἰκήματα, ἐν περιπτώσει βαρυτάτης ἐπιδημίας, διὰ λόγους δημοσίας υγείας. Διὰ τὰ ἠθελημένως καταστραφέντα κτίρια δὲν ὑπῆρχε κίνδυνος. Τοῦναντίον, κίνδυνος ὑπῆρχε διὰ τὰ προσκείμενα εἰς τὴν μολυσμένην περιοχὴν ἄλλα οἰκήματα.

Κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ Mowbray, «ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ κινδύνου καὶ πιθανότητος ζημίας. Ἡ πιθανότης (ἐνδεχόμενον τῆς ζημίας) δυνατὸν νὰ κυμαίνεται ἀπὸ τοῦ 0 (βεβαιότητος ὅτι δὲν θὰ ὑπάρξῃ ζημία) μέχρι τοῦ 100 (βεβαιότητος ζημίας). Ἄλλ' εἰς τὰ δύο ἄκρα δὲν ὑπάρχει κίνδυνος». Ἄρα, ἄνευ ἀβεβαιότητος ὁ κίνδυνος εἶναι ἀνύπαρκτος.

Ἡ διαβάθμισις τῆς ἐντάσεως τοῦ κινδύνου εἶναι πρωταρχικῆς σπουδαιότητος διὰ τὴν ἀσφάλισιν.

Ειδικώτερον διὰ τὸν ἀσφαλιστὴν ἀποτελεῖ τὸν προσδιοριστικὸν παράγοντα τῆς ἀποφάσεώς του νὰ προβῆ εἰς τὴν ἀσφάλισιν ἢ νὰ ἀρνηθῇ αὐτήν, καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν ὄρων τοὺς ὁποίους θὰ θέσῃ εἰς τὸν ἀντισυμβαλλόμενον διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἀσφαλίσεως καὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀσφαλίστρου. Ἐξ ἑτέρου, διὰ τὸν ἀσφαλιζόμενον ὁ βαθμὸς τοῦ κινδύνου ἐπηρεάζεται ἀπὸ ψυχολογικοὺς παράγοντας, ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν αὐτοῦ.

Γενικῶς, μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀβεβαιότης ὅσον αἱ ἀρνητικαὶ καὶ θετικαὶ πιθανότητες προσεγγίζουν τὸ ἰσοζύγιον, τυπικὴν περίπτωσιν τοῦ ὁποίου ἔχομεν εἰς τὸ δικαίως ἐπαναλαμβανόμενον παράδειγμα τῆς ρίψεως τοῦ νομίσματος «κορῶνα - γράμματα».

Ἐπὶ κερδοσκοπικῶν κινδύνων, ὁ ἐπιχειρηματίας προσπαθεῖ νὰ ἔχῃ κατὰ τὸ δυνατόν περισσοτέρας θετικὰς πιθανότητας, ρυθμίζων ἀναλόγως τὴν στάσιν του. Ἀντιθέτως, ἐπὶ γνησίων ἢ καθαρῶν κινδύνων, παρατηρεῖται ἀμέλεια τῶν ἰδιωτῶν νὰ ἀσφαλίζονται κατ' αὐτῶν. Τὴν στάσιν αὐτὴν παραβάλλει ὁ Blanchard μὲ τὴν περίπτωσιν τοῦ γείτονος τῆς πυροσβεστικῆς ὑπηρεσίας, ὅστις δὲν ἠθέλησε νὰ ἀσφαλίσῃ κατὰ κινδύνου πυρὸς τὸ σπίτι του, ἐπὶ τῇ σκέψει ὅτι εἰς τὴν παραμικρὰν φλόγα θὰ σπεύσουν οἱ πυροσβέσται, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γίνῃ ἡ οἰκία του κάποτε παρανάλωμα τοῦ πυρός, κάποιαν «ξηρὰν καὶ ἀνεμόεσσαν νύκτα».

4. Ὑπολογισμὸς καὶ ἀξιομέτρησις τοῦ κινδύνου

Ὁ κίνδυνος ἐξετάζεται, ἐπίσης καὶ ἐν σχέσει μὲ τὸ ὕψος τῆς ζημίας, ἥτις μέλλει νὰ πραγματοποιηθῇ, ἐὰν ἐπέλθῃ. Οὐσιαστικῶς πρόκειται περὶ ἀξιολογήσεως τῆς ζημίας, βάσει τῆς ὁποίας εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἀξιομέτρησις τοῦ κινδύνου, ὅστις συνδέεται μαζί της κατὰ αἰτιώδη συνάφειαν. Ἡ ἀξία τοῦ κινδύνου δὲν πρέπει νὰ συγγέται μὲ τὸν βαθμὸν αὐτοῦ. Οὗτος, ὡς ἐξεθέσαμεν, ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔντασιν, ἥτοι τὰς πιθανότητας ἐπελεύσεως τοῦ κινδύνου. Ἐκεῖνη, ἀφ' ἑτέρου, ἐκφράζει τὸ κόστος ἐκ τῆς καταστροφῆς, τὸ ὕψος τῆς ζημίας. Ἄρα, ἡ ἀξία τοῦ κινδύνου εἶναι ταὐτόσημος μὲ τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐπερχομένης ζημίας.

Κριτήρια χρησιμοποιοῦνται δύο πρὸς ἀξιομέτρησιν τῶν κινδύνων κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Πρῶτον, ἡ ἀποτίμησις τῆς καταστροφῆς. Δεύτερον, ἡ προσδοκία τῆς ζημίας.

Ἡ ἀποτίμησις τῆς καταστροφῆς ἢ ζημίας δὲν γίνεται μόνον εἰς ἀπολύ-

τους ἀριθμούς, π.χ. «ἀπώλεια ἀξίας 10.000 δρχ.» — ἐξ ἀπόψεως τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας — ἀλλὰ συνδυάζεται καὶ μὲ περιοριστικά δεδομένα (σχετική ζημία). Τοιουτοτρόπως, ἡ ἀξία τοῦ αὐτοῦ κινδύνου εἶναι μικρότερα διὰ τὸν πλούσιον (ἢ τὴν εὐημεροῦσαν κοινωνίαν) καὶ μεγαλύτερα διὰ τὸν διαθέτοντα ὀλιγώτερα οἰκονομικά μέσα (ἢ τὴν ὑπανάπτουκτον κοινωνίαν).

Μὲ τὴν προσδοκίαν τῆς ζημίας, ἣτις ἄπτεται τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων (περὶ οὗ διαλαμβάνομεν εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον), ἀσχολούμεθα ἐνταῦθα μόνον διὰ λόγους ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ θέματος. Παρατηροῦμεν, ὅτι «προσδοκία ζημίας εἶναι τὸ ποσὸν ὅπερ θὰ κατέβαλέ τις διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν ἐνὸς ἄλλου, ἐκτιθέμενος εἰς τὸν ἴδιον κίνδυνον».¹ (Π.χ. διὰ νὰ συμμετάσχῃ εἰς ὀρισμένον τυχηρὸν παίγνιον).

Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐννοια τοῦ διαζευκτικοῦ κόστους ἢ κόστους εὐκαιρίας προσεγγίζει τὰ μέγιστα τὸ νόημα τῆς ὡς ἄνω «προσδοκίας ζημίας» — ἣτις κατατάσσεται εἰς τὰ μέτρα σταθμίσεως τῆς ἀξίας τῶν κινδύνων. Ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς, ὀρίζεται ὡς τὸ γινόμενον τοῦ διακινδυνεύοντος ποσοῦ ἐπὶ τὴν πιθανότητα τῆς ζημίας.

Τέλος, διὰ τὴν μέτρησιν τῆς ἀξίας τοῦ κινδύνου χρησιμοποιοῦνται συμπληρωματικῶς καὶ ἄλλα δεδομένα, ὡς τὰ περιθώρια ἐξόδων καὶ κέρδους (π.χ. δαπάναι συντηρήσεως, κέρδη ἐξ ἐκποιήσεως), καθὼς καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἰδιαιτέρων περιστατικῶν. Τὸ τελευταῖον εἰς τινὰς περιπτώσεις ἀποβαίνει ἐκ τῶν πρωτευόντων.

ἽΟ κίνδυνος ὡς οἰκονομικὴ ἐπιβάρυνσις

Ἄλλη ἀξία προσοχῆς πλευρὰ τοῦ κινδύνου εἶναι ὅτι ἐπιβάλλει οἰκονομικὰς ἐπιβαρύνσεις εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἀπειλουμένους. Ἡ σὴ φρων τάσις τῆς ἀποταμιεύσεως «γιά ὥρα ἀνάγκης» εἶναι τοιαύτη ἐπιβάρυνσις, ἐφ' ὅσον ἰσοδυναμεῖ πρὸς παραίτησιν ἀπὸ τῆς καταναλώσεως τοῦ διαφυλασσομένου καὶ ἀδρανοῦντος ποσοῦ.

Τὸ ἅπλοῦν καὶ κοινότατον τοῦτο φαινόμενον προεκτείνεται μέχρι τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων, ὅταν ἀρνοῦνται ἢ δυστροποῦν νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἀσφάλισιν καθ' ὀρισμένων κινδύνων. Ἡ στάσις των ἐξηγεῖται ὡς ἐκ τῆς δυσαναλόγου οἰκονομικῆς ἐπιβαρύνσεως, πού συνεπάγεται ἡ ἀνάληψις τοῦ κινδύνου. Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἀερομεταφορῶν εἶναι χαρακτηριστικὴ ἐπ' αὐτοῦ. Ἀρχικῶς, ὅτε τὰ ἀεροπορικὰ ταξίδια ἦσαν λίαν ἐπικίνδυνα, αἱ ἐταιρεῖαι ἠρνοῦντο τὴν ἀσφάλισιν λαμβάνουσαι ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ μεγάλα ποσὰ πού θὰ κατέβαλον διὰ τὰ ὑλικά (ἀεροπλάνον) καὶ τὰ πρόσωπα

1. Mowbray and Blanchard.

(ἐπιβάται). Ἡ πρόοδος τῆς ἀεροναυτικῆς, τῆς τεχνολογίας τῶν τηλεπικοινωνιῶν καὶ τοῦ ἠλεκτρονικοῦ αὐτοματισμοῦ, μετέβαλον τὴν κατάστασιν, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ τὴν στάσιν τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων.

5. Κίνδυνος καὶ πίστις

Ἄλλη σημαντικὴ ὄψις τοῦ κινδύνου εἶναι ἡ στρεφομένη πρὸς τὴν λειτουργίαν τῆς πίστεως. Ὁ κίνδυνος ἐπενεργεῖ ἀνασχετικῶς ἐπὶ τῆς πίστεως καὶ μάλιστα εἰς τὰς προηγμένας τεχνικοοικονομικῶς κοινωνίας.

Οἱ κεφαλαιοῦχοι προκειμένου νὰ ἀναλάβουν κινδύνους χρηματοδοπιστωτικοὺς ἐπιζητοῦν ἀποφασιστικὴν κάλυψιν κατ' αὐτῶν. Τυπικὸν παράδειγμα ἢ πιστωτικὴ πολιτικὴ τῶν τραπεζῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ νὰ δανείσουν ἀξιοῦν ὑπερκάλυψιν (π.χ. δι' ὑποθήκης κ.ο.κ.), με ἀποτέλεσμα ὅτι — ὅταν ἐλλείπη ἢ ὑπέρμετρος αὕτη βάση — παραμένουν ἀπραγματοποίητοι πάρα πολλὰ εὐφυεῖς καὶ θετικαὶ ἐπιχειρηματικαὶ προσπάθειαι.

Ἔτι ἰσχυροτέρα εἶναι ἡ ἀνασχετικὴ τῆς πίστεως δύναμις τοῦ κινδύνου εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν διεθνῶν ἐπενδύσεων καὶ δὴ πρὸς ἀναπτυσσομένας οἰκονομίας. Τόσα εἶναι τὰ ἐχέγγυα ποὺ ζητοῦν οἱ ἰδιῶται κεφαλαιοῦχοι, ὥστε αἱ μεγάλαι διεθνεῖς ἐπενδύσεις ἔχουν περιέλθει εἰς χεῖρας τῆς ἐξωτερικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἀμέσως ἢ διὰ μέσου διεθνῶν ὀργανισμῶν χρηματοδοτήσεως.

Ἡ ἀσφάλεια τῶν διεθνῶν ἐπενδύσεων τοῦ ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου ἐπιβάλλεται νὰ τύχη ὅλως ἰδιαίτερας καὶ ἐπείγουσης μελέτης ὑπὸ τὴν μορφήν ἀσφαλίσεως πιστώσεων καὶ ἐγγυήσεων. (Ὡς ἀναπτύσσομεν σχετικῶς εἰς εἰδικὴν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου μονογραφίαν μας).

IV. Η ΣΤΑΘΜΙΣΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

1. Τυχαῖα γεγονότα

Τυχαῖον γινόμενον καλεῖται τὸ ἔχον δεδομένην πιθανότητα πραγματοποιήσεως, καθοριζομένην ὑπὸ τινος κατανομῆς πιθανότητος. Ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε κατὰ τρόπον ὀλιγώτερον ἀκριβῆ διὰ νὰ σημάνη : ἢ ἐν γινόμενον ὅπερ δύναται ἢ ἀδυνατεῖ νὰ συμβῆ κατὰ τινὰ δοκιμασίαν (π.χ. ἢ ῥίψις τοῦ ἀριθμοῦ 6 με κοινὸν κύβον) εἴτε γινόμενον, ὅπερ δύναται ἢ δὲν δύναται νὰ συμβῆ εἰς δεδομένην χρονικὴν στιγμήν» (Kental καὶ Buckland).

Ἀναλύοντες τὸν ὀρισμὸν παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

α) Τυχαῖον γινόμενον εἶναι κατ' ἀρχὴν τὸ δυνάμενον νὰ προβλεφθῆ μόνον τῇ βοήθειᾳ τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων. Ἄρα, τυχαῖον γινόμενον ἴσον πιθανὸν καὶ οὐχὶ βέβαιον γινόμενον. Ἡ ἔννοια τοῦ βεβαίου ἐνταῦθα δηλοῖ

βεβαιότητα, ότι θα συμβῆ εἰς καθωρισμένην στιγμὴν ἢ βεβαιότητα ὅτι δὲν θα λάβῃ χώραν ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χρόνῳ.

β) Ἐν τῇ πρακτικῇ ὁ χαρακτηρισμὸς «τυχαῖον» ἀποδίδεται — καὶ ὀρθῶς — ἐν συναρτήσει μὲ τὸν χρόνον. Οὕτω π.χ. τὸ ὅτι θα ἀποθάνῃ τὸ Α πρόσωπον μετὰ 200 ἔτη εἶναι ἀκλονήτως βέβαιον, ἐνῶ πιθανὸν εἶναι ὅτι θα ἀποθάνῃ ἐντὸς 20ετίας ἀπὸ σήμερον.

γ) Ἐξ ἴσου ὀρθὴ εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀντίληψις τῶν τυχαίων γεγονότων, καθ' ἣν ἀντὶ τοῦ συνεχοῦς χρόνου λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἐπανάληψις. Πρόκειται διὰ τὴν διαπίστωσιν ποῦ ἐμπεριέχεται εἰς τὴν παροιμιώδη ἔκφρασιν περὶ τῆς «λαγῆνας ποῦ θα σπάσῃ κάποτε πηγαίνοντας στὴ βρύση».

Ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀπόψεως ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ «τυχηρά», ἢ αἱ «τυχαῖαι περιστάσεις» (κατὰ τὴν νομικὴν παράδοσιν) ἐφ' ὅσον καθιστοῦν τὸν κίνδυνον πραγματικότητα. Ὅθεν:

Τυχηρά (Hazards) ὀνομάζομεν τὰ τυχαῖα γεγονότα, ἅτινα ἐπιφέρουν τὴν πραγμάτωσιν τοῦ κινδύνου, καθ' οὗ ἡ ἀσφάλισις.

Συχνά, ἀλλ' ἀνακριβῶς, χαρακτηρίζεται οὕτω τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ὄχι ἡ αἰτία. Ἐπὶ ἀσφαλίσεως κατὰ τοῦ πυρός λέγεται ὅτι «ἡ πυρκαϊὰ ὑπῆρξε τυχαῖον γεγονός». Τὸ ἀκριβές εἶναι, ὅμως, ὅτι τοιοῦτον ὑπῆρξε (λ.χ. τὸ βραχυκύκλωμα ἢ τὸ ἀνημμένον σιγαρέττον) ἡ αἰτία τοῦ πυρός.

Ἄλλοτε, τὸ τυχηρὸν ταυτίζεται μὲ τὸν κίνδυνον, ἥτοι ἡ αἰτία μὲ τὴν πιθανότητα τῆς ζημίας. Ὅπωςδὴποτε, εἶναι χρήσιμον νὰ ἀποφεύγονται παρεμφερεῖς ἐναλλαγαὶ σημασίας τῶν ἀπλῶν αὐτῶν ὄρων, διότι ἡ ἀνεύρεσις τῶν αἰτίων ἐπελεύσεως τῆς ζημίας εἶναι ζωτικῆς σπουδαιότητος διὰ τὴν ἀσφαλιστικὴν λειτουργίαν.

Τὰ τυχηρά (τὰ αἷτια τῶν πιθανῶν κινδύνων) κατατάσσονται κατὰ πολλοὺς τρόπους. Χρήσιμος εἶναι ἡ ταξινόμησις αὐτῶν:

α) Εἰς ἐνδογενῆ καὶ ἐξωγενῆ (ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀσφαλίσεως) καὶ

β) Εἰς φυσικά, βιολογικά καὶ τεχνικά (ἀναλόγως τῆς προελεύσεως τῆς αἰτίας).

Πλεονέκτημα τῆς ἀνωτέρω ταξινομήσεως εἶναι ὅτι ἐπιτρέπει πολλὰς καὶ χρήσιμους, ἐπίσης, ὑποδιαιρέσεις, ἰδίως ὑπὸ τὸ στοιχ. β.

2. Ὁ Νόμος τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν

Α) Μορφαὶ αὐτοῦ

α) Γενικὴ ἢ «ἀσθενῆς» μορφή τοῦ Νόμου τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν

Ἐὰν χ_k εἶναι ἀκολουθία ἀμοιβαίως ἀνεξαρτήτων κυβευτικῶν μεταβλη-

των (Variates) με κοινή κατανομή και εάν υπάρχει ή προσδοκία (μαθηματική έλπις) $\mu = E(X_k)$ τότε δια κάθε $\varepsilon > 0$ ως $n \rightarrow \infty$ η πιθανότητα

$$P \left\{ \left| \frac{X_1 + \dots + X_n}{n} - \mu \right| > \varepsilon \right\} \rightarrow 0$$

Υπό την μορφήν ταύτην ο νόμος απέδειχθη το πρώτον από τον Khintchine (1929). Ούχ ήττον, ολιγώτερον γενικαί μορφαί τοῦ νόμου ἦσαν γνωσταί ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ D. Bernoulli.

Ἡ ἀνωτέρω μορφή καλεῖται «ἀσθενής» (Weak) Νόμος τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν.

β) Ἰσχυρὸς Νόμος τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν (Strong Law of Large Numbers)

Ἐστω $(X_i)_{i=1,2,3,\dots}$ μία ἀκολουθία κυβευτικῶν μεταβλητῶν (Variates) με (μαθηματικὰς ἐλπίδας) προσδοκίας μ_1, \dots . Ὑπὸ τὴν κλασικὴν μορφήν του ὁ Ἰσχυρὸς Νόμος τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν δημιουργεῖ συνθήκας, ὑφ' ἃς

$$\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (X_i - \mu_i) \rightarrow 0$$

με πιθανότητα μονάδα.

Ὁ ἀσθενής Νόμος τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν δίδει συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας

$$P \left\{ \left| \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (X_i - \mu_i) \right| > \varepsilon \right\} \rightarrow 0$$

δι' οἰονδήποτε διδόμενον $\varepsilon > 0$

Αἱ νεώτεραι διατυπώσεις ἀμφοτέρων τῶν νόμων ἀφοροῦν εἰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας αἱ σχέσεις αὗται ἰσχύουν διὰ γενικωτέρας καὶ ἐξομαλυνούσας σταθεράς.

Εἰς ρηματικὴν διατύπωσιν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λεχθῆ, ὅτι:

Ἡ προσδοκία (μαθηματικὴ ἐλπις) τοῦ μέσου ἑνὸς δείγματος εἶναι ὁ μέσος τοῦ πληθυσμοῦ, ἥτοι $E(X) = \mu$.

Ἡ διακύμανσις τοῦ μέσου τοῦ δείγματος εἶναι ἴση με τὴν διακύμανσιν τοῦ πληθυσμοῦ διαιρουμένην διὰ τοῦ μεγέθους τοῦ δείγματος (ἐπὶ πληθυσμοῦ με ὀρισμένην διακύμανσιν).

Ἡ κατανομή τῶν μέσων δειγμάτων τείνει νὰ συγκεντρωῦται πρὸς τὸ μέσον τοῦ πληθυσμοῦ, καθ' ὃ μέτρον τὸ μέγεθος τοῦ δείγματος ἀποβαίνει μεγαλύ-
τερον.

Συμπέρασμα : Ἐπομένως, ὅσον πολυπληθέστερον εἶναι τὸ δείγμα τόσον ἀδξάνεται ἡ πιθανότης, ὅτι ὁ μέσος τοῦ δείγματος θὰ ἀποτελῇ ἐκτί-
μησιν τοῦ μέσου τοῦ πληθυσμοῦ.

γ) Θεώρημα τοῦ Bernoulli καὶ ὁ Νόμος τοῦ Poisson περὶ Μεγάλων Ἀριθμῶν (Poisson's Law of Large Numbers)¹

Πρόκειται περὶ εἰδικῶν περιπτώσεων συναγομένων ἀπὸ τὴν ἀνισότητα τῶν Bienayme - Tschebicheff.

Πάντα ταῦτα ἀναφέρομεν διὰ τὴν πληρότητα τῆς ἐκθέσεως, ἐπειδὴ ἀφοροῦν εἰς τὰς βάσεις τῆς θεωρητικῆς θεμελιώσεως τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀσφαλίσεως.

Ἡ περαιτέρω διερεύνησις καὶ ἀνάλυσις — σπουδαιότατη καθ' ἑαυτὴν — περιέρχεται πλέον εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Μαθηματικῆς Στατιστικῆς, ἥτις ὅμως δὲν ἀποτελεῖ τὴν ὀπτικὴν γωνίαν τῆς μελέτης μας. Πάντα ταῦτα διαπραγματευόμεθα εἰς ἑτέραν μελέτην μας, ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ θεωρία τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Κινδύνου».

β) Ἡ πρακτικὴ ὄψις (τοῦ Νόμου τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν)

Μὲ ἐξαιρετικὴν σαφήνειαν ἀναπτύσσεται ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς Καθηγητὰς Albert H. Mowbray καὶ Ralph H. Blanchard τῶν ὁποίων μεταφέρομεν ἐνταῦθα τὰς κυριωτέρας ἀναλύσεις.

Σταθερότης τῶν μαζικῶν φαινομένων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν τυχαίων γεγονότων καὶ κινδύνων εἰς τοὺς ὁποίους ὑπόκειται τὸ ἀνθρώπινον γένος εἶναι τρομακτικῶς μέγας. Κάθε ἄτομον ὑπόκειται εἰς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι τὸ συνοδεύουν ἀπὸ τοῦ λίκνου μέχρι τοῦ τάφου. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν καμμία μορφή δράσεως, ἀκόμη καὶ μορφή ἀδρανείας,

1. Παραλλήλως πρὸς τὸν Νόμον τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν ὑπάρχει καὶ ὁ λεγόμενος «Νόμος τῶν Μικρῶν Ἀριθμῶν» (Borkiewicz, 1898). Οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὴν συμπεριφορὰν σπανίων γεγονότων, κατὰ τὴν «Κατανομὴν τοῦ Poisson» (Poisson's distribution). Εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ αὐτὸς ἀσχολεῖται μὲ τὴν συμπεριφορὰν μεγάλων ἀριθμῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὅμως ἐρευνῶνται οἱ τρόποι συμπεριφορᾶς μικρῶν ἀναλογικῶν γεγονότων. Ἄρα δὲν περιέρχεται εἰς οὐδεμίαν ἀντίθεσιν μὲ τὸν Νόμον τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν καὶ γενικῶς συνιστᾶται ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἀνεπιτυχοῦς ὀνομασίας, δυναμένης νὰ προκαλέσῃ σύγχυσιν.

ή όποία δέν συνεπάγεται διακινδύνευσιν. Ἐκ πρώτης ὄψεως θά ἦτο εὐλογος πᾶσα σκέψις ἄγουσα εἰς ἀπαισιοδοξίαν διὰ τόν κόσμον καί τās υποθέσεις του.

Εὐτυχῶς, τὸ Σύμπαν κυβερνᾶται ἀπό τοὺς φυσικοὺς νόμους, οὕτως ὥστε, ἐάν ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίζωμεν ἐκ τῶν προτέρων τοὺς ὅρους καί τās ἐνεργούσας δυνάμεις, θά ἦτο δυνατὴ ἡ μετὰ βεβαιότητος πρόβλεψις. Αἱ ζημίαι δέν θά ἔπαυον, εἰς τὴν ὑποθετικὴν ταύτην περίπτωσιν, νὰ ἐπέρχωνται ἀλλὰ ἡ ἀβεβαιότης καί μαζί της ὁ κίνδυνος θά ἐξηφανίζοντο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα.

Εἰς ἓνα κόσμον οὕτως ὀργανωμένον, θά μᾶς ἐφαίνετο φυσικόν ὅτι αἱ ἄγνωστοι καί μὴ παρατηρηθεῖσαι δυνάμεις τείνουν εἰς ἀμοιβαίαν ἐξισορρόπησιν, ἐάν ἦτο δυνατόν νὰ μελετήσωμεν ἀρκετὰς περιπτώσεις, καί ὅτι ἡ ἀβεβαιότης ἢ ὁ κίνδυνος ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὰ ἀτομικὰ περιστατικὰ θά ἐξηφανίζοντο μέσα εἰς τὴν μᾶζαν.

Ἡ τάσις αὕτη τῶν μαζικῶν φαινομένων πρὸς τὴν κανονικότητα ἀπεδείχθη πειραματικῶς καί διετυπώθη εἰς τὸν «Νόμον τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν», ὅστις σχηματίζει τὴν βάσιν ὅλων τῶν ἐφαρμογῶν τοῦ κλάδου τῶν Μαθηματικῶν, ὅστις φέρεται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Λογισμὸς ἢ Θεωρία τῆς Πιθανότητος».¹

Εἰς ἄλλην παράγραφον, οἱ συγγραφεῖς πληροφοροῦν, ὅτι ὁ Poisson ἐχρησιμοποίησε διὰ πρώτην φοράν τὸν ὄρον «Νόμος τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν» εἰς ἄρθρον του δημοσιευθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐρευναι περὶ τῆς πιθανότητος τῶν κρίσεων» (κρίσεις λογικαί, Jugements) εἰς τὰ πεπραγμένα (Comptes Rendus) τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν² καί μετ' ἀνάπτυξιν ὀρισμένων ἀπόψεων τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων (περὶ ὧν διαλαμβάνομεν ἀλλαγῆς τῆς παρούσης) καί ἐφαρμογῶν του εἰς τὴν γενικὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν, εἰσέρχονται εἰς ἐξέτασιν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Νόμου τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν.

1. Marschak J. «Probability in the Social Sciences» Chap. 4 of Lazarsfeld, P.F., ed. «Mathematical Thinking in the Social Sciences».

Ἡ πιθανότης εἰσέρχεται εἰς τὴν μεθοδολογίαν τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ἰδίως ὑπὸ τὴν μορφήν μαθηματικοστατιστικῶν προτύπων (models), ἥδη δὲ ἐπεκτείνεται καί εἰς ἄλλας ἐπιστήμας, οἷον ἡ δομικὴ, γλωσσολογία, ἰδίως ὅμως εἰς τὴν ψυχολογίαν. Ἀλλὰ ἡ ἀσφάλις ἠτύχησε νὰ τεθῆ ἐξ ὑπαρχῆς ἐν συνδέσμῳ μὲ τὸν λογισμὸν τῶν πιθανοτήτων.

2. Comptes rendus de l'Académie des sciences vol. I, p. 473 (ἰδίως: P. 478) τοῦ ἔτους 1835.

3. Έφαρμογαι «Τοῦ Νόμου τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν»

A) Ἡ σταθερότης τῶν μαζικῶν φαινομένων

Ὅσον μεγαλύτερος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν περιπτώσεων, τόσον μεγαλύτερα καθίσταται καὶ ἡ πιθανότης ἐπελεύσεως τῶν γεγονότων ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρουν. Τὰ ἐξαιρετικῶς πολυπληθῆ (μαζικὰ) φαινόμενα τείνουν προοδευτικῶς πρὸς σταθερότητα καὶ κανονικότητα, αἱ ὁποῖαι ἐνισχύονται καθὼς ἀνέρχεται ὁ ἀριθμὸς τοῦ πλήθους.

Ὁ πρακτικὸς αὐτὸς κανὼν, ἀπόρροια καὶ ἀπλοποιημένη ἔκφρασις τοῦ Νόμου τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀσφαλιστικῶν κινδύνων. Ἡ πιθανότης νὰ συμβῇ ἀτύχημα εἰς ἓν αὐτοκίνητον ἐντὸς τοῦ ἔτους εἶναι σχετικῶς μικρά. Ἀντιθέτως, ἡ πιθανότης νὰ συμβῇ ἀτύχημα ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος εἰς 100 αὐτοκίνητα εἶναι ἀντιστοίχως μεγαλύτερα, ἀποβαίνουσα ἔτι μεγαλύτερα διὰ 1.000 ἢ 10.000 ὄχηματα. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ πιθανότης μεταβάλλεται εἰς συχνότητα, διότι γνωρίζομεν πλέον, ὅτι ἐντὸς ἔτους συμβαίνουν κατὰ κανόνα τόσα ἀτυχήματα ἐν συνόλῳ, δυνάμενα νὰ ὑποδιαιροῦνται καὶ εἰς ὑποκατηγορίας, π.χ. ἀναλόγως τοῦ χρόνου (ῥα, ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος, ἐποχὴ τοῦ ἔτους κ.ο.κ.), τῆς νηφαλιότητος ἢ μὴ τοῦ ὁδηγοῦ, τῶν συνθηκῶν ὁρατότητος, τῆς ὁδικῆς καταστάσεως ἢ τεχνικῶν κριτηρίων (βλάβη ἐπισώτρων, βλάβη φρένων κ.ο.κ.).

Κατ' ἀκολουθίαν, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν ὅτι πρόκειται νὰ συμβοῦν κατὰ προσέγγισιν τόσα ἀτυχήματα (ἢ οἵασδήποτε φύσεως ἄλλα «τυχηρά»), ἡμποροῦμεν νὰ προετοιμάσωμεν τὴν ἀντιμετώπισίν των.

Ἐπανερχόμεθα νῦν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν Mowbray καὶ Blanchard, περιοριζόμενοι εἰς τὰ κύρια πάντοτε σημεῖα αὐτῆς:

«Ὁὐχ ἦττον (λέγουν ἀναφερόμενοι εἰς τὴν κανονικότητα τῶν μαζικῶν φαινομένων), ἡ σταθερότης ποὺ παρατηρεῖται εἰς τὰς πιθανότητας κέρδους ἢ ζημίας κατὰ τὰ τυχηρὰ παίγνια, ἔχει μικρὰν πρακτικὴν ἀξίαν διὰ τοὺς ἄλλους, πλὴν τῶν παικτῶν.¹ Ἐὰν ὁμως ἡ αὐτὴ τάσις ἐμφανίζεται καὶ εἰς τοὺς κινδύνους ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν, εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος βελτιώσεως τῆς καταστάσεως διὰ μεταφορᾶς πολυαριθμῶν κινδύνων ἀπὸ τὸ ἄτομον εἰς τινὰ ἐξ ἐπαγγέλματος φορέα κινδύνων (Professional Risk Carrier), ὅστις ἀντιμετωπίζων μέγαν ἀριθμὸν περιπτώσεων θὰ παρουσιάξῃ τό-

1. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές, ἀλλὰ πρόκειται περὶ σχήματος λόγου. Διότι, π.χ. ἡ σύγχρονος Βλητικὴ καὶ Ἀστροναυτικὴ ἐκεῖ βασίζονται, ὡς καὶ ἡ Οἰκονομομετρία, κλπ.

στην σταθερότητα ζημιών, ὥστε ἐν τῇ πράξει θὰ ἀπομακρύνῃ τὴν ἀβεβαιότητα καὶ θὰ καταστρέφῃ τὸν κίνδυνον ὡς κίνδυνον».

Οἱ συγγραφεῖς τερματίζουν τὴν περίοδον ἀναφερόμενοι εἰς τὰ προβλήματα τῶν οικονομικῶν διακυμάνσεων καὶ ἐξικνούμενοι εἰς τὸ παράδειγμα τῆς ἰσχύος τῶν Πινάκων θνησιμότητος, τοὺς ὁποίους καταρτίζουν οἱ ἀναλογισταὶ τοῦ Κλάδου Ζωῆς. Πρόκειται, λέγουν, διὰ τὴν «χρησιμωτέραν, ἴσως, στατιστικὴν ἐμπειρίαν τῆς ἀσφαλίσεως».

Ὅρια τῆς ἐφαρμογῆς

Ἡ δυνατότης ἐφαρμογῆς τοῦ Νόμου τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν εὐχέρειαν συλλογῆς ἐπαρκῶς μεγάλου ἀριθμοῦ παρατηρήσεων. Αὕτη εἶναι σημαντικὴ εἰς περιπτώσεις ὡς ἡ προμνησθεῖσα τῶν Πινάκων θνησιμότητος, διότι ἀρκεῖ ἡ μελέτη τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων διὰ τὴν συγκέντρωσιν μαζικῶν παρατηρήσεων. Ἀντιθέτως, ὑπάρχουν τάξεις φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἐπισυμβαίνουν μὲ τόσῃ ἀντισυχνότητα (Infrequency), ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐπαρκὴς παρατήρησις. Ἐὰν δεχθῶμεν τὸ αἶτημα περὶ τῆς ἐγγενούς τάξεως ἐν τῷ σύμπαντι, θὰ πρέπει νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τίποτε δὲν συμβαίνει ἀκανονίστως. Ὅποτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προβλεφθοῦν στατιστικῶς φαινόμενα οἷον οἱ μεγάλοι σεισμοί, οἵτινες μακροπεριόδως δέον νὰ παρουσιάζουν κανονικότητα.

B) Μεταβολαὶ καὶ μετάστασις τῶν τυχηρῶν

Μὲ τὴν πρόοδον τῆς τεχνολογικῆς ἐξελίξεως καὶ μὲ τὴν προϊούσαν ἄνοδον τοῦ οικονομικοῦ καὶ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου σημειοῦνται σημαντικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὴν ὑπόστασιν τῶν κινδύνων, πολλοὶ τῶν ὁποίων μεθίστανται, τοῦτ' ἔστιν ἀλλάσσουν βασικῶς γνωρίσματα.

Ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν εἶναι πάντοτε ἐπὶ τὰ βελτίω, καῖτοι, εἰς γενικὰς γραμμάς, τὸν κανόνα ἀποτελεῖ ἡ ἐπὶ τὸ ἔλασσον μετάστασις τῶν κινδύνων.

Πρόχειρον παράδειγμα χειροτερεύσεως ἔχομεν τὰ ὀδικὰ ἀτυχήματα. Ταῦτα ἦσαν ὅλως ἀμελητέα κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν τῶν ἱππηλάτων ἀμαξῶν, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὴν σημερινὴν ἔκτασιν, μὲ τὴν τεραστίαν διάδοσιν τοῦ αὐτοκινήτου, ὅπερ ἀπὸ εἶδος πολυτελείας ἀπέβη μέσον πρώτης ἀνάγκης.

Κατὰ τὰ λοιπά, δύσκολον εἶναι νὰ ἀνεύρωμεν περιπτώσεις χειροτερεύσεως συνεπεῖα τῆς τεχνολογικῆς ἐξελίξεως. Ἀντιθέτως πάρα πολλαὶ εἶναι αἱ περιπτώσεις βελτιώσεων. Παράδειγμα ἡ διάδοσις τῶν συνθετικῶν ἢ πλαστικῶν ὑλῶν, αἱ ὁποῖαι ἀντικατέστησαν ἄλλας ὕλας περισσότερον εὐφλέ-

κτους, ως ώρισμένα ύφάσματα ή, ιδίως, ή ξυλεία (άρχικώς και αὐται ένεφάνιζον ύψηλόν βαθμόν εύφλεκτότητος.).

Είς τὸ σημεῖον τοῦτο θά έπρεπε νά αναφέρωμεν και τήν μεταβολήν έπι τὰ βελτίω τοῦ λεγομένου «κινδύνου έξ ήθικῶν αἰτιῶν» (Moral Hazard). Μὲ τὸν ὄρον δηλοῦνται περιπτώσεις ζημιῶν εκ δόλου και άμελείας, ιδίως συνεπεία τής τελευταίας. Ἡ διάδοσις τής παιδείας και ή καλύτερα μόρφωσις συνέτειναν άποφασιστικῶς είς τήν βελτίωσιν ή μετάστασιν και αὐτῶν τῶν τυχηρῶν.

V. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΨΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Ἡ άβεβαιότης, ὅπως διεξοδικῶς αναπτύσσεται είς τὰς οἰκείας παραγράφους τοῦ παρόντος, άποτελεεί τήν μοῖραν τῶν ανθρώπων, τὸν κανόνα τής οικονομικῆς δραστηριότητος και τὸν κεντρικὸν άξονα τής ασφαλιστικῆς θεωρίας και τεχνικῆς. Ὁ κίνδυνος, κατὰ τήν έννοιαν ταύτην, άποτελεεί τήν εκάστοτε συγκεκριμένην εκφρασιν, δια τής ὁποίας υλοποιεῖται τὸ γενικὸν φαινόμενον «άβεβαιότης», ὑπὸ μορφήν ανεπιθύμητον δια τὸν ὀρθολογίζόμενον άνθρωπον. Εἰδικώτερον δια τὰς επιχειρήσεις, κίνδυνον άποτελεεί πᾶσα πιθανολογούμενη δυνατότης ανεπιθυμήτου εκβάσεως οἱασδήποτε άπὸ τὰς δραστηριότητος αὐτῶν.

Τοιουτοτρόπως ή ασφάλις είναι ὑποχρεωμένη νά διερευνήση και μίαν είσέτι ὄψιν τοῦ καθολικοῦ φαινομένου «κίνδυνος», έπιπροσθέτως τῶν δύο άμέσως συνδεομένων μετ' αὐτῆς ὄψεων ή μορφῶν τούτου. Αἱ δύο τελευταῖαι είναι πρῶτον ή περιπτωσιολογία, και δεῦτερον ή αναλογιστικῆ αντιμετώπισις τῶν κινδύνων. Ἐμφοτέρως εξετάζομεν έν πλάτει και κατὰ βάθος. Ἐπομένει ή τρίτη, ήν δυνάμεθα νά άποκαλέσωμεν «οἰκονομικὴν ὄψιν ή μορφήν τοῦ κινδύνου». Μὲ τὸν ὄρον δέν έννοοῦμεν τὰς οἰκονομικὰς έπιπτώσεις εκ τής άρνητικῆς ή θετικῆς έπελεύσεως αὐτοῦ, αλλά τήν εκδήλωσίν του κατὰ συνάρτησιν και συσχετισμόν τής δραστηριότητος τῶν επιχειρήσεων.

Είς άλλας γλώσσας δια τήν εξεταζομένην έννοιαν χρησιμοποιεῖται ή λέξις «ρίζικο» (τροποποιημένη αναλόγως τής εκασταχοῦ προφοράς). Είς τήν γερμανικὴν βιβλιογραφίαν γίνεται λόγος δια «Risiko» και «Wagnis». Ἡ δευτέρα λέξις γραμματικῶς σημαίνει περίπου ὅ,τι και ή ήμετέρα «τόλμη». Ὅποτε, «Risiko» = επιχειρηματικὸς κίνδυνος και «Wagnis» = επιχειρηματικὴ τόλμη.

1. Ἐπιχειρηματικὸς κίνδυνος καὶ ἐπιχειρηματικὴ τόλμη

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ τοιαύτη ἀντιδιαστολὴ στερεῖται σαφηνείας, ἐκτὸς ἂν δεχθῶμεν κριτήριόν τι, ἀϋθαίρετον ἔστω, πρὸς ἐναργῆ ἐννοιολογικὸν διαχωρισμὸν τοῦ «ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου» ἀπὸ τῆς «ἐπιχειρηματικῆς τόλμης».

Κατὰ τὸν G. Fischer «ἐπιχειρηματικοὶ κίνδυνοι (Risiken) θεωροῦνται ὅλοι οἱ δυνατοὶ κίνδυνοι τῆς ἐκμεταλλεύσεως, οἵτινες εἶναι κατὰ τῖνα τρόπον δεκτικοὶ μετρήσεως, ἄρα καὶ ὑπολογισμοῦ». Ἀντιθέτως, κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, «ἐπιχειρηματικὴ τόλμη (Wagnis) εἶναι πᾶν τὸ ἐξερχόμενον τῆς δυνατότητος μετρήσεως, ἄρα καὶ ὑπολογισμοῦ».

Ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ σημασία τῆς διακρίσεως, μὲ τὸ κριτήριον τοῦ μετρητοῦ καὶ τῆς ὑπολογιστικότητος εἶναι μεγάλη, διότι οἱ μετρητοὶ κίνδυνοι ἐκφράζονται εἰς κόστος καὶ εἶναι ἀσφαλίσιμοι, ἐνῶ οἱ ἀνεπίδεκτοι μετρήσεως μεταφράζονται εἰς ζημίαν καὶ δὲν εἶναι ἀσφαλίσιμοι.¹

Α) Ὁ Πίναξ τοῦ RKW

Τὸ «Ἴδρυμα Ὀρθολογικῆς Ὁργανώσεως τῆς Γερμανικῆς Οἰκονομίας» (Rationalisierungs - Kuratorium Der Deutschen Wirtschaft/RKW) ἔχει ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου καταρτίσει «Πίνακα Πηγῶν Σφαλμάτων καὶ Ζημιῶν τῆς Ἐκμεταλλεύσεως (Fehler und Verlustquellen Des Betriebes), ὅστις ἔχει ὡς ἑξῆς:

α) Ἡ Κοινότης ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει (τὸ προσωπικὸν τῆς ἐπιχειρήσεως — ὑπὸ εὐρείαν ἔννοιαν — λογιζόμενον οἶονεὶ ὡς «κοινότης»).

1. Παραμέλησις κοινωνικῶν μέτρων καὶ ὑγειονομικῶν ἐγκαταστάσεων.

2. Ἐλλιπὲς πνεῦμα κοινότητος (ἀνεπάρκεια τῆς συνειδήσεως ὅτι ἀνήκουν ὀργανικῶς, ὅτι συνδέονται ἀρρήκτως μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν, ἥτοι τὴν οἰκονομικὴν μονάδα).

3. Κακὴ ἐπιλογὴ καὶ ἀτελὴς κατάρτισις τοῦ προσωπικοῦ.

β) Ὑλικὸν

1. Κακὴ ὀργάνωσις τῶν ἀφορώντων εἰς τὸ ὑλικὸν (προμήθειαι, ἔλεγχος ὑλικοῦ, ποιότης ὑλικοῦ).

1. Μοναδικὸς τρόπος ἀσφαλίσεως κατὰ τῶν μὴ μετρητῶν κινδύνων εἶναι ἡ αὐτασφάλισις τῆς ἐπιχειρήσεως, μία αὐτασφάλισις sui generis, κατ' ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας τοῦ ἀκόστου ὑπὸ αἴρεσιν» (Bedingte Kosten), κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην.

2. 'Ατελείς μέθοδοι προμηθειών.
3. 'Υπέρμετρος ἀνάλωσις ὑλικοῦ.
4. 'Ανεπαρκῆς ἢ ὑπερβολικὴ ποιότης τοῦ ὑλικοῦ.
5. 'Απρόσφορα ὑλικά.

γ) Βιομηχανοποιήσις

1. 'Αντιοικονομικὴ κατασκευὴ.
2. 'Ανεπαρκῆς προπαρασκευὴ καὶ καταμερισμὸς ἐργασίας (μελέται ἐργασίας καὶ χρόνου, χρονικὰ σχέδια).
3. 'Υπέρμετρος ἐπιβάρυνσις διὰ μισθοῦς.
4. 'Ανυπαρξία ἀποδοτικῆς ἀμοιβῆς (προσηρμοσμένης εἰς τὰς κυμάνσεις τῆς ἀποδόσεως, διὰ τὴν ἀποτελέσει κίνητρον παραγωγικότητος).
5. 'Υπεράγαν ὑψηλὸν κόστος βιομηχανοποιήσεως.
6. 'Ελαττωματικὴ ἐργασία συνεπείᾳ ἀνεπαρκοῦς ἢ καθυστερημένης ἐξετάσεως καὶ ἐπιβλέψεως τῆς ἐργασίας.
7. 'Ελαττωματικὴ κατασκευὴ τῶν μέσων ἐργασίας καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων ἐκμεταλλεύσεως (δαπάναι ἐπισκευῶν).
8. 'Αντιοικονομικαὶ μέθοδοι ἐργασίας.
9. Παρημελημένον σύστημα ἐνδοεπιχειρησιακῶν (ἐνδοεργοστασιακῶν κλπ.) μεταφορῶν καὶ διακινήσεως.

δ) Διοίκησις

1. Πολυδάπανος ἢ ἀνεπαρκῆς ὀργάνωσις τοῦ συνόλου τῆς ἐπιχειρήσεως/ἐκμεταλλεύσεως.
2. Πολὺ ὑψηλὰ γενικὰ ἐξοδα διοικήσεως.
3. 'Ατελής λογιστικὴ ὀργάνωσις (π.χ. ἔλλειψις ἀπολογισμοῦ τῆς ἐκμεταλλεύσεως).
4. 'Ανεπαρκῆς ἢ κακὴ λογιστικὴ τοῦ κόστους.
5. Κακὴ διαχείρισις τοῦ κεφαλαίου (ἐσφαλμέναι ἐπενδύσεις, ἀνεξέλεγκτος χρησιμοποίησις κεφαλαίου).
6. 'Υπέρμετρος παραγωγικὴ ἰκανότης.
7. Παραμέλησις τῆς στατιστικῆς.

ε) Διάθεσις

1. Ἐλλειψις ἀξιοπίστου στατιστικῆς κύκλου ἐργασιῶν.
2. 'Ελαττωματικὸς ἔλεγχος τῶν προσποριζόντων κέρδος ἢ προκαλούντων ζημίαν προϊόντων.
3. Κακὴ πολιτικὴ τιμῶν.

4. Κακόν σύστημα έκπτώσεων.
5. Έλαττωματική ὀργάνωσις τῶν πωλήσεων καὶ παρακολούθησις τῆς ἀγορᾶς.
6. Ἄσκοπος, ἀπρόσφορος ἢ ἀνεπαρκῆς διαφήμισις.
7. Ὑπεράγαν ὑψηλὸν κόστος διαθέσεως.
8. Ἀντιοικονομικὴ τήρησις ἀποθήκης.

στ) Βαθμὸς ἀπασχολήσεως

1. Πολὺ μεγάλη πτώσις τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως.
2. Ἐλλειψις κοστολογικοῦ ἐλέγχου ἐν σχέσει μὲ τὸν βαθμὸν ἀπασχολήσεως.

Β) Συμπεράσματα ἡμῶν

Διὰ λόγους ἀφ' ἑαυτῶν φανεροῦς, εἰς τὰς ἀνωτέρω «πηγὰς σφαλμάτων καὶ ζημιῶν» ἐμπεριέχονται ἀδιακρίτως τόσον ὁ ἐπιχειρηματικὸς κίνδυνος ὅσον καὶ ἡ τόλμη. Ἐξ ἄλλου, τὸ RKW στοιχεῖον μᾶλλον πρὸς τοὺς λεγομένους «Βερολινεῖους Κανονισμοὺς»,¹ ἔνθα ἡ «τόλμη» ὀρίζεται ὡς ἑξῆς: «τόλμη εἶναι ὁ κίνδυνος ζημίας, μὴ προερχομένης ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς ἐπιχειρήσεως εἴτε τὴν δραστηριότητά της ὡς οἰκονομικο-τεχνικῆς μονάδος παραγωγῆς».

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ προρρηθέντα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προχωρήσωμεν εἰς διατύπωσιν ἑνὸς προσφυστέρου, κατὰ τὴν γνώμην μας, ὀρισμοῦ τοῦ «ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου» καὶ τῆς «ἐπιχειρηματικῆς τόλμης»:

Ἐπιχειρηματικὸς κίνδυνος (Risk) εἶναι πᾶς ἐνδογενὴς κίνδυνος τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐνῶ τόλμη εἶναι πᾶς ἐξωγενὴς κίνδυνος ταύτης μὲ τὴν πρόσθετον διαφοράν, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι κατ' ἀρχὴν δεκτικὸς μετρήσεως, ἐνῶ αὕτη, κατ' ἀρχὴν πάντοτε, δὲν εἶναι δεκτικὴ μετρήσεως καὶ ἀκριβοῦς ὑπολογισμοῦ.

2. Μορφαὶ ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου καὶ τόλμης

Α) Διάκρισις καθ' ἡμετέραν ἄποψιν

Οὕτω, πᾶσα ἐκμετάλλευσις (τὸν ὄρον μεταχειριζόμεθα ὡς εὐρύτερον τῆς ἐπιχειρήσεως) ὑπόκειται εἰς δύο ομάδας ἐπιχειρηματικῶν κινδύνων: Αὐτῶν ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιχείρησιν καὶ τὴν δραστηριό-

1. Berliner Leitsätze für die Ermittlung der Selbstkosten und des kalkulatorischen Gewinnes in Fertigungsbetrieben/LSF-Berlin. (Βερολινεῖοι κατευθυντήριαι ὁδηγίαι πρὸς διακρίβωσιν τοῦ παραγωγικοῦ κόστους καὶ τοῦ λογιστικο-κοστολογικοῦ κέρδους κ.λ.π.).

τητα ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἐκείνων ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτῆς εἰς τὴν ἀγοράν. Παρὰ ταῦτα, πλέον ἐνδεδειγμένη φαίνεται καθ' ἡμᾶς ἡ ἐπομένη τριμερῆς διάκρισις:

Ἐνδογενεῖς κίνδυνοι,
Ἐξωγενεῖς κίνδυνοι, καὶ
Ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι.

α' Οἱ πρῶτοι εἶναι ἐνδοεπιχειρησιακοὶ ἢ προέρχονται ἀπὸ τὰς δραστηριότητος τῆς ἐπιχειρήσεως, συναπτόμενοι π.χ. μετὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐμπορίας τοῦ προϊόντος, τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, τὸν χαρακτῆρα ἀτόμων κατεχόντων ὑπεύθυνον θέσιν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, τὴν ποιότητα τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τὰς συνθήκας ἀξιοποιήσεως αὐτοῦ κ.ο.κ.

β' Οἱ δεῦτεροι εἶναι ἐξωγενεῖς μὲν, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει συνδέονται ἀμέσως μετὰ τὴν οἰκονομικὴν λειτουργίαν, προερχόμενοι ἀπὸ τὴν ἀγοράν καὶ γενικώτερον ἀπὸ τὴν σύμπλεξιν τῆς ἐπιχειρήσεως μετὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ τοὺς ρυθμιστικοὺς παράγοντας αὐτῆς.

γ' Οἱ τρίτοι εἶναι ἄσχετοι μετὰ τὴν οἰκονομίαν, κυριολεκτικῶς «ἐξωτερικοὶ» κίνδυνοι καὶ ὄχι ἀπλῶς, ὡς οἱ ἀνωτέρω, ἐξωγενεῖς μὲν ἀλλ' ἐνδοοικονομικοί. Τοιοῦτοι κίνδυνοι προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνόργανον καὶ ὀργανικὴν φύσιν καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον δρῶντα κατὰ τὴν νομοτέλειαν τῆς βιολογίας, τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς κοινωνιολογίας.

Β) Διάκρισις κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς λογιστικῆς τοῦ κόστους

1. Ἐκ σφαλμάτων τῆς παραγωγῆς ἢ ἐκ πλημμελοῦς κατεργασίας—Ἐλαττωματικὰ προϊόντα (τεμάχια), ἐπανάληψις κατεργασίας, ἀντικατάστασις ἐλαττωματικοῦ προϊόντος παραδοθέντος εἰς τὸν πελάτην.

2. Ἐξ ἐγγυήσεως — Ὄταν ἡ παράδοσις τοῦ ἐμπορεύματος συνδέεται μετὰ τὴν ἀνάληψιν ὀρισμένης εὐθύνης ἀρτιότητος λειτουργίας ἢ στερεότητος καὶ ἀντοχῆς.

3. Ἐξ ἀποζημιώσεως — Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀστικοῦ καὶ ποινικοῦ δικαίου - ζημιῶν προκαλουμένων εἰς τρίτους.

4. Ἐκ καταστροφῶν — Τοιαῦται ἐννοοῦνται αἱ οὐσαι συμφυεῖς μετὰ τὴν ἰδιοτυπίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐφ' ὅσον εἶναι βαρεῖαι καὶ ἀσυνήθειαι.

5. Ἐξ ἀδυναμίας πληρωμῆς — Τῶν ὀφειλετῶν τῆς ἐπιχειρήσεως.

6. Ἐξ ἀποσβέσεως — Συνεπείᾳ ἐσφαλμένου ὑπολογισμοῦ τῶν ποσοστῶν τῆς ἀποσβέσεως.

7. Διάφοροι ἄλλαι μορφαὶ τὸλμης.

Ἡ παροῦσα ἀπαρίθμησης περιλαμβάνει ἀποκλειστικῶς περιπτώσεις ἐπιχειρηματικῆς τόλμης, μὲ τὴν σημασίαν ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ἀποφασίζει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν κίνδυνον — ἄρα νὰ ἐπιδείξῃ τόλμην — ποῦ δύναται νὰ προκύψῃ ἀπὸ τὰς προαναφερομένας δυνατὰς αἰτίας.

Κατ' ἀρχὴν, προσπάθεια τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι νὰ μεταβάλλῃ τὸν κίνδυνον εἰς στοιχεῖον τοῦ κόστους, ὡς διαφαίνεται ἀπὸ τὸν προηγουμένως παρατεθέντα Πίνακα τοῦ RKW καὶ ἀπὸ τὴν ἀπαρίθμησην ταύτην. Σημειωτέον, ὅτι πολλακίς ὁμογενεῖς κλάδοι ἐπιχειρήσεων καταρτίζουν τοιούτους «πίνακας περιπτώσεων τόλμης», εἰς τοὺς ὁποίους περιλαμβάνονται αἱ συνηθέστεραι διὰ τὸν κλάδον περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀναλαμβάνεται ἡ ἀντιμετωπίζεται ἐνδεχόμενον ζημίας, ποῦ θὰ προήρχετο ἀπὸ τὴν δυσμενῆ ἐκβασιν δεδομένης ἀποφάσεως ἢ ἐνεργείας τῆς ἐπιχειρήσεως.

Γ) Ἡ λογιστικὴ καὶ εἰδικώτερον ἡ κοστολογικὴ ἀνάλυσις καὶ ἀνάληψις κινδύνου

Ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ὀλοκληρωμένην περὶ κόστους ἀντίληψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν κόστος εἶναι τὸ σύνολον τῶν θυσιῶν ποῦ ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐπιτευξιν δεδομένου παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος. Παραγωγικὸν ἀποτέλεσμα εἶναι ἐνταῦθα ὄχι μόνον ἡ παραγωγή ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν τῆς μεταποιήσεως, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν εὐρείαν τῆς δημιουργίας χρησιμότητος. Ὅθεν, παραγωγικὸν ἀποτέλεσμα εἶναι καὶ ἡ ἐμπορία, εἴτε ἡ προσφορά ὑπηρεσιῶν.

Ἀναλυτικώτερον, διὰ τὴν ὑπαρξιν κόστους δέον νὰ ὑφίστανται αἱ ἐξῆς τρεῖς προϋποθέσεις:

α) Ἀνάλωσις ἀγαθοῦ, β) Ἀξιομέτρησις τῆς ἀναλώσεως ταύτης καὶ γ) Ἀναγωγή τῆς ἀναλώσεως εἰς συγκεκριμένην ἀπόδοσιν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἀγαθὰ ἐν προκειμένῳ εἶναι τὰ πραγματικὰ (ὕλικά ἢ ἄυλα) καὶ τὰ ὀνομαστικὰ (χρήματα ἢ ἀπαιτήσεις).

Οὕτω προκύπτει ἡ σχέσις: Κόστος = ποσότης ἀναλωθέντων ἀγαθῶν ἐπὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν.

Ἐπομένως, ἀπὸ λογιστικῆς καὶ εἰδικώτερον κοστολογικῆς ἐπόψεως, κίνδυνος ἐνταῦθα εἶναι ἐνδεχομένη θυσία τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ ἢ κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν της, ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῶν συνήθως ἀντιμετωπιζομένων καὶ τυποποιημένων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον παρεμφερῶν περιπτώσεων.

Εἶναι προφανές, ὅτι πρόκειται περὶ καθαρᾶς ἐκδηλώσεως τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου, ἢ ὁποῖα, ἕνεκα τοῦ φραγμοῦ τῶν εἰδικότητων, ἔμεινε

περιορισμένη εις τὸν περίβολον τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων καὶ μάλιστα τοῦ λογιστικοῦ/κοστολογικοῦ τομέως των, ἀγνοηθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀσφαλίστικῆς βιβλιογραφίας.¹

3. Ἡ χρηματιστικὴ καὶ ἡ ὑπολογιστικὴ βάση τοῦ κινδύνου

Ἐπάρχει ἡ τάσις ταυτισμοῦ τῆς μὴ παραγορικῆς μὲ τὴν παραγορικὴν λογιστικὴν μὲ συνέπειαν ἀνεπίτρεπτον σύγχυσιν περὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ κόστους καὶ πρὸς μεγάλην ζημίαν τῶν ὀργανωτικῶν συμφερόντων τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῆς κοινωνίας.

Παραγορικὴ λογιστικὴ εἶναι ἡ Χρηματιστικὴ Λογιστικὴ (Financial Accounting, Finanzbuchhaltung, Comptabilite Financiere), ἥτοι ἡ ἐπιλαμβανομένη μὲ τὴν κίνησιν ἀξιῶν ἐκπεφρασμένων εἰς χρῆμα, ἄρα ἡ ἀσχολουμένη μὲ τὰς πληρωμὰς τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς ἄλλους, τῶν ἄλλων πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν. Στηρίζεται ἐπομένως ἐπὶ παραγορικῆς βάσεως.

Λογισμὸς ἀποδόσεως (γερμανιστὶ Kalkulation, ἐκ τοῦ λατινικοῦ Calculare, ὑπολογίζειν) τοῦναντίον εἶναι ὁ κλάδος ἐκεῖνος τῆς Λογιστικῆς τοῦ Κόστους, ὅστις δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν κίνησιν τῶν ἀξιῶν ἐκπεφρασμένων εἰς χρῆμα (νομισματικὰς μονάδας), ἀλλὰ εἰς φυσικὰς μονάδας ἀποδόσεως. Ἐδράζεται κατ' ἀκολουθίαν ἐπὶ ὑπολογιστικῆς βάσεως.

Ἀπὸ τὴν θεμελιώδους σπουδαιότητος ἀντιδιαστολῆν ταύτην συνάγεται ὅτι:

1. Ὁ ἐπιχειρηματικὸς κίνδυνος (καὶ ἡ ἐπιχειρηματικὴ τόλμη) κοστολογικῶς εἶναι ἀνεπιθύμητοι μορφαὶ θυσίας - κόστους τῆς ἐπιχειρήσεως.

2. Ἡ ἀνάλυσις κατὰ τὸν Λογισμὸν Ἀποδόσεως συνιστᾷ κατ' οὐσίαν φαινομενολογικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου καὶ τῆς τόλμης.

3. Ἡ ἔρευνα κατὰ τὴν Παραγορικὴν Λογιστικὴν ἐντοπίζεται κατ' ἀνάγκην:

(α) Εἰς τὴν ζημίαν καὶ τὸ οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα ταύτης ἐκφραζόμενον εἰς νομισματικὰς μονάδας,

(β) Εἰς τὴν προσπάθειαν οἰονεὶ αὐτασφαλίσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, π.χ. διὰ τοῦ σχηματισμοῦ ὀρισμένων ἀποθεματικῶν ἢ διὰ τῆς καλύψεως ἐξ ἄλλων, ἰσχυρῶν λογαριαμῶν κ.ο.κ.

1. Τολμῶμεν νὰ νομίζωμεν — ἐφ' ὅσον περὶ τόλμης ὁ λόγος — ὅτι ἡ τῶν παρῶν παρουσίασις τοῦ θέματος συνιστᾷ πρωτότυπον προσφορὰν μας πρὸς τὴν Ἐπιστήμην, οὐχὶ ἄνευ χρησιμότητος διὰ τὴν πρακτικὴν.

4. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀσφαλιστικῆς θεωρίας καὶ τεχνικῆς¹

Ὁ κακὸς δαίμων τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, τὰ ἐνίοτε ἀδιαπέραστα τεῖχη τῆς εἰδικότητος καὶ συγγενεστάτων ἀκόμη τομέων τοῦ ἐπιστητοῦ, ἀποτρέπει τὴν ἀμοιβαίαν γονιμοποίησιν τῆς ἐρευνητικῆς σκέψεως (ἀρνητικὴ ζημία) καὶ προκαλεῖ σειρὰν παρανοήσεων καὶ πολλὴν σύγχυσιν (θετικὴ ζημία). Οὕτω, δὲν εἶναι ἀπορίας ἄξιον τὸ γεγονός ὅτι ὄχι μόνον ἡ ἀσφαλιστικὴ σκέψις δὲν ἔλαβεν εἰς τὴν δέουσαν ἔκτασιν ὑπ' ὄψιν τὰ εἰς τὴν προηγουμένην παράγραφον ἀναπτυσσόμενα, περὶ προσφορᾶς τῆς λογιστικῆς τοῦ κόστους εἰς τὴν ἀσφαλιστικὴν θεωρίαν, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ ἀντίστροφον συνέβη. Διότι, λόγου χάριν, ἡ ἀσαφὴς διάκρισις μεταξὺ «ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου» καὶ «ἐπιχειρηματικῆς τόλμης» ἔγκειται κατὰ τὴν γνώμην μας εἰς τὴν ἐνυπάρχουσαν διαφορὰν βαθμοῦ πιθανότητος μεταξὺ των. Ἴδού, παράδειγμα ὑπηρεσίας τῆς ἀσφαλιστικῆς θεωρίας πρὸς τὴν οἰκονομικὴν τῶν ἐκμεταλλεύσεων.

Ἐνταῦθα ὁμως μέλημα ἡμῶν εἶναι ἡ ἀντίστροφος προσπάθεια: ἡ ἀξιοποίησις κεκτημένων ἐπιστημονικῶν γνώσεων τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἐκμεταλλεύσεων διὰ τὴν ἀσφάλισιν, ἥτις συγκροτεῖ καὶ τὴν ἀπαρασάλευτον βάσιν τῶν ἐργασιῶν μας ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ πεδίου – βάσιν ἐξορμήσεως καὶ ὄχι σταθμὸν ἐπαναπαύσεως.

Διὸ καὶ ἐντοπιζόμεθα ἐν τοῖς ἐφ' ἑξῆς, εἰς τὴν θεώρησιν τῆς οἰκονομικῆς ὄψεως τοῦ κινδύνου ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων² ὑπὸ τὸ φῶς ὁμως τῆς ἀσφαλιστικῆς θεωρίας καὶ πρακτικῆς (ὄχι τῆς τεχνικῆς εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς διατριβῆς μας). Χρησιμοποιοῦμεν τὴν ὑποτυπωθεῖσαν διάκρισιν τῶν κινδύνων εἰς ἐνδογενεῖς ἢ ἐνδοεπιχειρησιακοὺς, εἰς ἐξωγενεῖς ἢ ἐξωεπιχειρησιακοὺς οἰκονομικοὺς τὴν φύσιν, καὶ εἰς ἐξωτερικοὺς, δηλὸν ὅτι, ἀσυνάπτους πρὸς τὴν οἰκονομίαν, εὐθέως τοῦλάχιστον, κατ' ἄμεσον αἰτιώδη συνάφειαν.

A) Ἐνδογενεῖς κίνδυνοι

Χρήσιμος ἐπὶ τῆς κατηγορίας αὐτῆς ταξινόμησις εἶναι ἡ ἀναγωγὴ τῶν ἐνδογενῶν κινδύνων εἰς τὰς ἐπὶ μέρους λειτουργίας τῆς ἐπιχειρή-

1. Καὶ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐβοηθήθη ἀπὸ τὴν διεθνή βιβλιογραφίαν ποὺ κατώρθωσε νὰ διεξέλθῃ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ὥστε νὰ εἰκάζῃ καὶ αὐθις πρωτοτυπίαν τῆς συμβολῆς του.

2. Ἡ διάκρισις μεταξὺ οἰκονομικῆς τῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ οἰκονομικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων ἔχει ἀναχθῆ εἰς ζήτημα προτιμήσεως. Θεωρητικῶς ὀρθότερα εἶναι ἡ πρώτη ἔννοια.

σεως. Τοιαῦται λειτουργίαι εἶναι ὁ ἐφοδιασμός καὶ ἡ διάθεσις, ἡ βιομηχανοποίησις (γενικώτερον: ἡ παραγωγή), ἡ ἐναποθήκευσις (διαφύλαξις), δυναμένη νὰ εἶναι καὶ ἡ ἀπομνημόνευσις πληροφοριακῶν δεδομένων ὑπὸ τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ἐγκεφάλου, ἡ διοίκησις καὶ ἡ διαχείρισις.

Πλὴν ὁμως, κατὰ τὴν ἄποψιν ἡμῶν ἡ τοιαύτη ταξινόμησις, καίπερ θετική κατ' ἀρχὴν, χρήζει περαιτέρω ἀναπτύξεως. Οὕτω δεόν νὰ προσθέσωμεν ὑποδιαιρέσεις, εἰς (α) πεδία κινδύνου ἐντὸς τῆς ἐπιχειρησιακῆς λειτουργίας καὶ (β) εἰς εἶδη κινδύνων ἐντὸς τῶν πεδίων τούτων.

Ὅθεν διαγράφεται τὸ ἐπόμενον σχῆμα:

ΟΙ Γενικὸς ἐπιχειρηματικὸς κίνδυνος

ΟΙΙ Κίνδυνοι κατὰ λειτουργίαν

ΟΙΙΙ Πεδία κινδύνου ἐντὸς ἐκάστης λειτουργίας

ΟΙΙΙΙ Ἐπὶ μέρους εἶδη κινδύνων ἐνδολειτουργικῶς.

Β) Ἐξωγενεῖς κίνδυνοι

Ἡ συστηματικὴ ταξινόμησις τούτων πρέπει νὰ γίνεται μὲ κριτήρια οἰκονομικὰ καὶ μὲ κριτήρια νομικά, τοῦτ' ἔστι: Καθαρῶς οἰκονομικοὶ κίνδυνοι καὶ μεικτοὶ κίνδυνοι, ἀπορρέοντες ἀπὸ τὴν παρέμβασιν τοῦ νομοθέτου εἰς τὴν οἰκονομίαν.

Ἐνταῦθα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναφέρωμεν ὡς πρόχειρα παραδείγματα: Οἰκονομικοῦ καθαρῶς κινδύνου, λ.χ. τὴν ἀστάθειαν τῆς ἀγορᾶς, τὰς οἰκονομικὰς διακυμάνσεις καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἐν γένει συγκυρίαν.

Μεικτοῦ κινδύνου, π.χ. τὰς μεταβολὰς εἰς τὸν συσχετισμὸν ἀξίας κτήσεως καὶ ἀξίας πωλήσεως, τὴν διαφορὰν κόστους ὁμοιοπαραγωγῶν ἐπιχειρήσεων,¹ νομισματικὰς ἐξελίξεις κ.ο.κ.

Περαιτέρω διάκρισις τῶν ἐξωγενῶν κινδύνων εἶναι ὀρθὸν νὰ γίνεται κατὰ φορέα τοῦ κινδύνου. Ἐπίσης, δὲν στερεῖται πρακτικῆς ἀξίας ἡ διάκρισις εἰς «πλήττοντας κινδύνους» καὶ εἰς «υφέρποντας κινδύνους».

Γ) Ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι

Οὔτοι ἀναπτύσσονται ἐνδελεχῶς εἰς τὰς οἰκείας παραγράφους τῆς ἀνά

1. Ἡ διαφορὰ κόστους λογίζεται ὡς μεικτὴ, δεδομένου ὅτι ἡ τιμὴ τῶν προϊόντων οὐδαμῶς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου σχηματίζεται ἐλευθέρως, ἐπομένως ἡ νομοθετικὴ ρύθμισις ἢ ὁ ἔλεγχος τῶν τιμῶν ἐπηρεάζουν τὸ κόστος τῶν στοιχείων τοῦ προϊόντος καὶ αὐτοῦ τούτου ὡς συνόλου.

χειρας διατριβής. Είς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ προσφορὰ τῆς ἀσφαλιστικῆς θεωρίας εἰς τὴν οἰκονομικὴν τῶν ἐκμεταλλεύσεων εἶναι ἡλίου φαεινότερα (χωρίς, ἀτυχῶς, νὰ ἀξιοποιῆται πάντοτε καὶ εἰς τὸν δέοντα βαθμὸν).

VI. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

1. Ἡ πολιτικὴ κατὰ τοῦ κινδύνου τῆς ἐπιχειρήσεως

Μὲ τὴν ἀνωτέρω φράσιν ἀποδίδεται ἡ ἔκφρασις «Politique du Risque».

Κατὰ τὸν Lysowski πρέπει νὰ διαχωρίζωμεν ἀπ' ἀλλήλων τὰ ἐξῆς βασικά συστήματα ἀντιμετωπίσεως τῶν κινδύνων τῆς ἐπιχειρήσεως: α) προληπτικῶς, β) περιοριστικῶς καὶ γ) διασφαλιστικῶς.¹

Α) Μέτρα πρὸς ὑλοποίησιν τῆς πολιτικῆς

Ἀναλυτικώτερον ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς μέτρα πρὸς ὑλοποίησιν τῆς «πολιτικῆς κινδύνου» πάσης οἰκονομικῆς μονάδος, κατατασσόμενα ἀναλόγως τῆς μεθοδολογίας καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκάστου:

1. Περιορισμὸς τοῦ κινδύνου: ὁ καθορισμὸς διὰ συμβάσεως καὶ διὰ παντὸς ἄλλου τρόπου ἀνωτέρων ὁρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκδηλούμενος θὰ περιορίζεται ὁ κίνδυνος.

2. Μερισμὸς τοῦ κινδύνου: διὰ τῆς ὑποδιαίρεσεως τῶν πεδίων καὶ τῶν φορέων αὐτοῦ.

3. Ἐπίρριψις τοῦ κινδύνου: ἐπὶ συνασπισμοῦ ἐπιχειρήσεων εἰς ἄλλα μέλη τοῦ συγκροτήματος, ἐπὶ ὑψώσεως τοῦ κόστους εἰς τὸν ἀγοραστὴν κ.ο.κ. Ἡ τακτικὴ αὕτη, τὴν ὁποίαν ἀνευδοιάστως ἐφαρμόζουν ὠρισμένοι ἐπιχειρήσεις καὶ ἄνευ δισταγμῶν ἀναφέρουν ἀρκετοὶ συγγραφεῖς, συχνάκις ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τοῦ θεμιτοῦ. Ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀπόψεως ἀποδεικνύει περιτράνω, πόσον ὀρθολογικώτερον θὰ ἦτο νὰ «ἐπιρρίπτεται» ὁ κίνδυνος μέσῳ τῆς ἰδιωτικῆς ἀσφαλίσεως εἰς τὸ ἀλληλέγγυον σύνολον τῆς καλουμένης κοινωνίας κινδύνων. Πόσον ὀρθολογικώτερον καὶ πόσον σύμμετρον πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τὴν συναλλακτικὴν ἠθικὴν.

4. Ἐξουδετέρωσις τοῦ κινδύνου: δι' οἰκονομικῶν καὶ τεχνικῶν μέσων.

5. Πρόληψις τοῦ κινδύνου δι' ὀργανωτικῶν μέτρων. Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ,

1. Ἐπίτηδες δὲν λέγομεν «ἀσφαλιστικῶς», διότι ἡ ἔννοια εἶναι εὐρυτέρα τῆς ἀσφαλίσεως, συμπίπτουσα μὲ τὸ νόημα τῆς «ἀσφαλείας», ἥτις, βεβαίως, ἐπιτυγχάνεται ἐν τινι μέτρῳ καὶ χωρὶς τὴν ἀσφάλισιν, χωρὶς τὴν συμπαραστάσιν εἰδικευμένων ὀργανισμῶν (ἐπιχειρήσεων κλπ.) ἀσφαλίσεως.

ὅτι ἐφ' ἐξῆς ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν διάκρισιν κινδύνου καὶ τόλμης, διότι ἡ τελευταία ταυτίζεται, ἐν τοῖς ἐπομένοις, μετὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεων ἱκανῆς πιθανότητος ἐπικινδύνου ἐκβάσεως, ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων διακρίσεων, σίτινες θεωρητικὸν μόνον ἔχουν χαρακτηῖρα διὰ τὴν «πολιτικὴν κινδύνου» τῆς ἐπιχειρήσεως, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν ὀπτικὴν γωνίαν τοῦ μέρους τούτου τῆς πραγματείας.

Ἐκ τῆς ἐπιχειρηματικῆς (καὶ ὄχι ἀσφαλιστικῆς) σκοπιᾶς ἐπισημαίνομεν τὰ ἐξῆς ὀργανωτικὰ (κατὰ πιθανότητος ἐνδογενῶν καὶ ἐξωγενῶν οἰκονομικῶν τὴν προέλευσιν κινδύνων) μέτρα:

α) I. Πρωτίστως, συμμόρφωσις πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς προλήψεως, τοῦ περιορισμοῦ καὶ τῆς διασφαλίσεως ὑπὸ μορφὴν ἐνεργειῶν περιορισμοῦ, μερισμοῦ, ἐπιρρίψεως (ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ θεμιτοῦ) καὶ ἐξουδετερώσεως.

II. Κατόπιν, δημιουργία τῶν προϋποθέσεων πραγματοποίησεως διαρκοῦς ἐλέγχου καὶ διακριβώσεως τῶν ὑπόπτων πεδίων κινδύνου καὶ ἀμφιβόλων περιπτώσεων τόλμης.

β) I. Παρατήρησις καὶ ἀνάλυσις τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ κατὰ τ' ἀνωτέρω διαρκοῦς ἐλέγχου.

II. Ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνδεχομενικότητος (ἀπλοποιημένης μορφῆς τοῦ λογισμοῦ τῶν πιθανοτήτων) διὰ τὸν καθορισμὸν προτεραιότητος τῶν π ρ ο λ η π τ ι κ ῶ ν μέτρων.

γ) I. Κατάστρωσις σχεδίου, καὶ

II. Κατάρτισις χρονοθεσίου (Scheduling), εἰς ἐκτέλεσιν ἀπάντων τούτων, μετὰ βᾶσιν τὸν σ υ ν τ ε λ ε σ τ ῆ ν τ ο ῦ κ ι ν δ ῦ ν ο υ (καὶ τόλμης), ὅστις προκύπτει ἐκ τῆς σχέσεως.

B) Περιπτώσεις κινδύνου ἢ τόλμης

Ὡς γνωστὸν, ἡ ἀναγωγὴ γίνεται πρὸς ὄρισμένον ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς ἐπιχειρησιακῆς δομῆς, π.χ. τὸ κεφάλαιον, τὴν ἐργασίαν, τὸν τεχνικὸν ἐξοπλισμὸν κ.ο.κ. Ἦτοι, ἐὰν ἔχωμεν ζημίαν ἐξ ἐπελεύσεως κινδύνου 10.000 δρχ. ἐπὶ ἀξίας καταβληθείσης ἐργασίας 100.000 δρχ., ὁ συντελεστὴς οὗτος εἶναι 1 : 10 (βαρύτατος εἰς τὸ παράδειγμα, ἐὰν ἡ κρίσις γίνεται βραχυπροθέσμως, ἀλλὰ καθιστάμενος ἐλαφρότερος ἀναλόγως τῆς ἐπιμηκύνσεως τῆς ἐξεταζομένης περιόδου).

Ἐν τῇ πράξει ἀντενδείκνυται ἡ χρῆσις βραχυχρονίων περιόδων, διότι ἐντὸς αὐτῶν δὲν ἐκδηλοῦται ὁ νόμος τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν. Κανονικῶς,

ή έτησία χρήσις είναι από τής ούσιώδους ταύτης πλευράς ά ν ε π α ρ κ ή ς.

Προγραμματισμός τής οργανωτικής καταπολεμήσεως τών έπιχειρηματικών κινδύνων και τής τόλμης.

Κλείομεν τὸ παρὸν κεφάλαιον μὲ ἔκθεσιν τῶν γενικῶν κανόνων προγραμματισμοῦ (ἀνωτέρω, γ' I καὶ II), τῶν ὁποίων ἡ χρησιμότης ἀποβαίνει μεγαλύτερα, ἐὰν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν συμπέσῃ μετὴν «διαχείρισιν κινδύνου» (Risk Management). Ὑφίσταται κενὸν ὡς πρὸς τὴν μελέτην τῆς τεχνικῆς τοῦ προγραμματισμοῦ εἰς τὴν εἰδικὴν βιβλιογραφίαν, τόσον τὴν ἰδιωτικοοικονομικὴν ὅσον καὶ τὴν ἀσφαλιστικὴν, διὰ τὸν ἀπλοῦν λόγον, ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἐνασχόλησις μετὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν σχεδιασμόν, τὸν προγραμματισμόν καὶ τὴν χρονοθέτησιν (Scheduling) εἶναι πολὺ νεωτέρα, ὥστε νὰ μὴ περιλαμβάνεται εἰς τὰ κατὰ παράδοσιν ἐγχειρίδια καὶ ἄλλα εἰδικὰ μελετήματα ἀμφοτέρων: τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς ἀσφαλιστικῆς. Ἐννοεῖται, ὅτι ἐπιλέγομεν ὅ,τι καθ' ἡμᾶς ἐκ τῆς μεθοδολογίας τοῦ προγραμματισμοῦ συνδέεται στενῶς μετὸ θέμα μας. Ἡ ἀκολουθοῦσα ἀνάπτυξις βασίζεται ἐν μέρει εἰς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ κ. J. E. Adler,¹ ἀλλὰ καθ' ἡμετέραν ἔκθεσιν.

2. Ἐτήσιοι προϋπολογισμοὶ καὶ μακροπρόθεσμα προγράμματα

Σύγχυσις καὶ ἀμφισβήτησις παρατηροῦνται ὡς πρὸς τὴν δέουσαν χρονικὴν διάρκειαν τῶν προγραμμάτων. Πολλοὶ νομίζουν, ὅτι ταῦτα κανονικῶς πρέπει νὰ εἶναι ἐτήσια. Πλὴν ὅμως, καὶ τὸ καλύτερον ἐτήσιον πρόγραμμα δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐντὸς τοῦ δωδεκαμήνου πραγμάτων μέρους τοῦ ὅλου προγράμματος. Τοῦτο, ὡς εἶδαμεν, εἰς τὴν περίπτωσίν μας ἐπιβάλλει ἡ ἀδήριτος ἀνάγκη ὑπαγωγῆς εἰς τὰ εὐρέα πλαίσια τοῦ Νόμου τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν καὶ τῆς Κατανομῆς τοῦ Poisson (ἢ — κακῶς — Νόμου τῶν «Μικρῶν» Ἀριθμῶν).

Μέχρι σημείου τινὸς οἱ ἐτήσιοι προϋπολογισμοί, καθὼς καὶ αἱ τυχόν ἐντὸς τῆς χρήσεως ἐπιφερόμεναι τροποποιήσεις εἰς αὐτούς, ἀνακλοῦν τὰ σφάλματα προβλέψεως τοῦ εὐρύτερου προγράμματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐντάσσονται. Πρόκειται, κατ' οὐσίαν, περὶ ἀδυναμίας τῶν προγραμματιστῶν νὰ ἐκφράζουσιν εἰς ἐπὶ μέρους προγράμματα τοὺς γενικωτέρους στόχους τοῦ

1. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἀθηνεΐα εἰς τὰ σχετικὰ μετὸν προγραμματισμόν. Πρόκειται περὶ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἀναπτύξεως τῆς Παγκοσμίου Τραπεζῆς (World Bank Development Institute), ὅστις διετέλεσε συνεργάτης τῆς Federal Reserve Bank τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἐσπούδασεν εἰς τὰ Πανεπιστήμια, Γερμανικὸν τῆς Πράγας καὶ Yale (HIA), νομικὰ καὶ οἰκονομικά.

σχεδίου. Έγγυτέρα ανάλυσις πείθει, ότι τήν εϋθύνην διὰ τήν τοιαύτην ἀδυναμίαν ὑπέρχει κατὰ κανόνα μία ὑπολανθάνουσα νοοτροπία, ἀρκετά συχνή ἀτυχῶς εἰς τοὺς προγραμματιστάς, τόσον τοῦ μακροοικονομικοῦ, ὅσον καὶ τοῦ μικροοικονομικοῦ ἐπιπέδου.

Κατ' αὐτήν, πᾶσα ὑπέρβασις τοῦ χρονικοῦ ὀρίου τῆς ἐτησίας χρήσεως διὰ τὸν προϋπολογισμόν ἢ τὸν προγραμματισμόν, συνιστᾷ ἄσκοπον ἀπώλειαν, διότι — νομίζουν πλανώμενοι ὅμως — τὰ πέραν τοῦ δωδεκαμήνου προγράμματα, σχέδια, προϋπολογισμοί, ἀποτελοῦν εἰς τήν πραγματικότητα τὸ ἄθροισμα τῶν ἐτησίων προγραμμάτων (κ.τ.λ.) τῆς ὑπερετησίας περιόδου. Ἀλλά, ἐὰν τοιοῦτον τι ἦτο ἀληθές, κάθε προγραμματισμὸς θὰ ἔπρεπε νὰ καταργηθῆ αὐτομάτως, ἀφοῦ δῆθεν ἀρκεῖ νὰ καταρτίζωμεν ἐτήσια προγράμματα καὶ ἀθροιστικῶς νὰ ἐπιτυγχάνωμεν ὅσονδῆποτε θέλωμεν μακροπρόθεσμον προγραμματισμόν. Ἡ σφαιερὰ αὕτη ἀντίληψις ἀπαντωμένη καὶ ἐπὶ τοῦ μακροοικονομικοῦ πεδίου (κρατικὸς προγραμματισμὸς) ἀποτελεῖ τὸν κανόνα διὰ τοὺς περισσοτέρους προγραμματιστάς τοῦ μικροοικονομικοῦ πεδίου (ἐπιχειρησιακὸς προγραμματισμὸς).

Ἡ ἀντίκρουσις τῆς πλάνης εἶναι ἀπλή: Ὁ οἰκονομικὸς κύκλος τῶν μακροοικονομικῶν συνόλων ἀπαιτεῖ πολλάκις διὰ νὰ συμπληρωθῆ καὶ πέντε ἢ καὶ δέκα ἐνίοτε ἔτη. Ἀφ' ἑτέρου, ὁ οἰκονομικὸς κύκλος τῶν πλειστών ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς μικροοικονομίας χρειάζεται, ὅπως προκύπτει ἀπὸ στατιστικὰς παρατηρήσεις, ἄνω τῶν δύο καὶ συχνὰ πέντε ἢ καὶ περισσότερα ἔτη, διὰ νὰ κλείσῃ. Ἡ ἐκλογή τῆς ἐτησίας περιόδου εἶναι ὑπόλειμμα τῆς παλαιᾶς ἀγροτικῆς συνθέσεως τῆς οἰκονομίας: ἀπὸ συγκομιδῆς εἰς συγκομιδῆν.

3. Μακροπερίοδοι προϋπολογισμοὶ καὶ ἐτήσια προγράμματα

Ἀλλά παρουσιάζεται καὶ ἡ ἀντίθετος ἄποψις, κατὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ καταρτίζονται μακροπερίοδοι προγραμματισμοί, χωρὶς σαφῆ ἔνταξιν τῶν ἐπὶ μέρους κατασκευαστικῶν καὶ ἄλλων σχεδίων εἰς τὸ εὐρύτερον πρόγραμμα. Κατὰ τοὺς ὑποστηρικτάς τῆς ἀντιλήψεως ταύτης, τὰ ἐτήσια προγράμματα οὐδένα οὐσιώδη ἐπιτελοῦν προορισμόν, ἀφοῦ — λέγουν — τὰ πάντα προβλέπονται μέσα εἰς τὰ χρονικὰ πλαίσια μακροπρόθεσμων στόχων. Διότι, κατὰ βάθος ὑποστηρίζουν οἱ θιασῶται τῆς μεθοδικῆς αὐτῆς, ὅτι περιττεύει ὁ καθορισμὸς σειρᾶς προτεραιότητος τῶν ἐπὶ μέρους σχεδίων, τὰ ὁποῖα ὑλοποιοῦν καὶ συνθέτουν (ὄργανικῶς καὶ ὄχι ἀθροιστικῶς, βέβαια) τὸ εὐρύτερον πρόγραμμα. Εἶναι ἡ ὑπερβολὴ τῆς τακτικῆς τοῦ λεγομένου Aggregate Planning. Θεωρητικῶς, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀγνοήσωμεν

τήν σειρὰν προτεραιότητος τῶν ἐπὶ μέρους σχεδίων, ἐφ' ὅσον θὰ ὑπῆρχον σταθεραὶ ὠρισμέναι καταστάσεις, οἷον: τιμαὶ εἰς τὴν ἀγορὰν ἐκφράζουσαι τὸ πραγματικὸν κόστος, πώλησις τοῦ συνόλου τοῦ παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος, εἰσοδηματικὴ ἰσορροπία.

Εἶναι αὐτόδηλον, ὅτι ἡ ὀρθὴ ἀντίληψις εὐρίσκεται μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν ἀντιρρόπων ἀπόψεων: Ὁ προγραμματισμὸς πρέπει νὰ εἶναι μακροπροθέσμως ἐλαστικὸς καὶ βραχυπροθέσμως εὐκαμπτος, ὥστε νὰ συναρμόζονται ἀβιάστως τὰ χρονοθέσια τῶν ἐπὶ μέρους μὲ τὸν σχεδιασμὸν τῶν καθ' ὅλου κατευθυντηρίων γραμμῶν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ καλύτερα διὰ τὴν ἐπιχείρησιν πολιτικὴ ἀντιμετώπισις τῶν δυσμενῶν ἐπιπτώσεων ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου καὶ τόλμης, εἶναι, διὰ τὸν πρῶτον ἢ ἀσφάλισις παρά τινι Ἀσφαλιστικῇ Ἑταιρείᾳ καὶ διὰ τὴν δευτέραν, ἢ αὐτασφάλισις τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ διαφοροποιήσις ὀφείλεται εἰς τὸ ἀποφασιστικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου κριτήριον τῆς «μετρητότητος». Ὁ κίνδυνος μετρεῖται καὶ εἶναι δεκτικὸς ὑπολογισμοῦ, ἄρα καὶ ἀσφαλιζέται, ἐνῶ ἡ τόλμη δὲν εἶναι μετρητὴ, ἄρα δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν ὑπολογίσωμεν μὲ ἀκρίβειαν τοσαύτην, ὥστε νὰ εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἀσφάλισις αὐτῆς παρά τρίτου. Ὁ ὀρθολογικώτερος καὶ ὀρθολογιστικώτερος τρόπος αὐτασφαλίσεως εἶναι ὁ σχηματισμὸς εἰδικῶν ἀποθεματικῶν ἢ ἔστω προβλέψεων διὰ τὴν ἔγκαιρον συγκέντρωσιν οἴονει ἀσφαλίσεως παρά τῇ ἐπιχειρήσει πρὸς κάλυψιν κινδύνων ἐκ «τόλμης». Τοῦτο, μὲ παράλληλον ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν μέτρων «πολιτικῆς κατὰ τοῦ κινδύνου» τῆς ἐπιχειρήσεως, τὰ ὁποῖα καλύπτουν πάσας τὰς μορφὰς αὐτοῦ, ἄρα καὶ τὸν ἐξ ἐπιχειρηματικῆς τόλμης δυνάμενον νὰ προκύψῃ.

4. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ κινδύνου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν (ὡς οἰκονομικῆς μονάδος)

Ἡ οἰκονομικὴ θεώρησις τοῦ κινδύνου, ἐξ ἀπόψεως τῶν ὑφισταμένων αὐτὸν ἐπιχειρήσεων, θὰ ἦτο ἀτελής χωρὶς μελέτην τῆς ἐπιδράσεως αὐτοῦ. Δεδομένα τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν εἰς τὴν ἐνότητα ταύτην τῆς ἐκθέσεώς μας εἶναι ἡ ἐν τ α σ ι σ ι ς, ἡ π υ κ ν ὀ τ η ς καὶ ἡ δ ι α σ π ο ρ ᾶ τοῦ κινδύνου.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ κινδύνου δὲν ἔχει πάντοτε τὴν ἰδίαν ἰσχύν. Ἐξαρτᾶται ἐν πολλοῖς ἀπὸ τρία δεδομένα:

- α) Ἀξίαν τοῦ πληττομένου στοιχείου τοῦ ἐνεργητικοῦ.
- β) Συχνότητα τῶν περιπτώσεων ἐπελεύσεως τοῦ κινδύνου, καί,
- γ) Σχέσιν τοῦ ὕψους τῆς ζημίας πρὸς τὸ σύνολον τοῦ ἐνεργητικοῦ.

Ἐκ τοῦ τριπλοῦ τούτου συσχετισμοῦ προκύπτει ἡ ἐντασις τοῦ κινδύνου.

Ἄφ' ἑτέρου, ἡ συστηματικὴ ἐξέτασις τῶν πεδίων κινδύνου ἄγει εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς πυκνότητος καὶ τῆς διασπορᾶς τοῦ κινδύνου.¹

Τέλος, ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τῆς πυκνότητος ἢ διασπορᾶς τοῦ κινδύνου μὲ τὸ πεδίου αὐτοῦ συνάγεται ὁ συντελεστὴς κινδύνου (ἢ τόλμης).

Ἐξ ἑτέρου, διὰ τὴν μελέτην τῆς ἐπιδράσεως τοῦ κινδύνου χρήσιμος εἶναι καὶ ἡ τυπολογικὴ διάκρισις αὐτοῦ εἰς «ὑφέρποντα» (ἢ λανθάνοντα), εἰς «πλήττοντα» (ἢ κρουστικόν), εἰς «φευκτὸν» καὶ εἰς «ἀφευκτον» (ἀναπόδραστον). Συγγραφεῖς τινες προσθέτουν δύο ἀκόμη ὁμάδας κινδύνων, μὲ κριτήριον τὴν ἐπὶ τῆς ἀξίας ἐπίδρασιν των, ὁμιλοῦντες περὶ «ἐπαυξητικῶν τῆς ἀξίας» καὶ «μειωτικῶν τῆς ἀξίας» κινδύνων. Εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ τελευταία διάκρισις ὑποδηλοῖ ταυτισμὸν τοῦ κινδύνου (τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ, ὑπενθυμίζομεν) μὲ τὴν «τύχην» (Chance), δυναμένην νὰ εἶναι καλὴ ἢ κακὴ, θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ. Οὐχ ἤττον φρονοῦμεν, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀντιδιαστολὴ δύναται νὰ παραληφθῇ, ἐντοπιζομένης τῆς ἐννοίας ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν μειωτικὸν τῆς ἀξίας, εἰς τὸν ζημιόγονον δηλαδή, κίνδυνον. Εἰς ἐπίρρωσιν τούτου παραθέτομεν δύο παραδείγματα τοῦ G. Fischer, ὅστις διατηρεῖ τὴν ἀντιδιαστολήν, διὰ νὰ δείξωμεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπικαλύπτεται ἡ «τύχη» μὲ τὸν ὄρον «κίνδυνος» (Risiko).

Α' Κίνδυνοι ἐργασίας

Συνεργασία ἐν τῇ ἐπιχειρήσει		Ὅργανωσις ἐργασίας
Ἀξιοεπαυξητικοί	Ἀξιомειωτικοί	Μόνον Ἀξιомειωτικοί
<p>Π.χ. προσωπικὴ ἱκανότης τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ τῶν συνεργατῶν.</p> <p>Συνεργασία ἐν μέσῳ ἐμπιστοσύνης.</p> <p>Καλὸν «κλίμα» ἐκμεταλεύσεως.</p> <p>Ὅρθη καθοδήγησις τῶν ἀνθρώπων (διεύθυνσις / ἡγεσία).</p>	<p>Π.χ. ἀδυναμίαι χαρακτήρος καὶ ἀποδόσεως.</p> <p>Ἀνεπαρκὴς προηγουμένη καὶ μεταγενεστέρᾳ κατάρτισις.</p> <p>Δυσπιστία, ἐπιφυλακτικότης, κακὸν «κλίμα ἐκμεταλεύσεως».</p> <p>Ἀρνητικαὶ ἐπιδράσεις ὑλιστικῆς καὶ μηχανοκρατικῆς τεχνικῆς καὶ ὀργανώσεως.</p>	<p>Π.χ. ἐλλειπεῖς ἢ ἐλαττωματικοὶ ἔλεγχοι:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Ἔργασίας — Ἀτυχημάτων — Προπαρασκευῆς ἐργασίας <p>Ἀντιορθολογικαί :</p> <ul style="list-style-type: none"> — Μέθοδοι ἐργασίας — Ροαὶ ἐργασίας

Ἄπαντες οὗτοι, φευκτοὶ κίνδυνοι.

1. Ἐνέχει κρίσιμον σημασίαν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κίνδυνος καὶ πᾶσαι αἱ ἐκφάνσεις του ἐξετάζονται εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον ἀπὸ πλευρᾶς ἐπιχειρήσεως, ἀπὸ πλευρᾶς ἀσφαλιζομένου καὶ ὄχι, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἀπὸ πλευρᾶς ἀσφαλιστοῦ.

Β' Κίνδυνοι κεφαλαίου

Περιουσιακή σφαίρα		Σφαίρα διαθέσεως	
΄Αξιοεπαυξητικοί	΄Αξιομειωτικοί	Μόνον ΄Αξιομειωτικοί	
Συνεπεία προσωπικής ικανότητας. ΄Ενεκα ὀρθῆς συνθέσεως τοῦ ἐνεργητικοῦ. ΄Εξ αἰτίας καλῆς χρησιμοποίησεως τῆς παραγωγικῆς καὶ ἐμπορικῆς ικανότητος τῆς ἐπιχειρήσεως.	΄Εξωθεν ἐνεργοῦντες ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἄφευκτοί: Τεχνικὴ πρόδος καθιστώσα ἥσσονα τὴν ἀξίαν χρήσεως τῶν ἡμετέρων ἐγκαταστάσεων. ΄Οργανωτικὴ πρόδος ἀποδεικνύουσα ἀνεπαρκῆ τὴν ἡμετέραν ὀργάνωσιν.	Φευκτοί, μὴ συνηρημένοι πρὸς τὴν ἀπόδοσιν Π. χ. κακὴ διάταξις παραγωγικῆς προτεραιότητος, κακὴ ἐκλογή ἐμπορευμάτων.	΄Αφευκτοί, συνηρημένοι πρὸς τὴν ἀπόδοσιν Π. χ. κατόπιν ἀναπτύξεως νέων βιοτικῶν συνηθειῶν καὶ δημιουργίας νέων οἰκονομικῶν ἀναγκῶν.

Τὰ δύο αὐτὰ παραδείγματα παρουσιάζουν ἐπαρκῶς τὰς ἐξελίξεις καὶ καταστάσεις ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ σύγχρονος ἐπιχείρησις ἀπὸ τῆς ἀπόψεως κινδύνων.

5. Συνθετικὴ ἐποπτεία τοῦ προβληματισμοῦ (καθ' ἡμᾶς)

Ἡ σπουδαιότης ἀμιλλᾶται μὲ τὴν ποικιλομορφίαν τῶν ζητημάτων ποὺ ἀνακύπτουν ἀπὸ τὴν διεξοδικήν, ὡς ἐπιχειροῦμεν, φαινομενολογικὴν ἀνάλυσιν. Πρὸς ἀποκατάστασιν ἐποπτικωτέρας θεωρήσεως παρατηροῦμεν τὰ κάτωθι:

A) ΄Αβεβαιότης καὶ κίνδυνος

΄Υπὸ τὴν σκοπιὰν τοῦ παρόντος κεφαλαίου κίνδυνος εἶναι πᾶσα πιθανολογούμενη δυνατότης ἀνεπιθυμήτου ἐκβάσεως οἴασδήποτε ἀπὸ τὰς δραστηριότητας τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐν μέσῳ τῆς καθολικῆς ἀβεβαιότητος τῶν ἀνθρώπων, ὁ κίνδυνος, ἀπὸ πλευρᾶς τῆς ἀπειλουμένης παρ' αὐτοῦ ἐπιχειρήσεως, ἐκδηλοῦται ὑπὸ δύο ἐκφάνσεις: ὡς ἐπιχειρηματικὸς κίνδυνος καὶ ὡς ἐπιχειρηματικὴ τὸλμη.

B) Τὸ στοιχεῖον τῆς μετρητότητος

΄Ανεξαρτήτως συμπληρωματικῶν ἀναλύσεων ἀσφαλὲς εἶναι νὰ διακρίνωμεν τοὺς ἐπιχειρηματικοὺς κινδύνους ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς μετρη-

τότητος αὐτῶν. Οὕτως, ἡ τόλμη θὰ κατετάσσετο εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀνεπιδέκτων ἐπακριβοῦς μετρήσεως καὶ ὑπολογισμοῦ κινδύνων, οἵτινες εἶναι κατὰ κανόνα ἐξωγενεῖς, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐξωτερικοὶ κατ' ἀνάγκην, διότι οἱ τελευταῖοι δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν τολμηρὰν ἢ μὴ δραστηριότητα τῆς ἐπιχειρήσεως, ὄντες αὐτόνομοι.

Γ) Πηγαὶ σφαλμάτων καὶ ζημιῶν

Ὁ Πίναξ τοῦ RKW, εἰς ἕκ τῶν πληρεστέρων τοῦ εἴδους του, ἐκκινᾷ ἀπὸ τὴν βάσιν τῆς ὀρθολογισμένης ἐπιχειρήσεως. Μὲ ἄλλους λόγους, χρησιμοποιεῖ ὡς «Standard» μία σύγχρονον καὶ μὲ συγχρόνους μεθόδους διευθυνομένην καὶ δρῶσαν ἐκμετάλλευσιν. Οὕτω, λέγεται ἐν αὐτῷ ὅτι κίνδυνοι προέρχονται ἀπὸ ἀτελείας τῶν στατιστικῶν δεδομένων, ἐνῶ, ὡς γνωστόν, μικρὸς ἀριθμὸς ἐπιχειρήσεων μεταχειρίζεται μὲ τὴν ἐπιβαλλομένην ἐμβρίθειαν τὰ στατιστικὰ μέσα, καθ' ὃν χρόνον, συνολικῶς, ἢ μεγάλη πλειονότης τῶν ἐπιχειρήσεων, τῆς μικρᾶς καὶ μέσης κατατάξεως, ἀγνοεῖ παντάπασιν τὴν στατιστικὴν, ἀρκουμένη εἰς ὑποτυπώδη καταστιχογραφίαν καὶ ὄζοντα παλαιότητος ἐμπειρισμόν.

α) *Γενικῶς*, ὁ κίνδυνος διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ἀπορρέει ἀπὸ ἕξ κατευθύνσεις, αἵτινες εἶναι:

- 1) Τὰ πρόσωπα, εἰς ὅλα τὰ κλιμάκια ἐκμεταλλεύσεως,
- 2) Τὸ ὑλικόν, ὑπὸ πᾶσαν μορφήν αὐτοῦ καὶ χρήσιν,
- 3) Ἡ παραγωγή, κατ' ἀρχὴν ὡς βιομηχανοποιήσις, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν εὐρύτεραν σημασίαν τῆς δημιουργίας χρησιμότητος ἐν γένει (π.χ. διὰ μεταφορᾶς, δι' ἐμπορίας),
- 4) Ἡ διοίκησις, περιλαμβάνουσα καὶ τὴν ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν ὀργανώσιν τῆς ἐπιχειρήσεως,
- 5) Ἡ διάθεσις, περικλείουσα τὴν σημασίαν καὶ τοῦ Marketing, καὶ
- 6) Ὁ βαθμὸς ἀπασχολήσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

β) *Ἐξ ἀπόψεως λογισμοῦ τοῦ κόστους*, ὁ κίνδυνος διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κατατάσσεται αἰτιολογικῶς κατὰ τὰ ἐπόμενα:

- 1) Ἐκ σφαλμάτων παραγωγῆς κ.τ.λ.
- 2) Ἐξ ἐγγυήσεων,
- 3) Ἐξ ἀποζημιώσεων πρὸς τρίτους,
- 4) Ἐκ καταστροφῶν,
- 5) Ἐξ ἀδυναμίας πληρωμῆς (τῶν πελατῶν μας πρὸς ἡμᾶς),

6) Ἐξ ἀποσβέσεων, καὶ

7) Ἐκ ριψοκινδυνεύσεων (ἐπιχειρηματικὴ τόλμη), πέραν τοῦ κύκλου τῶν συμφυῶν πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν.

γ) Κατὰ συνδυασμὸν ἀμφοτέρων, βλέπομεν καλυπτομένας ἐξαντλητικῶς τὰς δυνατότητας καὶ τὴν περιπτώσιολογίαν κινδύνου δυναμένου νὰ ἀναχθῆ — ὡς πρὸς τὰς συνεπειάς — εἰς νομισματικὰς μονάδας, ἐπομένως ἀποτιμητέου, ἄρα δυναμένου νὰ ἀσφαλίζεται.

Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι ὑπὸ τὸν χαρακτηρισμὸν «γενικῶς» περιλαμβάνονται πορίσματα ἐξ ἀναλύσεως Ὁρθολογικῆς Ὁργανώσεως, ἐνῶ ὑπὸ τὸν χαρακτηρισμὸν «ἐξ ἀπόψεως λογισμοῦ τοῦ κόστους» ὑπάγονται πορίσματα ἐκ συνθέσεως τῆς Λογιστικῆς τοῦ Κόστους καὶ τοῦ Λογισμοῦ Ἀποδόσεως.

Τὸ συμπέρασμα ἀναβλύζει οἷον αὐτομάτως :

Καλύτεραν πολιτικὴν ἀντιμετώπισεως κινδύνων ἢ ἐπιχειρήσεις δὲν δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ ἀπὸ τὴν ἐγκατάστασιν ἀρτίας, πλήρους καὶ συγχρονισμένης διαρθρωτικῆς καὶ λειτουργικῆς ὀργανώσεως καὶ ἐλέγχου.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀσφάλις ;

Τὸ ἐρώτημα εἶναι φυσικὸν καὶ ἡ ἀπάντησις ἔρχεται μόνη τῆς, ἔτι φυσικώτερον:

Ὅπως τὰ μέτρα ὑγιεινῆς καὶ προλήψεως δὲν εἶναι ποτὲ ἀρκετὰ χωρὶς τὴν συμπαράστασιν ἱατροῦ, ἀσκοῦντος ἔστω τὴν λεγομένην «προληπτικὴν ἱατρικὴν», ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ τὴν θεραπευτικὴν, οὕτω καὶ ἡ κατὰ τῶν κινδύνων στρεφομένη πολιτικὴ τῆς ἐπιχειρήσεως, ποτὲ δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν τῆς δίχως τὴν συμπαράστασιν τοῦ ἀσφαλιστοῦ, παρεμβαίνοντος ἐν ἀνάγκῃ καὶ θεραπευτικῶς, μὲ τὴν πανάκειαν τῶν οἰκονομικῶν καταστάσεων: Τὸ χρῆμα (τῆς ἀποζημιώσεως).

Δ) Μία οὐσιωδεστάτη παρένθεσις : «ὁ ἀσφαλιστὴς ὡς σύμβουλος»

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ ἠθέλαμεν νὰ τονίσωμεν, ὅτι ἡ σύγχρονος ἀσφαλιστικὴ ἐπιχείρησις θὰ πρέπει νὰ στοιχήσῃ πρὸς τὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων διαφημιστικῶν ὀργανισμῶν. Ὅπως οἱ τελευταῖοι παρέχουν ἄνευ ἐπιβαρύνσεως εἰς τοὺς πελάτας τῶν ὑπηρεσίας Marketing καὶ Public Relations (ὀμιλοῦμεν περὶ καθαρῶς διαφημιστικῶν ὀργανισμῶν), οὕτω

καὶ ἡ ἀσφαλιστικὴ ἐπιχείρησις πρέπει νὰ παρέχη εἰς τοὺς πελάτας τῆς ἄνευ ἰδιαιτέρας ἐπιβαρύνσεως, συστηματικῶς, συμβουλὰς προλήψεως τῶν κινδύνων. Ὅχι μόνον τεχνικῆς ὕψους. Αὗται, παρὰ τὴν αὐτοφανῆ σπουδαιότητά των, δὲν ἀρκοῦν. Ἄλλὰ καὶ συμβουλὰς ὀργανωτικο-κοστολογικοῦ χαρακτήρος κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Εἰς ἐκ τῶν σκοπῶν τῆς διατριβῆς μας, ἥτις ἀποτελεῖ προσπάθειαν συνθέσεως τῆς θεωρίας μὲ τὴν πρακτικὴν, θὰ ἦτο καὶ ἡ τόνωσις πάσης σχετικῆς πρωτοβουλίας ἀπὸ πλευρᾶς ἀσφαλιστοῦ. Τὸ ὄφελος διὰ τὴν οἰκονομίαν καί, ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει, τὸ κέρδος δι' ἀσφαλιστὴν καὶ ἀσφαλιζόμενον θὰ ὑπερέβαινον μετὰ τινα χρόνον πᾶσαν προσδοκίαν, καὶ τὴν πλέον αἰσιόδοξον. Τὰ ἔξοδα ὁ ἀσφαλιστὴς θὰ ἔδει νὰ τὰ θεωρήσῃ κόστος ἀναπτύξεως Δημοσίων Σχέσεων (εἰς τὰς ὁποίας ἔχομεν ἀφιερῶσει αὐτοτελὲς μελέτημα).

Ε) Πολιτικὴ κατὰ τοῦ κινδύνου

Συμπληρωματικῶς πρὸς τὰ ἀναπτυσσόμενα εἰς τὰς οἰκείας παραγράφους, ἐνδιαφέρον ἐνέχει ἡ ἀπαρίθμησις ὠρισμένων τυπικῶν (δηλαδὴ χαρακτηριστικῶς παρουσιαζομένων ἐν δεδομένῃ συναρτήσει) κινδύνων κατὰ παραγωγικὸν κλάδον. Τὰ γραφόμενα ἰσχύουν διὰ τὰ καθ' ἡμᾶς Cum Grand Salis ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὰ προεκτεθέντα περὶ πηγῶν σφαλμάτων κλπ. κατὰ τὸ RKW.

Κίνδυνοι κατὰ παραγωγικὸν κλάδον (ἀναγωγή εἰς πεδία κινδύνου):

α) Βιομηχανία: Προπαρασκευὴ ἐργασίας, τρόπος κατεργασίας, ποιότητος καὶ ποσότητος ὑλικῶν, λειτουργία καὶ διάρκεια ὠφελίμου ζωῆς τῶν μηχανημάτων καὶ ἐργαλείων.

β) Ἐμπόριον: Ἐφοδιασμός καὶ διάθεσις. Ἀποθήκευσις, ἐπιλογή καὶ ταξινόμησις ἐμπορευμάτων, διακυμάνσεις συναλλαγματικῶν καὶ ἀξιῶν, πτώχευσις ὀφειλετῶν.

γ) Μεταφορὰ (συγκοινωνιακαὶ ἐπιχειρήσεις): Ὀδικοὶ κίνδυνοι, καιρικά ἐπιδράσεις ἐπὶ ἀπροστατεῦτων ἢ καὶ ἀναποθηκεύτων ἐμπορευμάτων καὶ ὑλικῶν, σχέσις ὠφελίμου καὶ νεκροῦ φορτίου, βαθμὸς συγκοινωνιακῆς ἐτοιμότητος.

δ) Τράπεζαι: Σχέσις μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου, ρευστότης τῶν περιουσιακῶν ἐγκαταστάσεων, ἐπάνοδος τῶν παρασχεθεισῶν πιστώσεων, διαμορφώσεις τιμῆς ἀξιῶν καὶ συναλλάγματος, καλύψεις χρηματιστηριακῶν συναλλαγῶν καὶ χρηματιστηριακῶν πράξεων, παρακαταθήκη (καταθέσεις) ἀξιογράφων.

ε) Ἀσφαλιστικαὶ Ἐπιχειρήσεις: Ἐφαρμογὴ τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων, διατήρησις τοῦ κεφαλαίου (κάλυψις τῶν τεχνικῶν ἀποθεματικῶν), ἐτοιμότης πληρωμῶν ἐν περιπτώσει μεγάλων ἀναγκῶν καταβολῆς ἀποζημιώσεων, συνεπεία ἐπελεύσεως ἀσυνήθους μεγάλου ἀριθμοῦ καλυπτομένων κινδύνων.

Εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας, ὅτι ἀφορμώμενοι ἐκ τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων εὐρομεν τὴν περιγραφὴν καὶ τὴν αἰτιολογικὴν ἀνάλυσιν καὶ κατάταξιν τοῦ κινδύνου, καταλήξαντες, ἐν κατακλείδι, εἰς τὰς ἀσφαλιστικὰς ἐπιχειρήσεις, αἵτινες, ὡς εἰκόσ, δὲν ἐξέρχονται τῆς νομοτελείας τῆς οἰκονομίας τῶν ἐπιχειρήσεων, ἄρα ὑπάγονται αὐτομάτως καὶ αὐταὶ εἰς τὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐκμεταλλεύσεων.¹ Καὶ μόνον ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτη διαδρομὴ ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῆς ἰδιοσυστάτου, αὐτονόμου οἰκονομικῆς ὑποστάσεως τοῦ κινδύνου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιερῶθη τὸ κεφάλαιον τοῦτο.

¹. Ammeter H. «Anwendungen der kollektiven Risikotheorie auf Probleme der Risikopolitik in der Sachversicherung» in BIK (XV), New York 1957, Bd 2 S. 444 ff.

Ἄλλοι ἀποδοκίμου καὶ πολλὴν εὐστοχίαν νὰ ἐφαρμόζῃ τὴν «συλλογικὴν» θεωρίαν εἰς τὴν ἀσφάλισιν τῶν πραγμάτων. Ἄλλὰ μὲ τὴν ἰδίαν τεχνικὴν δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν καὶ εἰς ἄλλους κλάδους.

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ

Η ΑΝΑΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟ-ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Ι. ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΕΧΝΙΚΗ

1. Θεμελιώδεις απόψεις του λογισμού των πιθανοτήτων

Ἐναντί εἰσαγωγῆς εἰς τὸ περὶ πιθανοτήτων κεφάλαιον καὶ πρὸ τῶν βασικῶν ὀρισμῶν, ἐκρίναμεν σκόπιμον, νὰ προτάξωμεν θεμελιώδεις τινὰς ἀπόψεις τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων, ὁρωμένου ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν ἀναγκῶν τῆς Οἰκονομικῆς Τεχνικῆς.

Ὡς γνωστὸν, ἡ πρώτη πληροφορία ἦν λαμβάνομεν ἐκ τῆς στατιστικῆς ἀναλύσεως εἶναι, τὰς περισσοτέρας φορὰς, κατανομὴ πιθανότητος ὀρισμένων μεταβλητῶν.

Ἡ κατεύθυνσις τῆς ἐν λόγῳ κατανομῆς ἐνέχει καὶ καθ' ἑαυτὴν ἐνδιαφέρον. Ἐν τούτοις, ἐὰν τὴν παρατηρουμένην κατανομὴν συνδέσωμεν μὲ ἄλλην, γνωστὴν, τότε τὰ πορίσματα ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς θὰ εἶναι ἔτι περισσότερον χρήσιμα. Διότι, τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς δευτέρας θὰ ὑποβοηθήσουν εἰς τὴν καλυτέραν ἀντίληψιν καὶ διάγνωσιν τῆς νομοτελείας, ἡ ὁποία διέπει τὸ ὄπισθεν τῆς πρώτης κατανομῆς, φαινόμενον.

Ἐκ τῶν συνηθεστέρων εἰς τὴν οἰκονομικὴν τεχνικὴν κατανομῶν εἶναι μεταξύ ἄλλων καὶ αἱ ἑξῆς:

- α) Ἡ κανονικὴ κατανομὴ
- β) Ἡ λογαριθμο-κανονικὴ κατανομὴ ἢ ἡ κατανομὴ τοῦ Gibrat
- γ) Ἡ κατανομὴ τοῦ Pareto
- δ) Ἡ ἐκθετικὴ κατανομὴ, καὶ
- ε) Ἡ κατανομὴ τοῦ Poisson.

Ἀκολουθεῖ σύντομος ἀνάπτυξις ἐκάστης τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων κατανομῶν.

2. Κατανομαὶ καὶ εἶδη αὐτῶν

Α) Ἡ κανονικὴ κατανομὴ

Εἶναι συμμετρικὴ κατανομὴ, χαρακτηριζομένη ἀπὸ δύο παραμέτρους,

τὴν μέσην m καὶ τὴν σταθερὰν ἀπόκλεισιν αὐτῆς s , καὶ ἔχουσα πυκνότητα πιθανότητος:

$$\frac{1}{\sqrt{2\pi s}} e^{-\frac{(x-m)^2}{2s^2}}$$

Καθὼς γνωρίζομεν, ὑπὸ ὀρισμένας προϋποθέσεις τὸ ἄθροισμα μεγάλου ἀριθμοῦ τυχαίων μεταβλητῶν κατανέμεται κανονικῶς.

B) Ἡ λογαριθμο-κανονικὴ κατανομὴ (ἢ κατανομὴ τοῦ Gibrat)

Εἶναι ἡ κατανομὴ μιᾶς τυχαίας μεταβλητῆς, τῆς ὁποίας ὁ λογάριθμος ὑπεῖκει εἰς τὸν νόμον τῆς κανονικότητος καὶ ἣτις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τρεῖς παραμέτρους: τὰς δύο παραμέτρους m καὶ s ! καὶ τὴν κανονικὴν κατανομὴν / ἣτις συνάπτεται μὲ τὴν παράμετρον a , ἡ ὁποία προσδιορίζει τὸ κατώτερον ὄριον τῶν τιμῶν, τὰς ὁποίας λαμβάνει ἡ μεταβλητὴ. Ἡ πυκνότης ἐκφράζεται διὰ τῆς σχέσεως:

$$\frac{1}{\sqrt{2\pi s(x-a)}} e^{-\frac{(\log(x-a) - m)^2}{2s^2}}$$

Ἐφ' ὅσον ὑφίστανται ὀρισμένας προϋποθέσεις, τὸ προϊόν μεγάλου ἀριθμοῦ τυχαίων μεταβλητῶν κατανέμεται λογαριθμο-κανονικῶς.

Ὁ λογαριθμο-κανονικὸς νόμος εἶναι ἐξαιρετικῶς συχνός. Ἀναφέρομεν μερικὰ παραδείγματα: Ἀπαντᾶται εἰς τὴν κατανομὴν τῶν εἰσοδημάτων, εἰς τὴν κατανομὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀναδυομένων ἐκ τῆς θαλάσσης νήσων— διὰ νὰ φέρωμεν καὶ παράδειγμα ἐκτὸς τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν.

Εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Τεχνικὴν πλεῖσται ἀπὸ τὰς χρησιμοποιουμένας μεταβλητὰς λογίζονται περιορισμέναι— ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρέπει νὰ εἶναι θετικά. Ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ λογαριθμο-κανονικὴ κατανομὴ προσήκει, καθ' ἡμᾶς, περισσότερον τῆς κανονικῆς εἰς τὴν ἔκφρασιν φαινομένων τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν τὴν οἰκονομίαν.¹

Γ) Ἡ κατανομὴ τοῦ Pareto

Εὐρίσκεται ἐγγὺς τῆς προηγουμένης (τῆς λογαριθμο-κανονικῆς) κατανομῆς. Στερεῖται θεωρητικῆς δικαιώσεως, ἀλλ' εἶναι χρήσιμος, διότι ἔχει τὸ πλεονέκτημα τῆς προσφορότητος δι' ἀπλουστεροῦς ὑπολογισμούς. Ἡ παρ' αὐτῆς παρουσιαζομένη πυκνότης πιθανότητος ἐκφράζεται ὡς ἔπεται:

¹ Croxton F.E., and Cowden, D.J., «Applied General Statistics» Chap. 8.

Riggleman J.R., and Frishbee I.N., «Business Statistics», 3rd ed, Chap. 7.

Ο διά τήν σχέσιν $x \leq b$ και $\frac{(a-1)b^{a-1}}{x^a}$

διά τήν σχέσιν $x > b$ (όπου τὸ a εἶναι σταθερὰ μεγαλύτερα τῆς μονάδος).

Ὁ μέσος τῆς ἰσοῦται πρὸς: $\frac{b(a-1)}{a-2}$

Δ) Ἡ ἐκθετικὴ κατανομή

Αὕτη δύναται νὰ εἰσαχθῆ, ἐφ' ὅσον ἐξετάζομεν ἓν γεγονός (συμβάν) E τοῦ ὁποίου ἡ πιθανότης ἐμφανίσεως εἶναι σταθερὰ κατὰ τὴν διάρκειαν παντὸς διαστήματος χρόνου dt καὶ ἰσοῦται πρὸς $p dt$. Ἡ πιθανότης πραγματοποιήσεως τοῦ E διὰ πρώτην φοράν μεταξὺ t καὶ $t+dt$ εἶναι:

$$n_t - n_{t+dt} = p n_t dt$$

Εἰς τὴν ἀνωτέρω σχέσιν, ἡ πιθανότης μὴ πραγματοποιήσεως τοῦ E μεταξὺ 0 καὶ t εἶναι n_t , καὶ ἡ πιθανότης μὴ πραγματοποιήσεως αὐτοῦ μεταξὺ 0 καὶ $t+dt$ εἶναι n_{t+dt} .

Ἐπομένως, « $n_t - n_{t+dt}$ » ἀντιπροσωπεύει τὴν πιθανότητα πραγματοποίησεως τοῦ E τὸ πρῶτον μεταξὺ t καὶ $t+dt$. Ἡ πιθανότης αὕτη εἶναι ἴση πρὸς τὸ γινόμενον:

- τῆς πιθανότητος ὅτι τὸ E δὲν θὰ πραγματοποιηθῆ πρὸ τῶν t , n_t
- ἐπὶ τὴν πιθανότητα ὅτι τὸ E θὰ πραγματοποιηθῆ μεταξὺ t καὶ $t+dt$, $p dt$.

Παρατηροῦντες, ὅτι $n_0 = 1$ ἢ ὀλοκλήρως τῆς προηγουμένης σχέσεως δεικνύει, ὅτι ἡ πιθανότης ὅτι ἓν γεγονός E δὲν θὰ ἐμφανισθῆ πρὸ τοῦ χρόνου t , εἶναι ἡ φθίνουσα ἐκθετικὴ:

$$n_t = p^{-pt}$$

Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ πιθανότης ὅτι τὸ γεγονός E θὰ ἐμφανισθῆ διὰ πρώτην φοράν πρὸ τοῦ χρόνου t εἶναι:

$$1 - p^{-pt}$$

καὶ ἡ ἀντίστοιχος πυκνότης πιθανότητος ἔχει ὡς ἑξῆς:

$$p^{-pt} = p^p - pt$$

Ἡ ἐκθετικὴ κατανομή ἀπαντᾶται ἰδίως κατὰ τὴν μελέτην τῶν ζημιῶν μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, τῶν διαστημάτων χρόνου ποὺ μεσολαβοῦν κατὰ τὴν ἐπάλληλον ἀφίξιν ὀχημάτων διασχίζόντων ὁδόν τινα, τῆς κινήσεως τῶν πελατῶν καταστήματος καὶ γενικώτερον εἰς τὰ προβλήματα ἀναμονῆς καὶ σειρᾶς προσελεύσεως «προβλήματα τῆς οὐράς».

E) Ἡ κατανομή τοῦ Poisson

Εἶναι δυνατόν νά συνδεθῆ με τήν ἐκθετικήν κατανομήν, διό και δια-
λαμβάνομεν ἀναλυτικῶς πως και περι αὐτῆς. Συγκεκριμένως, ἐξετάζομεν και
αὐθις τὸ αὐτὸ γεγονός Ε, ἀλλὰ δὲν ἐνδιαφερόμεθα πλέον διὰ τήν πιθανότητα
ἐμφανίσεως του μεταξύ 0 και t χρόνου, ἀλλὰ διὰ τήν ἐμφάνισίν του ἀκριβῶς
n φοράς κατὰ τήν διάρκειαν διαστήματος χρόνου, ὅπερ ἐπιλέγομεν ὡς
μονάδα.

Ἡ πιθανότης ὅτι τὸ γεγονός θὰ πραγματοποιηθῆ ἅπαξ ἐντὸς τοῦ διαστή-
ματος (0,1) και ὅτι ἡ πραγματοποίησις αὐτῆ θὰ συντελεσθῆ μεταξύ t και
t+dt εἶναι τὸ γινόμενον:

- τῆς πιθανότητος ἐμφανίσεως τὸ πρῶτον μεταξύ t και t+dt
- ἐπὶ τήν πιθανότητα μὴ πραγματοποίησεως τοῦ t εἰς 1, ἥτοι:

$$p n t dt \cdot n_{i-t} = p r^{-p t} dt \cdot r^{-p(1-t)} = p r^{-p} dt$$

Ἡ πιθανότης P_1 ὅτι τὸ γεγονός θὰ ἐπισυμβῆ ἅπαξ εἰς τὸ διάστημα (0,1)
ἐξευρίσκεται, ἐὰν ὀλοκληρώσωμεν ἐπὶ τοῦ διαστήματος τούτου τήν προη-
γουμένην ἔκφρασιν. Ὅθεν:

$$P_1 = p r^{-p}$$

Ἡ πιθανότης P_2 ἐμφανίσεως τοῦ γεγονότος ἀκριβῶς δύο φορές ἐντὸς
τοῦ διαστήματος (0,1) εἶναι ὁμοίως τὸ ὀλοκλήρωμα τοῦ γινομένου:

- τῆς πιθανότητος ἐμφανίσεως τὸ πρῶτον μεταξύ t και t+dt.
- ἐπὶ τήν πιθανότητα ἐμφανίσεως ἅπαξ ἀκριβῶς εἰς τὸν t εἰς 1.

Ὁ ὑπολογισμὸς τῆς τελευταίας ταύτης πιθανότητος ἐκτελεῖται ὅπως
και ὁ τῆς P_1 . Ἄρα ἰσοῦται πρὸς:

$$\int_t^1 p e^{-p(r-1)} dr \cdot e^{-p(1-t)} = (r-t) p e^{-p(1-t)}$$

Ὅθεν

$$P_2 = \int_0^1 p e^{-p t} dt \cdot (1-t) p e^{-p(1-t)} = \frac{P_1^2 - 2p}{2}$$

Ὁ αὐτὸς μηχανισμὸς σκέψεως ἐπιτρέπει τὸν ἐγγύθεν ὑπολογισμὸν τῶν
ἀκολουθῶν πιθανοτήτων και ὁ νόμος διαδρομῆς τῶν γεγονότων (Loi de
Recurrence) παρουσιάζεται ἀνέτως:

$$P_n = \frac{p^n r^{-p}}{n!}$$

Ἡ ἀκολουθία τοῦ P_n ἀποτελεῖ κατανομήν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κα-

τανομή του Πουασσόν».¹ Αποδεικνύεται, ότι ή μέση τιμή, τουτ' ἔστιν ὁ ἀριθμὸς ποῦ μᾶς πληροφορεῖ πόσας φορές ἐμφανίζεται τὸ γεγονός εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου, καὶ ή κύμανσις (Variance) ἰσοῦνται ἀμφοτέρα πρὸς P.

Ἡ Κατανομή τοῦ Poisson εἶναι ή συχνότερον χρησιμοποιουμένη εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Τεχνικὴν. Πλὴν τῆς ὀφθαλμοφανοῦς σημασίας της διὰ τὴν Ἀσφαλιστικὴν Τεχνικὴν παρέχει ὑπηρεσίας εἰς οἰκονομομετρικὰς ἀναλύσεις, οἷον ποῖος δέον νὰ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν τηλεφωνικῶν κλήσεων εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου ἐπὶ δεδομένης τηλεφωνικῆς γραμμῆς, ὁ ἀριθμὸς τῶν παραγγελιῶν κατὰ πελάτην κ.ο.κ.

Ἡ Ἀσφαλιστικὴ Τεχνικὴ δὲν εἶναι εἰμὴ τμήμα τῆς ὅλης Οἰκονομικῆς Τεχνικῆς, διὸ προέβημεν εἰς ἔκθεσιν τοῦ ζητήματος ἀπὸ σκοπιᾶς τῆς τελευταίας, ἄτε στοιχοῦντες πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὅλου διὰ νὰ ἐπιτυγχάνεται ἀκρίβεια παρουσιάσεως τῶν εἰδικωτέρων ἀπόψεων καὶ δὴ τῶν ἐφαρμογῶν, χρήσιμον εἶναι νὰ προτάσsetαι διερεύνησις τοῦ συνόλου, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἀνήκουν ἐκεῖναι.

II. ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

1. Ὅρισμὸς καὶ ἔννοια τῆς πιθανότητος

Εἰς τὴν κοινὴν ὀμιλίαν ὡς «πιθανὸν» χαρακτηρίζομεν κάτι τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ συμβῆ, ἐκφράζομεν δηλαδὴ τὴν πεποιθήσιν μας, ὅτι ἐνδέχεται νὰ πραγματοποιηθῆ εἰς μέλλοντα χρόνον ὀρισμένη κατάστασις ἢ ἐξέλιξις ἢ γεγονός.

Εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ὀρολογίαν (Μαθηματικά, Στατιστικὴ), ἡ ἔννοια τῆς πιθανότητος ἀποτελεῖ μέτρον διὰ τὴν ἐνδεχομενικότητα πραγματοποίησης ἑνὸς τυχαίου συμβάντος ἢ γεγονότος.

Τὸ εὔρος (Range) τῆς πιθανότητος κεῖται μεταξύ 0 καὶ 1 σημειούμενον ὡς ἐξῆς: $0 \leq P \leq 1$. Εἰς ἀπλῆν διατύπωσιν: ἡ πιθανότης εἶναι ἴση ἢ μεγαλυτέρα τοῦ μηδενὸς ἢ καὶ μικροτέρα ἢ ἴση τῆς μονάδος.

A) Κατὰ τὸν H. Poincare:²

«Ἡ πιθανότης ἑνὸς γεγονότος εἶναι ἡ ἀναφορὰ (σχέσις) τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εὐνοϊκῶν διὰ τὸ γεγονός αὐτὸ περιπτώσεων πρὸς τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν

1. Συναφῶς βλ. ὑποσημείωσιν ἐν σελ. 28 τῆς παρούσης μελέτης. Πρόκειται δὴλον ὅτι περὶ ἀσυνεχοῦς κατανομῆς μὲ σχετικὰς τιμὰς κυβευτικῶν μεταβλητῶν 0,1,2,... Εἶναι τὸ ἐλθετικὸν ὄριον τοῦ Poisson, ταυτόσημον πρὸς τὸν «Νόμον τῶν Μικρῶν Ἀριθμῶν».

2. H. Poincare, «Calcul des probabilités».

τῶν δυνατῶν περιπτώσεων, ὑπὸ τὴν αἴρεσιν ὅτι ὅλαι αἱ περιπτώσεις θὰ εἶναι ἐξ ἴσου ἀληθοφανεῖς.¹

Περὶ τὸν ὅρισμὸν τῆς πιθανότητος δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία τῶν συγγραφέων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, συμφώνως πρὸς τὸν κλασσικὸν ὅρισμὸν, ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Bernoulli, ἡ ἔννοια τῆς πιθανότητος ἀναλυτικῶς πως διατυπωμένη ὀρίζεται ὡς ἀκολούθως:

«Ἐὰν γεγονός τι εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῆται κατὰ Ν τρόπους, ἀμοιβαίως ἀποκλειομένους καὶ ἐξ ἴσου ἐνδεχομένους, καὶ ἐὰν n ἀπὸ τὰς ἐκβάσεις αὐτὰς ἔχουν ἰδιότητά τινα (Attribute) A, τότε ἡ πιθανότης τοῦ A εἶναι τὸ κλάσμα $\frac{n}{N}$ ».

Αἱ διαφωνίαι περὶ τὸν ὅρισμὸν ὀφείλονται εἰς τὴν διάστασιν τῆς θεμελιώδους ἀντιλήψεως, ἐξ ἧς ἀφορμῶνται οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὸ θέμα. Ὁρισμένοι ἐπιδιώκουν τὴν διατύπωσιν ὀρισμοῦ περιλαμβάνοντος καὶ τὴν ὑποκειμενικὴν πιθανότητα (Subjective Probability) ἢ ἀξιοπιστίαν (Credibility), ἐνῶ ἄλλοι ἀρκοῦνται εἰς ὅρισμὸν περιλαμβάνοντα μόνον τὰ ἐξ ἀντικειμένου μετρητὰ γεγονότα.²

B) Κατὰ τὸν M. G. Kendall :

Εἰς τὴν «Advanced Theory of Statistics» δίδει τὴν ἀκόλουθον περίληψιν τῶν κρατουσῶν ἀπόψεων:

«Ὅλοι οἱ ὀρισμοὶ τῆς πιθανότητος ἐπηρεάζονται ἀπὸ διαφόρους νοοτροπίας καὶ (α) ἀφοροῦν εἰς προτάσεις... (β) ὑπάρχουν βαθμοὶ πιθανότητος... (γ) ὁ βαθμὸς πιθανότητος ὅστις ἀποδίδεται εἰς δεδομένην πρότασιν ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τῶν δυνατῶν τεκμηρίων, ποῦ ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του ἡ ἐκάστοτε συγκεκριμένη διάνοια ποῦ ἐξετάζει τὴν πρότασιν... (δ) ἡ βεβαιότης δύναται νὰ θεωρηθῆται ὡς περιορίζουσα μορφή πιθανότητος...».

Πρὸς διευκρίνισιν καὶ ἀποσαφήνισιν τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν ὑποστηρίζονται δύο προσεγγίσεις (Approaches), συνεχίζει ὁ συγγραφεύς:

«Ἡ πρώτη [ἀξιωματικὴ] προσέγγισις ἐκλαμβάνει τὸ νόημα τοῦ γεγονότος ἢ τῆς τάξεως γεγονότων ὡς ἀπροσδιόριστον [πρωτογενῆ] ἰδέαν, οἷον ἡ εὐθεῖα γραμμὴ εἰς τὴν Εὐκλείδειον Γεωμετρίαν καὶ οἰκοδομεῖ τὴν θεωρίαν ἐπὶ τῆς βάσεως ὀρισμένων ἀξιοματικῶν. Ἡ δευτέρα προσέγγισις, [ἐξ

1. La probabilité d'un événement est le rapport du nombre des cas favorables à cet événement au nombre total des cas possibles; à condition que tous les cas soient également vraisemblables.

2. Τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς παρούσης διατριβῆς.

ἀπόψεως τῆς σχετικῆς συχνότητος] προσπαθεῖ νὰ ὀρίση τὴν πιθανότητα με ὄρους τῆς σχετικῆς συχνότητος τῶν γεγονότων...».

Ἐὐ αὐτὸς διακεκριμένος συγγραφεὺς γράφει ἀλλαχοῦ, ὅτι:

(Ἡ πιθανότης εἶναι) «θεμελιώδης ἀντίληψις τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν ἢ ὡς ἀπροσδιόριστον (Undefinable), ἐκφράζουσιν τρόπον τινα κάποιον «βαθμὸν πίστεως», εἴτε ὡς τὴν περιορίζουσιν συχνότητα εἰς ἄπειρον σειρὰν τυχαιότητος». Ἀμφότεραι αἱ προσεγγίσεις ἔχουν ἐκάστη τὰς δυσκολίας τῆς καὶ ἡ προσφορωτέρα ἀξιωματοποίησις τῆς περὶ πιθανότητος θεωρίας εἶναι ὑπόθεσις προσωπικῆς προτιμήσεως. Εὐτυχῶς, ἀμφότεραι ἄγουν ἐν πολλοῖς εἰς τὸν αὐτὸν λογισμὸν τῶν πιθανοτήτων.¹

2. Τὰ ἀξιώματα τῆς πιθανότητος

Πολὺ σημαντικὴ θεωρεῖται ἡ ἀκόλουθος διατύπωσις, ὀφειλομένη εἰς τὸν Ρῶσσον μαθηματικὸν Α. Kolmogoroff:

«Ἡ πιθανότης ἐπελεύσεως γεγονότος τινος Α εἶναι ἡ σχετικὴ συχνότης ἢ ἡ ἀναλογία τῶν περιπτώσεων (πόσες φορὲς) ποὺ εὐρίσκομεν, ὅτι τὸ γεγονὸς Α συμβαίνει ἐντὸς καθωρισμένου συνόλου ὄρων».

Ἀκριβέστερον, ἐὰν ἐπὶ n δοκιμασιῶν εὕρωμεν ὅτι τὸ γεγονὸς Α πραγματοποιεῖται εἰς m ἐξ αὐτῶν τῶν δοκιμασιῶν, ὁ λόγος συχνότητος ἢ ἡ σχετικὴ συχνότης $\frac{m}{n}$ ὑποτίθεται ὅτι προσεγγίζει τὴν πιθανότητα τοῦ γεγονότος Α, ἢν γράφομεν ὡς $P(A)$, καθ' ὃ μέτρον ὁ ἀριθμὸς τῶν δοκιμασιῶν αὐξάνεται ἀπεριορίστως.

Ἐξ αὐτῶν συνάγονται τέσσαρα κύρια ἀξιώματα:

α) *Τὸ ἀξίωμα τῆς κατασκευῆς ἢ ἐξειδικεύσεως*

Ἐποτίθεται, κατ' αὐτό, ἡ ὕπαρξις ἐνὸς βασικοῦ συνόλου (Universe, Grundgesamtheit) περιστατικῶν ἢ γεγονότων (Instances or Events), καλουμένων «στοιχειώδη γεγονότα», τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ κατατάσσωνται εἰς σύνολα (Sets). Κάθε τάξις (κλάσις) ἢ σύνολον ἀποκαλεῖται *τυχαῖον* γεγονός, ἐὰν ἀποτελεῖται ἀπὸ στοιχειώδη γεγονότα ἀνήκοντα εἰς τὸ βασικὸν σύνολον. Τὰ τυχαῖα γεγονότα ὑπολαμβάνεται ὅτι ἔχουν τὴν ἐξῆς ἰδιότητα: ὅλοι οἱ δυνατοὶ συνδυασμοὶ αὐτῶν ὅσον ἀφορᾷ, τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐμφάνισιν ἢ μὴ ἐμφάνισιν αὐτῶν, ἀνήκουν εἰς τὸ δεδομένον σύστημα.

β) *Τὸ ἀξίωμα τῆς ταξινομήσεως ἢ κατατάξεως*

Τοῦτο λογίζεται ὅτι εἶναι πλήρες κατὰ τὴν ἔννοιαν. ὅτι ἐν ἕκαστον

1. *Λίαν ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἀντιδιαστολὴ μεταξὺ θεωρίας καὶ λογισμοῦ τῶν πιθανοτήτων.*

τῶν στοιχειωδῶν γεγονότων ἀνήκει εἰς ἓν ἢ περισσότερα τυχαῖα γεγονότα.

γ) *Τὸ ἀξίωμα τῆς μετρούσεως*

Δεδομένου τοῦ συστήματος τῶν τυχαίων γεγονότων, εἰς ἕκαστον τυχαῖον γεγονός,¹ ἀποδίδεται εἰς μὴ ἀρνητικὸς πραγματικὸς ἀριθμὸς, γραφόμενος ὡς $P(A)$. Εἰς τὸ γεγονός, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ἀντίφασιν τοῦ A , γραφόμενον $\text{not} - A$, ἀντιστοιχεῖ ἡ πιθανότης $P(\text{not} - A)$.

δ) *Τὸ ἀξίωμα τῆς ὀλικῆς πιθανότητος*

Ἐφ' ὅσον τὸ βασικὸν σύνολον (Universe), [σύμπαν = πληθυσμὸς, Grundgesamtheit βασικὴ ὀλότης], δύναται πάντοτε νὰ ταξινομηθῆται εἰς δύο ἀμοιβαίως ἀποκλειόμενα καὶ ὀλοκληρωτικὰ σύνολα, A καὶ $\text{not} - A$, ἐξ ἀπόψεως οἰουδήποτε τυχαίου γεγονότος, προβάλλεται τὸ αἴτημα, ὅτι ἡ πιθανότης τοῦ βασικοῦ συνόλου εἶναι ἴση πρὸς τὴν μονάδα (1) καὶ γράφεται ὡς ἐξῆς:

$$P(\text{UNIVERSE}) = 1.^2$$

3. Ὁ περιορισμὸς τῆς σχετικῆς συχνότητος

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι ἡ πιθανότης ἑνὸς βεβαίου γεγονότος εἶναι 1, ἐνῶ ἡ πιθανότης ἑνὸς ἀνεπίκτου (Impossible) γεγονότος εἶναι 0. Ἐν τούτοις, καθ' ὅσον δεχόμεθα ὡς ὑπόβαθρον τὴν ἔννοιαν τῆς σχετικῆς συχνότητος (Relative Frequency), ἐπαγόμεθα ὅτι, ὅταν ἡ πιθανότης ἑνὸς γεγονότος εἶναι 0, δὲν πρέπει νὰ συμπεραίνωμεν ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ἀνέπικτον κατ' ἀνάγκην. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δεῖν νὰ λέγωμεν, ὅτι ἡ πιθανότης ἐπελεύσεως τοῦ γεγονότος εἶναι ἐξόχως μικρά, μὲ ἄλλους λόγους, ὅτι τὸ γεγονός δὲν θὰ ἐπισυμβῇ σχεδὸν ποτὲ εἰς μίαν καὶ μόνην δοκιμασίαν. Τοῦτ' ἔστιν, ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ταύτας, ἡ μηδενικὴ πιθανότης δὲν εἶναι ἀνύπαρκτος, ἀλλ' ἀπλῶς ὀριακὴ.

Ἡ σπουδαιότης τῶν συγχρόνων αὐτῶν ἀνεπίξεων τῆς μαθηματικῆς καὶ εἰδικώτερον τῆς μαθηματικοστατιστικῆς θεωρίας εἶναι διὰ τὴν Ἀσφαλιστικὴν τεχνικὴν αὐτόχρημα ζωτικὴ. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ἐὰν ἐν καιρῷ αἱ

1. Ὑπομνήσκεται, ὅτι, ὡς ὀρίσθη προηγουμένως, τὸ τυχαῖον γεγονός (Random event) εἶναι πράγματι τάξις γεγονότων (στοιχειωδῶν).

2. Ὑπομνήσκεται, ὅτι universe δὲν εἶναι ἐνταῦθα ὅρος ταυτόσημος τοῦ πληθυσμοῦ (population), μὲ τὴν ἔννοιαν ποὺ προηγουμένως ἐδώκαμεν: «σύμπαν» εἶναι ὁ πληθυσμὸς ποὺ θὰ ἐδημιουργεῖτο, ἐὰν ἀφήνοντο ἐλεύθεραι αἱ δυνάμεις ποὺ ἐπλασαν τὸ δείγμα. Παράδειγμα: Μελετῶμεν 100 ἄτομα ἑνὸς εἴδους - δείγμα (π.χ. 100 σπάνια ἔντομα) καὶ συμπεραίνομεν διὰ τὰ ζῶντα τοιαῦτα ἔντομα (πληθυσμὸς). «Σύμπαν» ἐνταῦθα θὰ ἦτο τὸ σύνολον τῶν ἐντόμων ποὺ θὰ ἐδημιουργοῦντο, ἐὰν αἱ (φυσικαὶ) δυνάμεις ποὺ ἤγαγον εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ εἴδους ἔδρων ἀκαλύτως καὶ ἐπ' ὀρίστον.

πρακτικά εφαρμογὰ εἰς τὴν Ἀναλογιστικὴν, ἤτοι τὰ λεγόμενα Ἀσφαλιστικὰ Μαθηματικά, ὑφίσταντο μερικὸν ἐκσυγχρονισμὸν καὶ ἀναθεώρησιν. Ἰδιαιτέρως, ἡ σπουδὴ τοῦ Νόμου τῶν Μικρῶν Ἀριθμῶν (τῆς Κατανομῆς τοῦ Poisson, διὰ τὴν ἀκριβολογήσωμεν) θὰ ἐπιτρέψη εἰς τὰς Ἀσφαλιστικὰς Ἐπιχειρήσεις νὰ καλύπτουν ἱκανοποιητικῶς τοὺς κλάδους τῆς λεγομένης ἠσσονος ἢ δευτερευούσης ἀσφαλίσεως, οἵτινες ἀναφέρονται εἰς τοὺς κινδύνους ἐκ σπανίων γεγονότων.¹

4. Τὸ αἶτημα τῆς ὁμοιομορφίας τοῦ κόσμου

Ὅτι δὲν ἔχει γίνει εἰς τὴν ἑκτασιν ὄλων τῶν συνεπειῶν του κατανοητόν, νομίζομεν, εἶναι ἡ βαθυτέρα σημασία τῆς στατιστικῆς θεωρήσεως διὰ τὴν Ἀσφαλιστικὴν Τεχνικὴν καὶ περαιτέρω, διὰ τὴν σύλληψιν τῆς νομοτελείας ποὺ διέπει τὸν ὅλον οἰκονομικὸν βίον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἡ ἀσφάλις διαδραματίζει ρόλον πρωτεύοντα, ἀλλ' ὄχι κυριαρχικόν.

Θεωρητικῶς, ἡ ἀσφάλις ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν δέον νὰ συνοδεύη πᾶσαν οἰκονομικὴν ἐνέργειαν, πᾶσαν οἰκονομικὴν πρᾶξιν ἢ παράλειψιν καὶ ὁ λόγος εἶναι προφανής: Ἡ ἀβεβαιότης εἰς διαφόρους βαθμοὺς συνοδεύει τὴν δρᾶσιν τοῦ οἰκονομοῦντος ἀνθρώπου, σκιὰ δὲ τῆς ἀβεβαιότητος εἶναι ὁ κίνδυνος, τὸν ὁποῖον μόνον ἡ ἀσφάλεια δύναται νὰ καλύπτῃ. Ἐν τῇ πράξει, ἡ σκέψις τῆς ἀσφαλιστικῆς κατοχυρώσεως ἀκολουθεῖ πράγματι τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα εἰς κάθε βῆμα τῆς. Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπολύτως ἐμπειρικῶς, ὑπὸ μορφήν διαισθήσεων, συντηρητικότητος, ἐφεκτικότητος — μᾶλλον ὡς φόβος — παρά ὡς πρόβλεψις πιθανότητος. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, πολλὰ δύναται καὶ πρέπει νὰ πράξουν οἱ παντὸς τύπου καὶ προορισμοῦ ἀσφαλιστικοὶ ὀργανισμοὶ καὶ ἰδιαιτέρως ἡ ἰδιωτικὴ ἀσφάλις, ἀντιμετωπίζουσα περιπτώσεις, αἵτινες δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στεγασθοῦν εἰς τὸν χῶρον τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, ἔχοντα ἄλλον προορισμὸν.

Πρὸς τὸ ἰδεῶδες τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἀσφαλιστικῆς ἐλλόγου καλύψεως θὰ βαδίσωμεν, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς ὃ μέτρον γίνεται κατανοητὴ ἡ φιλοσοφικὴ θεμελίωσις τῆς στατιστικῆς μεθόδου καί, κατ' ἀκολουθίαν, τοῦ ἀσφαλιστικοῦ συστήματος. Κατόπιν, θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ σειρὰ τῶν βοηθημάτων, ὑπὸ μορφήν πινάκων, ἀναλογιστικῶν τύπων καὶ προτυποποιημένων ὁδηγιῶν. Ἡ ὑλοποίησις, ἡ ἐκτέλεσις.

1. Περὶ τούτων διαλαμβάνομεν διεξοδικῶς εἰς τὰς σελίδας 25-28. Ἡ σπάνις τῶν γεγονότων αὐτῶν δὲν σημαίνει, ὅτι ταῦτα δὲν συνάπτονται μὲ σπουδαῖα οἰκονομικὰ ἐπακόλουθα. Ἀλλωστε, τὸ «σπανίζειν» ἀνάγεται εἰς τὴν ἀτομικὴν περίπτωσιν, ὄχι εἰς τὰ μαζικὰ φαινόμενα.

Με τὸν ὄρον «φιλοσοφικὴ θεμελίωσις» νοοῦμεν τὸ αἶτημα τῆς ὁμοιομορφίας τοῦ σύμπαντος.¹ Ὅντως, καθ' ἃ παρατηρήσαμεν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Νόμου τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς ὠρισμένας ὄψεις τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων, εἰς τὴν βάσιν παντὸς συλλογισμοῦ αὐτοῦ τοῦ εἴδους, προϋποτίθεται ἡ πεποιθήσις — τὸ αἶτημα, διὰ νὰ ἐκφρασθῶμεν ἀκριβέστερον — ὅτι τὰ φαινόμενα τοῦ κόσμου παρουσιάζουν, ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει ὁμοιομορφίαν, ἡ ὁποία καὶ μόνον μᾶς ἐπιτρέπει νὰ προχωρῶμεν ἀπὸ τὰ γνωστὰ εἰς τὰ ἄγνωστα καὶ νὰ μεταχειριζώμεθα τὸν μηχανισμόν τῆς ἐπαγωγῆς, συμπεραίνοντες ἀπὸ τὰ μερικὰ διὰ τὸ γενικόν.

Ἐκ τῆς πλευρᾶς στατιστικῆς μεθοδολογίας, ἡ μελέτη καὶ διακρίβωσις τῆς περιοδικότητος ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς τυχαιότητος ἀφ' ἑτέρου, ἐπὶ τῆς αὐτῆς φιλοσοφικῆς — λογικομαθηματικῆς ἀρχῆς ἐρείδεται.

Ὁ Clerk Maxwell ἔγραφε πρὸ αἰῶνος περίπου:

«... Ἡ πραγματικὴ γνῶσις μας ἐπὶ συγκεκριμένων πραγμάτων εἶναι κατ' οὐσίαν στατιστικῆς φύσεως... Αἱ ὁμοιομορφίαι αὐταί, τὰς ὁποίας παρατηροῦμεν εἰς τὰ πειράματά μας μὲ ποσότητας ὕλης περιεχούσας ἑκατομμύρια μορίων εἶναι ὁμοιομορφίαι... προκύπτουσαι ἀπὸ τὴν ἔντονον σύμπτωσιν πολλοτήτων σχηματιζομένων ἐκ περιπτώσεων, ἐκάστη τῶν ὁποίων πᾶν ἄλλο ἢ ὁμοιόμορφος πρὸς τὴν ἄλλην εἶναι».

Αἱ «πολλότητες» (Multitudes) τοῦ Maxwell δὲν εἶναι παρὰ τὰ σύνολα (Aggregates) ἢ, διὰ νὰ ἐκφρασθῶμεν στατιστικῶς, οἱ «πληθυσμοὶ» (Populations, Universes).

Ἄρκει νὰ ἀντικαταστήσωμεν τὰ μόρια τῆς ὕλης μὲ ἀνθρώπινα ἄτομα (πρόσωπα) καὶ τὰς περιπτώσεις τῆς Φυσικῆς μὲ περιπτώσεις τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς, διὰ νὰ ἴδωμεν, ὅτι ἡ θεμελιώδης αὐτὴ διαπίστωσις ἰσχύει ἀπαράλακτος καὶ διὰ τὰ ζητήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν ἀσφάλισιν.

Ἴδου διατί θὰ εἴμεθα κατ' ἀνάγκην διεξοδικοὶ πως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ περι στατιστικῆς ἐπαγωγῆς μέρους τῆς ἀνὰ χεῖρας διατριβῆς.

III. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΙΣ

1. Γενικὰ περὶ συλλογισμοῦ

Ἡ κατὰ παράδοσιν Λογικὴ, ἀναγομένη εἰς τὸν Ἀριστοτέλη, στηρίζεται εἰς τρεῖς ἀξιωματικὰς ὀρχάς:

α) Τὴν ἀρχὴν τῆς ταυτότητος (Principium Identitatis),

1. Πρβλ. Marbe, «*Gleichformigkeit in der Welt*», München, 1919 («Ὁμοιομορφία ἐν τῷ κόσμῳ»).

β) Τὴν ἀρχὴν τῆς ἀντιφάσεως (Principium Contradictionis), καὶ
γ) Τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀποκλειομένου τρίτου (Principium Exclusi Tertii Medii).

Δῆλον ὅτι:

α) Τὸ Α εἶναι Α (ἀρχὴ ταυτότητος),

β) Τὸ Α δὲν δύναται νὰ εἶναι καὶ ταυτοχρόνως νὰ μὴ εἶναι Α (ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως), καὶ

γ) Τὸ Α δὲν εἶναι Β (ἀρχὴ ἀποκλειομένου τρίτου).

Ἐπὶ τῶν ἀξιωμάτων αὐτῶν ἐρειδομένη ἢ κατὰ παράδοσιν (τυπικοεμπειρική) Λογικὴ¹ καταλήγει εἰς τὴν περὶ συλλογισμῶν διδασκαλίαν τῆς καὶ εἰς τὸ περὶ μεθοδολογίας μέρος τῆς εἰς τὴν ἔξαρσιν δύο κυρίων συλλογιστικῶν τρόπων: τῆς ἐπαγωγῆς (Inductio) καὶ τῆς ἀπαγωγῆς (Deductio). Ἡ ἐπαγωγή (ἐπαγωγικὸς συλλογισμὸς) προχωρεῖ ἀπὸ τὸ μερικὸν πρὸς τὸ ὅλικόν, ἀπὸ τὸ εἰδικὸν πρὸς τὸ γενικόν. Ἡ ἀπαγωγή, ἀντιστρόφως, χωρεῖ ἀπὸ τοῦ ὀλικοῦ πρὸς τὸ μερικὸν καὶ ἀπὸ τοῦ γενικοῦ πρὸς τὸ εἰδικόν.

— Παράδειγμα ἀπαγωγικοῦ συλλογισμοῦ:

Μεῖζων πρότασις: Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι θνητοί

Ἐλάσσων πρότασις: Οἱ Α, Β καὶ Γ εἶναι ἄνθρωποι,

Συμπέρασμα: Οἱ Α, Β καὶ Γ εἶναι θνητοί.

— Παράδειγμα ἐπαγωγικοῦ συλλογισμοῦ:

Μεῖζων πρότασις: Οἱ Α, Β καὶ Γ εἶναι ἄνθρωποι.

Ἐλάσσων πρότασις: Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι θνητοί, (ἐπομένως)

Συμπέρασμα: Οἱ Α, Β καὶ Γ εἶναι θνητοί.

Βλέπομεν, ὅτι εἰς τὸν ἀπαγωγικὸν συλλογισμὸν τὸ συμπέρασμα ἐξέρχεται ἀβίαστον, διότι ἐμπεριέχεται ἤδη εἰς τὴν μεῖζονα πρότασιν, ἐνῶ εἰς τὸν ἐπαγωγικὸν συλλογισμὸν, τὸ συμπέρασμα στηρίζεται εἰς τὴν προϋπόθεσιν ὁμοιομορφίας. Βεβαίως, εἰς τὸ παράδειγμά μας τὸ συμπέρασμα εἶναι αὐτοδῆλως ἀληθές, ἀνεξαρτήτως μορφῆς συλλογισμοῦ. Ἄλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα οὔτε αἱ γενικαὶ κρίσεις «ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι θνητοί», μήτε αἱ μερικαὶ προτάσεις «ὁ Α, Β καὶ Γ εἶναι ἄνθρωποι» εἶναι ἰσοβαθμίως ἀληθεῖς.

Παράδειγμα ἀτελοῦς ἐπαγωγῆς:

— Ὁ Φεβρουάριος εἶναι μῆν καὶ ἔχει 28 ἡμέρας (ἄρα, ὅλοι)

— Οἱ μῆνες ἔχουν ἀπὸ 28 ἡμέρας.

1. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Διαλεκτικὴν Λογικὴν, τὴν Τυπολογικὴν, τὴν Συμβολικὴν/Δυναμικὴν κ.λπ.

Ἐδῶ, ἡ ὁμοιομορφία (ὡς πρὸς τὸ γνῶρισμα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἡμερῶν) δὲν ὑπάρχει, ἐπομένως καὶ τὸ συμπέρασμα εἶναι ψευδές.

2. Παρατήρησις καὶ στατιστικὴ ἐπαγωγή

Ἐν τούτοις, ἡ Ἐπιστήμη δέον νὰ βασίζεται εἰς τὴν παρατήρησιν, ἐπομένως εἰς τὴν ἐπαγωγήν. Ὡς πρὸς τὸ προηγούμενον παράδειγμα ἀτελοῦς ἐπαγωγῆς σημειοῦμεν ὅτι: (α) Ὅτι οἱ μῆνες δὲν ἔχουν, φυσικά, 28 ἡμέρας ἕκαστος, ἀλλὰ ἄλλος 30 καὶ ἄλλος 31 ἡμέρας, καὶ (β) αὐτὸς οὗτος ὁ Φεβρουάριος ἀνὰ πᾶν δίσεκτον ἔτος ἔχει ὄχι 28, ἀλλὰ 29 ἡμέρας. Τί σημαίνει τοῦτο; Ὅτι διὰ νὰ εἶναι τελεία ἡ ἐπαγωγή πρέπει (α) νὰ περιλαμβάνη ὅλα τὰ ὑπὸ παρατήρησιν φαινόμενα (ὅλους τοὺς μῆνας εἰς τὸ παράδειγμα) καὶ (β) νὰ τὰ παρατηρήῃ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον (περίπτωσης μεταβολῆς, κατὰ τὸ παράδειγμα, κατὰ χρονικὴν περίοδον ἀριθμητικοῦ τινος δεδομένου: ἡμέραι Φεβρουαρίου).

Πῶς ἡ Ἐπιστήμη θὰ ἀποφύγη τοὺς κινδύνους ἀτελοῦς ἐπαγωγῆς;

Ἡ ἀπάντησις εἶναι μονοσήμαντος: Μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Στατιστικῆς. Τοῦτ' ἔστιν: Ὅταν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συλλέγωμεν ὅλα τὰ δεδομένα πρὸς παρατήρησιν, καταφεύγομεν εἰς τὴν στατιστικὴν μεθοδολογίαν καὶ ἐπιτυχάνομεν συμπεράσματα διὰ στατιστικῆς ἐπαγωγῆς — συμπεράσματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀσφαλῆ, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει τὰ καλύτερα δυνατά.

3. Ἐκτίμησις καὶ δοκιμασία τῶν ὑποθέσεων

Κατὰ τὸν Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Columbia, Frederick Cecil Mills¹ ἡ στατιστικὴ ἐπαγωγή, ἐπιλαμβανομένη τῆς γενικεύσεως στατιστικῶν δεδομένων συνάπτεται μὲν μὲ τὴν προδιαγραφεῖσαν ἐπαγωγικὴν μέθοδον τῆς Λογικῆς (ὡς ἐφαρμόζεται εἰς πᾶσαν ἐπιστημονικὴν διερεύνησιν), ἀλλὰ ἔχει ἐπιπροσθέτως καὶ ἰδικά της, προσιδιάζοντα μόνον εἰς αὐτήν, χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα. Τὰ προβλήματα μὲ τὰ ὁποῖα αὕτη ἀσχολεῖται (προσδίδοντα εἰς ταύτην τοὺς ἰδιάζοντας χαρακτῆρας) ἐμφανίζονται ὑπὸ δύο μορφᾶς — τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν δοκιμασίαν τῶν ὑποθέσεων.

α) Ἐκτίμησις (*Estimation*)

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐκτιμήσεως δύναται νὰ τεθῆ ὡς ἔπεται: Μία στατιστικὴ μέτρησις (π.χ. εἰς ἀριθμητικὸς μέσος, μία σταθερὰ ἀπόκλισις, εἰς συντελεστὴς κυμάνσεως) ἐξάγεται ἀπὸ τὴν μελέτην δεδομένων, ὑπὸ μορφήν δείγματος, προερχομένων ἀπὸ ὀρισμένον πληθυσμὸν. «Πληθυσμὸς», μὲ

1. «Statistical methods», New York 1955.

τὴν στατιστικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως. Ὡς πρὸς τὸ «δείγμα»,¹ ὑποτίθεται ὅτι δὲν προέρχεται τοῦτο ἀπὸ ἓνα πεπερασμένον πληθυσμὸν (ἦτοι, δυνάμενον νὰ μετρηθῆ), ἀλλ' ἀπὸ ἓνα ἄπειρον πληθυσμὸν ἢ «σύμπαν» (Universe), ποῦ θὰ ἐδημιουργεῖτο, ἐὰν αἱ δυνάμεις αἱ ὁποῖαι ἐπλασαν τὸ δείγμα ἀφήνοντο ἐλεύθερα νὰ λειτουργοῦν ἐπ' ἄριστον. Ὁ πληθυσμὸς, ὡς ἀνεγράψαμεν ἤδη, δύναται νὰ εἶναι σύνολον (Aggregate) προσώπων, πραγμάτων ἢ μετρήσεων. Ὁ R. A. Fisher (πατὴρ τῆς Οἰκονομομετρίας) ὁμιλεῖ περὶ πληθυσμοῦ «δυνατοτήτων», ἀναφερόμενος εἰς τὰ δυνατὰ ἀποτελέσματα πειράματος ἐπαναλαμβανομένου πλειστάκις.

Ἡ μέτρησις ποῦ ἐξάγεται ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ δείγματος καὶ καλεῖται «στατιστικὴ» (Statistic) προσδιορίζει μερικὰ ἀπὸ τὰ γνώρισμα αὐτοῦ. Τὸ ἔργον τῆς ἐπαγωγῆς, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, εἶναι νὰ μᾶς παράσχη ἐκτίμησιν μετρήσεως, ὀριζούσης τὸ ἀντίστοιχον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ μέτρησις ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν ὀνομάζεται «παράμετρος» (Parameter). Ἡ τοιαύτη ἐκτίμησις δυνατὸν νὰ ἐξειδικεύῃ ἰδιαιτέραν τιμὴν τῆς παραμέτρου εἶναι ἢ λεγομένη «Point - Estimation», κατὰ σημεῖον ἐκτίμησις.

Ἐξ ἑτέρου, ἡ μορφή αὕτη στατιστικῆς ἐπαγωγῆς δυνατὸν νὰ διατυπῶται ὡς κρίσις ὀρίζουσα τὰ ὄρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἢ παράμετρος ἀναμένεται ὅτι θὰ ψεύδεται, ὡς ἐπίσης ὀρίζουσα μέτρον ἐκφραζόμενον εἰς πιθανότητας, πρὸς διακρίβωσιν τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ συμπεράσματος (πρόκειται περὶ τῆς καλουμένης «Interval - Estimation», ἐκτιμήσεως διαστήματος).

Σημαντικὸν γνώρισμα τῆς ἐκτιμήσεως διαστήματος εἶναι τὸ ἐξῆς:

Ἡ ἀβεβαιότης ποῦ συνοδεύει τὰ συμπεράσματα πάσης ἐπαγωγῆς ἰσχύει καὶ διὰ τὰ συμπεράσματα τῆς τοιαύτης στατιστικῆς ἐπαγωγῆς. Μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι βασίζοντες τὰς ἐκτιμήσεις μας ἐπὶ στατιστικῶν δεδομένων εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ ἐξασφαλίζωμεν μέτρον τῆς ἀναποφεύκτου ταύτης ἀβεβαιότητος. Ὁ τρόπος καθ' ὃν πραγματοποιεῖται τοῦτο ἐξέρχεται τῶν πλαισίων τῆς παρουσίας διατριβῆς. Οὐχ ἦττον ἐπαναλαμβάνομεν καὶ αὐθις (στοιχοῦντες πρὸς τὸν Mills πάντοτε), ὅτι: «Ἡ βεβαία γνώσις μας περιορίζεται εἰς τὴν στατιστικὴν (τὰς μετρήσεις τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τοῦ δείγματος). Τὴν γνώσιν ταύτην χρησιμοποιοῦμεν μὲ τὸ ἄριστον τῶν ἱκανοτήτων μας, διὰ νὰ παράσχωμεν εἰς ἑαυτοὺς προσεγγίσεις τῶν ἀληθῶν παραμέτρων, τὰς ὁποίας ποτὲ δὲν ἤμποροῦμεν νὰ γνωρίσωμεν».

Αἱ ἄλλαι γενικαὶ διαπιστώσεις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἐπαγωγικὸν συλλο-

1. Κατὰ κανόνα — ὄχι ἄνευ ἐξαιρέσεων — αἱ μετρήσεις τοῦ δείγματος λαμβάνουν λατινικὰ ψηφία καὶ αἱ παράμετροι, ἑλληνικά.

γισμόν, ἐφαρμόζονται ἐξ ἴσου καλῶς καὶ εἰς τὴν στατιστικὴν ἐπαγωγὴν. Ἡ ὑπόθεσις περὶ τῆς ὁμοιομορφίας τῆς φύσεως, εἴτε περὶ τοῦ περιορισμένου βαθμοῦ ἀνεξαρτήτου μεταβολῆς (μεταβλητότητος) ἐν τῇ Φύσει μεταφράζονται εἰς τὴν στατιστικὴν γλῶσσαν ὡς ἡ σταθερότης τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν. Κανονικότητες εἰς τὸν ρυθμὸν τῶν γεννήσεων, τὸν ρυθμὸν τῶν θανάτων, τὰς κινήσεις τῶν τιμῶν καὶ εἰς τὰς ἐποχιακὰς μεταβολὰς εἶναι γνωστόταται ἐκφάνσεις τῆς ἐν λόγῳ σταθερότητος.

Ἡ ὁμοιομορφία, ἢν ὑπερβαίνει ἡ στατιστικὴ σταθερότης εἶναι ὑψίστης πρακτικῆς σπουδαιότητος. Ἐὰν δὲν εἴχομεν τὴν βεβαιότητα βαθμοῦ τινος σταθερότητος εἰς τὰ πορίσματα ἐκ τῆς μελέτης διαδοχικῶν δειγμάτων, δὲν θὰ ἦτο ἐφικτὸν νὰ προβαίνωμεν εἰς γενικεύσεις ὀρμώμενοι ἀπὸ τὴν διεξέτασιν περιορισμένου ἀριθμοῦ περιπτώσεων. Οὐδεμία βαρύτης θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποδοθῆ εἰς οἰανδήποτε μελέτην, τότε, παρὰ μόνον ἐὰν αὕτη ἐκάλυπτεν ὀλόκληρον τὸν κόσμον (τὸ σύμπαν) τῶν πραγμάτων ἢ τῶν μετρήσεων ποῦ ἀπαρτίζουν τὸν δεδομένον πληθυσμόν.

Εἶναι αὐτοφανές, ὅτι τοσοῦτον ἐξαντλητικαὶ μελέται εἶναι πρακτικῶς ἀδύνατοι. Οἱ τιμᾶριθμοι, οἱ ἀριθμοδείκται πάσης μορφῆς καὶ παντὸς προορισμοῦ βασίζονται εἰς τὴν μελέτην δειγμάτων. Ὅλα στηρίζονται εἰς τὴν ὑπόθεσιν, εἰς τὸ αἶτημα, ὅτι στατιστικαὶ ἐπαγωγαὶ ἐρειδόμεναι ἐπὶ διαδοχικῶν δειγμάτων τοῦ αὐτοῦ μεγέθους λαμβανομένων ἀπὸ τὸν αὐτὸν πληθυσμόν ἀνήκουν, τρόπον τινά, εἰς τὴν ἴδιαν οἰκογένειαν ἔχουσαν κοινὰ, σταθερὰ καὶ προσδιοριστὰ γνωρίσματα.

Ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς δυνάμεθα νὰ κατασκευάζωμεν μέτρα διὰ τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν στατιστικῶν ἐπαγωγῶν.

Α Priori συνδυασμὸς ἐπαγωγῆς καὶ ἀπαγωγῆς.

Ἐξ ὅλων αὐτῶν καθίσταται ἐναργές, ὅτι εἰς πᾶσαν στατιστικὴν ἐπαγωγὴν ἐνυπάρχει καὶ ἐν στοιχείῳ «ἐκ τῶν προτέρων» (A Priori): ἡ περιλάλητος ὑπόθεσις περὶ τῆς ὁμοιομορφίας καὶ τῆς περιορισμένης ἀνεξαρτήτου μεταβλητότητος. Ὅθεν, δὲν ἐλλεῖπει καὶ ὁ ἀντίστροφος πρὸς τὴν ἐπαγωγὴν μηχανισμὸς τοῦ σκέπτεσθαι: ἡ ἀπαγωγή. Διότι, τί ἄλλο εἶναι ἡ (σιωπηρά, ἔστω) θέσις τοῦ αἰτήματος τούτου εἰμὴ καθαρὰ ἀπαγωγή (ἀπὸ τοῦ γενικοῦ εἰς τὸ εἰδικόν). Ἐπομένως καὶ ἐνταῦθα παρατηρεῖται ὁ συνδυασμὸς ἐπαγωγῆς - ἀπαγωγῆς, ποῦ χαρακτηρίζει τὴν Ἐπιστήμην - πᾶσαν Ἐπιστήμην.

Τὸ πρόβλημα τῆς στατιστικῆς ἐπαγωγῆς, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Oskar Anderson εἶναι, πῶς θὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰ δείγματα, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀρίστην δυνατὴν προσέγγισιν τῶν γνωρισμάτων τοῦ «σύμπαντος», τῆς «βασικῆς πολλότητος».

β) Ἡ δοκιμασία τῶν ὑποθέσεων¹

Εἶναι ἡ ἑτέρα μορφή, ὑπὸ τὴν ὁποίαν κινεῖται ἡ στατιστικὴ ἐπαγωγή. Καὶ ἐνταῦθα ἀσχολούμεθα μὲ δείγματα καὶ μὲ πληθυσμούς. Ἀλλὰ ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς μας διαφέρει ριζικῶς: Καλούμεθα νὰ προσδιορίσωμεν, ἐὰν ὄρισμένον δείγμα ἀποδίδον δεδομένην στατιστικὴν (π.χ. ἀριθμητικὸν τινα μέσον) θὰ ἦτο ἐνδεχομένως δυνατόν νὰ ἔχη ληφθῆ ἀπὸ πληθυσμὸν τινα, τοῦ ὁποίου τὴν ἀντίστοιχον παράμετρον γνωρίζομεν ἢ ἔχομεν ἐξ ὑποθέσεως. Ἐρωτᾶται: ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς πραγματικῆς στατιστικῆς (= τῆς μετρήσεως τοῦ δείγματος) καὶ τῆς παραμέτρου εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ὀρθὸν νὰ ἀποδοθῆ εἰς τυχαίας διακυμάνσεις, ἐκ τῶν συνήθων κατὰ τὴν δειγματοληψίαν; Ὑπὸ τοιαύτην μορφήν παρουσιάζονται αἱ πλεῖσται δοκιμασίαι ὑποθέσεων ἢ «δοκιμασίαι» (ἔλεγχος) σημαντικότητος.

Τὴν ἀπάντησιν δίδει ὁ Λογισμὸς τῶν Πιθανοτήτων. Ἐὰν ἡ πιθανότης, ὅτι τὴν μεταξὺ στατιστικῆς καὶ παραμέτρου διαφορὰν (ἀπόκλισιν) προεκάλεσαν τυχαῖοι παράγοντες, εἶναι πολὺ μικρά, ἡ ὑπόθεσις ἀπορρίπτεται. Ἀντιθέτως, ἐὰν ἡ πιθανότης εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, ὥστε νὰ δικαιολογῆ ἐρμηνεῖαν βασιζομένην εἰς τυχαίους ὄρους, ἡ διαφορὰ δὲν εἶναι «σημαντικὴ», ἡ δὲ ὑπόθεσις δὲν ἀπορρίπτεται.²

Βλέπομεν, ὡς τονίζει ὁ Mills, ὅτι « ἡ ἀντίληψις τῆς πιθανότητος εὐρίσκεται μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν θεωριῶν καὶ πρακτικῶν ἐφαρμογῶν τῆς συγχρόνου Στατιστικῆς ».

IV. Ο ΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΩΝ

1. Βασικαὶ ἔννοιαι

Πρὶν ἢ χωρίσωμεν εἰς τὴν ἔκθεσιν στοιχειωδῶν τινῶν θεωρημάτων ἐκ τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων, παραθέτομεν πίνακα τῶν χρησιμοποιουμένων (εἰδικῶς εἰς τὴν ἐπακόλουθον ἀνάπτυξιν) μαθηματικῶν συμβόλων, τὰ ὁποῖα συμπληρωματικῶς ἐπεξηγοῦνται ἐν τῷ κειμένῳ.

1. Tippett, L.H.C., «The Methods of Statistics» 4th ed. pp. 86-103, 141-159. Mood A.M. «Introduction to the Theory of Statistics» pp 245-270.

Δύο ἐξαιρέτοι ἀναλύσεις τῆς μεθοδολογίας.

2. Ἡ λέξις «σημαντικότης» (significance ὅχι «σημασία»), ὡς κατὰ τὴν καθημερινὴν ὁμιλίαν) δηλοῖ ἐνταῦθα ὕπαρξιν μεγέθους, μετρομένου ἐπὶ τινος προτύπου ἢ κανόνος, τόσην, ὥστε νὰ ἐγείρεται ἀμφιβολία μήπως ἡ παρατηρουμένη ἀπόκλισις εἶναι προῖον τύχης, τυχαιότητος ἢ συμψηφιστικῶν παραγόντων (ἀντισταθμιζόντων τὸ κύριον ἀποτέλεσμα).

Σύμβολα

p	: ή πιθανότης έπιτυχοϋς εκβάσεως γεγονότος τινός
q	: ή πιθανότης άνεπιτυχοϋς εκβάσεως γεγονότος τινός
n	: ό άριθμός τών τρόπων, καθ' ους δύναται νά έπέρχεται γεγονός τι- ό άριθμός τών γεγονότων είς τινα δοκιμασίαν
$n!$: παραγοντικόν· τó γινόμενον τών άκεραίων άπό 1 έως n
μ	: ό μέσος του πληθυσμοϋ
μ'	: ό μέσος πληθυσμοϋ σχετικών συχνοτήτων
σ'	: ή σταθερά άπόκλισης πληθυσμοϋ σχετικών συχνοτήτων
ψ	: ή τεταγμένη καμπύλη συχνότητος
ψ_0	: ή μεγίστη τεταγμένη καμπύλη συχνότητος
m'	(μέ υπόγραφα 1, 2, 3, . . .): ροπαί επί τινος άθαιρέτου άρχής
\bar{m}	(μέ υπόγραφα 1,2,3,. . .): πρωτογενείς ροπαί (Raw Moments) επί άρι- θμητικοϋ μέσου·
m	(μέ υπόγραφα 1, 2, 3, . . .): κεντρικαί ροπαί, μετ' έφαρμογήν τών διορ- θώσεων του Sheppard ¹
β_1	: κριτήριον καμπύλης κατά Pearson ²
β_2	: κριτήριον καμπύλης κατά Pearson ³
χ	: μέτρον του έτεροκλινοϋς Measure of Skewness
d	: ή τυπική σύγκλισης· $\chi + \sigma$
γ^1	: μέτρον του έτεροκλινοϋς
γ^2	: μέτρον του εξάρματος (Measure of Peakedness) ⁴

1. 'Ο ύπολογισμός ροπαών έξ όμαδοποιημένης κατανομήσ συχνότητος προκαλεί ώρισμένα σφάλματα συνεπεία τής ύποθέσεως ότι αί συχνότητες συγκεντροϋνται είς τās κεντρικās τιμάς τών διαστημάτων τάξεως. Προς διόρθωσιν τούτου ό Sheppard προέτεινε (1897, 1907) σύνολον διορθωμένων ροπαών, (μ).

2. Παρεμφερείς διορθώσεις προετάθησαν ύπό πολλών συγγραφέων διά τήν κάλυψιν παραγοντικών ροπαών, τής πολυμεταβλητής περιπτώσεως, άσυνεχοϋς κυμάνσεως και σωρευτικών (Cumulants).

3. Πρόκειται περι χαρακτηρισμοϋ τής συναρτήσεως που διακρίνει μεταξύ διαφόρων τύπων καμπυλών κατά Pearson.

Τό κριτήριον είναι:

$$K = \frac{\beta_1 (\beta_2 + 3)^2}{4 (2\beta_2 - 3\beta_1 - 6) \cdot (4\beta_{2m} - 3\beta_1)}$$

4. Πρβλ. Mills, op. cit., p. 140-141

Cramer H., «Mathematical Methods of Statistics», Chaps 13, 15, 17.

Τό βιβλίον τούτο θεωρείται κλασσικόν.

Ἐὰν γεγονός τι δύναται νὰ ἐπισυμβαίνει κατὰ n ἀμοιβαίως ἀποκλειομένους καὶ ἐξ ἴσου ἐνδεχομένους τρόπους, ἐκ τῶν ὁποίων a θεωροῦνται ὡς ἐπιτυχεῖς καὶ b θεωροῦνται ὡς ἀνεπιτυχεῖς, ἡ πιθανότης ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεως δύναται νὰ γραφῆ ὡς ἐξῆς :

$$P = \frac{a}{n}$$

ἡ δὲ πιθανότης ἀνεπιτυχοῦς ἐκβάσεως δύναται νὰ γραφῆ ὡς ἐξῆς:

$$P = \frac{b}{n}$$

Σημειωτέον, ὅτι αἱ λέξεις «ἐπιτυχής» καὶ «ἀνεπιτυχής» χρησιμοποιοῦνται μὲ οὐδετέραν ἔννοιαν. (Ἄλλως, θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἰς τὴν ὁμάδα a περιλαμβάνομεν μόνον ἐκβάσεις χαρακτηριζομένας ἀπὸ ὀρισμένην ιδιότητα, εἰς δὲ τὴν ὁμάδα b περιλαμβάνομεν ἐκβάσεις χαρακτηριζομένας ἀπὸ τὴν ἑλλειψιν τῆς ιδιότητος ταύτης. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, χρησιμοποιοῦμεν τοὺς κατὰ παράδοσιν ὄρους, διὰ λόγους μεγαλυτέρας εὐχρησίας).

Δεδομένου, ὅτι τὸ ἄθροισμα τῶν ἐπιτυχῶν καὶ ἀνεπιτυχῶν ἐκβάσεων ἰσοῦται μὲ τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν γεγονότων, ἔχομεν

$$a + b = n$$

Διαιροῦντες διὰ τοῦ n σχηματίζομεν:

$$\frac{a}{n} + \frac{b}{n} = 1$$

ἐπομένως,

$$p + q = 1$$

Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ πιθανότης δύναται νὰ γράφεται ὡς λόγος. Ὁ ἀριθμητὴς τοῦ κλάσματος ποῦ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν λόγον τοῦτον ἀντιπροσωπεύει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιτυχῶν (ἢ ἀνεπιτυχῶν) ἐκβάσεων, ἐνῶ ὁ παρονομαστὴς ἀντιπροσωπεύει τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν δυνατῶν ἐκβάσεων.

Ἐὰν ἡ ἐκβασὶς ἢ αἱ ἐκβάσεις ποῦ ἀντιπροσωπεύονται ἀπὸ τὸ a θὰ ἀπεδεικνύοντο ἐν τῇ πράξει ἀνεπίτευκτοι (ἀδύνατοι), ὁ λόγος οὗτος θὰ ἰσοῦτο πρὸς τὸ μηδέν.

Ἄφ' ἑτέρου, ἐὰν ἦσαν δυνατὰ μόνον (ἢ ἐκβασὶς ἢ) αἱ ἐκβάσεις a , τότε τὸ a θὰ ἰσοῦτο πρὸς τὸ n καὶ ὁ λόγος θὰ ἦτο ἡ μονάς. (Ὡς ἀνεπιτύξαμεν ἤδη, ἡ κλιμάκωσις τῶν πιθανότητων ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ μηδενός, ἀντιπροσωπεύοντος τὸ ἀδύνατον, μέχρι τῆς μονάδος, ἣτις ἐκφράζει τὴν βεβαιότητα).

Ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ «πιθανότης» ἀνταποκρίνεται πρὸς λόγον συχνότητος

(Frequency Ratio) — παρατηρεί ο Mills — είναι σήμερα ή κρατούσα.¹ Ἐν τούτοις, χάριν τοῦ μαθηματικοῦ λογισμοῦ εὐκταῖον εἶναι, ὅπως ἡ ἀντίληψις αὕτη παρουσιάξῃ ἀκρίβειαν καὶ γενικότητα, ιδιότητος τὰς ὁποίας θὰ ἔχανε, ἂν συνήπτετο πρὸς λόγους ἐμπειρικῶς διαπιστωμένους. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται, ἐὰν ὁ ἐκφράζων πιθανότητα ἀριθμὸς θεωρεῖται, κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ Cramer ὡς «τὸ ἐννοιολογικὸν ἀντίστοιχον» τοῦ ἐμπειρικοῦ λόγου συχνότητος.² Ἡ πιθανότης εἶναι, ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει, ἀφηρημένη ἔννοια. Ἴσως οὐδέποτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ κύβος (ζάρι) τοσοῦτον ἀψόγου κατασκευῆς, ὥστε νὰ δίδῃ πιθανότητα $\frac{1}{6}$ καθ' ἐκάστην ρίψιν. Οὐχ ἤττον, δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν τὴν ἔννοιαν μιᾶς ἀφηρημένης ὄντοτης καὶ νὰ οἰκοδομήσωμεν θεωρήματα ἐπ' αὐτῆς — ὄντοτητα διὰ τὴν ὁποίαν τὸ P θὰ εἶναι ἀκριβῶς $\frac{1}{6}$. Αὐταὶ αἱ ἀφηρημέναι ὄντοτητες καὶ αἱ ἐπίσης ἀφηρημέναι πιθανότητες τὰς ὁποίας συνδέομεν μετ' ἐκείνας ἐξασφαλίζουν τὰ θεμέλια τῆς Θεωρίας τῶν Πιθανοτήτων, ἡ ὁποία μετ' τὴν σειρὰν τῆς παρέχει τὸ ἐννοιολογικὸν πλαίσιον διὰ τὴν μελέτην τῶν ἀποτελεσμάτων πειραμάτων τυχαιότητος, ἅτινα ἀφοροῦν εὐθέως εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς συγχρόνου Στατιστικῆς.

Ἐὰν στρέψωμεν ἓν κέρμα, ὑπάρχουν δύο δυνατὰ ἐκβάσεις, νὰ πέσῃ «κορώνα» ἢ νὰ πέσῃ «γράμματα». Ἐὰν θεωρήσωμεν τὰς δύο αὐτὰς δυνατότητας ὡς ἐξ ἴσου ἐνδεχομένας (ὅπως εἶναι κατὰ τὴν ἀφηρημένην ἔννοιαν τῶν πιθανοτήτων· ἄλλως, θὰ ἔπρεπε νὰ στρέψωμεν πολλακίς τὸ νόμισμα διὰ νὰ εὐρωμεν τὸν λόγον συχνότητος), ἔχομεν ὡς πιθανότητα: νὰ ἔλθουν «γράμματα»

$$p = \frac{1}{2}$$

καὶ νὰ ἔλθῃ «κορώνα»

$$q = \frac{1}{2}$$

Ἐὰν ρίψωμεν ἓνα κύβον (ζάρι), θεωροῦντες ὡς ἐπιτυχῆ ἐκβάσιν τὴν «ἑξάρα»

$$p = \frac{1}{6}$$

καὶ

$$q = \frac{1}{6}$$

1. Οὐχ ἤττον δὲν παύουν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ προβάλλωνται ἀντιρρήσεις. Ἐκτὸς καὶ ἡ «λύσις» Kolmogoroff (ἀνωτ. σελ. μελέτης 59) ἱκανοποιεῖ μὲν μαθηματικῶς, ἀλλὰ στατιστικῶς δὲν προωθεῖ τὸ παράπαν τὴν πρόοδον τοῦ ζητήματος (Kendall).
2. «The conceptual counterpart», ἦτοι ἡ εἰς τὴν σφαιρὰν τοῦ ἀφηρημένου λογισμοῦ ἀντανάκλασις τοῦ ἐμπειρικοῦ λόγου συχνότητος.

Ἐάν τραβήξωμεν ἓνα χαρτί ἀπὸ τὴν δέσμη τῶν 52 παιγνιοχάρτων, ἡ πιθανότης νὰ ἐπιτύχωμεν λ.χ. τὸν ἄσσοι σπαθί εἶναι $\frac{1}{52}$ καὶ ἡ πιθανότης νὰ ἀποτύχωμεν εἶναι $\frac{51}{52}$.

2. Πρόσθεσις τῶν πιθανοτήτων

Ἐρωτᾶται, ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἀνωτέρω παραδείγματος: Ποία εἶναι ἡ τύχη (Chance) ποῦ θὰ μᾶς ἐξησφάλιζε τὸ τράβηγμα ἀπὸ τὴν τράπουλαν ἢ ἐνὸς ἄσσοι σπαθί εἴτε τὸ δύο σπαθί, διὰ μιᾶς;

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὅταν δηλαδὴ θεωρεῖται εὐνοϊκὴ μία ἐκάστη ἀπὸ διαφορετικὰς, ἀμοιβαίως ἀποκλειομένας πλείονας ἐκβάσεις, ἡ πιθανότης ἐπιτυχίας ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν ἰδιαιτέρων (κεχωρισμένων) πιθανοτήτων.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ παράδειγμα τῶν παιγνιοχάρτων ἔχομεν:

$$P = \frac{1}{52} + \frac{1}{52} = \frac{1}{26}$$

Ἐπομένως, ἡ τύχη τοῦ νὰ πάρωμεν μὲ ἓν τράβηγμα μία κούπαν ἢ ἓν σπαθί ἀπὸ τὴν δέσμη θὰ εἶναι:

$$\frac{13}{52} + \frac{13}{52} = \frac{1}{2}$$

3. Πολλαπλασιασμός τῶν πιθανοτήτων

Δύο γεγονότα λογίζονται ὡς ἀνεξάρτητα (Independent), ὅταν ἡ ἔκβασις τοῦ ἐνὸς δὲν ἐπηρεάζει τὴν ἔκβασις τοῦ ἑτέρου. Οὕτω, τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ρίψεως τοῦ κύβου δὲν ἐπηρεάζει κατὰ τεκμήριον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπομένης ρίψεως. Ὅθεν συνάγεται, ὅτι:

ἡ πιθανότης ἐνὸς συνθέτου γεγονότος (τοῦτ' ἔστι, συνδυασμοῦ γεγονότων ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων) εἶναι τὸ γινόμενον τῶν πιθανοτήτων τῶν ἰδιαιτέρων (κεχωρισμένων) γεγονότων.

Κατὰ συνέπειαν, ἡ πιθανότης νὰ ἐξασφαλίσωμεν διὰ δύο διαδοχικῶν ρίψεων τοῦ κύβου πρῶτον ἓνα ἄσσοι καὶ μετὰ ἓνα «δυσάρι» ἔχει ὡς ἑξῆς:

$$P = \frac{1}{6} \times \frac{1}{6} = \frac{1}{36}$$

Υπολογίζοντας την πιθανότητα δεδομένης έκβάσεως υποχρεούμεθα συχνάκις να προβαίνωμεν εις πολλαπλασιασμόν ἀλλὰ καὶ εις πρόσθεσιν τῶν πιθανότητων. Παραδείγματος χάριν, θέλομεν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν «τύχην» (Chance) ποὺ θὰ μᾶς ἐπέτρεπε νὰ ἐπιτύχωμεν ἄθροισμα 5 μὲ δύο κύβους, τοὺς ὁποίους θὰ ἐρρίπτομεν ταυτοχρόνως. Πῶς θὰ ἐνεργήσωμεν; Ἐστω a ὁ εἷς κύβος καὶ b ὁ ἕτερος. Τὸ ἐπιθυμητὸν σύνολον δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ δι' ἑνὸς τῶν ἀκολουθῶν τεσσάρων συνδυασμῶν:

Κύβος a	Κύβος b
1	4
2	3
3	2
4	1

Ἡ τύχη¹ ἐξασφαλίσεως ἑνὸς ἄσσου μὲ τὸν κύβον a εἶναι $\frac{1}{6}$ καὶ ἐξασφαλίσεως τοῦ ἀριθμοῦ τέσσαρα «ντόρτι» μὲ τὸν ἄλλον κύβον (τὸν b) εἶναι ἐπίσης $\frac{1}{6}$. Ἡ τύχη τῶν δύο ἀπὸ κοινοῦ εἶναι $\frac{1}{36}$. Ὁμοίως, ἡ πιθανότης ἑνὸς ἐκάστου τῶν τριῶν συνδυασμῶν εἶναι $\frac{1}{36}$. Ἄλλ' οἷονδήποτε τῶν τεσσάρων αὐτῶν ἀποτελεσμάτων δίδει σύνολον 5 καὶ θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῆται ἐπιτυχές. Ἄρα.

$$P = \frac{1}{36} + \frac{1}{36} + \frac{1}{36} + \frac{1}{36} = \frac{1}{9}$$

Ἀνωτέρω ἀπηγητήσαμεν εἰς τὸ ἐρώτημα: Ποία εἶναι ἡ πιθανότης ἐξασφαλίσεως συνόλου ἀκριβῶς 5 μὲ μίαν ρίψιν τῶν δύο κύβων;

Δυνάμεθα νὰ τροποποιήσωμεν τὸ ζήτημα καὶ νὰ ἐρωτήσωμεν:

Ποία εἶναι ἡ τύχη νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὸ ὑλάχιστον ἄθροισμα 5 μὲ μίαν ρίψιν τῶν δύο κύβων;

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, σύνολον 5 ἢ μεγαλύτερον θὰ θεωρηθῆται ὡς εὐνοϊκὴ ἔκβασις. Ἀκριβῶς ὅπως εἰς τὸ προηγούμενον παράδειγμα θὰ υπολογίσωμεν τὴν πιθανότητα ἑνὸς ἐκάστου τῶν λογιζομένων ὡς ἐπιτυχῶν ἀπο-

1. Ὁ Mills, τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦμεν εἰς τὴν παρούσαν ἀνάπτυξιν χρησιμοποιοῦν ἐπίτηδες τὴν λέξιν «chance» ἀντὶ «probability» διὰ δύο λόγους, πρῶτον ἐπειδὴ θέλει νὰ τὴν εἰσαγάγῃ εἰς τὸν Λογισμόν τῶν Πιθανότητων (ἀπλῆ διατύπωσις) καὶ δεύτερον, διότι δὲν συμπίπτουν ἀπολύτως αἱ δύο ἔννοιαι, ὡς θὰ ἐξηγήσωμεν ἀλλαχοῦ.

τελεσμάτων. Κατωτέρω, δίδομεν τὴν πιθανότητα ἑνὸς ἐκάστου τῶν συνόλων αὐτῶν:

Πιθανότης	ρίψεως	12	μὲ	δύο	κύβους	=	1/36
»	»	11	»	»	»	=	2/36
»	»	10	»	»	»	=	3/36
»	»	9	»	»	»	=	4/36
»	»	8	»	»	»	=	5/36
»	»	7	»	»	»	=	6/36
»	»	6	»	»	»	=	5/36
»	»	5	»	»	»	=	4/36

Ἐθροισμα ἀνωτέρω πιθανοτήτων = 30/36

Ὅθεν ἡ τύχη ἐπιτεύξεως τοῦλάχιστον 5 μὲ μίαν ρίψιν τῶν δύο κύβων εἶναι 30/36 ἢ 5/6.

4. Μέτρησις τῶν πιθανοτήτων

(Τὸ διωνυμικὸν ἀνάπτυγμα τοῦ Newton)

Εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκφράσωμεν τινὰς τῶν θεμελιωδῶν αὐτῶν σχέσεων (παρατηρεῖ ὁ Mills) ὑπὸ γενικευμένην μορφήν. Πρὸς τοῦτο θὰ μᾶς βοηθήσῃ ἓν ἀπλοῦν παράδειγμα.

Ἐὰν στρέψωμεν δύο κέρματα «κορώνα - γράμματα»¹ θὰ ἔχωμεν τέσσαρας δυνατὰς ἐκβάσεις:

ab	ab	ab	ab
ΤΤ	ΤΗ	ΗΤ	ΗΗ

(a τὸ πρῶτον κέρμα καὶ b τὸ δεύτερον) σημειωτέον, ὅτι ἐπιτυχία θεωρεῖται τὸ νὰ πέσῃ τὸ νόμισμα «γράμματα» (Tails) καὶ ἀπότυχία τὸ νὰ πέσῃ «κορώνα» (Heads) (ἀντιθέτως πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν συνήθειαν).

Εἰς τὴν πρώτην ἀπὸ τὰς τέσσαρας αὐτὰς δυνατὰς ἐκβάσεις ἔχομεν δύο ἐπιτυχίας (ΤΤ), ἐκφραζομένας μὲ τὴν σύνθετον πιθανότητα $p \cdot p = p^2$.

Ἐνταῦθα δεδομένου ὅτι $p = \frac{1}{2}$, ἡ πιθανότης τοῦ συνθέτου τούτου γεγο-

νότος εἶναι $\frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$.

Ἡ τετάρτη ἀπὸ τὰς τέσσαρας δυνατὰς ἐκβάσεις (ΗΗ) ἀντιπροσωπεύει

2. «Heads» καὶ «Tails» ἀγγλιστί. Ἐξ οὗ καὶ τὰ ἀρχικά (T = Tails) καὶ (H-Heads) εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ κειμένου.

δύο άποτυχίας, ή δέ πιθανότης τοιούτου άποτελέσματος είναι $\frac{1}{4}$ ($q \cdot q = \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2}$).

Έκάστη τών ύπολειπομένων δύο εκβάσεων αντιπροσωπεύει συνδυασμόν μιᾶς έπιτυχίας (T) και μιᾶς άποτυχίας (H). Έπομένως, ή πιθανότης του δευτέρου συνδυασμοῦ (TH) είναι $\frac{1}{4}$ ($= p \cdot q = \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2}$) και ή του τρίτου συνδυασμοῦ (HT) είναι $\frac{1}{4}$ ($= q \cdot p = \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2}$) Διά τήν πιθανότητα τοιούτου μεικτοῦ άποτελέσματος, μιᾶς έπιτυχίας και μιᾶς άποτυχίας (ή σειρά δέν έχει έδω καμμίαν σημασίαν) πρέπει νά προσθέσωμεν τās πιθανότητας τών ιδιαιτέρων (κεχωρισμένων) εκβάσεων, όποτε επί του προκειμένου θά έχωμεν:

$$2 p \cdot q \text{ ἤτοι } \frac{1}{2}$$

Ἡ γενίκευσις τῆς διαδικασίας ταύτης πρὸς εκτίμησιν τών πιθανοτήτων ποικίλων συνδυασμῶν ανεξαρτήτως γεγονότων — όταν είναι γνωσταί αἱ πιθανότητες τών γεγονότων αὐτῶν — στηρίζεται επί του δεδομένου καθ' ὅ: αἱ πιθανότητες διαφόρων συνδυασμῶν δίδονται διὰ τών διαδοχικῶν ὄρων ἑνὸς διωνυμικοῦ ἀναπτύγματος.

Συνωδᾷ τοῖς ἀνωτέρω, διὰ τήν ἀπλῆν περίπτωσιν τών δύο γεγονότων έχομεν:

$$(p + q)^2 = p^2 + 2 p q + q^2$$

Συνοψίζοντες παρητηροῦμεν, ὅτι εἰς τὸ διώνυμον:

- p^2 εἶναι ή πιθανότης δύο έπιτυχιῶν (ὡς έδειξαμεν προηγουμένως).
- $2 p q$ εἶναι ή πιθανότης συνδυασμοῦ μιᾶς έπιτυχίας με μιάν άποτυχίαν, και
- q^2 εἶναι ή πιθανότης δύο άποτυχιῶν.

Διά τήν περίπτωσιν καθ' ἣν p (π.χ. ή έπιτυχία «κορώνας») = $q = \frac{1}{2}$ αἱ πιθανότητες τών διαφόρων εκβάσεων δίδονται ὡς έξῆς:

$$\left(\frac{1}{2} + \frac{1}{2} \right)^2 = \frac{1}{4} + \frac{1}{2} + \frac{1}{4}$$

Ἐάν ρίψωμεν τρία κέρματα (a, b και c) στρέφοντες αὐτὰ ταυτοχρόνως,

ἔχομεν ὀκτώ δυνατάς ἐκβάσεις:

abc abc abc abc abc abc abc abc
 TTT TTH THH THT HTT HTH HHT HHH

Μετροῦντες τὰς δυνατάς ἐκβάσεις διαπιστοῦμεν, ὅτι ἡ τύχη πραγματοποίησεως 3 ἐπιτυχιῶν (TTT) μὲ μίαν ρίψιν τῶν τριῶν νομισμάτων εἶναι $1/8$. Ἡ τύχη πραγματοποίησεως δύο ἐπιτυχιῶν καὶ μιᾶς ἀποτυχίας (TTH) εἶναι $3/8$. Ἡ τύχη πραγματοποίησεως μιᾶς ἐπιτυχίας καὶ δύο ἀποτυχιῶν (THH) εἶναι $3/8$ καὶ ἡ τύχη πραγματοποίησεως ἀποτυχίας εἶναι $1/8$. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τρία γεγονότα εἶναι ἀνεξάρτητα, ὁ ἐκθέτης πρέπει νὰ εἶναι 3. Δηλαδή:

$$(p + q)^3 = p^3 + 3p^2 q + 3pq^2 + q^3$$

Καὶ ἐφ' ὅσον $p = q = \frac{1}{2}$ ἔχομεν:

$$\left(\frac{1}{2} + \frac{1}{2} \right)^3 = \frac{1}{8} + \frac{3}{8} + \frac{3}{8} + \frac{1}{8}$$

ἦτοι τὰς πιθανότητας αἵτινες προκύπτουν καὶ δι' ἀπ' εὐθείας μετρήσεως ἐκ τοῦ ἀνωτέρω δοθέντος παραδείγματος,

Ἡ μέθοδος αὕτη τυγχάνει γενικῆς ἐφαρμογῆς. Δύναται νὰ δειχθῆ, ὅτι, ἐὰν ἔχωμεν n ἀνεξάρτητα τυχαῖα γεγονότα, ἢ δὲ πιθανότης «ἐπιτυχοῦς» ἐκβάσεως δεδομένου γεγονότος εἶναι p καὶ ἡ πιθανότης «ἀνεπιτυχοῦς» ἐκβάσεως εἶναι q , αἱ πιθανότητες n ἐπιτυχιῶν, $n - 1$ ἐπιτυχιῶν, $n - 2$ ἐπιτυχιῶν, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς δίδονται ὑπὸ τῶν διαδοχικῶν ὄρων τοῦ διωνυμικοῦ ἀναπτύγματος $(p + q)^n$

Ἐὰν θέλωμεν νὰ γνωρίζωμεν ὄχι τὰς ἰδιαιτέρας (κεχωρισμένας) πιθανότητας, ἀλλὰ τὰς πιθανὰς συχνότητας τῶν διαφόρων ἐκβάσεων εἰς δεδομένον ἀριθμὸν δοκιμῶν, ὁ ὑπολογισμὸς θὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν σχέσιν:

$$N (p + q)^n$$

ἐνθα N εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν δοκιμῶν (Trials) καὶ n ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνεξαρτήτων γεγονότων μέσα εἰς μίαν ἐκάστην ἐξ αὐτῶν.

Παράδειγμα :

Ἐστω, ὅτι ἔχομεν 200 δοκιμὰς (π.χ. πειράματα) καὶ εἰς κάθε μίαν περιλαμβάνονται δύο ἀνεξάρτητα γεγονότα (ἐν εὐνοϊκόν, ἕτερον δυσμενές· οὐχ ἦττον ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος, ὡς προελέχθη εἶναι «οὐδέτερος»: εἰς τὸ πείραμά μας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐνδιαφερόμεθα ἐξ ἴσου καὶ διὰ τὸ δεύτερον γεγονός — πάντως ἀνεξάρτητον τοῦ ἄλλου). Αἱ πιθαναὶ Πιθανότητες θὰ ἦσαν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω:

$$200 \cdot (p + q)^2 = 200 \cdot (p^2 + 2pq + q^2)$$

Ἐφ' ὅσον $p = q = \frac{1}{2}$ προκύπτει:

$$200 \cdot \left(\frac{1}{4}\right) + 200 \cdot \left(\frac{1}{2}\right) + 200 \cdot \left(\frac{1}{4}\right) = 50 + 100 + 50$$

ὅπερ σημαίνει πιθανὰς συχνότητας 2 ἐπιτυχιῶν, 1 ἐπιτυχίας καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιτυχίας.

Ἐὰν τὰ ἀνεξάρτητα γεγονότα εἶναι τρία, αἱ πιθαναὶ συχνότητες εἰς N δοκιμὰς εὐρίσκονται διὰ τοῦ διωνυμικοῦ ἀναπτύγματος

$$N (p + q)^3$$

ὅπου, ἐφ' ὅσον $N = 200$ καὶ $p = \frac{1}{2}$, θὰ ἔχωμεν :

$$200 (p^3 + 3p^2q + 3pq^2 + q^3) \quad \text{ἤτοι}$$

$$200 \cdot \left(\frac{1}{8}\right) + 200 \cdot \left(\frac{3}{8}\right) + 200 \cdot \left(\frac{3}{8}\right) + 200 \cdot \left(\frac{1}{8}\right) = 25 + 75 + 75 + 25$$

δηλαδὴ συχνότητας (κατὰ σειρὰν) 3 ἐπιτυχιῶν, 2 ἐπιτυχιῶν, 1 ἐπιτυχίας καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιτυχίας. Αἱ συνολικαὶ συχνότητες, διακριβούμεναι ἀσφαλῶς διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, θὰ εἶναι ἴσαι πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν δοκιμῶν, διότι ὅλαι αἱ δυνατὰ ἐκβάσεις καλύπτονται ὑπὸ τοῦ ἀναπτύγματος.

Οὕτως, ἐὰν γνωρίζωμεν ἐκ τῶν προτέρων τὰς πιθανότητας ὁμοίων ἀλλ' ἀνεξαρτήτων γεγονότων, ἠμποροῦμεν νὰ προσδιορίσωμεν τὰς πιθανὰς συχνότητας οἰουδήποτε δεδομένου ἀριθμοῦ ἐπιτυχιῶν ἢ ἀνεπιτυχιῶν. Τοῦτο ἀληθεύει ἐπὶ ἰσότητος ἢ καὶ ἀνισότητος τοῦ p πρὸς q , ἀρκεῖ ἀμφοτέρωθεν νὰ εἶναι **σ τ α θ ε ρ ἄ**.

V. ΘΕΩΡΗΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΑΙ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ

Προηγουμένως ἐτονίσθη, «ἐὰν γνωρίζωμεν ἐκ τῶν προτέρων τὰς πιθανότητας» τοιοῦτρόπως δέ, ἐπανήλθομεν ἐπὶ τῆς διακρίσεως μεταξὺ πιθανοτήτων «ἐκ τῶν προτέρων» (A priori) καὶ ἐκ «τῶν ὑστέρων» (A posteriori). Αἱ πρῶται εἶναι προϊὸν μαθηματικοῦ — ἄρα θεωρητικοῦ — λογισμοῦ, αἱ δευτέραι προκύπτουν ἀπὸ τὴν παρατήρησιν, ἀπὸ μετρήσεις συγκεκριμένων, πραγματικῶν φαινομένων — ἄρα εἶναι προϊόντα ἐμπειρικοῦ λογισμοῦ. Ὁ Mills προτείνει τὴν ἀντιδιαστολὴν εἰς νοητὰς ἢ ἰδεατὰς (Conceptual) καὶ εἰς ἐμπειρικὰς (Empirical) πιθανότητας, διότι, λέγει, ἡ ἔννοια «ἐκ τῶν προτέρων» εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον «νεφελώδης». Ἰσως, διὰ λόγους ἀπλουστεύσεως τῆς ὀρολογίας, προτιμότερον θὰ ἦτο ἐὰν

ἐχαρακτηρίζοντο αἱ πρῶται ὡς «Θεωρητικαὶ» καὶ αἱ δεύτεραι ὡς «Ἐμπειρικαὶ» πιθανότητες, μὲ τὴν ἀντιδιαστολὴν ὅμως, ὡς νοεῖται αὐτὴ ὑπὸ τῶν Cramer («The Elements of Probability Theory and some of its Applications» Part I), Newman («First course of Probability Theory», Chap 2) καὶ Mills («Statistical Methods», Chap. 6).

Τὴν διαφορὰν μεταξὺ θεωρητικῶν συχνότητων καὶ ἐμπειρικῶν ἀποτελεσμάτων δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν σαφῶς μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς κλασικοῦ παραδείγματος.

1. Ἡ διωνυμικὴ κατανομὴ (Τὸ πείραμα τοῦ Weldon)

Δώδεκα κύβοι ρίπτονται ὀρισμένας φορές. Κάθε «τεσσάρι», «πεντάρι» ἢ «ἑξάρι» θεωρεῖται ἐπιτυχία, ἐνῶ κάθε «ἄσσο», «δυάρι» ἢ «τριάρι» λογίζεται ὡς ἀποτυχία. Ὁ W. F. R. Weldon (ὡς ἀναφέρει ὁ F. I. Edgeworth) ἐπειραματίσθη μὲ 12 κύβους, μὲ τὰ ἀνωτέρω κριτήρια «ἐπιτυχίας» ἢ «ἀποτυχίας» ἐπὶ 4.096 φορές. Τὰ ἀποτελέσματα ἀναγράφονται εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα, ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰς θεωρητικὰς συχνότητας.

Π Ι Ν Α Κ Σ 1

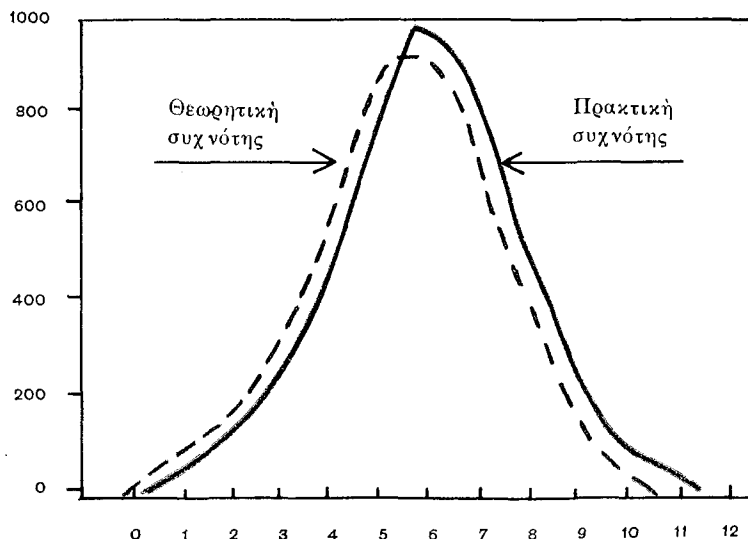
Σύγκρισις ἐμπειρικῶν καὶ θεωρητικῶν συχνότητων εἰς τὸ πείραμα τῶν 12 κύβων.

Ἄριθμός ἐπιτυχιῶν	Παρατηρηθεῖσαι συχνότητες	Θεωρητικαὶ συχνότητες
0	0	1
1	7	12
2	60	66
3	198	220
4	430	495
5	731	792
6	948	924
7	847	792
8	536	495
9	257	220
10	71	66
11	11	12
12	0	1
	<u>4.096</u>	<u>4.096</u>

Τὰ δεδομένα τοῦ προηγουμένου Πίνακος ἀπεικονίζονται εἰς τὸ ἀκολουθοῦν αὐτὸν

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Σύγκρισις ἐμπειρικῶν καὶ θεωρητικῶν συχνότητων εἰς τὸ πείραμα τῶν 12 κύβων

(συνεχῆς γραμμῆ): Πραγματικὴ συχνότης (ἐμπειρικὴ)

(διακεκομμένη γραμμῆ): Θεωρητικὴ συχνότης

Ἡ εἰκονιζομένη κατανομὴ εἶναι ἡ Διωνυμικὴ Κατανομὴ, σπουδαιότητος κεφαλαιώδους διὰ τὴν Στατιστικὴν. Ὁ τύπος αὐτῆς (γενικὸς) ἔχει ὡς ἔπεται:

$$\psi = \frac{n!}{x!(n-x)!} p^x q^{n-x}$$

Τύπος διωνυμικῆς κατανομῆς.

Ἀνάλυσις τοῦ τύπου (τῆς Διωνυμικῆς Κατανομῆς)

Ἀνωτέρω, n εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνεξαρτήτων γεγονότων ἐντὸς ἐκάστης δοκιμῆς, p εἶναι ἡ πιθανότης ἐπιτυχίας ἑνὸς μεμονωμένου γεγονότος (κάθε γεγονότος ξεχωριστά), q εἶναι ἡ πιθανότης ἀποτυχίας, X εἶναι ὁ διαπιστωθεὶς ἀριθμὸς τῶν ἐπιτυχιῶν καὶ ψ εἶναι ἡ πιθανότης ἐπιτεύξεως τοῦ δια-

πιστωθέντος αριθμού επιτυχιών. Το σύμβολον $n!$ σημαίνει «παραγοντικόν n » (factorial), ήτοι τὸ γινόμενον τῶν παραγόντων πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἀκεραίων ἀπὸ 1 ἕως n καὶ τὸ σύμβολον $x!$ δηλοῖ τὸ ἐπίσης παραγοντικόν x .

Π α ρ ά δ ε ι γ μ α ἔ φ α ρ μ ο γ ῆ ς τ ο ὦ τ ὦ ο υ : Ζητεῖται ὁ προσδιορισμὸς τῆς πιθανότητος ἐπιτεύξεως ἀκριβῶς 3 φορές «κορώνα» εἰς μοναδικὴν δοκιμὴν συνισταμένην εἰς τὴν ρίψιν 4 κερμάτων. Ἀντικαθιστῶμεν

$$n = 4, x = 3 \quad p = \frac{1}{2} \quad \text{καὶ} \quad q = \frac{1}{2} \quad \text{καὶ ἔχομεν:}$$

$$\Psi = \frac{4 \cdot 3 \cdot 2 \cdot 1}{(3 \cdot 2 \cdot 1) \cdot 1} \cdot \left[\left(\frac{1}{2} \right)^3 \cdot \left(\frac{1}{2} \right)^1 \right] = \frac{24}{6} \cdot \left(\frac{1}{8} \cdot \frac{1}{2} \right) = \frac{4}{16}$$

τοῦτ' ἔστιν, ἡ πιθανότης ἐπιτεύξεως 3 φορές «κορώνα» μὲ μίαν ρίψιν 4 νομισμάτων (κερμάτων) εἶναι $\frac{4}{16}$, ἢτοι 1 πρὸς 4.

Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς Διωνυμικῆς Κατανομῆς

(α) Εἶναι διακριτικὴ κατανομὴ (Discrete Distribution). Ἡ γραφικὴ τῆς παράστασις ἐμφανίζει ἀσυνεχείας (πρβλ. Διάγραμμα 1).

(β) Ἡ καθ' ἑκάστην περίπτωσιν μορφή τῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς παραμέτρους p καὶ n . Τὸ q εἶναι ἴσον πρὸς $1-p$ διὸ καὶ δὲν ὑπολογίζεται ὡς ἰδιαιτέρα παράμετρος. Ἡ παράμετρος n εἶναι πάντοτε θετικὸς ἀκέραιος.

(γ) Ἐξ ἀπόψεως συμμετρικότητος: Βλ. ἐπομένην παράγραφον περὶ Κανονικῆς Κατανομῆς.

(δ) Ὁ μέσος τῆς Διωνυμικῆς Κατανομῆς εἶναι $\mu = np$

(ε) Ἡ διακύμανσις (Variance) αὐτῆς εἶναι $\sigma^2 = npq$ καὶ

(στ) Ἡ σταθερὰ ἀπόκλισις εἶναι $\sigma = \sqrt{npq}$

Ἐπάνοδος εἰς τὸ παράδειγμα.

Ἀντικαθιστῶντες εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐξισώσεις τὰς τιμὰς τῶν n , p καὶ q εἰς τὴν θεωρητικὴν κατανομὴν τοῦ πίνακος 1 ἔχομεν:

$$n = 12$$

$$p \quad \text{καὶ} \quad q = \frac{1}{2} \quad \mu = 12 \times 0,5 = 6$$

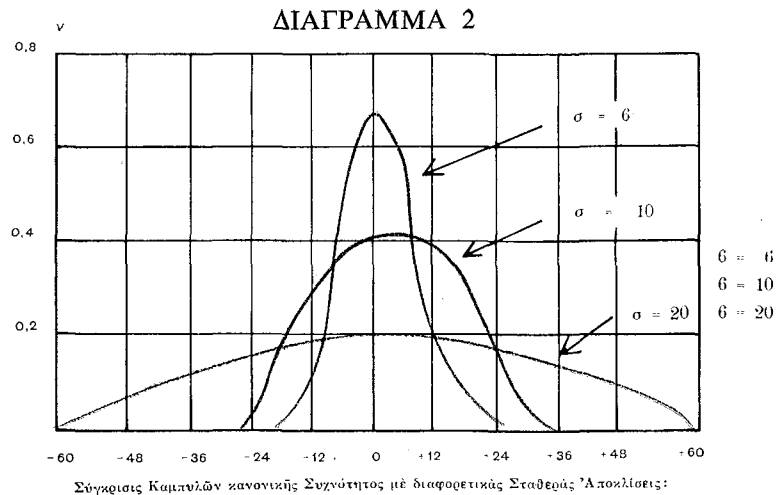
$$\text{καὶ} \quad \sigma = \sqrt{12 \times 0,5 \times 0,5} = \sqrt{3} = 1,732$$

Τὰ δεδομένα ταῦτα δύνανται νὰ συγκριθοῦν μὲ τὸν μέσον τῶν παρατηρηθεισῶν συχνοτήτων, ὅστις εἶναι 6,139 καὶ μὲ τὴν σταθερὰν ἀπόκλισιν αὐτῶν, οὔσαν 1,732.

2. Ἡ Κανονικὴ Κατανομὴ¹

Δυνάμεθα νὰ τὴν ὀρίσωμεν, ὡς τὸ ὄριον πρὸς τὸ ὁποῖον προσεγγίζει ἡ Διωνυμικὴ Κατανομὴ καθὼς τείνει πρὸς τὴν συμμετρίαν. Τοῦτο προκύπτει ἀπὸ τὸ γινώρισμα (γ) (προηγούμενη σελὶς 79) τῆς τελευταίας. Ὅντως, ἡ Διωνυμικὴ κατανομὴ θὰ εἶναι συμμετρικὴ, ἐὰν τὸ p καὶ q εἶναι ἴσα καὶ θὰ εἶναι ἀσύμμετρος, ἐὰν ταῦτα εἶναι ἄνισα. Οὐχ ἤ τ τ ο ν, ἐφ' ὅσον τὸ n αὐξάνεται ἐνῶ παραμένουν ἀμετάβλητα τὰ ἄνισα p καὶ q , ὁ βαθμὸς τοῦ ἑτεροκλινοῦς ἢ τῆς ἀσυμμετρίας (Degree of Skewness) ἐλαττοῦται ἀποτόμως, καθὼς δὲ τὸ n προσεγγίζει τὸ ἄπειρον ἡ καμπύλη τῆς Διωνυμικῆς κατανομῆς προσεγγίζει τὴν συμμετρίαν, καθισταμένη ἡ περίφημος Κανονικὴ Κατανομή, τῆς ὁποίας ἡ γραφικὴ ἀπεικόνισις καλεῖται κανονικὴ καμπύλη Σφάλματος (Normal Curve of Error).

Μόνον εἰς μίαν περίπτωσιν, ἐξαιρετικὴν, δὲν συμβαίνει τοῦτο: ὅταν τὸ p προσεγγίζει τὸ 0, ἐνῶ τὸ n θὰ προσεγγίζει τὸ ἄπειρον. Τότε, (ἐπὶ σταθερᾶς ποσότητος np , ἐννοεῖται), ἡ ὄριακὴ κατανομὴ δὲν θὰ εἶναι ἡ Κανονικὴ Κατανομή, ἀλλὰ διακριτικὴ μορφή κατανομῆς, ἥτις δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν γνωστὴν μας Κατανομὴν τοῦ Poisson. (Πρβλ. προηγούμενη σελ. 25 — Τυχαῖα γεγονότα καὶ ὁ Νόμος τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν ἰδίως δὲ σελ. 28, ὅπου σχετικὴ ὑποσημείωσις τῆς Κατανομῆς τοῦ Poisson, ἄλλως «Νόμου τῶν Μικρῶν Ἀριθμῶν» ἐπίσης, σελ. 53-57, ἐνθα γίνεται ἀνάπτυξις τοῦ θέματος).

1. Πρβλ. τὰ διαλαμβανόμενα ἐν σελ. 53 κ.έ.

Τὸ ἱστορικὸν τῆς Κανονικῆς Κατανομῆς εἶναι ἐνδιαφέρον: Τὸ πρῶτον ὠρίσθη ἀπὸ τὸν De Moivre, πρὸ δύο καὶ πλέον αἰῶνων, ὅστις τὴν ἐχαρακτήρισεν ὡς «συνεχῆ μορφήν» σημειοῦσαν τὸ ὄριον τῆς Διακριτικῆς Διωνυμικῆς Κατανομῆς. Ἐνεκαλύφθη ἐκ νέου, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὸν ἄλλον ἀπὸ τὸν C. F. Gauss καὶ τὸν P. S. Laplace, ἀρχομένου τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἐφορμὴν τῆς ἐκ νέου ἀνακαλύψεως τῆς Κανονικῆς Κατανομῆς παρέσχον μελέται περὶ τῆς κατανομῆς τῶν σφαλμάτων παρατηρήσεως καὶ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἐνομήσθη ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ τὸ «πρότυπον», τὸν «κανονικὸν νόμον», πρὸς τὸν ὅποιον συμμορφοῦνται ὅλα τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Ἡ ἀντίληψις ἐκείνη (τὴν ὁποίαν καὶ σήμερον ἀρκετοὶ ἐκ τῶν μὴ ἐπαϊόντων ἀκολουθοῦν εἰσέτι) ἀπεδείχθη ὡς ἀνακριβῆς ὑπὸ τοῦ Karl Pearson καὶ τῶν συνεργατῶν του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου (Ἐργαστήριον Galton), οἵτινες ἀπέδειξαν, ὅτι ἡ Κανονικὴ Κατανομὴ εἶναι μία ἀπὸ τὰς πολλὰς μορφὰς Κατανομῶν Συχνότητων, τὰς ὁποίας ἀπαντῶμεν εἰς τὴν Φύσιν καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὄχι ἡ δεσπόζουσα. Ἐν τούτοις, ἡ χρησιμότης της διὰ τὴν Θεωρίαν τῆς Στατιστικῆς Δειγματοληψίας εἶναι μεγάλη καί, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Kentall, καθ' ἣν ἕκτασιν περιορίσθη ἡ πρακτικὴ σημασία τῆς Κανονικῆς Κατανομῆς, ἠδύξθη ἐκ παραλλήλου ἡ προσφορά της εἰς τὴν θεωρίαν τῆς Στατιστικῆς Μεθοδολογίας. Καὶ δι' αὐτῆς — δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν — εἰς τὴν Ἀσφαλιστικὴν Τεχνικὴν, τὴν χρησιμοποιοῦσαν τὸν λεγόμενον «Ἀσφαλιστικὸν Λογισμόν» ἢ (ταυτοσήμως), τὰ καλούμενα «Ἀσφαλιστικὰ Μαθηματικά», τὰ ὁποῖα παρ' ἡμῖν ὀνομάζονται ἐπίσης καὶ «Ἀναλογισμός».

VI. ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ

Κατὰ τοὺς F. Sotke καὶ H. Steinberg, «ὁ Ἀσφαλιστικὸς Λογισμὸς» (Versicherungsrechnung) ἀποστολὴν ἔχει «τὸν ἐκ τῶν προτέρων ὑπολογισμόν βάσει τοῦ Νόμου τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν τῆς πιθανότητος ἐμφανίσεως ἀβεβαίων περιπτώσεων ζημίας, τὰς ὁποίας ἀσφαλίζει ἡ Ἀσφαλιστικὴ Ἐπιχείρησις».

Ὁ ὀρισμὸς εἶναι πολὺ στενός, διότι τὸ ὄπλοστάσιον τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Λογισμοῦ δὲν περιλαμβάνει μόνον τὰ ὄπλα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸν Νόμον τῶν Μεγάλων Ἀριθμῶν, καθ' ἃ λεπτομερῶς ἀνεπτύξαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις.

Δὲν θὰ ἦτο ἀκριβές, ἐπίσης, νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ Ἀσφαλιστικὸς Λογισμὸς ἀποτελεῖ ἐφαρμογὴν τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανότητων εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἀσφαλίσεως. Διότι, τοῦτο μόνον ἐ μ μ ε σ ω ς θὰ ἦτο σύμφωνόν με τὴν

πραγματικότητα, δεδομένου ότι το όπλοστάσιον τῆς Ἀσφαλιστικῆς Τεχνικῆς ἐφοδιάζεται μὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ὄπλα τῆς Μαθηματικῆς Στατιστικῆς καὶ δι' αὐτῆς ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸν Λογισμὸν τῶν Πιθανοτήτων. Ἐξ ἄλλου, ὡς θὰ ἴδωμεν, δὲν περιορίζονται τὰ Ἀσφαλιστικὰ Μαθηματικὰ εἰς τὴν διερεύνησιν τῶν πιθανοτήτων, ἀλλὰ καταρτίζουσι πίνακας, μελετοὺν χρονολογικὰς σειράς, ἐνεργοῦν δειγματοληψίας, ἐξακριβώνουσι μέσους καὶ γενικῶς ἐπιλαμβάνονται ἐργασιῶν ποὺ ἀνήκουσι εἰς τὴν διπλῆν σφαῖραν τῆς Περιγραφικῆς καὶ τῆς Μαθηματικῆς Στατιστικῆς. Συγχρόνως, διὰ τῆς τυποποιήσεως πορισμάτων πείρας καὶ ἐρεύνης (μερικὰ τῶν ὁποίων διαφυλάσσουν μυστικὰ ζηλοτύπως αἱ μεγάλαι ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις) τὰ Ἀσφαλιστικὰ Μαθηματικὰ¹ εἰσέρχονται εἰς τὸ πεδίου ἀρμοδιότητος τῆς Πολιτικῆς Ἀριθμητικῆς καὶ τῶν Οἰκονομικῶν Μαθηματικῶν. Συνδέονται ἀκόμη καὶ μὲ τὴν Λογιστικὴν ὑπὸ τὴν εὐρείαν, σύγχρονον σημασίαν τῆς χωρὶς τὸ παράπαν νὰ ταυτίζονται μὲ αὐτήν.

1. Ἡ σύνθετος ἔννοια (τῶν ἀσφαλιστικῶν μαθηματικῶν)

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων προκύπτει, ὅτι τὰ Ἀσφαλιστικὰ Μαθηματικὰ μετέχουσι τοῦ Λογισμοῦ τῶν πιθανοτήτων, τῆς Στατιστικῆς Μεθοδολογίας, τῶν Οἰκονομικῶν Μαθηματικῶν, τῆς Πολιτικῆς Ἀριθμητικῆς καὶ τῆς Λογιστικῆς μὲ τὴν εὐρείαν σημασίαν (Accountancy). Ὅθεν, ὀρθότερον θὰ ἦτο νὰ τὰ ὀρίσωμεν: ὡς Ἀσφαλιστικὰ Μαθηματικὰ.

«Σύστημα ἐμπειρικῶν καὶ θεωρητικῶν προτύπων τῆς Ἐπιχειρησιακῆς Ἐρεύνης (Operational Research) εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀσφαλίσεως ἐν τῇ οἰκονομικῇ κοινότητι».

2. Ἡ μεθοδικὴ τῆς οἰκονομικῆς ἀναλύσεως

Στοιχοῦντες πρὸς τὸν Schumpeter θεωροῦμεν ἀπαραίτητον τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἱστορικοῦ διὰ τὴν ὀλοκληρωμένην ἀνάλυσιν παντὸς οἰκονομικοῦ φαινομένου, ἄρα καὶ τῆς ἀσφαλιστικῆς λειτουργίας, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν τεχνικὴν ὄψιν αὐτοῦ.

«Τεχνικὴ» ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ὁ Ἀναλογισμὸς. Κατ' ἀκολουθίαν, θὰ ἐξετάσωμεν ἐν συντομίᾳ ἀλλὰ μετὰ πάσης δυνατῆς ἀκριβείας τὸ ἱστορι-

1. Dubourdieu J. « Sur un Théorème de S.M.S. Bernstein etc., Compositio Mathematica », vol. 7, fasc 1, pp. 96-111.

Ἡ Μαθηματικὸς λογισμὸς εἰς ἕξαρσιν.

κόν (Α) τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων, (Β) τῆς Μαθηματικῆς Στατιστικῆς καὶ (Γ) τῶν Ἐφαρμογῶν τῶν εἰς τὴν Ἀσφάλειαν, εἰς τρεῖς αὐτοτελεῖς ἀλλὰ συνηρητέον ἐνότητας. Οὕτως, ἐλπίζομεν, θὰ γίνῃ πειστικώτερος ὁ ὀρισμὸς ὃν ἐδώκαμεν, πρωτοτυποῦντες ἀλλὰ χωρὶς νὰ νεωτερίζωμεν — ἐπαναλαμβάνομεν — πρόκειται περὶ ἐννοίας συνθέτου καὶ δὴ ἀπὸ δεδομένα ἐμπειρικά καὶ θεωρητικά.

Α) Ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων.

Ὅπως ἐξεθέσαμεν, ἀπαρχὴν τῶν μελετῶν τοῦ φαινομένου τῶν πιθανοτήτων ἀπετέλεσαν προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν νομοτέλειαν ποὺ διέπει τὰ τυχερὰ παίγνια. Κύριοι ἐρευνηταὶ ὑπῆρξαν ὁ Fermat (1601 - 1665), ὁ Pascal (1623 - 1662), ὁ J. Bernoulli (1654 - 1705), οἱ ὁποῖοι μὲ ἐννοίας οἷον αἱ ἐξῆς: «τυχαῖον φαινόμενον», «γεγονός», «πιθανότης» καὶ «μαθηματικὴ ἐλπὶς» (προσδοκία) ἐπελήφθησαν τῆς ἐπιλύσεως τῶν προκυπτόντων προβλημάτων διὰ τῶν στοιχειωδῶν μεθόδων τῆς «Συνδυαστικῆς» (Kombinatorik).

Βραδύτερον, αἱ οὕτω κτηθεῖσαι γνώσεις καὶ ἀναπτυχθεῖσαι μέθοδοι ἐτέθησαν ἐν ἐφαρμογῇ διὰ τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἐπίλυσιν προβλημάτων τῆς Κοινωνίας καὶ τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, ἰδίως δὲ τῆς Φυσικῆς, τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐσηματίσθησαν βαθμηδὸν καὶ ἀναλυτικαὶ μέθοδοι τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων, εἰδικώτερον δὲ ἡ Θεωρία τῶν Πεδίων Παρατηρήσεως (Theorie der beobachtungsfelder), εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ὁποίας συνέβαλον ἰδίως οἱ Moivre (1667 - 1754), P. Laplace (1749 - 1827), Gauss (1777 - 1855) καὶ Poisson (1781 - 1840).

Πρῶτος ὁ Laplace ἔδωκεν ἀκριβῆ ὀρισμὸν τῆς ἐννοίας «πιθανότης», τῆς λεγομένης «κλασσικῆς ἐννοίας τῆς πιθανότητος», τὴν ὁποίαν ἐπίσης ἀνεπτύξαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, καὶ ἐν ταύτῃ διετύπωσε τοὺς κανόνας ὑπολογισμοῦ τῶν πιθανοτήτων, οὓς ὡσαύτως ἐξεθέσαμεν.

Ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ὀφείλεται εἰς τοὺς Πρώτους μαθηματικοὺς P. L. Tschebyscheff (1821 - 1894), A.A. Markow (1856 - 1922), καὶ A. M. Ljapunow (1857 - 1918). Οὗτοι ἀνέπτυξαν ἐπακριβῶς ἐννοίας οἷον αἱ ἐξῆς: «μέγεθος τυχειότητος» καὶ «τυχαία διαδικασία» (τυχαία ἐξελικτικὴ διεργασία), συγχρόνως δὲ ἠκοδόμησαν τὴν Θεωρίαν τῶν Ὀριακῶν Ἀξιολογικῶν Προτάσεων (Grenzwertschatze).

Ὅπως εἶδομεν εἰς τὰς οἰκείας παραγράφους, τὸν θεμέλιον λίθον διὰ τὸν

σύγχρονον (μοντέρνον) Λογισμόν τῶν Πιθανοτήτων ἔθεσεν ὁ ἐπίσης Ρῶσος A. N. Kolmogorow, τῷ 1933· χάρις εἰς αὐτὸν ὁ Λογισμὸς τῶν πιθανοτήτων ἀνήκει σήμερον εἰς τὰς «ἀκριβεῖς μαθηματικὰς μαθήσεις» (Disciplines), διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἀξιωματικῆς ἐννοίας τῆς πιθανότητος.

Σήμερον, μετὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον, διεθνῶς ἐκτιμῶνται αἱ ἐργασίαι περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων εἰς τὰς Φυσικὰς Ἐπιστήμας, εἰς τὴν Τεχνικὴν καὶ εἰς τὴν Οἰκονομίαν τοῦ προαναφερομένου A. N. Kolmogorow, τοῦ ὁμοεθνοῦς του A. J. Clinchin, καθὼς καὶ πλειάδος Γάλλων ἐρευνητῶν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Frechet.

B) Ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῆς Μαθηματικῆς Στατιστικῆς¹

Ἄποστολὴν ἔχει ἡ Μαθηματικὴ Στατιστικὴ τὴν διερεύνησιν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀξιόμνησιν τῶν μαζικῶν φαινομένων εἰς τὴν Φύσιν, τὴν Κοινωνίαν καὶ τὴν Τεχνικὴν μὲ τὰ μέσα τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων (R. Storm).

Τὸ πεδίου τῶν ἐφαρμογῶν τῆς εἶναι ἀναπεπταμένον ὡς ἡ σύγχρονος ἐπιστημονικὴ θεωρία καὶ πρακτικὴ. Ἐπεκτείνεται ἀπὸ τῆς Οἰκονομίας μέχρι τῆς Ἱατρικῆς καὶ ἀπὸ τῆς Γεωργίας μέχρι τῆς Ἀσφαλίσεως, ἥτις καὶ μᾶς ἀπασχολεῖ, καθὼς ἐπίσης ἀπὸ τῆς Ἀστροναυτικῆς μέχρι τῆς Ἐρευνῆς καὶ Ἀναλύσεως τῆς Ἀγορᾶς, ἢ τῆς Βιομηχανίας.

Ἄπαρχαι τῆς Μαθηματικῆς Στατιστικῆς εἶναι αἱ συλλογαὶ ἀριθμητικῶν δεδομένων καὶ ἡ γραφικὴ παράστασις τῶν ἐπ' αὐτῶν διεξαγομένων μετρήσεων (Περιγραφικὴ Στατιστικὴ).

Ἡ κυρίως εἰπεῖν Μαθηματικὴ Στατιστικὴ ἀνεπτύχθη πρωτίστως εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ τὴν Μεγάλην Βρετανίαν κατὰ δευτέρον λόγον, ἀπὸ τοῦ 1820 καὶ ἐφ' ἑξῆς. Πρόκειται διὰ τὴν ἐπινόησιν μαθηματικοστατιστικῶν μεθόδων πρὸς ἐπιστημονικὴν ἀξιοποίησιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν μετρήσεων. Ρηξικέλευθοι ὑπῆρξαν αἱ ἐργασίαι τῶν (ἀναφερομένων εἰς τὰ οἰκεῖα μέρη τῆς ἀνὰ χεῖρας διατριβῆς) ἐρευνητῶν K. Pearson (1857-1936), R. A. Fisher (Norβηγός. 1890 - 1962), J. Neyman καὶ A. Wald (1902-1950).

Ἐκ παραλλήλου εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνῶσιν ἐσημειώθησαν αἱ ἐρευνη-

1. Cohen Morris R., «The Statistical View of Nature» Journal of the American Statistical Association, June 1936.

Mertz J. T., «A History of European thought in the Nineteenth Century» Vol. II, Chap. 12: «The statistical View of Nature».

τικαί ἐργασίαι τῶν Α. Ν. Kolmogorow, Ν. W. Smirnow, καὶ τοῦ W.J. Romanowski.

Σήμερον, εἰς ὅλας τὰς προηγμένας χώρας καλλιεργεῖται ἐντατικῶς ἡ Μαθηματικὴ Στατιστικὴ. Εἰδικῶς δὲ ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἡ τιμὴ ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, ἥτις πρώτη ἀνήγαγε τὴν Μαθηματικὴν Στατιστικὴν εἰς διεθνoὺς κύρους πανεπιστημιακὸν ἐπίπεδον διδασκαλίας διὰ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κ. Ἀθανασιάδη, ἐν ἀρμονίᾳ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διδασκαλίας ἐπὶ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου τῶν Οἰκονομικῶν Μαθηματικῶν, διὰ τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ Τ. Κεραμιδᾶ καὶ νῦν, διὰ τοῦ Καθηγητοῦ (Πρυτάνεως καθ' ἣν στιγμὴν συντάσσεται ἡ παρούσα διατριβὴ) κ. Π. Στεριώτη, διδάσκοντος Οἰκονομικὰ καὶ Ἀσφαλιστικὰ Μαθηματικά, εἰς τὴν Alma Mater τῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν ἐν Ἑλλάδι.

Γ) Ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῶν Ἀσφαλιστικῶν Μαθηματικῶν

Κατόπιν τῆς προηγηθείσης διφυοῦς ἱστορικῆς ἀναδρομῆς δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἱστορικὴν ἀνέλιξιν τῶν Ἀσφαλιστικῶν Μαθηματικῶν πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς ἀναλύσεως συμφώνως μὲ τὸ προκαθορισθὲν σχῆμα.

Τὰ Ἀσφαλιστικὰ Μαθηματικά προήλθον ἀπὸ τὴν συναίρεσιν τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων μὲ προβλήματα Ἀσφαλείας Ζωῆς καὶ τῶν Τοκοχρεωλυσιῶν.¹

Ἡ ἐξέλιξις τῶν συμβαδίζει μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Πολιτικῆς Ἀριθμητικῆς εἰς τὰ Οἰκονομικὰ Μαθηματικά καὶ μὲ τὴν πρόοδον τῆς Θεωρίας τῶν Πιθανοτήτων ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος. Πράγματι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐδημοσιεύθησαν μαθηματικαὶ μελέται καὶ κατηρτίσθησαν πίνακες συνθέτου τόκου, ποὺ συνέβαλον ἀρκετὰ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς τεχνικῆς τῶν τοκοχρεωλυσιῶν καὶ τῆς ἀσφαλιστικῆς πρακτικῆς.

Εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης διατριβῆς ἐν παραρτήματι (σελ 175 - 180) ἀναφέρονται αἱ σπουδαιότεραι μέχρι σήμερον πραγματοποιηθεῖσαι ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου Ἐπιστημονικαὶ Μελέται.

Γενικὸν συμπέρασμα ἐκ τῆς συνοπτικῆς ταύτης ἱστορικῆς εἰκόνας εἶναι, ὅτι αἱ ἀσφάλεια ἀνταπέδωσαν γενναιοφρόνως τὴν προσφορὰν, ἣν ἀρχικῶς ἐδέχθησαν ἀπὸ μαθηματικῆς πλευρᾶς καὶ συνέβαλον ὅσον οὐδεὶς εἰς τὴν θεμελίωσιν καὶ ἀνάδειξιν τῆς συγχρόνου Στατιστικῆς, τῆς Περιγραφικῆς ὅσον καὶ τῆς Μαθηματικο-μεθοδολογικῆς.

1. Ἴδε ὑποσημείωσιν εἰς σελ. 90.

Ἐκτοτε, ἡ ἀνέλιξις χωρεῖ μὲ ραγδαῖον πλέον ρυθμὸν καὶ τὸ κυριώτερον, ἐπὶ ἐνοποιημένης ἐρευνητικῆς βάσεως — βάσεως μαθηματικῆς καὶ μαθηματικοστατιστικῆς ὑποστάσεως.

3. Ἡ συνδυαστικὴ (Kombinatorik)¹

Συνδυαστικὴ καλεῖται τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων, ὅπερ ἐπιλαμβάνεται τῆς μελέτης ὅλων τῶν δυνατῶν συμπλέξεων, ἤτοι ὅλων τῶν ἐπακολούθων ἐνὸς ἀρχικοῦ γεγονότος ἄλλων φαινομένων.

Ἡ Συνδυαστικὴ συνάπτεται ἀμέσως μὲ τὰ Ἀσφαλιστικὰ Μαθηματικά, δεδομένου ὅτι διερευνᾷ τριῶν εἰδῶν συμπλέξεις (Complexions).

1. Τὰς Ἀντικαταστάσεις (Permutations) ἢ Διατάξεις (Arrangements)
2. Τὰς Μεταβολὰς (Variations), καὶ
3. Τοὺς Συνδυασμοὺς (Combinations)

Συναφῶς παρατηροῦμεν τὰ ἐπόμενα :

Ἀντικαταστάσεις — περιλαμβάνουν ὅλα τὰ (n) στοιχεῖα, ἅτινα προσιδιάζουσι εἰς τὸ κύριον ἢ ἀρχικὸν γεγονός. Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀντικαταστάσεων ἢ διατάξεων ἐκτελεῖται κατὰ τὸν τύπον:

$$P_n = n \cdot (n-1) \cdot (n-2) \dots 3 \cdot 2 \cdot 1 = n!$$

Μεταβολαὶ — περιλαμβάνουν μόνον ὠρισμένα (p) τῶν n δεδομένων στοιχείων, σημασίαν δὲ ἔχει καὶ ἡ σειρά ἀκολουθίας τῶν στοιχείων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταβολῶν ὑπολογίζεται κατὰ τὸν τύπον:

$$V_n^{(p)} = n \cdot (n-1) \cdot (n-2) \dots (n-p+1) = \frac{n!}{n-p!}$$

α) Σ υ ν δ υ α σ μ ο ί. Ὄταν εἶναι ἀδιάφορος ἡ σειρά ἀκολουθίας τῶν στοιχείων ἐπὶ μεταβολῶν, αἱ τελευταῖαι καλοῦνται συνδυασμοί. Πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συνδυασμῶν χρησιμοποιεῖται ὁ τύπος:

$$C_n^{(p)} = \frac{n \cdot (n-1) \cdot (n-2) \dots n-p+1}{1 \cdot 2 \cdot 3 \dots p}$$

β) Τύποι Πιθανότητος: Βλ. σελ. 53 κ.έ. (Στοιχειώδη θεωρήματα περὶ Πιθανότητος).

1. Πρβλ. Ἀνωτέρω σελ. 83 παρούσης μελέτης. Ὁ ὅρος προέρχεται ἀπὸ τὴν γερμανόφωνον γραμματείαν, διεθνοποιηθεὶς ἐν πολλοῖς.

γ) Τύποι του Ασφαλιστικού Λογισμού

Πιθανότητας επιβίωσης (1)

Ἡ πιθανότητα επιβίωσης ατόμου ηλικίας X ἐτῶν διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἔχει ὡς ἔπεται:

$$P_x = \frac{C_{x+1}}{C_x}$$

ἐνθα σημαίνουν: C_{x+1} οἱ ζῶντες εἰς τὸ $x+1$ ἔτος
 C_x = οἱ ζῶντες εἰς τὸ x ἔτος

Πιθανότητας θανάτου (2)

Ἡ πιθανότητα θανάτου τοῦ ἰδίου ατόμου ὑπολογίζεται ὡς ἐξῆς:

$$q_x = \frac{d_x}{C_x}$$

ἐνθα d_x = οἱ θανόντες εἰς τὸ x ἔτος.

Οἱ ἀριθμοὶ ἢ σημεῖα μετατροπῆς.

Ὁ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ὑπολογισμοῦ ἐκπίπτων ἀριθμὸς τῶν ζώντων ὠρισμένης ηλικίας¹ λαμβάνει τὸ σύμβολον «σημεῖον» D_x .

Τὸ συνολικὸν ἄθροισμα ὄλων τῶν συνεισφορῶν τῶν λαμβάνει τὸ σύμβολον N_x .

Διὰ τὰς περιπτώσεις θανάτου, ἀντιστοίχως: C_x καὶ M_x

Τύπος ὑπολογισμοῦ ἀσφαλίσεως ἐπιβίωσης (3)

Ἐὰν ἄτομον ηλικίας x ἐτῶν θέλει, ἐν περιπτώσει ἐπιβίωσης, νὰ εἰσπράξῃ τὸ ποσὸν S , μετὰ n ἔτη, ἢ ἐφ' ἅπαξ καταβολὴ αὐτοῦ² ὑπολογίζεται κατὰ τὸν ἐξῆς τύπον:

$$S \cdot n E_x = s \cdot \frac{D_x + n}{D_x}$$

Τύπος ὑπολογισμοῦ ἀσφαλίσεως θανάτου (4)

Ἐὰν ἄτομον ηλικίας x ἐτῶν, θέλει νὰ πληρωθῇ, ἐν περιπτώσει θανάτου

1. Δηλαδή

$$C_x \cdot \frac{c}{(c+i)} = C_x \text{ Tab 11 } \frac{p\%}{x} \cdot \text{ἔτη}$$

2. Ἦτοι, τοῦ ἀσφαλιζομένου πρὸς τὸν ἀσφαλιστὴν = τὸ ἀσφάλιστρον.

του, τὸ ποσὸν S, ἢ ἐφ' ἅπαξ καταβολὴ αὐτοῦ¹ ὑπολογίζεται κατὰ τὸν ἐξῆς τύπον:

$$S \cdot A_x = s \cdot \frac{M_x}{D_x}$$

Τύπος ὑπολογισμοῦ ἀσφαλίσεως τοῦ ἀσφαλιστροῦ(5)

Ἐὰν ὁ ἀσφαλιζόμενος δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ καταβάλλῃ ἐφ' ἅπαξ τὸ ἀσφάλιστρον διὰ τὴν περίπτωσιν ἀσφαλίσεως τῆς ἐπιβιώσεως ἢ τοῦ θανάτου του, δύναται νὰ καταβάλλῃ κατ' ἔτος ἢ κατὰ μῆνα ἰσοπόσους δόσεις τοῦ ὀλικοῦ ἀσφαλιστροῦ, ὑπολογιζομένας συμφώνως πρὸς τὸν τύπον:

$$P = A \cdot \frac{D_x}{N_x}$$

4. Συμπεράσματα καὶ παρατηρήσεις ἡμῶν

Κατὰ συνέπειαν τὰ Ἀσφαλιστικά Μαθηματικά εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους καὶ πλέον ἐνδιαφέροντας τομεῖς τοῦ Ἐφηρμοσμένου Μαθηματικοῦ Λογισμοῦ. Θεμελιοῦνται ἐπὶ τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων, οἰκοδομοῦν μὲ τὰ μέσα τῆς συγχρόνου Στατιστικῆς Μεθοδολογίας, χρησιμοποιοῦν τὰ δεδοκιμασμένα ἐργαλεῖα τῶν Οἰκονομικῶν Μαθηματικῶν καὶ ὑπεισέρχονται κατὰ τινα τρόπον εἰς τὰ ἀναπεπταμένα πεδία τῆς Ἐπιχειρησιακῆς Ἐρεῦνης (Operational Research), ἐνῶ ταυτοχρόνως εἶναι καὶ ζῶσα ἐκφρασις τοῦ Οἰκονομικοῦ Λογισμοῦ.

Τὴν ἀποστολὴν των θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῆς Ὑπηρεσίας Πληροφοριῶν καὶ τῆς Ὑπηρεσίας Ἐπιχειρήσεων μεγάλης ἐπιτελικῆς ὀργανώσεως. Διότι, χάρις εἰς τὸν ἀσφαλιστικο-μαθηματικὸν λογισμὸν, ὁ φορεὺς τῆς ἀσφαλίσεως συγκεντρώνει πληροφορίας, τὰς ἀναλύει, τὰς ἀξιοποιεῖ, προβλέπει καὶ καταρτίζει σχέδια δράσεως.

Ὀργανωτικαὶ παρατηρήσεις

Εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, ὅπου ἡ ἀσφάλις εἶναι ἀνεπτυγμένη ἐπὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως — ὅσον εἰς καμμίαν ἄλλην χώραν — γίνεται τις ὀργανωτικὴ διάκρισις μεταξὺ Ἀναλογισμοῦ καὶ Στατιστικῆς. Κατὰ τοὺς Mowbray καὶ Blanchard :

«Ὁ ἀναλογιστὴς (Actuary) εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἀσφαλείας ζωῆς εἰ-

1. Ἦτοι, τοῦ ἀσφαλιζομένου πρὸς τὸν ἀσφαλιστὴν = τὸ ἀσφάλιστρον.

ναι στέλεχος ἐπιτελικὸν (συμβουλευτικὸν) ὅσον καὶ γραμμῆς (διοικητικὸν).¹ Οὗτος ἀποτελεῖ σύμβουλον ἐπὶ τῆς ἀσφαλιστικῆς πολιτικῆς καὶ ὑποδεικνύει μεθόδους καταμερισμοῦ τῶν κερδῶν. Συντάσσει πίνακας ποσοστιαίων ἀναλογιῶν καὶ δεικτῶν, ὑπολογίζων τὰς ἀσφαλιστικὰς ἀξίας ἐγκαταλείψεως (ἐξαγορᾶς) τῶν ἀσφαλιστηρίων. Ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του, ἐκτελοῦνται στατιστικαὶ μελέται βάσει τῆς πείρας, ἐπὶ τῶν ὁποίων μέλλει νὰ στηριχθῆ ἡ πολιτικὴ τῆς ἐπιχειρήσεως.

Διοικητικῶς, τὸ Τμήμα τοῦ ἀναλογιστοῦ ὑπολογίζει κατ' ἔτος τὴν ἀποθεματικὴν ἐπιβάρυνσιν ἐκ τῶν συναπτομένων συμβολαίων, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς ἐνδιαμέσους ὑποχρεώσεις (μεταβατικὰς), αἵτινες προκύπτουν ἐκ τῶν τμηματικῶν καταβολῶν. Ἐν γένει, ἐπιλαμβάνεται παντὸς ἀντικειμένου δεομένου ἀποτιμήσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προσδοκωμένης θνησιμότητος καὶ τοῦ τόκου».

Ἐν συνεχείᾳ οἱ συγγραφεῖς ἀπαριθμοῦν ἄλλας μορφὰς δραστηριότητος τοῦ Ἐναλογιστικοῦ τμήματος, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν προετοιμασίαν τεκμηρίων πρὸς χρῆσιν τοῦ Λογιστηρίου, ὅπερ - φυσικὰ - εἶναι ἀνεξάρτητον καὶ παντελῶς διάφορον τοῦ Ἐναλογιστικοῦ Τμήματος.

Ἐν τούτοις, παρατηροῦν οἱ Ἀμερικανοὶ καθηγηταί:

«Εἰς τὰς ἄλλας, ἐκτὸς τῆς ἀσφαλείας ζωῆς, ἀσφαλιστικὰς περιπτώσεις ὁ Ἐναλογιστὴς καὶ τὸ τμήμα του διαδραματίζουν συνήθως μικρότερον ρόλον. Ὄντως, μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν ὁ τίτλος «ἀναλογιστῆς» ἤρχισεν ἐμφανιζόμενος μεταξὺ τῶν στελεχῶν τῶν ἐπιχειρήσεων κλάδου ἀτυχημάτων, σπανίως δὲ παρατηρεῖται εἰς τὸν κλάδον θαλασσίας ἀσφαλίσεως καὶ ἀσφαλείας πυρός. Γεγονὸς εἶναι ὅτι αἱ περισσότεραι ἐταιρεῖαι διατηροῦν στατιστικὰ τμήματα, ὑπογραμμίζον οἱ συγγραφεῖς, ἐξηγοῦντες ἐν συνεχείᾳ τὴν δρᾶσιν τῶν ἐν λόγῳ στατιστικῶν τμημάτων».

Τέλος, οἱ Mowhay καὶ Blanchard διατυπώνουν τὴν πρόβλεψιν, ὅτι (α) ἡ ἀνάγκη δημοσιότητος καὶ (β) ἡ προϊοῦσα τεχνικοποίησις τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐργασιῶν θὰ αὐξήσουν τὴν ζήτησιν στατιστικῶν εἰδικῶς καταρτιζομένων διὰ τὰς ἀσφαλιστικὰς ἐργασίας καὶ θὰ εἶναι ἀδιάφορον - λέγουν - πῶς θὰ τιτλοφοροῦνται οὗτοι; «ἀναλογισταί» (στοιχοῦντες) πρὸς τὴν παλαιὰν παράδοσιν ἢ «στατιστικολόγοι ἀσφαλειῶν» (ὑπὸ νεωτεριστικωτέραν ὀνομασίαν).

1. Ἡ λέξις εἶναι λατινικῆς προελεύσεως: Actuarius καὶ σημαίνει κυριολεκτικῶς τὸν ἀρχειοφύλακα, τὸν ἐπιμελητὴν τῶν πεπραγμένων (ACTA). Μετὰ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐφέροντο κατὰ καιροὺς εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα διάφοροι ὑπάλληλοι, διοικητικοὶ καὶ δικαστικοί.

Ἄξιον ἔχει ἡ ἐπεξήγησις τῆς προαναφερομένης «ἀνάγκης δημοσιότητος». Ἴδοὺ ἐν ὀλίγοις περὶ τίνος πρόκειται καθ' ἡμᾶς : Κατὰ κανόνα, οἱ «Actuaries» ἐργάζονται ἐν κρυπτῷ καὶ ἀπαραβύστω, καταρτίζοντες πίνακας κ.λπ. μακρὰν τῆς περιεργείας τοῦ κοινοῦ, τὸ ὅποιον ὁμως θέλει σήμερον νὰ γνωρίζῃ. βάσει ποίων ἀρχῶν λειτουργοῦν αἱ ἐπιχειρήσεις ἀσφαλίσεως, αἱ ὁποῖαι τόσον κολοσσιαῖα κεφάλαια διαχειρίζονται. Εἶναι προφανές, ὅτι ἰκανὸν ποσοστὸν ἐμπειρισμοῦ ὑπολανθάνει ὀπίσω τῆς ὑπενθυμιζούσης μεσαιωνικᾶς συντεχνίας τακτικῆς αὐτῆς. Ἀντιθέτως, αἱ στατιστικαὶ ὑπηρεσίαι ἐργάζονται εἰς τρόπον ὑποκείμενον εἰς ἔλεγχον ἐπιστημονικότητος (μεθοδολογίας) καὶ οὐσίας.

* Annuities (γαλ. Annuite, γερμ. Annuitat, ἐκ τοῦ λατιν. Annus, ἔτος).

Ἡ ἔννοια εἶναι λεπτή καὶ πολυσήμαντος, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὴ ἡ μονολεκτικὴ ἀπόδοσις τῆς εἰς τὴν γλῶσσαν μας. Ἴσως ἡ λέξις « τοκοχρεωλύσιον » νὰ εἶναι ἡ ἐγγυτέρα πρὸς τὴν ἀκριβειαν, διὸ τὴν ἐπελέξαμεν. Διότι, κατὰ τὸ λεξικὸν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Λογιστικῆς Ἑνώσεως, μὲ τὸν ὅρον τοῦτον ἐννοοῦν : (α) Οἱ Γάλλοι : « ἐτήσιον κλάσμα οἰκονομικῆς ἢ χρηματοπιστωτικῆς ἐνεργείας (Operation), τῆς ὁποίας ἡ ἐκτέλεσις μερίζεται εἰς πλεῖονα ἔτη. Π.χ. ἡ σύστασις κεφαλαίου, ἡ ἐξόφλησις χρέους, ἡ ἀπόσβεσις ἀκίνητοποιήσεως », (β) Οἱ Ἄγγλοι : « σειρὰ ἢ ἐν τμήμα τῆς σειρᾶς ἴσων ἐτησίων καταβολῶν ὀφειλομένων εἰς σταθερὰς ἡμερομηνίας. Ἐπίσης, τὸ δικαίωμα ἀπολήψεως τοιούτων πληρωμῶν » (Παραδείγματα : ὡς ἄνω). (γ) Οἱ Γερμανοί : « Τακτικαὶ ἐτήσιαι καταβολαὶ πρὸς τὸν σκοπὸν ἀπαλείψεως κεφαλαικοῦ χρέους. Τὸ καταβλητέον ποσὸν περιλαμβάνει τὸ ποσοστὸν τοῦ τόκου καὶ τὸ ποσοστὸν ἐξοφλήσεως ». Οὐχ ἤττον ὁ ὀρισμὸς αὐτὸς τοῦ Τοκοχρεωλυσίου δὲν συμπίπτει μὲ τὸν εὐρύτερον τοιοῦτον τῆς Annuity εἰς τὴν ἀσφαλιστικὴν ὀρολογίαν. Πράγματι, κατὰ τὸν Grobause, εἶναι « περιοδικὴ πληρωμὴ συνεχιζομένη κατὰ τὴν διάρκειαν δεδομένης καταστάσεως ». (Periodical payment to continue during a given Status). Τοιαύτη « κατάστασις » (STATUS) δημιουργεῖται καὶ διὰ τῆς ἀσφαλιστικῆς σχέσεως.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

I. ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

1. Ὑποκείμενον τῆς ἀσφαλείας

Διὰ τὴν ὑπάρξιν ἐν τοῖς πράγμασι (φαινομενολογικῶς) ἡ ἀσφαλιστικὴ σχέσηις, ἀπαιτεῖται πρῶτον ὑποκείμενον καὶ δευτερον ἀντικείμενον τῆς ἀσφαλείας. Πρόκειται περὶ ἐννοιῶν συστοίχων, κατὰ τὴν ὁρολογίαν τῆς Λογικῆς, ἤτοι ἐννοιῶν τῶν ὁποίων ἑκατέρω, διὰ τὴν ὑπάρξιν ὡς τιαύτη, ἔχει ἀνάγκην τῆς ἄλλης.

Ὑποκείμενον τῆς ἀσφαλείας εἶναι, κατὰ τὸν Franz Dürfel, «ἡ οἰκονομία, ἣτις ζητᾷ προστασίαν διὰ τῆς ἀσφαλείας». Ὅθεν, εἶναι ὁ ἀσφαλιζόμενος, ὁ λαμβάνων τὴν ἀσφάλειαν. Ἐναντι αὐτοῦ ἴσταται ὁ ἀσφαλίζων, ὁ δίδων τὴν ἀσφάλειαν.¹ Ὁ ἀσφαλιζόμενος ἀντιπαρέχει εἰς τὸν ἀσφαλίζοντα, τὸν ἀσφαλιστὴν, τὸ μερίδιόν του πρὸς κάλυψιν τῶν κοινῶν δαπανῶν προστασίας ὑπὸ μορφὴν καταβολῆς τοῦ ἀσφαλιστροῦ, τοῦ ἀντιτίμου διὰ τοῦ ὁποίου «ἀγοράζει», οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἀσφάλειαν. Τὸ ἀσφάλιστρον καλύπτει τὰ διοικητικὰ ἐξόδα τοῦ ἀσφαλιστοῦ, ὡς καὶ τὴν πρόσοδον αὐτοῦ.

2. Ἀντικείμενον τῆς ἀσφαλείας

Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, ἀντικείμενον τῆς ἀσφαλείας εἶναι οἱ «συντελεσταὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ ἀσφαλιζομένου». Ἐξ ἀπόψεως Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων συντελεσταὶ συνιστῶντες τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀσφαλίσεως εἶναι ἡ ἐργασιακὴ του δύναμις καὶ τὸ κεφάλαιόν του. Ἐννοεῖται, ὅτι ὑφίστανται καὶ πλείσται ἄλλαι ὀπτικαὶ γωνίαι θεωρήσεως τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀσφαλείας.

3. Κατάταξις καὶ ταξινόμησις τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀσφαλείας

Εἶναι προφανές, ὅτι ἀναλόγως τῆς ὀπτικῆς γωνίας ἐπιλογῆς τῶν κριτη-

1. Ἐκ τῆς διαζευκτικότητος τῶν ἐννοιῶν «ὑποκείμενον - ἀντικείμενον» δὲν πρέπει νὰ ἀχθῶμεν εἰς τὴν παρανόησιν, ὅτι δῆθεν ἀντικείμενον τῆς ἀσφαλείας εἶναι ὁ ἀσφαλιστὴς. Διότι, ὁ τελευταῖος εἶναι κάτι ἄλλο, ὁ φ ο ρ ε ὑ ς τῆς ἀσφαλίσεως.

ρίων θά ποικίλη και ἡ κατάταξις ταξινόμησις τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀσφαλείας.

A) Δυαδικὴ θεώρησις

ἌΟ Dürfel δέχεται, ὡς προελέχθη, ὡς κριτήρια τὴν ἐργασιακὴν δύναμιν (μὲ τὴν σημασίαν : «δεξιότης και ἰκανότης ἐργασίας») και τὸ κεφάλαιον τοῦ ἀσφαλιζομένου, ἀπὸ πλευρᾶς—ὡς τονίζει— Οἰκονομικῆς τῶν Ἐκμεταλλεύσεων ἢ, ὡς λέγομεν ἤδη «Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων».¹

Κατ' ἀκολουθίαν, συμπεραίνει ὅτι ἡ ἀσφάλεια πρέπει νὰ χωρίζεται εἰς δύο μέρη ἀντιστοίχως, εἰς δύο «κυρίας ομάδας»:

—Ἄσφάλειαν πραγμάτων, ἀντικείμενον τῆς ὁποίας εἶναι τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τοῦ ἀσφαλιζομένου, ἢ «οἰκονομικὴ περιουσία» (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ «ἠθικὰ κεφάλαια»), κατὰ τὴν φρασεολογίαν τοῦ ἰδίου, και

—Ἄσφάλειαν ζωῆς ὑπὸ τὴν εὐρείαν σημασίαν τοῦ ὄρου, οὕτως ὥστε νὰ καλύπτεται πᾶς κίνδυνος, στρεφόμενος ἀμέσως μὲν κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ ἀσφαλιζομένου, ἐμμέσως δὲ και κατ' ἀντικείμενου, στρεφόμενος κατὰ τῆς ἐργασιακῆς του δυνάμεως, ὡς τὴν ὥρισαμεν ἀνωτέρω.

B) Πολλαπλὴ θεώρησις

Ἄντιθέτως πρὸς τὴν δυαδικὴν θεώρησιν (ἦτις, φυσικά, θά ἦτο πάντοτε δυνατόν νὰ γίνεται και ἐπὶ ἄλλης βάσεως) εἶναι ἡ πολλαπλὴ θεώρησις, ἢ χρησιμοποιοῦσα κριτήρια διακρίσεως γνωρισμάτων πλείονα τῶν δύο.

Παρακολουθοῦντες τὴν βιβλιογραφίαν διαπιστοῦμεν, ὅτι, ἐν πολλοῖς, οἱ Ἄγγλοσάξονες συγγραφεῖς και δὴ οἱ ἐξ αὐτῶν Ἄμερικανοὶ ἀκολουθοῦν τὴν ἀρχὴν τῆς πολλαπλότητος διὰ τὴν κατάταξιν τῆς ἀσφαλείας (ἀκριβέστερον : τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀσφαλείας), μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι τοῦτο δὲν ἐνεργεῖται συστηματικῶς. Ἄπαριθμοῦν δηλαδὴ τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀλληλουχίαν τῶν γνωρισμάτων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον αὐθαιρέτως, π.χ. ἀναλόγως τῶν ἐργασιῶν ἢ τῶν κλάδων εἰς οὓς ἀποδίδουν μεγαλυτέραν σημασίαν, μὲ κριτήρια πρακτικά - ἐμπειρικά.

Ἄν τούτοις, τὸ σύστημα ὄχι μόνον ὑποβοηθεῖ ἀποφασιστικῶς τὴν ἔρευ-

1. Ἄ διάκρισις ἀνάγεται εἰς τὴν ἀντίληψιν περὶ διαφορᾶς μεταξὺ «ἐκμεταλλεύσεως» και «ἐπιχειρήσεως». «Ἄ εκμετάλλευσις» εἶναι ὁ προγραμματισμένος ὀργανωτικὸς συνδυασμὸς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἐνῶ «ἐπιχειρήσις» εἶναι ἡ ὀργανωτικὴ/νομικὴ ἔκφρασις αὐτοῦ.

ναν, μελέτην καὶ κατανόησιν, ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην μορφήν γνώσεως.¹

Οὕτω συναντῶμεν κατατάξεις ἀσυστηματοποιήτους, οἷον : «ἀσφάλεια πυρός, ἀσφάλεια θαλάσσης, ἀσφάλεια ἐσωτερικῶν ναυτικῶν συγκοινωνιῶν (μάλιστα ὑπὸ τὴν δεξύμων διατύπωσιν : «Inland-Marine Insurance»), ἀσφάλεια ὑποχρεώσεων καὶ ἀποζημιώσεως, ἀσφάλεια ἐργατῶν (δὲν πρόκειται περὶ τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως), ἀσφάλεια αὐτοκινήτων, ἀσφάλεια περιουσίας, ἀσφάλεια ζωῆς, ἀσφάλεια ἀναπηρίας, ἀσφάλεια ὁμάδων».²

Ἐπιπλέον, οἱ Εὐρωπαῖοι συγγραφεῖς δὲν παραλείπουν ποτὲ τὴν βάσει συστηματικῶν ἀρχῶν κατάταξιν. Ὡς τυπικώτερον ἐκπρόσωπον αὐτῶν δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸν Alfred Manes, ὅστις παρατηρεῖ συναφῶς τὰ ἑξῆς :

Σύστημα :

α) Ὁλόκληρον τὸ πεδῖον τῆς ἀσφαλείας δύναται νὰ ὑποβληθῆ εἰς συστηματικὴν κατάταξιν ὑπὸ τὰς διαφορωτέρας τῶν ἀπόψεων, καθ' ἣν, ὅμως, συχνάκις δὲν διαχωρίζονται σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων ἀπόψεις ἐκ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, τῆς Οἰκονομίας τῶν Ἐκμεταλλεύσεων, ἐκ τοῦ Δικαίου καὶ ἐκ τῆς Τεχνικῆς, πολλῶ μᾶλλον, καθ' ὅσον οἱ ἐπὶ μέρους κλάδοι εἰς τὴν καθημερινὴν γλωσσικὴν χρῆσιν καὶ ἐν τῇ πράξει δὲν χαρακτηρίζονται βάσει ἐνιαίων, αὐστηρῶς λογικῶν ἀπόψεων.

β) Κυρία διάκρισις πασῶν τῶν ἀσφαλειῶν εἶναι εἰς Ἀτομικὴν καὶ εἰς Κοινωνικὴν Ἀσφάλισιν, ἐξ αὐτῶν ἡ πρώτη, μέχρι τοῦδε καλουμένη κατὰ τὸ πλεῖστον «Ἰδιωτικὴ Ἀσφάλισις», εἶναι ἡ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἀρχαιότερα καὶ ἡ ἀπείρως περισσότερον ἀνεπτυγμένη, ὡς πρὸς τοὺς ἐπὶ μέρους κλάδους (μορφή ἀσφαλείας), ἐνῶ ἡ δευτέρα, καθ' ἣ κλάδος τῆς Κοινωνικῆς Πολιτικῆς περιλαμβάνει πολὺ μικρὸν ἀριθμὸν εἰδῶν ἀσφαλίσεως καὶ ὑφίσταται μόλις

1. Σύστημα : εἶναι ἡ ἔλλογος διάταξις μιᾶς πολλότητος εἰς ἐνιαῖον καὶ καλῶς διηρθρωμένον σύνολον, ἐνθα ἕκαστον στοιχεῖον καταλαμβάνει τὴν εἰς αὐτὸ προσήκουσαν θέσιν ἐναντι τῶν ἄλλων καὶ πρὸς τὸ σύνολον. Εἷς ὀργανισμὸς βιολογικός, ἀλλὰ καὶ τὸ κράτος ἢ μία μηχανὴ εἶναι κατὰ τ' ἀνωτέρω συστήματα. Ὁμοίως καὶ πᾶν οὕτω διατεταγμένον σύνολον ἐννοιῶν, βάσει ἱεραρχημένων γενικῶν ἀρχῶν.

Διὰ τὴν συστηματικὴν σκέψιν προαπαιτεῖται α) θεωρητικὴ ἱκανότης, β) διαύγεια στοχασμοῦ καὶ γ) διαίσθησις τῆς ἀλληλουχίας τῶν φαινομένων.

Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι καὶ ἡ μὴ ἐπὶ συστήματος ἦ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἡ ἐπὶ μὴ ἀρτίου συστήματος, ἐρειδομένη γνώσις, ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει εἶναι καὶ αὕτη συστηματικὴ - ἀρνητικῶς ἢ πλημμελῶς.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἡ συστηματικὴ κατάταξις ὑποβοηθεῖ καὶ τὴν καλυτέραν νομικὴν μελέτην καὶ νομοθετικὴν ρύθμισιν τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ἀσφάλειαν.

2. Οὕτως οἱ Monbray καὶ Blanchard εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτῶν, «Insurance, it's theory and practice».

ἀπὸ τοῦ τελευταίου πέμπτου τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὅλαι αἱ ἀσφάλειαί, αἵτινες δὲν φέρουν κοινωνικο-πολιτικὸν χαρακτῆρα καλοῦνται Ἰδιωτικαὶ ἢ Ἀτομικαὶ Ἀσφαλίσεις.

Κατὰ τὴν διάκρισιν τῶν ἀσφαλειῶν εἰς ἰδιωτικὰς καὶ εἰς δημοσίας, ἢ διὰ τὴν ἐκφρασθῆναι καλύτερον, εἰς ἀσφαλείας ἰδιωτικοῦ καὶ εἰς ἀσφαλείας δημοσίου δικαίου, τὸ βῆρος πίπτει ἐπὶ νομικῶν δεδομένων. Κατὰ τὴν διάκρισιν ταύτην, αἱ ἀσφάλειαί δημοσίου δικαίου ὑποδιαιροῦνται περαιτέρω εἰς τοιαύτας μὲ ἀτομικὸν καὶ εἰς τοιαύτας μὲ κοινωνικὸν χαρακτῆρα (ἀσφάλειαί πυρὸς δημοσίου δικαίου ἔναντι κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἐργατῶν).

Ἐν συνεχείᾳ γίνεται ἀντιδιαστολὴ μεταξὺ ἐκουσίων καὶ ὑποχρεωτικῶν ἢ ἐπίσης συμβατικῶν καὶ ἀναγκαστικῶν ἀσφαλίσεων, κατόπιν δέ, μεταξὺ ἐπαγγελματικῶν, συνεταιριστικῶν καὶ κοινοτικο-οικονομικῶν.

Γ) Διάκρισις εἰς τρεῖς ομάδας

Γενικῶς ἐν χρήσει καὶ μάλιστα διὰ σκοποῦς διδακτικῶς εἶναι ἡ διάκρισις εἰς τρεῖς μεγάλας ομάδας :

1. Ἀσφάλεια προσώπων (Ἀσφάλεια ζωῆς, κατ' ἀσθενείας, κατ' ἀναπηρίας, ἀσφάλεια ἀπομενόντων,¹ ἀσφάλεια κατ' ἀτυχημάτων).

2. Ἀσφάλεια πραγμάτων ἢ ἀσφάλεια ἀγαθῶν (Ἀσφάλεια κατὰ πυρὸς, ἀσφάλεια μεταφορῶν, ἀσφάλεια κατὰ χαλάζης, ἀσφάλεια κτηνῶν, καθὼς καὶ πλῆθος ἄλλων μικροτέρων ἀσφαλίσεων).²

3. Ἀσφάλεια περιουσίας (Ἀσφάλεια κατὰ νομικοῦ κινδύνου),³ ἀντασφάλισις, ἀσφάλισις πίστεως, ἀσφάλισις ὑποθήκης κ.λπ.

Ἄπασαι αἱ Κοινωνικαὶ Ἀσφαλίσεις εἶναι ἀσφαλίσεις προσώπων, ἐνῶ αἱ Ἰδιωτικαὶ ἢ Ἀτομικαὶ Ἀσφαλίσεις καλύπτουν καὶ τὰς τρεῖς ομάδας.

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς συνεχίζων τὴν συστηματικὴν ἀνάλυσιν τῆς ἐννοίας τῆς ἀσφαλείας ἐξετάζει τὴν κατηγορίαν τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ ζημιῶν, ἢ ὁποία ὀροθετεῖται σημασιολογικῶς ἀπὸ τὴν ἀντιπαράθεσιν αὐτῆς πρὸς τὰς ἀσφαλείας προσώπων (ἢ προσωπικὰς ἀσφαλίσεις) συλλήβδην νοουμένας ὡς «Ἀσφάλεια ποσοῦ», εὐρίσκει δὲ στηρίγματα καὶ εἰς τὰς διατάξεις τῆς νομοθεσίας. Εἰδοποιὸς διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν (προσωπικαὶ ἀφ' ἑνὸς καὶ ζημίας ἀφ' ἑτέρου) ἀσφαλείας εἶναι, λέγει, ὅτι ἐνῶ διὰ τὰς ἀσφα-

1. Εὐφημισμὸς ἀντὶ «Ἀσφάλεια θανάτου» ἄλλωστε, τίποτε εἰς τὸν κόσμον δὲν δύναται νὰ ἀσφαλίση οἰονδήποτε κατὰ τοῦ κινδύνου θανάτου. Δηλαδή, καὶ λογικῶς δὲν εἶναι εὐστόχος ἡ ἔκφρασις «ἀσφάλεια θανάτου».

2. Περὶ αὐτῶν εἰς ἐπόμενον κεφάλαιον τῆς παρούσης μελέτης.

3. Liabilities Insurance. Ἀσφάλεια κατὰ τῶν συνεπειῶν ἐκ μὴ ἐκπληρώσεως οἰκονομικῶν κ.λπ. ὑποχρεώσεων (Ἀσφαλίσεις Εὐθυνῶν).

λίσεις κατά ζημιών απαιτείται απόδειξις τῆς ζημίας, διὰ τὰς ἄλλας, ἢ ἀπόδειξις τῆς ἀνάγκης περιπτώσει, ὡς αὐτόδηλος ἐκ τῶν πραγμάτων (Ipso Facto).

Τέλος, προβαίνει καὶ εἰς ἑτέραν ταξινόμησιν μὲ κριτήριον τὴν αἰτίαν τῆς ἀσφαλιστέας περιπτώσεως. Οὕτως ἔχομεν, ἀσφαλίσεις ἀνάγκης προερχομένης ἀπὸ τὴν ἐπενέργειαν τῶν στοιχείων τῆς Φύσεως, ἢ συνεπείᾳ τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων (τῆς «συγκυρίας», Konjunktur) εἴτε ἐξ αἰτίας ἐγκληματικῆς ἐνεργείας (ἀσφάλις κατ' ἐγκλημάτων).

Παραθέτομεν ἐν κατακλείδι τὴν συστηματικὴν κατάταξιν ὅχι πλέον τῶν ἐπὶ μέρους, ἀλλὰ τοῦ ὅλου ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου ἐντὸς τοῦ ὅλου τῆς Ἑθνικῆς (ἢ Κοινωνικῆς) Οἰκονομίας, ὡς νοεῖ ταύτην ὁ διακεκριμένος συγγραφεὺς :

Ἐντὸς τοῦ συστήματος τῆς Λαϊκῆς Οἰκονομίας, ὅλως παραδόξως, ἢ ἀσφάλεια τυγχάνει ποικιλοτρόπου μεταχειρίσεως καὶ κατατάξεως. Ἄλλοτε κατατάσσεται τὸ ὅλον φαινόμενον τῆς ἀσφαλείας ὑπὸ τὴν παραγωγὴν, ἄλλοτε ὑπὸ τὴν κατανάλωσιν, ἄλλοτε ὑπὸ τὸν σχηματισμὸν τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς περιουσίας ὡς καὶ τῆς διανομῆς. Ἐξ ἑτέρου, ἄλλοι οἰκονομολόγοι ἄγονται μέχρις ἀρνήσεως τῆς αὐτοτελοῦς σημασίας τῆς ἀσφαλείας καὶ τὴν θεωροῦν μόνον ὡς εἶδος τι «φαινομένου παρομαρτοῦντος», ὅπερ ἀκολουθεῖ τὴν ἐμφάνισιν διαφόρων ἐπὶ μέρους ἐκδηλώσεων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου. Πλὴν ὅμως, ὑπάρχουν καὶ συγγραφεῖς, οἱ ὅποιοι ἀναγνωρίζουν εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοσοῦτον βαθμὸν ἀνεξαρτησίας καὶ αὐτοτελείας, ὥστε δὲν δέχονται τὴν ὑπαγωγὴν τῆς ὑπὸ καμμίαν γενικωτέραν ἔννοιαν διέπουσαν ταύτην (ἀνωτέραν ἔννοιαν).

Ἐπιστῶμεν νῦν τὴν προσοχὴν εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦ συγγραφέως : «Ἐξ ὅλων αὐτῶν προκύπτει, ὅτι ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία δὲν ἔχει σαφῶς ὑπ' ὄψιν ποῖα εἶναι τὰ πρὸς ἐπίλυσιν θέματα ὧν ἐπιλαμβάνεται ἢ ἀσφάλεια καὶ ποῖα σημασία, κατόπιν τούτου, προσήκει εἰς ταύτην. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν ὑπάρχει διδακτικὸν ἐγχειρίδιον Πολιτικῆς Οἰκονομίας, ὅπερ νὰ ἀπετόλμησε παράλειψιν ἀπὸ τῶν σελίδων τοῦ τῆς ἀσφαλείας.

»Ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συμβαίνει μὲ τὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐκμεταλλεύσεων, ἢ ὅποια, ὅλως παραδόξως, δὲν ἀνεκάλυψεν ἀκόμη τὴν ἀσφάλειαν.

»Τοιουτοτρόπως, καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὑποτυπωθεισῶν κριτικῶν παρατηρήσεων δικαιολογεῖται ἡ συγκρότησις αὐτοτελοῦς Ἀσφαλιστικῆς Ἐπιστήμης». (Ἐν Handwörterbuch der Staatswissenschaften 4. Aufl. 1928, 8. Band. σελ. 623).

Δ) Κριτικὴ καὶ ἀπόψεις ἡμῶν

Κατὰ τὴν ἑκτοτε διαρρεῦσασαν τεσσαρακονταετίαν περίπου, ὅχι μόνον ἐπεβεβαίωσεν ἢ ἐπιστημονικὴ πρᾶξις καὶ ἐξέλιξις τὴν ὀρθότητα τῆς θέσεως

τοῦ ζητήματος ὑπὸ τοῦ Manes, ἀλλὰ καὶ ἐβάδισε μὲ μεγάλα βήματα πρὸς τὴν παρ' αὐτοῦ προδιαγραφεῖσαν κατεύθυνσιν. Σ ἡ μ ε ρ ο ν, ἡ Ἀσφαλιστικὴ Ἐπιστήμη — ὡς συστηματικὴ ἐνότης καὶ ὄχι μόνον ὡς ἀναλογιστικὴ τεχνικὴ ἢ νομικὴ διερεύνησις — διδάσκεται εἰς τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα τῶν προηγμένων χωρῶν, μάλιστα δὲ ἐμφανῆς καθίσταται ἡ τάσις νὰ διδάσκεται αὕτη ὄχι ἀπλῶς ὡς (αὐτοτελῆς, ἔστω) κλάδος εἰς Οἰκονομικὰς Πανεπιστημιακὰς Σχολὰς, ἀλλὰ ἢ νὰ καταλαμβάνη πλείονας εἰδικὰς ἔδρας εἴτε νὰ καλλιεργῆται εἰς εἰδικὰ Ἰνστιτούτα Πανεπιστημιακοῦ Ἐπιπέδου, οὕτως εἰπεῖν, εἰς «Ἀσφαλιστικὰ Πανεπιστήμια». Ὁ λόγος τῆς τελευταίας ταύτης ἐξελίξεως εἶναι ὀφθαλμοφανής: Ἡ ἀσφάλεια μετέχει μὲν πλείονων Ἐπιστημῶν (Οἰκονομικῆς, Νομικῆς, Μαθηματικοστατιστικῆς) ἀλλὰ παρουσιάζει ἔντονον καὶ ἰσχυρὰν ὁ μ ο ι ο μ ο ρ φ ί α ν εἰς τὰ παρ' αὐτῆς καλυπτόμενα φαινόμενα, καὶ σαφῆ ὁ μ ο ι ο τ ρ ο π ί α ν εἰς τὴν νομοτέλειαν τῆς λειτουργίας των, ὥστε ἀδιστακτῶς νὰ δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι εἶναι, παρὰ τὸ τριφυῆς τῆς προελεύσεώς της, α ὐ τ ὅ ν ο μ ο ς σύνθεσις.¹

Αὕτη εἶναι ἡ κεντρικὴ θέσις τῆς ἀνὰ χεῖρας διατριβῆς.

II. ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ

1. Διάκρισις μετὰ κριτικῆς καὶ συμπερασμάτων

Ἀνωτέρω εἶδομεν, ὅτι ἡ Ἀσφάλις μορφοποιεῖται εἰς τρεῖς κυρίως ὁμάδας: Ἀσφάλειαν προσώπων, Ἀσφάλειαν πραγμάτων ἢ ἀγαθῶν καὶ Ἀσφάλειαν περιουσίας (ἦτοι, τῶν νομικῶν σχέσεων ἰδιοκτησίας—ἐν ὑ σ τ ἄ τ η ἀναλύσει). Ἐξ αὐτῶν, ἡ Ἀσφάλεια πραγμάτων (ἐν μέρει δὲ καὶ ἡ, κατὰ τὰ προλεχθέντα, Ἀσφάλεια περιουσίας) ὑποδιαιροῦνται εἰς μέγαν ἀριθμὸν κλάδων, μὲ ποικίλλοντα κριτήρια κατατάξεως, οἵτινες χαρακτηριστικῶς καλοῦνται «δευτερεύοντες» ἢ «ἥσσονες», χωρὶς ἐκ τούτου νὰ συνάγεται ὅτι εἶναι καὶ ἀμελητέοι. Διότι, ἐπιστημονικῶς μὲν παρουσιάζουν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον, οἰκονομικῶς δέ, ὁμοῦ λαμβανόμενοι, ἐνέχουν σημαντικὴν θέσιν εἰς τὸ ὅλον τῆς ασφαλιστικῆς λειτουργίας τῆς οἰκονομίας. Ἐπιπροσθέτως, ἡ διερεύνησις αὐτῶν ἐπιβάλλεται διὰ τοὺς ἐπομένους ἰσχυροὺς λόγους: (α) Ὑποβοηθοῦν εἰς τὴν ἐγγυτέραν, ἄρα καθαρωτέραν, θεώρησιν τοῦ φαινομένου «ἀσφάλις», διότι καὶ σήμερον εἰσέτι, δυσαναλόγως μέγα εἶναι τὸ ποσοστὸν ἐκείνων, ἐκ τῶν δεομένων ἐπιγνώσεως τῶν περὶ τὴν ἀσφάλειαν, οἵτινες δὲν

1. Διὰ τὴν φιλοσοφικὴν/ἐπιστημολογικὴν θεμελίωσιν τῆς ἀπόψεως ἡμῶν δυνάμεθα νὰ ἐπικαλεσθῶμεν καὶ τὴν θεωρίαν τοῦ Ὀλου, ἥτις ἀνάγεται εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἀριστοτέλη. Τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν Ἀσφάλειαν στοιχεῖα δὲν εἶναι μέρη ἀλλὰ μέλη ζῶντος ὀργανισμοῦ.

έχουν ώλοκληρωμένην περι ταύτης εικόνα, (β) 'Ανακλούν τήν κοινωνικο-οικονομικήν πρόοδον, με τήν όποιαν εύρίσκονται εις εύθές ανάλογον σχέσιν και (γ) 'Ένιοι έξ αυτών, προβλέπεται μετά πιθανότητος, ότι εις τό έγγύς ή και άπότερον μέλλον θα καταλάβουν μεγαλυτέραν θέσιν εις τήν άσφαλιστικήν φαινομενολογίαν τής έξελισσομένης διεθνούς οίκονομίας.

Κατατάσσομεν εις δύο κατηγορίας τούς «ήσσονας» τούτους κλάδους : κατά τήν Εύρωπαϊκήν παράδοσιν και πρακτικήν και κατά τήν 'Αμερικανικήν παράδοσιν και πρακτικήν.

Α) Κατάταξις κατά τήν Εύρωπαϊκήν θεωρίαν και πρακτικήν

1. 'Ασφάλισεις κατά ζημιών προερχομένων έν τών στοιχείων τής φύσεως.

α) 'Ασφάλεια άγωγών ύδατος. 'Ενεφανίσθη τῷ 1886 έν Φραγκφούρτη (ύπό του Kleeberg), διαδοθείσα εκείθεν και εις άλλας χώρας. Κυρίως καλύπτει ζημίας (συνεπεία βλάβης κ.λπ. τών άγωγών ύδατος) οίκοδομημάτων. 'Αλλά και επίπλων και έμπορευμάτων.

β) 'Ασφάλεια κατά πλημμυρών και κατακλύσεων έν γένει. Τό πρώτον έν Αύστρία τῷ 1946. Καλύπτει ζημίας έκ πλημμύρας ποταμών και λιμνών, έκ θαλασσιών παλιρροϊκών κυμάτων, έκ νεροποντής.

γ) 'Ασφάλεια κατά βροχεροῦ καιροῦ. 'Από τών άρχών του 20οῦ αιώνοσ έν 'Αγγλία. 'Εκειθεν εις Γαλλίαν, Γερμανίαν και 'Ηνωμένασ Πολιτείασ. 'Αρχική μορφή ή ασφάλισις έκ ζημιών προερχομένων ύπό βροχερών καιρών. Παραδείγματος χάριν, τών θερινών θεάτρων και κινηματογράφων, διά να άναφέρωμεν περίπτωσιν ισχύουσαν ειδικώτερον διά τήν 'Ελλάδα, θεωρητικῶσ τουλάχιστον.

δ) 'Ασφάλεια κατά καταιγίδοσ. Εισήχθη έν Εύρώπη έξ 'Αμερικῆσ, ένθα ύπάρχει άπό του 1861.

ε) 'Ασφάλεια κατά σεισμών. 'Ενεφανίσθη τό πρώτον έν 'Ιαπωνία κατά τήν συζήτησιν συμβατικών όρων άσφαλείασ πυρός οίκοδομημάτων, άλλ' ύπό εύρωπαϊκών και άμερικανικών έπιχειρήσεων, αίτινες έδέχθησαν τελικῶσ και τήν ρήτραν του σεισμοῦ.

στ) 'Ασφάλεια μισθώσεων. Διά πρώτην φοράν έν Γαλλία, περι τά μέσα του παρελθόντοσ αιώνοσ. Οί πόλεμοι και τά ένοικιοστάσια έπληξαν δεινῶσ τόν κλάδον τουτόν, χωρίς έν τούτοισ και να τόν έξαφανίσουν όλοσχερῶσ.

ζ) 'Ασφάλεια συνεχίσεωσ έργασιών έπιχειρήσεωσ ή ασφάλισις κατ' άναστολήσ έργασιών έπιχειρήσεωσ. Κυμαινομένησ οίκονομικήσ αποδόσεωσ διά τόν άσφαλιστήν παρουσιάσθη εις πλείονασ Εύρωπαϊκάσ χώρασ και τήν 'Αμερικῆν. Μέγα είναι τό νομικό ένδιαφέρον τών όρων τών σχετικών άσφαλιστηρίων συμβολαίων, ένεκα τής λεπτότητοσ του προβλήματοσ αίτιολογή-

σεως τῆς ἀναστολῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὑποδιηρέθη εἰς κλάδους, ἐξ ὧν τινες λειτουργοῦν μὲ ἔντασιν, οἷον ἡ ἀσφάλις μηχανημάτων.

η) Ἄλλοι κλάδοι τῆς Ἀσφαλίσεως κατὰ ζημιῶν προερχομένων ἐκ Στοιχείων τῆς Φύσεως.

Ἀναφέρομεν τούτους ἐπιτροχάδην :

Ἀσφάλις οἰκοδομικῶν βαρῶν

Ὑπομνήσκεται: Πάντα ταῦτα, ὡς

Ἀσφάλις συγκομιδῆς

καὶ τὰ προηγούμενα εἶναι μορφαὶ

Ἀσφάλις κατὰ παγετοῦ

τῆς Ἰδιωτικῆς Ἀσφαλίσεως.

Εἰδικαὶ ἀσφάλις.

Ἐνταῦθα κατατάσσονται περιπτώσεις ἀσφαλίσεως τοπικοῦ κατὰ χώραν ἐνδιαφέροντος, ἥσσοнос πάντοτε : Ἀσφάλις κατὰ κατολισθήσεως ὄρους (Νορβηγία), Ἀσφάλις κατὰ χιονοστιβάδων (Ἑλβετία), Ἀσφάλις κατὰ κινδύνου ἐπιδημίας (Οὐγγαρία, προπολεμικῶς) κ.ο.κ.

2. Ἀσφάλις κατὰ ζημιῶν προερχομένων ἐκ τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας :

Πρόκειται περὶ τῆς δευτέρας ομάδος τῶν δευτερευόντων ἀσφαλιστικῶν κλάδων.¹ Ὡς θὰ διαπιστωθῆ ἐν συνεχείᾳ ἐν αὐτῷ καλύπτονται καὶ περιπτώσεις ἀναφερόμεναι ἤδη εἰς τὸν προηγούμενον κλάδον. Οὐχ ἥττον, πρόκειται περὶ διαφορᾶς εἰς τὴν αἰτιολογίαν, καίτοι τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ταυτόσημον. Εἰς τὸν πρῶτον κλάδον, ἐνέργεια στοιχείων τῆς φύσεως ἐπέφερε τὴν ζημίαν, εἰς τὸν δεύτερον, αἷτια οἰκονομικὰ τὴν προεκάλεσαν. (Κατωτέρω, ὑπὸ στοιχ. α) καὶ β) :

α) Ἀσφάλεια μισθώσεων,

β) Ἀσφάλεια συνεχίσεως ἐργασιῶν ἐπιχειρήσεως,

γ) Ἀσφάλεια κατὰ κινδύνου ἀπεργίας (Γερμανία, 1872),

δ) Ἀσφάλεια κατ' ἐμπορικοῦ ἀποκλεισμοῦ (μποῦκοττάζ) - (Γερμανία, 1890).

ε) Ἀσφάλεια πίστεως.

Πρόκειται περὶ τῆς παλαιότερας καὶ σημαντικότερας περιπτώσεως δευτερευόντος ἢ ἥσσοнос ἀσφαλιστικοῦ κλάδου. Ὄντως, ἡ Ἀσφάλεια πίστεως ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον περὶ τὸ 1715 συνεπείᾳ τῆς διαβοήτου ἀπάτης — διε-

1. Blanchard Ralph H. «Risk and Insurance» in Lyman Bryson (ed) «Facing the Future Risks», Harper & Brother, New York 1953.

Μεγάλῃ ὁμᾶς κινδύνων εἶναι ἡ ἐμπορευομένη ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν συγκυρίαν. Ὁ συγγραφεὺς μὲ πολλὴν διαύγειαν προβαίνει εἰς ἀνάλυσιν τοῦ καιροῦ τούτου τομέως τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐργασιῶν.

θνοῦς οἰκονομικοῦ σκανδάλου — τῶν ἀγγλικῆς κτήσεως Νήσων τῶν Νοτίων Θαλασσῶν (South Sea Islands), διό και διεκδικεῖ τὴν ἀρχαιότητα ὑπὲρ ἑαυτῆς. Ὡς πρὸς τὴν σημαντικότητα, αὕτη προκύπτει ἀφ' ἑαυτῆς, ἀπὸ τὴν κολοσσιαίαν σπουδαιότητα τῆς πιστωτικῆς λειτουργίας ἐν τῇ διεθνῇ οἰκονομία. Ἐν τούτοις, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κλάδου τούτου, ὅστις δὲν παύει νὰ ἐξελισσεται διαφοροτρόπως και σήμερον, δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ δύο θετικὰ δεδομένα πὸ προαναφερόμεν. Μέχρι πρὸ μιᾶς γενεᾶς περίπου ἴσχυεν ἡ ἀπαισιόδοξος ρῆσις τοῦ Herzfelder : «ἡ ἱστορία τῆς Ἀσφαλείας πίστεως εἶναι, δυστυχῶς, αὕτη αὕτη ἱστορία (ἐννοεῖ διὰ τοὺς ἀσφαλιστάς) ἀφερεγγυότητος, ἡ μία ἀποτυχία ἀκολουθεῖ τὴν ἄλλην».

Παρὰ τοῦτο, ἡ ἀνάγκη ἀσφαλίσεως τῆς πίστεως, παρὰ τὰς τόσας οἰκονομικὰς κρίσεις, κατῶρθωσε νὰ διατηρήσῃ ἐν ζωῇ τὸν κλάδον. Οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν Εὐρώπῃν και εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας ἐμφανίζεται ἡ Ἀσφάλεια πίστεως, σποραδικὴ ἔστω, ὑπὸ τὰς ἐξῆς κυρίως μορφάς :

I. Κυρίως ἀσφάλις πίστεως (Ἀσφάλις Del Credere).

Καλύπτει πιστωτικὴν ἀσφάλισιν ἐμπορευμάτων, χρηματιστικῶν μέσων, μισθωτικῶν και πακτωτικῶν συμβάσεων. (Ἡ ὑποθήκη ἀνήκει εἰς ἰδιαιτέραν τάξιν (βλ. κατωτέρω). Περιλαμβάνονται εἰς αὐτὴν οἱ κλαδίσκοι :

- α) Ἀσφάλις πίστεως ἐμπορευμάτων, ἀναλυομένη εἰς - Γενικὴν, - Μερικὴν ἢ Καθ' ἕκαστον, - Ἐπικαλυπτικὴν (Mantelversicherung : Ἀσφάλις - μανδύας).
- β) Οἱ λοιποὶ προαναφερόμενοι.

II. Ἀσφάλις ἐγγυήσεως.

Μὲ τετραπλῆν, συνήθως, ὑποδιαίρεσιν. Ἐνδιαφέρων ἐξ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως εἶναι ὁ κλαδίσκος αὐτῆς : «ἀσφάλις πίστεως ἐξαγωγέως».

III. Ἀσφάλις ὑποθήκης.

IV. Ἀσφάλις ζημιῶν ἐκ κυμάνσεων τῆς χρηματιστηριακῆς τιμῆς τίτλων.

(Ἐποδιαίρεσεις I - IV = τομεῖς τῆς Ἀσφαλείας πίστεως, ὡς ε'. κλάδου τῆς δευτέρας ὁμάδος τῶν δευτερευόντων ἀσφαλιστικῶν κλάδων).

3. Ἀσφάλις κατ' ἐγκληματικῶν ἐνεργειῶν:¹

Μεγάλην ποικιλίαν ἐνέχει ὁ ἥσων τοῦτος κλάδος ἐν Εὐρώπῃ και ἔτι

1. Προκρίνομεν τὸν ὄρον «ἐνέργεια», διότι περιλαμβάνει πράξεις (θετικὰς - ἐνεργείας) και παραλείψεις (ἀρνητικὰς - ἐνεργείας ἢ μηδενικὴν ἐνέργειαν), κατὰ τὰς Γεν. Ἀρχὰς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου.

μεγαλυτέραν εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας διὰ λόγους κοινωνιολογίας τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ καὶ διαφορᾶς περὶ τὴν στάθμην τῆς ἀσφαλιστικῆς συνειδήσεως τοῦ κοινοῦ, οὔσης ἀνωτέρας ἢ ἐν τῇ γηραιᾷ Ἡπείρῳ. Ἀναφέρομεν τὰς κυριωτέρας ἢ συχνοτέρας μορφᾶς :

α) Ἀσφάλις κατ' ἀπιστίας, ὑποδιαιρουμένη εἰς πολλὰς περιπτώσεις, κάποτε δὲ συναπτομένη ὁμοῦ μετ' ἀσφαλείας ζωῆς καὶ ἀτυχημάτων.

β) Ἀσφάλις κατὰ στάσεως (ἐξεγέρσεως, κοινωνικῆς ἀναταραχῆς κ.λπ.).

γ) Ἀσφάλις κατ' ἐγκληματικῶν πράξεων ἀναλόγως τοῦ πληττομένου οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ (ἢ τοῦ τόπου τοῦ ἐγκλήματος).

Ἐδῶ ἀνήκει καὶ ἡ λίαν διαδεδομένη Ἀσφάλις ἱματιοφυλακείου (θεάτρων, αἰθουσῶν συναυλιῶν κ.λπ.).

4. Ἀσφάλις κατὰ ζημιῶν ἐκ ποικίλων αἰτίων, ἄλλων ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς προηγουμένοις :

Ἐπάγονται εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ὁμάδα τῶν δευτερευόντων ἢ ἡσσόνων ἀσφαλιστικῶν κλάδων, ἰδίᾳ κατὰ τὰ ἐν Εὐρώπῃ κρατοῦντα : αἱ ἐξῆς ὑποδιαιρέσεις :

α) Ἀσφάλεια κρυστάλλων καὶ ὑαλικῶν ἐν γένει, κατατασσομένη εἰς τέσσαρας κλάσεις.

β) Ἀσφάλεια μηχανημάτων, τῶν ὁποίων ἡ ζημία ἐπέρχεται τῇ ἐπενεργείᾳ αἰτίων μὴ περιλαμβανομένων εἰς τὰ προεκτεθέντα, ἤτοι οὔτε φυσικῶν ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν (ἐκ στοιχείων τῆς φύσεως) μῆτε οἰκονομικῶν (ἐκ τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας).

Διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀντιδιαστολὴν τῆς αἰτιολογίας, παραθέτομεν παράδειγμα τριτογενοῦς αἰτιολογίας ζημίας μηχανήματος :

i) Συνεπείᾳ ἀπροβλέπτου καὶ αἰφνιδίου ἀτυχήματος ἐν τῷ ἐργοστασίῳ,

ii) Συνεπείᾳ ἀδεξιότητος, ἀμελείας, κακότητος μεμονωμένων προσώπων,¹

iii) Συνεπείᾳ χρηματιστηριακῶν μεταπτώσεων,²

iv) Συνεπείᾳ εἰσόδου βροχῆς, χαλάζης ἢ χιόνος,³

1. Κατ' ἀρχὴν, μὴ ἀξιοποιῶν. Ἀλλὰ καὶ τυχὸν χορηγηθησομένη ἀποζημίωσις ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, μετὰ μήνυσιν καὶ κατόπιν ἀγωγῆς οὐδὲν θὰ ἀποδώσῃ. Πῶς ὁ ἐργάτης θὰ καλύψῃ τὴν ἀξίαν μηχανῶν ἀξίας ἐνίοτε πολλῶν ἑκατομμυρίων;

2. Νὰ μὴ συγχέεται μὲ τὴν προαναγραφεῖσαν ἀσφάλισιν τ ἰ τ λ ω ν.

3. Δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν ἀσφάλειαν κατὰ θεορμηνῶν (στοιχεῖα φύσεως), διότι ἡ ἐπίπτωσις τῆς ἀσφαλείας γίνεται ὅχι ἐὰν ἐπισυμβῇ τὸ γεγονός, ἀλλὰ ἐὰν πραγματοποιηθῇ ἡ ἐξ εἰσόδου (βροχῆς κ.λπ.) ζημία.

ν) Συνεπεία σφαλμάτων κατά την κατασκευὴν τοῦ μηχανήματος· εἰς τὸ Χυτήριον (κατὰ τὴν ἔγχυσιν), ὡς πρὸς τὴν ἀγχοχὴν τῶν ὀλι-
κῶν, ὡς πρὸς τὸ μηχανολογικὸν σχέδιον.¹

γ) Ἀσφάλεια ἀντικειμένων Τέχνης.

Ἄτυχῶς, ἄγνωστος ἐν Ἑλλάδι ἢ ἀνώριμος. Καθ' ἣν στήγμην συντάσσεται ἡ παρούσα παράγραφος ὁ Τύπος γράφει περὶ κλοπῆς ἀντικειμένων Τέχνης ἐν Ἑλβετία, ἡσφαλισμένων διὰ πολλῶν ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἐνῶ εἰς ἄλλας στήλας τῶν αὐτῶν ἐφημερίδων συνεχίζονται ἀποκαλύψεις διὰ τὴν ὀργανωμένην ἀρχαιοκαπηλείαν.

δ) Ἀσφάλεια κατὰ ἀεροπορικῶν ζημιῶν.

Ἦτοι, ἐπιγεῖων ζημιῶν προκαλουμένων ἐκ τῆς ὑπερπτήσεως ἀεροπλάνων. Ἐνεφανίσθη κατὰ τὸν Α' παγκόσμιον πόλεμον καὶ σχεδὸν ἐλησμονήθη, ὅτε ἀνεδύθη ἐκ νέου εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ οἰκονομικοῦ ἐνδιαφέροντος μὲ τὰς ζημίας κρυστάλλων συνεπεία ὑπερπτήσεως ἀεριωθουμένων καὶ τὰς γενικωτέρας ζημίας οἰκοδομημάτων, ἐπίπλων καὶ σκευῶν ἐκ τῆς πτήσεως ὑπεράνω κατοικιῶν κ.λπ. (ἰδίᾳ ξενοδοχείων) στρατιωτικῶν ἀεροπλάνων, τὰ ὅποια διασποῦν τὸ φράγμα τοῦ ἤχου (οἰκονομικαὶ συνέπειαι, ἀπώλεια πελατῶν συνεπεία τοῦ θορύβου).

Τυπικὸν παράδειγμα τῆς μονίμου σπουδαιότητος, παρὰ τὰς μεταπτώσεις, τῶν «δευτερευόντων» κλάδων ἀσφαλίσεως, οἵτινες ἀποβαίνουν ὀσημέραι περίπου, πρωτεύοντες — ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν τοῦλάχιστον.

ε) Ἀσφάλεια ζωῆς πραγμάτων.

Μικρὰ σχετικῶς ἡ διάδοσις, μεγίστη ὅμως ἡ σπουδαιότης τοῦ «ἥσσο-
νος» τούτου κλάδου, ὅστις ἀποτελεῖ γερμανικὴν ἐπινόησιν, χρονολογουμένην ἀπὸ πολλῶν δεκαετιῶν.

Ἐποδιαιρεῖται εἰς ἕξι κλάσεις :

1. Ἀσφάλεια ζωῆς κατοικιῶν (οἰκιῶν),
2. Ἀσφάλεια ζωῆς πλωτῶν μέσων,
3. Ἀσφάλεια ζωῆς μηχανημάτων,
4. Ἀσφάλεια ζωῆς αὐτοκινήτων,
5. Ἀσφάλεια ζωῆς σιδηροδρομικῶν (καὶ τροχιοδρομικῶν, ὅπου ὑπάρχουν εἰσέτι) ὀχημάτων,
6. Ἀσφάλεια ζωῆς ἐπίπλων καὶ σκευῶν.

Συνάπτεται μὲ τὴν Θεωρίαν τῆς Ἀποσβέσεως ἡ μορφή αὕτη τῆς ἀσφαλίσεως, κύριον γνώρισμα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἐλαστικότης. Ὄντως, ὑπ' αὐτὴν

1. Τὰ λεγόμενα κατασκευαστικὰ σφάλματα.

δύνανται νὰ ὑπαχθῶν περιπτώσεις ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν σφαῖραν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ οὕτως αἱ προαναφερόμεναι ἕξ κλάσεις, αἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν μετριόφρονα ἀπαρχὴν τῆς Ἀσφαλείας ζωῆς πραγμάτων, δύνανται νὰ πολλαπλασιασθῶν σχεδὸν ἐπ' ἀόριστον, ἐπεκτεινόμεναι εἰς μέγαν ἀριθμὸν ομάδων ἀγαθῶν. Πρόχειρον παράδειγμα ἢ ἀνάπτυξις «Ἀσφαλίσεως ζωῆς κτηνῶν», τῆς ὁποίας ἡ σημασία διὰ χώρας με ἀνεπτυγμένον τὸν γεωργικὸν τομέα, ἀλλὰ καὶ με ὑψηλὴν στάθμην βιομηχανικῆς καὶ τεχνικοοικονομικῆς ἀναπτύξεως εἶναι αὐτόχρομα τεραστία.¹

Προβλέπομεν μέγα τὸ μέλλον τοῦ πολλὰ ὑποσχομένου τούτου «ἤσσονος», πρὸς τὸ παρόν, κλάδου, ἀντλοῦντες τὴν πρόβλεψιν καὶ ἐκ τῆς μακροχρονίου ἡμῶν ἀσφαλιστικῆς πείρας, ἀλλὰ καὶ τῆς μελέτης τῶν παρομαρτούντων κοινωνικοοικονομικῶν προβληματισμῶν καὶ τῆς ὡς εἰκὸς σπουδαιότητός του.

Τὰ θεωρητικὰ ζητήματα καὶ ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς Ἀσφαλείας ζωῆς πραγμάτων ἐμελετήθησαν ἀπὸ μακροῦ ὑπὸ τοῦ Hans Heynemann, ὅστις ἐφήρμοσε ταύτην καὶ ἐν τῇ πράξει.

στ) Ποικίλαι ἄλλαι ἀσφαλίσεις.

Ἐπὶ τὸν τίτλον τοῦτον ταξινομοῦνται περιπτώσεις παρουσιάζουσαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον περιστατικὸν ἐνδιαφέρον, π.χ.

1. Ἀσφάλις ἐργαλείων,
2. Ἀσφάλις οἰκοδομικῶν κινδύνων καλουμένη Montageversicherung, (Ἀσφάλις συναρμολογήσεως).
3. Ἀσφάλις τηλεγραφημάτων (ἐν Δανίᾳ, ἀπὸ τοῦ 1908), ἀκόμη καὶ
4. Ἀσφάλις κωδῶνων κατὰ θραύσεως (πρόκειται περὶ κωδῶνων ναῶν, «καμπάνες», μερικοὶ τῶν ὁποίων ἔχουν μεγάλην ἱστορικὴν ἀξίαν. «αὐστριακὴ σπεσιαλιτέ», κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ Alfred Manes).

Β) Κατάταξις κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴν θεωρίαν καὶ πρακτικὴν²

Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀσφαλισταί, ὑπὸ τὸν τίτλον : «διάφοροι συμβάσεις ἀσφαλίσεως κυριότητος ἢ περιουσίας» (Miscellaneous Property-Insurance Contracts) κατατάσσουσι τοὺς ἐξῆς «ἤσσονας» ἢ «δευτερεύοντας» κλάδους. Ὡς χαρακτηριστικὸν διαφορᾶς νοοτροπίας ἐπισημαίνομεν αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγο-

1. Λ.χ. Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, Αὐστραλία.

2. Ἡ διάκρισις εἰς «εὐρωπαϊκῆς» καὶ «ἀμερικανικῆς» τύπους ἀσφαλίσεως δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Γίνεται ἢ με βᾶσιν τὴν προέλευσιν (πρώτην ἐμφάνισιν) εἴτε τὴν διάδοσιν, τὴν ἔκτασιν ἐφαρμογῆς. Εἰς τὰς λοιπὰς περιοχὰς τοῦ κόσμου ἐπικρατοῦν ἐκάτερα ἢ ἀμφότεραι τῶν —οὕτως εἰπεῖν ἐπιρροῶν— συναρτῆσαι γενικῶν παραγόντων (π.χ. πολιτικῶν) καὶ εἰδικῶν παραγόντων (ἐθνικῶν, τοπικῶν κοινωνικο-οικονομικῶν). "Ὅθεν, ἡ ἐκθεσίς μας καλύπτει ἅπασαν τὴν ὑφ' ἡμῶν.

νός, ὅτι δὲ ν ὀνομάζουσι (διότι δὲν θεωροῦν) «δευτερεύοντες» ἢ «ἥσσονες» τοὺς τόσον σημαντικούς, ἐνίοτε, καὶ πολλὰ ὑποσχομένους ἀσφαλιστικούς αὐτοὺς κλάδους.

α) Ἀσφάλεια κατὰ διαρρήξεως, ληστείας καὶ κλοπῆς (Burglary, Robbery and Theft Insurance). Δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία εἰς τὴν «νομολογίαν τῶν διαφόρων Πολιτειῶν, ὡς πρὸς τὸν διαχωρισμὸν ἐννοιῶν οἷον μεταξὺ «διαρρήξεως» καὶ «ληστείας», ἀλλὰ τὸ ζήτημα ἔχει περιορισμένην σημασίαν. Ὅ,τι προέχει εἶναι ἡ σπουδαιότης τοῦ κλάδου τούτου.

β) Ἀσφάλεια κατὰ πλαστογραφίας ἢ παραποιήσεως (Forgery Insurance). Καὶ πάλιν ὁ νομικὸς ὀρισμὸς καὶ ἡ νομολογία διαφέρουν ἀπὸ Πολιτείας εἰς Πολιτείαν (διὸ καὶ παραθέτομεν ἐν παρενθέσει τὸν ἀγγλοαμερικανικὸν ὄρον), ἀλλ' εἰς τὰς λεπτομερείας.

γ) Ἀσφάλεια λεβήτων καὶ μηχανοστασίων (Boiler and Machinery Insurance). Περίπτωσις τῆς «Ἀσφαλίσεως μηχανημάτων».

δ) Ἀσφάλεια ζημιῶν ἐξ ὕδατος (Water Damage Insurance).

ε) Ἀσφάλεια συγκομιδῆς κατὰ χαλάζης (Crop - Hail Insurance).

Κατ' ἀρχὴν καλύπτει ζημίας καὶ ἐξ ἄλλων πλὴν τῆς χαλάζης αἰτίων. Θὰ ἔδει, ἴσως, νὰ καλεῖται «Ἀσφάλεια συγκομιδῆς ἰδίως κατὰ κινδύνου χαλάζης».

στ) Ἀσφάλεια κατὰ βροχοπτώσεως (Rain Insurance).

ζ) Ἀσφάλεια κατὰ σεισμῶν (Earthquake Insurance).

η) Ἀσφάλεια πίστεως (Credit Insurance).

θ) Ἀσφάλεια τίτλων (Title Insurance).

Ἀσφαλίζονται οἱ τίτλοι ἰδιοκτησίας καὶ ὄχι ἄλλα ἀξιόγραφα. Τοιαύτην περίπτωσιν θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ φαντασθῶμεν παρ' ἡμῖν διὰ τῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἀγοραστῶν οἰκοπεδικῶν ἐκτάσεων ἀπὸ διάφορα κτηματομεσιτικὰ γραφεῖα, κατὰ τοῦ κινδύνου ἐξ ἀκυρότητος ἢ μὴ γνησιότητος τῶν τίτλων τῆς μεταβιβαζομένης ἀκινήτου ἰδιοκτησίας (παραδειγματικῶς, ἐννοεῖται, καὶ ὄχι ὡς δυνατότητα ἐφαρμογῆς φέρομεν τὸν παραλληλισμὸν).

ι) Ἀσφάλεια κατὰ σφαλμάτων καὶ παραλείψεων (Errors and Omissions Insurance). Συνήθως, ἀσφαλίζονται πιστωτικὰ ἰδρύματα κατὰ τοιοῦτου κινδύνου, ἰδίως κατὰ τὴν χρηματοδότησιν ἀγορᾶς ἀκινήτων ἢ αὐτοκινήτων.

ια) Ἀσφάλεια ἀεροσκάφους (Aircraft Insurance).

Δὲν ταυτίζεται μὲ τὸν ὅλως ἐξειδικευμένον καὶ λίαν ἀνεπτυγμένον κλάδον τῆς Ἀεροπορικῆς ἀσφαλίσεως (Insurance Incidental to Aviation). Εἶναι ὁ «ἥσσων» — ὡς θὰ ἐλέγετο ἐν Εὐρώπῃ — κλάδος, ὅστις καλύπτει ζημίας ἐπιγενομένας εἰς τὸ ἀεροσκάφος. Εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν Ἀσφάλειαν αὐτοκινήτων (αὐτοπάθειαν ἀεροσκάφους).

ιβ) Ἀσφάλεια κτηνῶν (Livestock Insurance).

Ἐφηρμόζετο εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας παλαιόθεν διὰ τῶν ἀλληλοβοηθητικῶν ἐταιρειῶν (Mutual Benefit Associations), δυνατὸν δὲ νὰ λεχθῆ ὅτι αἱ ἀπαρχαὶ δέον νὰ ἀναζητηθοῦν εἰς τὴν ἀρχαιότητα (βλ. ἐν συνεχείᾳ Ἱστορικὸν κεφάλαιον παρόντος).

ιγ) Ἀσφάλεια κατὰ καταστροφῆς ἀρχείων (Records Destruction Insurance). Καλύπτει «πολύτιμα ἔγγραφα» μέχρι μικροφίλμ ἢ καὶ βιβλίων (κοινῶν, ὄχι λογιστικῶν — τὰ ὅποια αὐτονοήτως ὑπάγονται εἰς αὐτήν).

ιδ) Ἀσφάλεια ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας (Commercial and Industrial Property Insurance).

ιε) Ἀσφάλεια παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος μεταποιήσεως (Manufacturer's Output Insurance).

Προήλθεν ἀπὸ τὴν Ἀσφάλισιν μεταφορῶν διὰ τῶν ἐσωτερικῶν ὁδῶν καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν Ἀσφάλειαν πυρός, προσιδιάζει δὲ εἰς τὰς ἀμερικανικὰς συνθήκας.

ιστ) Ἀσφάλεια κατὰ Κινδύνων ἐκ Πυρηνικῆς Ἐνεργείας (Nuclear Energy Insurance).

Πρόκειται περὶ νεωτάτου καὶ πρὸς τὸ παρὸν ἥσσονος κλάδου, ἀλλὰ μὲ αὐτοφανῆ τὴν προοπτικὴν μελλοντικῆς ἀναπτύξεως, καθ' ὃ μέτρον θὰ διαδίδεται καὶ γενικεύεται ἡ εἰρηνικὴ χρῆσις τῆς Ἀτομοπυρηνικῆς Ἐνεργείας. Πράγματι, αἱ διαγραφόμεναι τὴν στιγμὴν ταύτην προοπτικαὶ περαιτέρω ἐφαρμογῶν τῆς Ἀτομοπυρηνικῆς Ἐνεργείας εἶναι αὐτόχρονα τεράστια. Ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς καὶ ἄνευ κατατάξεως ἐνίας ἐξ αὐτῶν: Παραγωγή ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, Ἀφαλάτωσις θαλασσίου ὕδατος, Κινητήρες δι' ἐργοστάσια καὶ διὰ σκάφη, Ραδιοϊσότοπα (ἀπὸ τῆς Γεωργίας μέχρι τῆς συσκευασίας οἰοῦδήποτε προϊόντος)—ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Τυπογραφίαν καὶ Λιθογραφίαν διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ποιότητος τῶν χρωμάτων, τὴν τάσιν τοῦ χάρτου (κυλινδρικὰ πιεστήρια) κ.ο.κ., Ἱατρική... Ὁ κατάλογος φαίνεται ἀνεξάντλητος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας, τῆς ἀσφαλιστικῆς ἐπόψεως, ἡ Πυρηνικὴ Ἐνέργεια συνεπέφερε δύο τύπους «ζημιῶν» (Losses): «Ζημίας (ἀπωλείας) ἰδιοκτησίας προκαλουμένας ἀπὸ τὴν Ἀτομοπυρηνικὴν Ἐνέργειαν καὶ Βλάβας προσώπων».

2. Συγκεφαλαίωσις ἡμετέρων ἀπόψεων

Δεχόμενοι τὴν διατύπωσιν τοῦ Dürfel ὠρίσαμεν, ὡς ὑποκείμενον μὲν τῆς ἀσφαλείας τὴν «δεομένην ἀσφαλίσεως οἰκονομίαν», τὸν ἀσφαλιζόμενον, καὶ ὡς ἀντικείμενον τῆς ἀσφαλείας, τοὺς «συντελεστὰς¹ τῆς οἰκονομίας τοῦ

1. «Συντελεστής» ἐνταῦθα μὲ τὴν εὐρυτάτην σημασίαν τῆς λέξεως. Ὅμοίως καὶ ἡ λέξις «οἰκονομία» νοεῖται ὡς «ἐξασφάλισις τοῦ ζῆν», ἤτοι εὐρύτατα, οὕτως εἰπεῖν: «βιονομία».

ἀσφαλιζομένου». Οὐχ ἤττον, ἀπεκρούσαμεν ὡς λίαν στενήν τὴν διάκρισιν εἰς δύο μόνον τῶν βασικῶν ὁμάδων ἀσφαλίσεως (δυσδικὴ θεώρησις), ἤτοι «προσώπων» καὶ «πραγμάτων» καὶ συνεφωνήσαμεν μὲ τὴν προσθήκην καὶ τρίτης ὁμάδος ἢ κατηγορίας, δηλὸν ὅτι τὴν ἀσφάλειαν «περιουσίας».

Εἶδομεν, ἐν τούτοις, ὅτι εἶναι δυνατὴ — καὶ ἔστιν ὅτε ἐπιβεβλημένη — πολλαπλὴ θεώρησις, ἀφορμωμένη ἐκ διαφόρων κριτηρίων κατατάξεως καὶ ταξινομήσεως. Ἡ τελευταία, (ὅταν εἶναι συστηματικῶς ἄψογος), πλὴν τῆς θεωρητικῆς ἀξίας τῆς, παρουσιάζει προφανῆ πρακτικὴν χρησιμότητα ἐν ὄψει τοῦ πολυσχιδοῦς καὶ πολυειδοῦς τῶν λεγομένων «ἡσσόνων» ἢ «δευτερευόντων» ἀσφαλιστικῶν κλάδων, οἵτινες ἄλλως θὰ ἐνεφάνιζον τὴν ἀσφάλειαν ὡς κάτι τὸ ἐπ' ἀόριστον διαιρετὸν — ἐνῶ ἡ ἀναγωγή εἰς τάξεις καὶ κλάσεις, π.χ. ἀναλόγως τῆς αἰτιολογίας ἢ τῆς φύσεως τοῦ κινδύνου ἢ τῆς μορφῆς τῆς ζημίας κ.ο.κ., ἀποκαθιστᾷ τὴν ἐν ὁ τ η τ α τοῦ ἀ ν τ ι κ ε ι μ ἔ ν ο υ, *Conditio sine qua non* (προϋπόθεσις, ὄρον ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ) διὰ τὴν ἀκολουθουμένην φαινομενολογικὴν μέθοδον.

III. ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

1. Ἡ Ἀσφάλεια διὰ μέσου τῶν αἰώνων

Ἡ ἀνάγκη ἀσφαλείας εἶναι συμφυῆς μὲ τὸν ἄνθρωπον, διὸ καὶ ἡ ἀσφάλις, παρακολουθεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου ἀπὸ τῶν πρώτων καταβολῶν του, δίκην σκιᾶς.

α) Κίνα : ἐπὶ τῆς Δυναστείας τῶν Chou

Ἡ «Αὐτοκρατορία τοῦ Κέντρου» (ἐννοεῖται : τοῦ μέσου τῆς οἰκουμένης), ὡς ἀποκαλοῦν οἱ Κινέζοι τὴν ἀρχαίαν χώραν των, δύναται ἀναμφισβητήτως νὰ διεκδικήσῃ τὴν πατρότητα πληθῶς ἐφευρέσεων καὶ πλήθους θεσμῶν. Ἀπὸ τὰς πρώτας ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς : τὴν ναυτικὴν πυξίδα, τὴν πυρίτιδα, τὸν χάρτην, τὴν τυπογραφίαν, τοὺς πυραύλους, τὸ ὥρολόγιον ... Ἀπὸ τοὺς δευτέρους ὑπομνησκομεν τὴν ἴδρυσιν πανεπιστημίων, τὴν ἐπινόησιν τῶν ἐξετάσεων, τὰς «ὑπεραγοράς» καὶ τὴν ἀσφάλειαν. Ὄντως, φαίνεται, ὅτι κατὰ τὴν Κλασικὴν Περίοδον Ch' Unch'iu (722-481 π.Χ.), καὶ ἐπὶ Δυναστείας τῶν Chou (1122-222 π.Χ.) ἦτο ἀρκετὰ διαδεδομένος ὁ θεσμὸς τῆς ἀσφαλίσεως καὶ δὴ ἐκτὸς τοῦ πλαισίου τῶν λεγομένων «ἀδελφικῶν ἐταιρειῶν», *Fraternal Societies*, αἵτινες ἐπίσης ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν Κίναν διὰ πρώτην φοράν.

β) Αἴγυπτος : Ὁ Ἀρχιφῶρ

Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι πολιτισμοὶ ἐγνώρισαν τὴν ἀσφάλειαν ὑπὸ διαφόρους

μορφάς. Εἰς τὴν Φαραωνικὴν Αἴγυπτον, λ.χ. ὁσάκις τὸ θῦμα κλοπῆς ἤθελε νὰ ἀνακτήσῃ τὰ κλοπιμαῖα ἠδύνατο ἀποτεινόμενον εἰς τὸν «ἀρχιφῶρα» (ἀρχικλέπτην), ὅστις, εἰκάζεται ἤτο οἶονεὶ ἀνεγνωρισμένος ... πρόεδρος ἐπαγγελματικοῦ σωματείου, νὰ τὰ λάβῃ ἐκ νέου, ἀρκεῖ νὰ κατέβαλε κάποιον χρηματικὸν ποσόν. Ἡ παράδοξος αὕτη συναλλαγή δὲν εἶναι, ἴσως, ἄτοπον νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «ἐκ τῶν ὑστέρων ἢ ὑστερογενῆς οἶονεὶ ἀσφάλις κινητῶν πραγμάτων καὶ τιμαλφῶν».

γ) Ἑλληνορωμαϊκὴ ἐποχὴ

Παρὰ ταῦτα, ἡ ἀσφάλεια ὡς θεσμὸς ἀνεπτύχθη κυρίως εἰς τὸν Κλασικὸν Κόσμον τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Πολιτισμοῦ. Τοῦτο διαφαίνεται εὐκρινῶς εἰς τὸ Ἱστορικὸν τῆς Θαλασσίας Ἀσφαλείας (βλ. ἐν τοῖς ἐπομένοις). Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι τομεῖς καὶ κλάδοι τῆς Ἀσφαλίσεως δὲν ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ μετὰ εἰς τοὺς Ρωμαίους. Μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι συνεδέοντο μὲ τὴν ὀργάνωσιν συντεχνιακῶν ἀδελφοτήτων — ἀπολύτως ἀντιστοίχων πρὸς τὰς προμνησθείσας Fraternal Societies, αἵτινες τοσαύτην ἀνάπτυξιν ἐγνώρισαν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον κατὰ τὸν Γ' καὶ Β' π.Χ. αἰῶνα ἀσφαλιστικὰς, ἢ μᾶλλον «ἀλληλασφαλιστικὰς» ἀδελφότητας, παρεμφερεῖς τῶν μεσαιωνικῶν συντεχνιῶν. Ἐκαλοῦντο «ἔρανοι» ἢ «θίασοι» καὶ ἤκμαζον εἰς τὴν Ρόδον, τὸν Πειραιᾶ, τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ ἄλλαχοῦ. Τὰ μέλη κατέβαλον συνδρομὴν, κατατιθεμένην εἰς κοινὸν ταμεῖον, τοιουτοτρόπως δὲ ἐσχηματίζετο πραγματικὴ κοινότης κινδύνων.

Οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι ἀνῆγον τὴν συγκρότησιν τῶν συντεχνιῶν — ἀλληλασφαλιστικῶν ἀδελφοτήτων — εἰς τὸν Νουμᾶν Πομπίλιον, τὸν πρῶτον (μυθικόν) βασιλέα των. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς δημοκρατίας, τὰ Collegia, ὡς ἐκαλοῦντο αἱ συντεχνίαι καὶ συγγενεῖς ἀδελφότητες, εἶχον ὑπερβῆ τὰ Ἰταλικά γεωγραφικὰ σύνορα τῆς Ρώμης καὶ μετεφυτεύοντο εἰς καταληφθείσας χώρας ὡς ἡ Γαλατία κ.λπ. Ἰδιαιτέρως σημαντικὴν ἀνάπτυξιν εἶχον προσλάβει αἱ ἀδελφότητες ἀσφαλίσεως καὶ ἀλληλοβοηθείας τῶν λεγεωναρίων, οἵτινες ὡς γνωστὸν προήρχοντο ἀπὸ ὄλας τὰς ἐντὸς τῆς κοσμοκρατείας χώρας.

δ) Μεσαίων

Εἶναι πολὺ γνωστὴ ἡ συντεχνιακὴ ὀργάνωσις κατὰ τοὺς Μέσους Χρόνους εἰς τὴν Δύσιν καὶ τὸ Βυζάντιον, ὥστε νὰ παρέλκῃ περαιτέρω μὲ αὐτὴν ἐνασχόλησις ἐνταῦθα. Ἀρκοῦμεθα εἰς τὴν ἐπισήμανσιν, ὅτι ἀπετέλεσαν αἱ συντεχνίαι τὰ φυτώρια ποικίλων μορφῶν ἀσφαλίσεως, καίπερ ὁ κύριος αὐτῶν

σκοπός (έν μέρει δέ καί τῶν Ἑλληνορωμαϊκῶν ἀντιστοιχῶν ὀργανώσεων) ἐνέκειτο ἀλλαγῶ, ἢ δέ ἀσφάλις ἐνεφανίζετο ὡς ἀπόρροια, ὡς μία ἐκ τῶν ἐκφάνσεων, τῆς ἀλληλεγγύης τῶν μελῶν.

2. Ἡ ἱστορία κατὰ κλάδους ἀσφάλισης

Συστηματικώτερα ἀνάλυσις τοῦ Ἱστορικοῦ τῆς Ἀσφάλισης πείθει, ὅτι δέν ὑπάρχει ἐνιαία ἱστορία τῆς ἀσφαλείας ἀλλά διάσπασις αὐτῆς εἰς τήν ἱστορίαν τῶν καθ' ἕκαστον κλάδων τῆς ἀσφάλισης.

Ἐπαναγόμενοι εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν, διὰ νά ἐνεργήσωμεν ἀναδρομήν ἐπὶ τῆς ἀναλυτικῆς ὅσον καί συνθετικῆς ταύτης βάσεως, παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς :

Ἡ κυρίως εἰπεῖν ἀσφάλις ἐμφανίζεται μαζί με τήν χρηματιστικὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν. Εἰς τήν προτέραν βαθμίδα κοινωνικοοικονομικῆς ὀργανώσεως ἢ ἀσφάλεια λειτουργεῖ αὐτομάτως ἐντὸς τοῦ γένους καί τῆς οἰκογενείας ὑπὸ μορφήν συμπράξεως καί ἀλληλοβοηθείας πρὸς ἀντιμετώπισιν πάσης φύσεως κοινῶν καί ἀτομικῶν κινδύνων.

Ἀλλὰ βεβαίως δέν πρόκειται περὶ Ἀσφάλισης (στενὴ ἔννοια), ἀλλὰ περὶ Ἀσφαλείας (εὐρεῖα ἔννοια). Ἡ γνησία ἀσφάλις γεννᾶται, ὡς εἶδομεν, μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς σωματειακῆς καί ἐπαγγελματικῆς (συντεχνιακῆς) ὀργανώσεως. Ὡς ἀναφέρει ὁ Walter Rohrbek, τὰ ρωμαϊκὰ Collegia Tenuiorum (Tenuiores οἱ ἀνήκοντες εἰς κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις, ὅθεν σύλλογοι ἀλληλοβοηθείας τῶν ἀσθενῶν τάξεων), εἶχον εἰδικὸν ταμεῖον διὰ τήν ἐξασφάλισιν ἀξιοπρεποῦς κηδείας εἰς τὰ θνήσκοντα μέλη των. Εἰς τήν Παλαιστίνην, ἤδη πρὸ τῶν χριστιανικῶν χρόνων, οἱ ὄνηλάται εἶχον ἐπαγγελματικὸν σωματεῖον, τὸ ὁποῖον ἀποκαθίστα τὴν ζημίαν εἰς τὸ αὐτοῦσιον ὀσάκις ληστὰι ἢ ἄγρια θηρία ἐκλεπτον ἢ ἐσπάρασσον τὸ ὑποζύγιον μέλους τινος. Πολὺ μεταγενεστέρως, κατὰ τὸν 12ον μ.Χ. αἰῶνα, εἰς τήν Ἰσλανδίαν ὑπῆρχε παρεμφερῆς ἀσφάλις κτηνῶν, καθ' ἣν μάλιστα ὁ ὑφιστάμενος τὴν ζημίαν (ἀπώλεια τοῦ ζώου) ἐλάμβανε χρηματικὴν ἀποζημίωσιν. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν Φράγκων Ἀυτοκρατόρων εἰς τὴν Γερμανίαν εἶχον ἀναπτυχθῆ αἱ «συντεχνίαι (ἀσφάλισης κατὰ) πυρκαϊᾶς», καλύπτουσαι τὰς ἐκ πυρὸς ζημίας δι' ἀνοικοδομήσεως καί τεχνικῶν βελτιώσεων (Ἀσφάλεια πυρὸς).

Ἐν τοῖς προηγουμένοις καί δὴ εἰς τὰ κεφάλαια : Ἱστορικὴ Ἀνάπτυξις τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων (σελίδες παρόντος βιβλίου 83 - 84), Ἱστορικὴ Ἀνάπτυξις τῆς Μαθηματικῆς Στατιστικῆς (σελ. 84-85) καί ἰδίως, Ἱστορικὴ Ἀνάπτυξις τῶν Ἀσφαλιστικῶν Μαθηματικῶν (σελ. 85 - 88), ἐσχομεν τὴν εὐκαιρίαν νά διαγράψωμεν εἰς ἀδράς (ἐνίοτε καί εἰς λεπτομερεῖς) γραμμὰς ἐμμέσως (εἰς τὸ τελευταῖον, ἐν τούτοις, τῶν προμνησθέντων κεφα-

λαίων) και άμέσως τήν ιστορικήν εξέλιξιν, τής νεωτέρας Ἀσφαλίσεως. Σχετικῶς παραπέμπομεν, ὡς πρὸς τήν εξέλιξιν τής Ἀσφαλείας ζωῆς, εἰς τὸ ἐν τέλει τής παρούσης μελέτης παράρτημα (σελ. 175 - 180).

Πλὴν ὅμως, λεπτομερεστέρα παρακολούθησις τής ἱστορίας τής Ἀσφαλείας κατὰ κλάδους θὰ ἐξέτρεπεν ἡμᾶς ἀπὸ τὸν σκοπὸν τής παρούσης. Εἰρήσθω, ἄλλωστε, ἐν παρόδῳ, ὅτι διὰ λόγους ἐθνικῆς φιλοτιμίας, ἔνεκα τοῦ φράγματος τής γλώσσης καὶ συνεπείᾳ ἀοριστίας ἢ ἀνεπαρκείας τῶν πηγῶν, οἱ συγγραφεῖς δίστανται εἰς τήν χρονολόγησιν καὶ τὸν ἐντοπισμὸν τῶν βασικῶν σταθμῶν τής ἐξελικτικῆς πορείας τοῦ θεσμοῦ.¹

3. Νεώτεροι χρόνοι: Ἡ Ἀσφάλεια ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν Οἰκονομικῶν Δογμάτων.

Μετὰ τήν Βιομηχανικήν Ἐπανάστασιν (18ος αἰὼν) καὶ ἀρχομένης τής Μηχανολογικῆς Ἐποχῆς (19ος αἰὼν), ἡ τεχνικοποίησις τής οἰκονομίας προχωρεῖ μὲ βήματα γίγαντος. Μαζί της συμβαδίζει καὶ ἡ Ἀσφάλις. Συγχρόνως ἡ θεωρητικὴ περὶ τήν Ἀσφάλειαν ἀνάπτυξις καταλαμβάνει ὄλον ἐν καὶ μεγαλύτεραν ἔκτασιν εἰς τὰ κατὰ περιόδους ἐμφανιζόμενα οἰκονομικὰ δόγματα.

Ἐντάσσουν εἰς τὰ πλαίσια τής κρατικῆς δραστηριότητος καὶ ρυθμίσεως τήν Ἀσφάλειαν. Εὐνοοῦν ὅλα τὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα ἀσφαλιστικοῦ χαρακτῆρος, ὅπως τὰ ταμεῖα ὀρφανῶν καὶ χηρῶν, ἐφ' ὅσον συντείνουν εἰς τήν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ— δεδομένου ὅτι ὀπισθεν τοῦ ἐνδιαφέροντός των διὰ τήν Ἀσφάλειαν ὑπάρχουν σκέψεις δημογραφικῆς πολιτικῆς.

Οἱ Φυσιοκράται στρέφονται πρὸς τήν ἀτομικήν ἢ ἰδιωτικὴν ἀσφάλειαν, συνεπεῖς πρὸς τὰς πεποιθήσεις των. Τὸ 1791 ἐφαρμόζουν τὸ πρῶτον πρόγραμμά των περὶ Ἀσφαλείας κατὰ χαλάζης.

Ἡ δοξασία τοῦ Ἐλευθέρου Ἐμπορίου τονίζει ἐμφαντικῶς τὸν κερδοσκοπικὸν χαρακτῆρα τής Ἀσφαλίσεως μέσα εἰς τὸ περίγραμμα τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ.

Ἐκ τῆς ἀπὸ Καθέδρας Σοσιαλισμοῦ (Γερμανία, ἐποχὴ τοῦ Bismark) ἐκδηλῶναι ἀνησυχίας διὰ τήν «ὑπερκαπιταλιστικοποίησιν» (Überkapitalisierung) τής οἰκονομίας καὶ παρακινεῖ εἰς κρατικοποίησιν τής Ἀσφαλείας.

Κατὰ τὸν 20ὸν αἰῶνα, ἡ ἀσφάλεια προσλαμβάνει ἀνάπτυξιν ἄνευ προηγου-

1. Combing Statistics and Consolidated Chart of Fraternal Societies, «The Fraternal Monitor», Indianapolis, annual.

Ἐπίσης ἔχει μελετηθῆ ἔκτος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ἡ ἀσφαλιστικὴ λειτουργία ὡς αὕτη ἀσχεῖται κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, ἐντὸς τῶν διαφόρων ἀδελφοτήτων. Ἡ ἀναφερομένη πηγή εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τής διεθνοῦς βιβλιογραφίας.

μένου με διάσπασιν εἰς Ἰδιωτικὴν καὶ Κοινωνικὴν Ἀσφάλισιν. Ἐκ τῶν δύο κρατούντων οικονομικῶν συστημάτων, τὸ σύστημα τῆς μικτῆς ἐπιχειρήσεως (ὅπερ οἱ ἀντίπαλοί του καλοῦν «κεφαλαιοκρατίαν» ἢ «καπιταλισμόν» ἀνακριβῶς) εὐνοεῖ τὴν παράλληλον λειτουργίαν ἰδιωτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀσφάλισης. Ἀντιθέτως, τὸ σύστημα τῆς κολλεκτιβιστικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ κεντρικοῦ σχεδιασμοῦ (σοσιαλισμὸς κομμουνισμὸς), κρατικοποιεῖ τὴν ἰδιωτικὴν ἀσφάλισιν καὶ προγραμματίζει ἀνάπτυξιν τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφάλισης.

4. Πιθανολόγησις μελλοντικῶν ἐξελίξεων

Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ προεικασώμεν, ὅτι σὺν τῇ προόδῳ τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς οἰκονομίας, ἡ Ἀσφάλεια θὰ ἐνσωματωθῇ ὀργανικῶς εἰς πᾶσαν μείζονα οἰκονομικὴν προσπάθειαν καὶ θὰ παρακολουθῇ δίκην σκιᾶς κάθε οἰκονομικὴν ἐνέργειαν καὶ κοινωνικὴν ἐκδήλωσιν.

Ἀκριβέστεροι μαθηματικοὶ ὑπολογισμοί, τῇ βοήθειᾳ τῆς Ἐπιχειρησιακῆς Ἐρεῦνης θὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἀσφάλισιν πάσης οἰκονομικῆς μονάδος με ἀποτελέσμα τὴν δημιουργίαν παγκοσμίου συστήματος οἰκονομικῆς ἰσορροπίας.

Πάντα ταῦτα διατυπῶνται παρ' ἡμῶν ὡς προβλέψεις *δ υ ν α τ ο τ ῆ τ ω ν* καὶ ὄχι ὡς προγνώσεις *β ε β α ι ο τ ῆ τ ω ν*. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, αἱ πιθανότητες σταδιακῆς πραγματοποιήσεως τῶν προδιαγραφειῶν ἀνελίξεων εἶναι πολλαὶ καὶ θετικάι.

Ἐτι πλέον : Ἡ Ἀσφάλεια θὰ πρέπει καθ' ἡμᾶς νὰ διδάσκεται ὄχι μόνον εἰς τὰς Εἰδικὰς καὶ τὰς Ἀνωτάτας Σχολάς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μέσας βαθμίδας τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὡς αὐτοτελὲς μάθημα τῆς Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Οἰκονομικὴν καὶ τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου.

Α) Περὶ τῆς Ἀσφαλείας Μεταφορῶν

Χωρίζεται εἰς Ἀσφάλειαν Χερσαίων Μεταφορῶν καὶ Ἀσφάλειαν Ὑδατίνων Μεταφορῶν ἢ Ναυτασφάλειαν (ὑποδιαιρουμένην εἰς Θαλασσίαν Ἀσφάλειαν καὶ εἰς Ἀσφάλειαν Μεταφορῶν δι' Ἐσωτερικῶν Ὑδάτων) καὶ εἰς Ἀσφάλειαν Ἀεροπορικῶν Μεταφορῶν.

Προεικάζομεν, ὅτι ὅσον οὖπω θὰ ἀναπτυχθῇ καὶ ἴδιος κλάδος Ἀσφαλείας Μεταφορῶν διὰ τοῦ Κοσμικοῦ Διαστήματος.

Περὶ τῆς Ἀσφαλείας Μεταφορῶν διαλαμβάνομεν ἐνταῦθα, εἰς τὸ ἱστορικὸν κεφάλαιον τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης διὰ δύο λόγους. Πρῶτον, ἐπειδὴ ἀνάγεται εἰς τὴν γένεσιν τῆς Ἀσφαλίσεως καὶ δεύτερον, ἐπειδὴ προδιαγράφει ἐκπληκτικὴν ἐξέλιξιν.

Θαλασσία Ἀσφάλεια :

Ἡ ἱστορία της εἶναι ἱστορία τῆς Ἀσφαλείας, μέχρις ὀρίου τινος.

Πολλοί συγγραφείς (π.χ. ὁ Ἀμερικανὸς William D. Winter, *Marine Insurance, Its Principles and Practice*) ἐπιχειροῦν νὰ διεκδικήσουν ὑπὲρ ἄλλων λαῶν τὰ ἐλληνικὰ πρωτεῖα εἰς τὴν Θαλασσίαν Ἀσφάλειαν—ἄρα εἰς τὴν καθόλου Ἀσφάλειαν, ἀλλὰ ματαίως. Οὕτως, ὁ προαναφερόμενος (λίαν δὲ διακεκριμένος συγγραφεύς), διὰ νὰ ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Ἑβραίους τὴν πατρότητα τῆς Ναυτασφαλείας, στερούμενος δὲ σοβαρῶν ἐπιχειρημάτων, ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης σελίδος ἐπικαλεῖται τὴν ... περιπέτειαν τῶν Ἰωνᾶ μετὰ τὸ κῆτος, διὰ νὰ τὴν χαρακτηρίσῃ ὡς «τέλειον παράδειγμα χύσεως φορτίου εἰς τὴν θάλασσαν, διότι — λέγει — «τοιαῦται περιπτώσεις καλύπτονται ἀκριβῶς ὑπὸ τῶν σημερινῶν συμβολαίων θαλασσίας ἀσφαλίσεως».

Β) Ἴδου ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια:

Ἄν δεχθῶμεν σύνδεσιν τοῦ Ναυτοδανείου μετὰ τὴν Ναυτασφάλειαν, (ἣν ἀπορρίπτουν συγγραφεῖς ὡς λ.χ. ὁ ἀείμνηστος Η. Ἀναστασιάδης), ἡ Θαλασσία Ἀσφάλεια ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀναπτυχθεῖσα καὶ εἰς Ρώμην (*Lex Rhodia de Jactu*).

Ἄν ἀπορρίψωμεν ὀργανικὴν σύνδεσιν Ναυτοδανείου μετὰ Ναυτασφάλειαν καὶ πάλιν ἔρχεται πρώτη ἡ Ἑλλάς, μετὰ τὸν θεσμόν τῆς «κοινωνίας» — ποῦ ἦτο πραγματικὴ κοινωνία κινδύνων, ἡ δὲ Ρώμη περιέρχεται εἰς δευτερεύουσαν θέσιν.

Εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ἂν δεχθῶμεν τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Villani (14ος αἰών), ἡ Θαλασσία Ἀσφάλεια ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς Λομβαρδίαν τῷ 1182.

Τὴν μετάβασιν πρὸς τὰς συγχρόνους μορφὰς ἐπιφέρει ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Ἀνσεατικοῦ Συνδέσμου, οἱ πρῶτοι (νεώτεροι) Ναυτικοὶ Κώδικες¹ καὶ ἡ προϊοῦσα τεχνολογικὴ ἐξέλιξις τῆς ναυτιλίας μαζί μετὰ τὴν πρόοδον τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου.²

Γ) Ἡ Ἀσφάλις Μεταφορῶν διὰ τοῦ Κοσμικοῦ Διαστήματος³

Τὴν 00.02' 24" ὥραν Μόσχας ἢ 21.02' 24" ὥραν Γρήνουιτς τῆς 14ης Σεπτεμβρίου 1959 καὶ μετὰ πτήσιν 34 περίπου ὥρων, σφαῖρα βάρους 390 χιλιogramμων, πλήρης ἐπιστημονικῶν ὀργάνων, ἀποτελοῦσα τὸ ἄκρον τοῦ

1. Οἱ Νόμοι τοῦ Wisby: «*Recessus Hansae*» καὶ «*Recessus Civitarum Hanseaticarum*».
2. Δὲν διαλαμβάνομεν περὶ τῆς Ἀσφαλίσεως τῶν Χερσαίων, οὔτε τῶν Ἀεροπορικῶν Μεταφορῶν ἐνταῦθα, διότι δὲν παρουσιάζουν ἰδιαιτέρον ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον.
3. Ἡ μυθιστορικὴ διαίσθησις προηγήθη καὶ ἐδῶ τῆς πραγματικότητος. Ὁ Λουκιανός, χιλιετηρίδας πρὸ τοῦ Ἰουλίου Βέρν, περιγράφει «Ταξίδι εἰς τὴν Σελήνην».

σοβιετικού πενταορόφου πυραύλου «Λούνικ II» (Σεληνιακός II), έπληξε τήν επιφάνειαν τής Σελήνης, προσεληνωθείσα εις σημείον τι κείμενον επί του τριγώνου των (λεγομένων) Θαλασσών τής Ήσυχίας, τής Γαλήνης και των Άτμων (Καθηγητής Lovell του Άγγλικού Άστεροσκοπείου Jordell Bank).

Με το έκπληκτικόν εκείνο επίτευγμα ή ανθρώπιτης εισέρχεται εις τήν εποχήν των Διαπλανητικών Μεταφορών και Ταξιδίων. Προφανείς οί κίνδυνοι που έλλοχεύουν κατά των Άστροναυτών ή Κοσμοναυτών και των αγαθών, ως και των προσώπων τα όποια κ ά π ο τ ε θά διακινούνται εντός του έξω-γηίνου χώρου, του Κοσμικού Διαστήματος.

Είναι παράτολμον να ισχυρισθώμεν από τοϋδε, ότι διαβλέπομεν τήν ανάπτυξιν ενός νέου, σπουδαίου κλάδου τής Άσφαλείας Μεταφορών. Άρχικώς θα συνάπτεται με τον κλάδον Άσφαλείας Άεροπορικών Μεταφορών. Βραδύτερον όμως, ή ιδιάζουσα φύσις των όχημάτων, των συνθηκών διακινήσεως και διακινδυνεύσεως των διαδρομών, τής άποστολής, ως και τα υπέρογκα κεφάλαια που επενδύονται εις τοιαύτην προσπάθειαν (άπλη έκτόξευσις 1 τόννου εις θέσιν περιστροφής περι τήν Γήν τεχνητού δορυφόρου = 50.000.000 δολλαρίων), θα δημιουργήσουν ν ε ο ν κλάδον, τήν Άσφάλειαν Μεταφορών διά του Κοσμικού Διαστήματος.

IV. ΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Ήδη, ή ανάπτυξις του θέματός μας είναι ώριμος διά συνθετικήν θεώρησιν του δ λ ο υ, ήτοι του ασφαλίστικου φαινομένου εν τῷ συνόλω των κυρίων εκφάνσεων αϋτου, αίτινες είναι καθ' ήμᾶς τέσσαρες :

Μαθηματική - Νομική - Κοινωνική και Ψυχολογική.

1. Σύνοψις τής Μαθηματικής πλευράς του Άσφαλιστικού Φαινομένου

Το ζήτημα ανεπτύξαμεν εν πλήρη διεξοδικότητι, εις τα οικεία τής ανά χειρας πραγματείας (σελ. από 53 - 90).

Ένταϋθα σημειοϋμεν συνοπτικῶς, ότι επειδή ή ασφαλίστικη λειτουργία λαμβάνει χώραν εν μέσω άβεβαιότητος, δια να έξουδετερώσωμεν ταύτην εις τās προβλέψεις και εις τήν επιχειρηματικήν τακτικήν και στρατηγικήν μας χρησιμοποιοϋμεν κατά σειράν δυσκολίας :

- Τα κυρίως είπειν Άσφαλιστικά Μαθηματικά,
- Τον Λογισμόν των Πιθανοτήτων,
- Τās Μεθόδους τής Μαθηματικής Στατιστικής (ιδίως, Κατανομās Συχνοτήτων),

— Τὸν Μαθηματικὸν Προγραμματισμὸν (μέρος τοῦ ὁποίου, τὸ πρωτοβάθμιον, εἶναι —ὡς γνωστὸν—ὁ Γραμμικὸς Προγραμματισμὸς),
— Τὴν θεωρίαν τῶν Παιγνίων (μετ' θεμελιώδεις ἐννοίας : Κίνησις πεσοῦ), Στρατηγική, Τέλος τοῦ Παιγνίου καὶ Συνάρτησις τῆς Πληρωμῆς, καὶ
— Γενικώτερον, τὴν Ἐπιχειρησιακὴν Ἔρευναν, εἰς ἣν ἄλλωστε ἀνήκουν, κατὰ τινα ἐννοίαν, ἡ Μαθηματικὴ Στατιστικὴ, ὁ Μαθηματικὸς Προγραμματισμὸς καὶ ἡ Θεωρία τῶν Παιγνίων—μετὰ πλείστων ἄλλων εἰδικῶν μεθόδων τοῦ Μαθηματικοῦ καὶ τοῦ Ἡλεκτρονικοῦ Λογισμοῦ.

2. Σύνοψις τῆς Νομικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Φαινομένου

Αὕτη ἀποτελεῖ ἀπόρροια τῶν οὐσιαστικῶν καὶ τῶν μορφολογικῶν—λειτουργικῶν ὀρισμῶν ποὺ ἐδώκαμεν ἐξ ὑπαρχῆς εἰς τὴν Ἀσφάλειαν.

Οὐσιαστικῶς :

Ἀσφάλεια εἶναι κοινωνικὸς θεσμὸς ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν ἢ μείωσιν τῶν δυσμενῶν διὰ τὴν Κοινωνίαν ἀποτελεσμάτων, ἅτινα προκαλοῦνται ἐκ τῆς ἐπελεύσεως ὀρισμένου εἴδους τυχαίων περιστατικῶν.

Λειτουργικῶς :

Ἀσφάλεια εἶναι συστηματικαὶ ἐνέργειαι βασιζόμεναι ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ σκοποῦσαι εἰς τὴν κάλυψιν τυχαίας καὶ ἀποτιμητῆς περιουσιακῆς ἀνάγκης.

Νομικῶς (μορφολογικῶς) :

Ἀσφάλεια εἶναι σύμβασις καθ' ἣν ἐν τῶν μερῶν, καλούμενον ὁ «ἀσφαλιστής», ἀναδέχεται τὴν ὑποχρέωσιν, ἐναντι ἀμοιβῆς, ὅπως καταβάλλῃ χρήματα ἢ τὸ ἰσοδύναμον αὐτῶν, εἴτε νὰ ἐκτελέσῃ πράξιν ἐνέχουσαν ἀξίαν διὰ τὸ ἕτερον μέρος, καλούμενον ὁ «ἀσφαλιζόμενος», ἐὰν ἐπέλθῃ ὁ κίνδυνος ἐναντι τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ ἀσφάλισις. (Πρβλ. ἄνωτ. σελ. 11 - 14).

Προκριματικὸν οὕτως εἰπεῖν ζήτημα διὰ τὴν κίνησιν τοῦ μηχανισμοῦ ἱκανοποιήσεως τοῦ ἠσφαλισμένου εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ νοήματος τῆς ἀποτιμῆς συναφείας.

Conditio Sine qua non ἢ Causa Adaequata

Δὲν πρόκειται νὰ ἀποκλίνωμεν πρὸς τὸν πειρασμὸν φιλοσοφικῆς συζητήσεως τοῦ μεγίστου γνωσιολογικοῦ προβλήματος τῆς αἰτιότητος. Ἐντοπιζόμενοι ἐπὶ τοῦ νομικοῦ ἀποκλειστικῶς πεδίου, συμμεριζόμεθα τὴν γνώμην τοῦ Καθηγητοῦ κ. Παν. Πέρδικα «Ἐγχειρίδιον Ἐμπορικοῦ Δικαίου»,

τομ. 2ος, έκδοσις 3η, Ἀθήναι 1963, σελ. 96 κ.έ.), κατὰ τὸν ὅποιον : «εἰς τὸ ἀσφαλιστικὸν δίκαιον καὶ δὴ εἰς τοὺς κλάδους ἀσφαλίσεως ζημιῶν, ἡ θεωρία τῆς προσφόρου αἰτιότητος (Causa Adaequata) εἶναι πολὺ στενὴ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τὴν συναλλαγὴν».

Πέραν τῶν γραφομένων ὑπὸ τοῦ κ. Καθηγητοῦ, ὅστις (ὀρθῶς, κατὰ τὴν ταπεινὴν γνώμην μας) ἀπορρίπτει — κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κρατοῦσαν παρ' ἡμῖν γνώμην — τὴν Causa Adaequata (πρόσφορον αἰτίαν) καὶ εἰς τὰ ὅποια καὶ αὐτὸς παραπέμπομεν, θὰ ἦτο χρήσιμον νὰ λεχθῶν καὶ τὰ ἐξῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου :

Ἡ πρόσφορος αἰτία εἶναι μικτὴ, ἀντικειμενικὴ (γεγονός¹ συνιστὸν «αἰτίαν» ἄλλου γεγονότος) καὶ ὑποκειμενικὴ (κρίσις περὶ τῆς «προσφορότητος» τοῦ γεγονότος ὡς αἰτίας).

Ὁ ἀναγκαῖος ὁρος εἶναι ἀποκλειστικῶς ἐξ ἀντικειμένου (γεγονός ἀποτελοῦν ὄρον διὰ τὴν πραγμάτωσιν ἐτέρου γεγονότος).

Ἡ πρόκρισις τῆς προσφόρου αἰτίας εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου ὀφείλεται εἰς τὴν πρόθεσιν προστασίας τοῦ ὑποχρέου, τοῦ ὑπέχοντος εὐθύνην ἐκ τῆς ἐπελεύσεως γεγονότος τινος, ἀπὸ τὴν καταβολὴν ὑπερμέτρου παροχῆς, ἀπὸ τὴν ὑπέρογκον ἐπιβάρυνσιν.

Ὅντως, μὲ τὸν (δυνητικὸν) χαρακτηρισμὸν τοῦ γενεσιουργοῦ τοῦ κρισίμου ἀποτελέσματος, γεγονότος, ὡς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον «ἀπροσφόρου» (π.χ. «ἀσυνήθους», «μὴ κανονικοῦ» κ.ο.κ. — ἡ λέξις νοσεῖ σημασιολογικῶς, διότι ἐπιτρέπει πᾶσαν αὐθαιρεσίαν) περιορίζομεν τὴν ὑποθετικῶς «ὑπερμέτρον» ἐπιβάρυνσιν τοῦ ὑποχρέου.

Ἀλλὰ, αἱ Ἀσφαλιστικαὶ Ἐπιχειρήσεις δὲν ἔχουν ἀνάγκην τοιαύτης ἐκ τῶν ἐνόμων καὶ ἐμπειρικῆς καθαρᾶς προστασίας. Διότι, μὲ τὸν φοβερὸν μαθηματικὸν καὶ ἀναλογιστικὸν ἐξοπλισμὸν τῶν πρ ἐ π ε ι νὰ εἶναι εἰς θέσιν, διὰ καταλλήλων ὑπολογισμῶν, ἐνσωματουμένων εἰς τὰ ἀσφαλιστήρια, νὰ π ρ ο λ α μ β ἄ ν ο υ ν τὸ ἐνδεχόμενον «ὑπερμέτρον» ἢ «ὑπερόγκου» ἐπιβαρύνσεως ἐξ ἀποζημιώσεως. Ἄλλως, θὰ ἦσαν ἀνάξια τῆς παραδόσεως τοῦ Κλάδου.

(Περὶ τῶν ἄλλων νομικῶν ὄψεων τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου ὄρα τὸ κεφάλαιον τῆς παρουσίας μελέτης (σελ. ἀπὸ 133 - 137).

3. Σύνοψις τῆς Κοινωνικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Φαινομένου

Ἡ Ἀσφάλεια ἀποτελεῖ λειτουργημὰ κατ' ἐξοχὴν κοινωνικόν. Ἡ μεγίστη οἰκονομικὴ σημασία της ἔγκειται ἀκριβῶς εἰς τὴν παμμεγίστην σπου-

1. Ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην σημασίαν τῆς λέξεως.

δαιότητα τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος ὅπερ φύσει (βλ. προηγουμένως, ὀρισμούς) προστατεύει αὕτη.

Τὸ κοινωνικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου προκύπτει διττῶς, ἀμέσως εἰς τὴν Κοινωνικὴν Ἀσφάλισιν καὶ ἐμμέσως εἰς τὴν Ἰδιωτικὴν (ἢ Ἀτομικὴν) Ἀσφάλισιν.

Α) Κοινωνικὴ Ἀσφάλισις

Ὅχι μόνον νομικῶς, ἀλλὰ καὶ τεχνικῶς ἡ Κοινωνικὴ Ἀσφάλισις δὲν ἐμπίπτει εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης μελέτης. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἡ Κοινωνικὴ Ἀσφάλισις ἀνέκυψεν ἀπὸ τὸν ἐνιαῖον κορμὸν τῆς Ἀσφαλίσεως ἐν γένει καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐξετάζομεν ὀλοπλευρῶς τὸ θέμα μας ἐπιβάλλεται νὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ περὶ αὐτῆς εἰς τὸ προσῆκον μέτρον.

Ὅρισμός, Πλάτος αὐτοῦ, σχέσις μετὰ Κοινωνικὴν Ἀντίληψιν (βοήθειαν ἢ Πρόνοιαν).

Κατὰ τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἐργασίας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διατυπώσωμεν a priori ὀρισμὸν τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως, ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον ἐνδεχομένως δὲ καὶ ἀδύνατον... ἀπὸ καθαρῶς θεωρητικῆς ἀπόψεως.

«... Οὐχ ἦττον, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὰς γενικὰς ἀρχὰς αἵτινες ἐξηγγέλησαν εἰς τὰς διακηρύξεις, τὰς ὁποίας υἰοθέτησεν ἡ 28ῃ Διεθνῆς Συνδιάσκεψις Ἐργασίας (Φιλαδέλφεια, Μάϊος 1944)... καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὰ πορίσματα τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως τῆς συγκροτηθείσης ὑπὸ τῆς 34ῃς Διεθνοῦς Συνδιασκέψεως Ἐργασίας (Γενεύη, Ἰούνιος 1951)... θεωρεῖται, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν Κοινωνικὴν Ἀσφάλισιν πᾶν σύστημα καθεστῶς ἢ ὑπηρεσία πού ἀνταποκρίνεται εἰς τοὺς ἐπομένους τρεῖς ὅρους :

α) Τὸ σύστημα νὰ ἔχῃ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ἢ τὴν παροχὴν ἱατρικῆς περιθάλψεως θεραπευτικῆς ἢ προληπτικῆς, εἴτε νὰ ἐγγυᾶται τὰ μέσα συντηρήσεως ἐν περιπτώσει ἀκουσίας ἀπωλείας τοῦ ἐξ ἔργασίας εἰσοδήματος ἢ σημαντικοῦ μέρους αὐτοῦ, εἴτε προσέτι νὰ παρέχῃ συμπληρωματικὸν εἰσόδημα εἰς πρόσωπα ἔχοντα οἰκογενειακὰς ὑποχρεώσεις.

β) Τὸ σύστημα νὰ ἔχῃ καθιδρυθῆ διὰ νομοθετικῆς πράξεως παρεχούσης καθωρισμένα ἀτομικὰ δικαιώματα ἢ μᾶλλον, ἥτις ἐπιβάλλει καθωρισμένας ὑποχρεώσεις εἰς Ὄργανισμὸν Δημόσιον, παρακρατικὸν ἢ αὐτόνομον.

γ) Τὸ σύστημα νὰ διοικῆται παρ' Ὄργανισμοῦ Δημοσίου, παρακρατικοῦ ἢ αὐτονόμου».

Τὸ αὐτὸ ἐπίσημον κείμενον ὀρίζει ἐν συνεχείᾳ, ὅτι ὑπὸ τὸν ὄρον «ἐθνι-

κόν σύστημα κοινωνικής ασφαλείας» νοείται τὸ σύνολον τῶν «καθεστώτων» (Regimes), ἕκαστον τῶν ὁποίων ἱκανοποιεῖ τοὺς ἀνωτέρω τρεῖς ὅρους.

Κατ' ἀκολουθίαν, τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἔργασίας περιέλαβεν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως τὰ ἀκόλουθα καθεστῶτα :

- α) Τὰς ὑποχρεωτικὰς Κοινωνικὰς Ἀσφαλίσεις,
- β) Ὀρισμένα καθεστῶτα προαιρετικῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως,
- γ) Τὰ εἰδικὰ καθεστῶτα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων,
- δ) Τὰ οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα,
- ε) Τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν (Assistance Publique, δημοσίαν ἀντίληψιν, βοήθειαν, συμπαραστάσιν, ἀρωγήν),
- στ) Τὰς δημοσίας Ὑγειονομικὰς ὑπηρεσίας, καὶ
- ζ) Τὰς παροχὰς πρὸς τὰ θύματα πολέμου.

Ὑπὸ στενοτέραν ἔννοιαν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὴν Κοινωνικὴν Ἀσφάλισιν ὡς ἑξῆς :

Κοινωνικὴ Ἀσφάλισις εἶναι ἡ διὰ νομοθετικῶς ρυθμιζομένων συστημάτων παροχῆ ἀσφαλείας εἰς εὐρεῖς κύκλους τοῦ πληθυσμοῦ, κατὰ ζημιῶν αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦν τὴν βάσιν ὑπάρξεως τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ὡς ἡ ἀσθένεια, ἡ μείωσις τῆς ἐργασιακῆς ἱκανότητος καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν προερχομένη πτώσις τῶν προσόδων, καθὼς ἐπίσης διὰ τὴν κάλυψιν ἐξόδων προερχομένων συνεπείᾳ γεννήσεως (μητρότης, οἰκογένεια) ἢ θανάτου κ.ο.κ.

Ἡ ἔκτασις τῶν περιπτώσεων ποὺ καλύπτονται ὑπὸ τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως ποικίλλει ἀπὸ Κράτους εἰς Κράτος· διὸ καὶ ἀνωτέρω ἀναφέρονται περιπτώσεις τυπικαὶ μὲν, ἀλλ' ἐνδεικτικαί, ὄχι κατ' ἀπαρίθμησιν.

Δίδονται ὀρισμοὶ ἔτι στενότεροι, θέτοντες τοὺς περιορισμούς : α) τοῦ ἐξαναγκασμοῦ (ἄρα, ἀποκλείουν τὴν προαιρετικὴν Κοινωνικὴν Ἀσφάλισιν), β) τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοβοηθείας — διότι, λέγουν οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς γνώμης αὐτῆς, ἐὰν μόνον τῶν οἱ ἠσφαλισμένοι δὲν καλύπτουν οἰκονομικῶς διὰ τῶν εἰσφορῶν τῶν τὴν ἀσφάλειάν των, ἔχομεν Κοινωνικὴν Πρόνοιαν (=κοινωνικὴν βοήθειαν, Public Assistance) καὶ ὄχι κοινωνικὴν ἀσφάλισιν.

Διὰ μὲν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐξαναγκασμοῦ δεχόμεθα ταύτην μόνον μὲ τὴν σημασίαν, ὅτι ὑποδηλοῖ Jus Cogens καὶ ὄχι Jus Dispositivum. Διότι, ἄλλως, πῶς θὰ ἀπεκλείαμεν τὴν προαιρετικὴν Κοινωνικὴν Ἀσφάλισιν ; Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὴν «αὐτοβοήθειαν», παρατηροῦμεν ὅτι εἶναι καθαρά φενάκη, ἀπὸ τεχνικῆς, ἀναλογιστικῆς ἀπόψεως. Ἐδῶ ἄλλωστε ἔγκειται μία ἀπὸ τὰς θεμελιώδεις διαφορὰς μεταξὺ Κοινωνικῆς καὶ Ἰδιωτικῆς Ἀσφαλίσεως : ἡ πρώτη βασίζεται εἰς ἐπιβάρυνσιν τοῦ συνόλου ἢ ὀρισμένων τάξεων τῆς κοινωνίας, συμπληρωματικῶς πρὸς τὴν (ἀσήμαντον κάποτε) ἐπιβάρυνσιν τῶν

ήσφαλισμένων. Ὡστε εἶναι ΑΒ ΟΥΟ καὶ κοινωνικὴ ἀντίληψις (βοήθεια, πρόνοια) ἢ Κοινωνικὴ Ἀσφάλις.

Μέσον Κοινωνικῆς Πολιτικῆς. (Αἱ γεωργικαὶ Ἀσφαλίσεις καὶ τὰ Ταμεῖα).

Εἰς ὄρισμένας ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας, ἀτυχῶς δὲ καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας, ἢ Κοινωνικὴ Ἀσφάλις (εἰς ἣν περιλαμβάνομεν καὶ τὰς Γεωργικὰς Ἀσφαλίσεις, ὡς καὶ τὰ ποικιλώνυμα κλαδικά, ἐπικουρικὰ κ.λπ. Ταμεῖα) ἀποτελεῖ σύστημα μετακινήσεως τοῦ κοινωνικοῦ εισοδήματος πρὸς ὄρισμένας τάξεις ἢ ομάδας τοῦ πληθυσμοῦ. Ὅθεν ἀποτελεῖ, ὡς καὶ οἱ Γερμανοὶ θεσμοθέται τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως ὠρίζον ἐξ ὑπαρχῆς: «Μέσον τῆς Κοινωνικῆς Πολιτικῆς». Κλασσικὸν Ἑλληνικὸν παράδειγμα παρέχουν αἱ Γεωργικαὶ Ἀσφαλίσεις, συνιστῶσαι, καθ' ἃ ἀβιάστως προκύπτει καὶ ἀπὸ τὰς ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεις ἐπὶ τοῦ περὶ ΟΓΑ νομοσχεδίου, « με τ α κ ἰ ν η σ ι ν ε ἰ σ ο δ ἦ - μ α τ ο ς ἀ π ὸ τ ῶ ν ἄ σ τ ι κ ῶ ν κ ἔ ν τ ρ ω ν π ρ ὸ ς τ ἣ ν ὕ π α ι θ ρ ο ν ».

Εἶναι ἀπὸ τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ οἰκονομικὴ ὀρθοδοξία ὑποχωρεῖ ἐνώπιον τῆς οἰκονομικῆς πραγματικότητος καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης. Δικαίως. Ἀλλά, ἐν πάσῃ περιπτώσει, οὕτως ἀπομακρύνεται ἔτι πορρωτέρω ἡ ἔννοια τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως ἀπὸ τὸν θεσμὸν τῆς κυρίως εἰπεῖν Ἀσφαλίσεως, τὸν μαθηματικῶς θεμελιούμενον ἐπὶ τῆς δημιουργουμένης κοινωνίας κινδύνων.

Ἀκριβῶς ἢ ἀπόκλις αὕτη ἐπιρρωνύει τὴν σπουδαιότητα τοῦ καθόλου φαινομένου τῆς Ἀσφαλείας, ὅπερ ἐτέθη εἰς τὸ ἐπίκεντρον τῆς ἐρεῦνης μας, διὰ τὴν κοινωνικὴν εὐρυθμίαν.

Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως

Ἐν ἐξαιρέσωμεν τὴν Ναυτασφάλειαν, ἢ λοιπὴ Ἰδιωτικὴ Ἀσφάλις ἔχει κοινὰς τὰς ρίζας μὲ τὴν Κοινωνικὴν Ἀσφάλισιν. Μάλιστα, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ Κοινωνικὴ Ἀσφάλις προϋπῆρξε τῆς Ἰδιωτικῆς μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῶν ποικιλωνύμων ἀδελφοτήτων, συντεχνιῶν καὶ ἄλλων ἀλληλοβοηθητικῶν καὶ συνεταιριστικῶν σωματείων καὶ ἐνώσεων (Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 105 κ.έ.). Μὲ τὴν οὐσιώδη διαφορὰν ἐκείνης ἀπὸ τῆς συγχρόνου Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως, ὅτι ἡ πρώτη ἐβασίζετο ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς εἰσφορὰς (ὑπὸ εὐρυτάτην σημασίαν) τῶν μελῶν ἤτο, δηλαδή, καὶ τεχνικῶς «Ἀσφάλις», ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν τελευταίαν, μετέχουσαν τῆς Κοινωνικῆς Ἀντιλήψεως.

Εἶδομεν, ἐπίσης, ἐν τοῖς προηγουμένοις (ἀνωτ. σελ. 108), ὅτι τὴν κρατι-

κοποίησιν τῆς Ἰδιωτικῆς Ἀσφαλίσεως ἤθελον οἱ Μερκαντιλισταί, οἱ Καμεραλισταί καὶ πρὸ παντὸς οἱ ἀπὸ καθέδρας Σοσιαλισταί.¹

Συμπληρωματικῶς παραθέτομεν

Τὸ πρῶτον ἐθνικόν, ἦτοι γενικὸν δι' ἅπασαν τὴν ἐπικράτειαν, σύστημα Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως ἐθεσπίσθη ἐν Γερμανίᾳ. Ἀρχὴ ἐσημειώθη τῷ 1883 διὰ τοῦ Νόμου περὶ ἀσφαλίσεως τῶν ἐργατῶν κατὰ τῆς ἀσθενείας. Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1884 ἐψηφίσθη ὁ Νόμος περὶ ἀμοιβῶν καὶ ἀσφαλίσεως τῶν ἐργατῶν καὶ τὸ 1889 προσετέθη διὰ νεωτέρου νόμου ἡ ἀσφάλεια ἀναπηρίας καὶ γήρατος (τῶν ἐργατῶν, πάντοτε). Ἡ ἀσφάλις κατὰ τῆς ἀνεργίας ἐθεσπίσθη πολὺ βραδύτερον, τῷ 1925.

Ἠκολούθησεν ἡ Μεγάλη Βρεταννία (1897 - 1906) καὶ μετ' αὐτὴν αἱ περισσότεραι χῶραι τῆς Δύσεως.

Εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας ἡ ἱστορία τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων ἀρχίζει μὲ τὴν ἀποστολὴν τοῦ John Graham Brooks (1891) εἰς Γερμανίαν πρὸς ἐπιτόπιον μελέτην τοῦ ἀγνώστου εἰς τὰ ἄλλα κράτη τότε θεσμοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ἐναλλασσομένας φάσεις, μὲ σταθμοὺς τὰ ὑπομνήματα τῶν ἐτῶν 1909, 1910 καὶ 1911, δηλονότι σχέδια ἐπιτροπῶν συγκροτηθεισῶν Ad Hoc ὑπὸ πλειόνων τῆς μιᾶς Πολιτειῶν διὰ μελέτην καὶ εἰσήγησιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως.

Μέγα βῆμα πρὸς τὰ πρόσω ἀπετέλεσε τὸ μήνυμα τοῦ προέδρου Φραγκλί-νου Ντελάνο Ροῦζβελτ πρὸς τὸ Κογκρέσσον τῆς 8ης Ἰουνίου 1934 καὶ μέγα ἄλλα πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν ὑπῆρξεν ἡ σύστασις, ὀλίγον μετὰ, Ἐπιτροπῆς Οἰκονομικῆς Ἀσφαλείας.

Μετὰ τὸ New Deal τοῦ Φ. Ροῦζβελτ καὶ τὸ Fair Deal τοῦ Χ. Τρούμαν ὁ σημερινὸς Πρόεδρος Λύντον Τζῶνσον ἔχει ἐξαγγεῖλει καὶ ἐφαρμόζει σταδιακῶς τεράστιον πρόγραμμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, διὰ τοῦ ὁποίου φιλοδοξεῖ, ὅπως αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι ἀποκτήσουν τὸ παγκόσμιον προβάδισμα εἰς τὸν θεσμόν.

Ἐξαιρετικῶς ἀνεπτυγμένος εἶναι ὁ θεσμὸς εἰς τὰς Σκανδιναυικὰς χώρας (Σουηδία : τὸ 1/3 τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, κατὰ τινα ὑπολογισμόν, ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὴν Κοινωνικὴν Ἀσφάλισιν), εἰς δὲ τὰς χώρας τοῦ Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ, ἡ Κοινωνικὴ Ἀσφάλις φέρεται εἰς τὸ προσκῆνιον τοῦ κρατικοῦ διαφέροντος, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν καθεστώτων. Οὐχ ἦττον, τόσον ἢ

1. Moldhauer Paul: «Das Versicherungswesen», Neubearbeitung von Werner David, Berlin 1951.

Ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ εἵδους του. Προσφέρεται διὰ πλείονας πληροφορίας ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον.

ὀργάνωσις, ὅσον καὶ ἡ νομοθεσία, πολὺ δὲ περισσότερον αἱ παροχαὶ πόρρω ἀπέχουν ἀπὸ τὴν πρωτοπορίαν τῶν προηγμένων χωρῶν τῆς Δύσεως — ὅπου (νὰ μὴ διαφεύγη τοῦτο τῆς προσοχῆς τοῦ μελετητοῦ) ὑπάρχει ἐκ παραλλήλου ἀνθοῦσα Ἰδιωτικὴ Ἀσφάλισις καί, ἐπὶ τέλους, ὑπάρχουν καὶ περιουσίαι.

Ἐν Ἑλλάδι

Παρ' ἡμῖν ἡ Κοινωνικὴ Ἀσφάλισις ἐγκαινιάζεται διὰ τοῦ Νόμου 2868) 1922, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκηρύχθη ὑποχρεωτικὴ ὑπὸ τινος προϋποθέσεως ἡ ἴδρυσις ἀσφαλιστικῶν ταμείων ἐκ μέρους ἐκμεταλλεύσεων, ὀργανισμῶν καὶ ἐπιχειρήσεων ὀρισμένης κατηγορίας.

Ἄλλ' ὁ ἀποφασιστικώτερος σταθμὸς τῆς ἀναπτύξεως τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων ἐν Ἑλλάδι συμπίπτει μὲ τὴν θεσμοθέτησιν τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ) διὰ τοῦ Νόμου 6298/1937, ἐνιαίου φορέως πρὸς ἀσφάλισιν τῶν παρεχόντων ἐξηρητημένην ἐργασίαν, πλὴν ὅμως διειρηθήσαν τὰ προϋπάρχοντα Κλαδικὰ Ταμεῖα. Καὶ σήμερον ἡ Ἑλληνικὴ Κοινωνικὴ Πολιτικὴ ἀντιμετωπίζει τὸ ἀκανθῶδες πρόβλημα τῆς ἐνοποίησης τῶν ἀσφαλιστικῶν φορέων διὰ τῆς ἐντάξεως καὶ συγχωνεύσεως ὅλων τῶν ἄλλων ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν εἰς τὸ ΙΚΑ.

Φρονοῦμεν, ὅτι παρὰ τὴν ἐναντίαν ἐπίφασιν, βεβιασμένη εἶναι ἡ ἀντίληψις ὅτι δῆθεν «πρέπει» ὅλα τὰ Ταμεῖα νὰ ἀπορροφηθοῦν ἀπὸ τὸ ΙΚΑ. Ὅταν εἰς τὰς χώρας ἐνιαίας Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως, ἀκόμη καὶ τὰς κομμουνιστικὰς κερδίζει ἔδαφος ἡ ἀρχὴ τῶν πολλαπλῶν καὶ ἀλληλοσυμπληρουμένων ἀσφαλιστικῶν φορέων, τοῦλάχιστον παράδοξον εἶναι νὰ καταβάλλεται ἀντίστροφος προσπάθεια παρ' ἡμῖν.

Τὸ πρόβλημα τῶν διοικητικῶν ἐξόδων εἶναι δεκτικὸν ὀργανωτικῆς καὶ μηχανολογιστικῆς λύσεως, ὥστε ἡ ἐνοποίησις ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης οὐδὲν τὸ οὐσιῶδες δύναται νὰ προσφέρῃ.¹

Β) Ἰδιωτικὴ Ἀσφάλισις καὶ ἡ Κοινωνικὴ σημασία αὐτῆς.

Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παρομοιάσωμεν τὴν Ἰδιωτικὴν Ἀσφάλισιν, προσβλέποντες αὐτὴν ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς ἀπόψεως, μὲ τὸν ρυθμιστὴν (Regulator) τοῦ κοινωνικοῦ μηχανισμοῦ. Ρυθμιστής, ὡς γνωστόν, εἶναι τὸ ὄργανον ἢ τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον διὰ τῆς λειτουργίας του συγκρατεῖ τὴν ἐργασίαν τοῦ μηχανισμοῦ ἐντὸς κεκανονισμένων ὀρίων. Οὕτω καὶ ἡ Ἀσφάλεια, διὰ τῆς λειτουργίας της, συγκρατεῖ τὸν οἰκονομικὸν μηχανισμὸν ἐντὸς ὀρίου ἐπιτρέποντος τὴν ἱκανοποιητικὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ. Εἶναι τὸ ἀντιστάθμισμα τῆς ζημίας, πα-

1. Περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ θέματος ἐξέρχεται τῶν ὀρίων τῆς παρούσης.

ράγων εξισορροπήσεως ἐν τῇ οἰκονομίᾳ καὶ κατ' ἐπέκτασιν καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν. Διότι, προλαμβάνει τὴν ἐκδήλωσιν τῶν συνεπειῶν δυσμενῶν καταστάσεων καὶ ἐξουδετερώνει κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως ἐφικτὸν τὰ ἀρνητικὰ ἐπακόλουθα παντὸς κακοῦ : Λιμοῦ (διὰ τῶν ἀποζημιώσεων καὶ συνταξιοδοτικῶν ἐπιδοτήσεων), Λοιμοῦ (διὰ τῆς ὑγιεινομικῆς περιθάλψεως), Σεισμοῦ (διὰ καταβολῆς ἀποζημιώσεων καὶ ἀνοικοδομήσεως) καὶ Καταποντισμοῦ (ναυτική ἀσφάλεια). Ὅπως μάλιστα εἶχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτύξωμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, ἡ Ἀσφάλεια καλύπτει καὶ πληθὺν ἄλλων δεινῶν, τὰ ὅποια μόλις ἐνδεικτικῶς ἀπρηριθήσαμεν, πέραν τῶν τεσσάρων συμφορῶν.

Ἡ κοινωνικὴ σημασία τῆς Ἰδιωτικῆς Ἀσφαλίσεως — διότι ἡ τῆς Κοινωνικῆς εἶναι αὐτοφανής — ἀπορρέει ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν λειτουργίαν, ἣν ἐπιτελεῖ, καὶ ἀπὸ τὴν ψυχολογικὴν ἐπίδρασίν της, ἣν ἀσκεῖ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀτομικῶς καὶ ὁμαδικῶς. Ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ ὄψις τῆς Ἀσφαλείας δὲν εἶναι εἰμὴ ἢ ἐτέρα πλευρὰ τῆς κοινωνικῆς τῆς ἀπόψεως, οὕτως ὥστε ἀναλύοντες, καθ' ἃ πράττομεν καθ' ἅπασαν τὴν μελέτην μας, τὴν οἰκονομικὴν νομοτέλειαν τῆς Ἀσφαλείας ἐπισημαίνομεν ἐκ παραλλήλου καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀποστολὴν της. Αὐτομάτως, χωρὶς χρεῖαν ἰδιαιτέρας ἐκθέσεως.

Εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἄποψιν τῆς Ἀσφαλείας θὰ πρέπει ὅμως νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐν συντόμῳ μὲν, ἀλλὰ ἀπὸ ἐπιστημονικῶς ἐξειδικευμένης ὀπτικῆς γωνίας.

4. Σύνοψις τῆς Ψυχολογικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Φαινομένου

Τὴν ἐξετάζομεν ἀπὸ τριῶν σημείων : Ἀτομικὴ Ψυχολογία, Κοινωνικὴ (Ὅμαδική) Ψυχολογία καὶ Ψυχοστατιστικὴ.

Α) Ἀτομικὴ Ψυχολογία

Ἡ ἀσφάλεια ὑποβοηθεῖ τὸ ἄτομον νὰ ἐξουδετερώσῃ ἢ νὰ παρακάμψῃ τὸ ἄ γ χ ο ς (Anxiety), ἐνῶ συγχρόνως ἐνισχύει αὐτὸ διὰ τῆς δημιουργίας χρησίμων ἀ ν τ ι σ τ α θ μ ι σ μ ἄ τ ω ν (Compensations).

Ἄγχος εἶναι, χρονία σύμπλεκτος συγκινησιακὴ κατάστασις μετὰ τὴν περιδεῆ προσδοκίαν ἢ τὸν φόβον ὡς τὸ προέχον χαρακτηριστικόν της γνώρισμα καὶ συνδέεται μετὰ πολλὰς νευρικὰς καὶ διανοητικὰς διαταραχάς.

Ἀντιστάθμισμα εἶναι, ὅρος τῆς Ἀναλυτικῆς Ψυχολογίας (ἢ ὅποια λέγεται παρ' ἡμῖν «Ἀτομικὴ ἢ τοῦ Adler») καὶ ὑποδηλοῖ μηχανισμόν, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ ἄτομον καλύπτει μίαν ἀδυναμίαν ἢ ἐν μειονέκτημα διὰ τῆς ὑπερ-εξάρσεως (ἐντόνου ἐκδηλώσεως) ἐνὸς ἄλλου γνωρίσματος, ὀλιγώτερον μειονεκτικοῦ εἴτε ἐπιθυμητοῦ.

Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ συλλάβωμεν τὸν τρόπον ψυχολογικῆς ἐπιδρά-

σεως τῆς Ἀσφαλείας ἐπὶ τῆς Ψυχολογίας τοῦ Ἀτόμου, ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἀνωτέρω ἐννοίας.

Ἡ ἀβεβαιότης καὶ οἱ κίνδυνοι προκαλοῦν ἄγχος ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει καταστάσεις ἐγγὺς εὐρισκομένας τοῦ ἄγχους. Ἄλλ' ἢ ἐπίγνωσις ὅτι θὰ καλυφθῇ ἡ ζημία ἐκ τῆς τυχόν ἐπελεύσεως τοῦ κινδύνου καὶ ἡ βίωσις τῆς παροχῆς ἀποζημιώσεως, εἰς ἃς περιπτώσεις πραγματοποιεῖται ὁ κίνδυνος, γεννᾷ ἀντισταθμίσματα, ἀποκαθιστῶντα τὴν ψυχολογικὴν ἰσορροπίαν. Τὸ ἄγχος προλαμβάνεται ἢ ἐξουδετεροῦται καὶ ἡ ψυχικὴ ὑγεία τοῦ ἀτόμου στηρίζεται.

Β) Κοινωνικὴ ἢ Ὀμαδικὴ Ψυχολογία

Ἀπὸ τῆς κοινωνιοψυχολογικῆς ἐπόψεως ἡ Ἀσφάλεια εἶναι θετικὴ πρῶτον ἐμμέσως, ἐφ' ὅσον ἐνισχύει τὴν Ἀτομικὴν Ψυχολογίαν, καθ' ἃ ἐξεθέσαμεν. Δεύτερον, εἶναι καὶ ἀμέσως εὐνοϊκὴ, διότι ἐξασφαλίζει τὰ λεγόμενα εἰς τὴν διεθνῆ ψυχολογικὴν ὁρολογίαν «ἀγκυροβόλια».

Ἀγκυροβόλια (Anchorages) εἶναι, σημεῖα στηρίξεως εἰς «πλαίσιον ἀναφορᾶς» (Frame of Reference), με ἄλλους λόγους εἶναι βάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζομεν τὴν κρίσιν καὶ τὴν συμπεριφορὰν μας εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Αἱ βάσεις αὗται περιλαμβάνονται εἰς σύνολον κριτηρίων καὶ ἀρχῶν ἢ κανόνων, ποὺ σχηματίζουν τὸ «πλαίσιον ἀναφορᾶς», διότι εἰς αὐτὸ ἀναφέρονται αἱ κρίσεις μας, εἰς αὐτὸ ἀνάγονται τὰ συμπεράσματά μας καὶ ὁ τρόπος ποὺ θὰ ἀντιδράσωμεν ἐνώπιον συγκεκριμένης ἐμπειρίας.

Τὰ «ἀγκυροβόλια» αὐτὰ ἔχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν Κοινωνικὴν καὶ Ὀμαδικὴν Ψυχολογίαν, διότι κατὰ κανόνα ἐκφράζουν ὁμοιομορφίαν ἀντιλήψεων.

Ἡ Ἀσφάλεια δημιουργεῖ αὐτομάτως τοιαῦτα στηρίγματα καθοδηγοῦντα τὴν κοινωνικὴν καὶ ὁμαδικὴν συμπεριφορὰν τῶν οἰκονομούντων ἀνθρώπων. Εὐτυχῶς, καὶ ἡ λέξις «ἀγκυροβόλιον» εἶναι τόσον ἐκφραστικὴ, ὥστε νὰ παρέλκη περαιτέρω διείσδυσις εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ τόσον ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ ψυχολογικοῦ θέματος.

Πρακτικὸν συμπέρασμα : Ἐξομαλύνει τὴν Κοινωνικὴν καὶ Ὀμαδικὴν Συμπεριφορὰν, διὰ τοῦ ὑποτυπωθέντος ψυχομηχανισμοῦ.

Γ) Ψυχοστατιστικὴ

Εἶναι ὁ κλάδος τῆς Ψυχολογίας ποὺ διερευνᾷ τὴν δομὴν διανοητικῶν καταστάσεων καὶ λειτουργιῶν διὰ στατιστικῶν μεθόδων.

Εἰς τὴν διεθνῆ βιβλιογραφίαν¹ δὲν ἀνεύρομεν στοιχεῖα περὶ ψυχοστατι-

1. Βλ. ἐν τέλει τῆς παρούσης διατριβῆς.

στικῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ ἀσφαλιστικοῦ θέματος. Πλὴν ὅμως, ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐὰν διεξαχθοῦν ποτὲ συγκριτικαὶ ψυχολογικαὶ ἐρευναι μεταξὺ ἀριθμοῦ ἠσφαλισμένων καὶ ἀριθμοῦ ἀνασφαλιστῶν ἀτόμων (ἢ καὶ ὁμάδων, ἐὰν ἡ ἐπιλογή δὲν γίνῃ μὲ κριτήρια τυχαιότητος), οἱ μὴ ἠσφαλισμένοι θὰ μειονεκτοῦν ἐξ ἀπόψεως δομῆς καὶ λειτουργίας βασικῶν τινῶν διανοητικῶν καταστάσεων καὶ λειτουργιῶν, διότι τὸ ἄγχος θὰ διαταράσῃ τὴν ἀπρόσκοπτον ἐκδήλωσιν καὶ διαδρομὴν αὐτῶν.

V. ΑΣΦΑΛΙΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΝ — ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΤΙΝΕΣ ΝΟΜΙΚΑΙ ΕΚΦΑΝΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

1. Εἰσαγωγή

Τὸ πολυειδὲς καὶ πολύτροπον τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου, ὡς διεξοδικῶς ἀνεπτύξαμεν εἰς τὰ οἰκεία μέρη τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀνάγκην διαφυλάξεως τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐνότητος τῆς ἐκθέσεως, ἐπιβάλλουν δύο ἀντιρρόπους ἐπιταγὰς. Πρῶτον, τὴν ἐγγυτέραν ἐξέτασιν ὀρισμένων σημαντικῶν σημείων καὶ τομέων καὶ δεύτερον, τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ὀργανικῆς συνεκτικότητος τοῦ συνόλου. Ἡ πρὸς ἀμφοτέρας συμμόρφωσις εἶναι δυνατὴ, νομίζομεν, μόνον διὰ τῆς ὑπὸ τύπον «κεφαλαίων» ἀναπτύξεως τῶν συμπληρωματικῶν αὐτῶν ἀπόψεων. Οὕτω, συνδυάζεται ἡ αὐτοτέλεια τῶν ἐπὶ μέρους μὲ τὴν συνάρτησιν πρὸς τὸ ὅλον.

Τὸ Κεφάλαιον τοῦτο εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν σχέσιν τῆς Ἀσφαλίσεως πρὸς τὸ Δίκαιον. Ἐπίτηδες δὲν τιτλοφοροῦμεν τὸ παρὸν «Ἀσφαλιστικὸν Δίκαιον», διότι πρόθεσις μας δὲν εἶναι ἡ de Lege Lata ἀνάλυσις τῶν ἐν Ἑλλάδι ἰσχυόντων, ἀνεξαρτήτως καὶ τῶν τυχόν θεωρητικῶν ἀντιρρήσεων αἰτινες θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προβληθοῦν, ὡς πρὸς τὸ νόημα, ἀλλὰ καὶ τὴν νομιμοποίησιν, τοῦ ὅρου : «Ἀσφαλιστικὸν Δίκαιον».

Ἡ προσπάθεια ἡμῶν κατατείνει εἰς τὸ οἰονεὶ ἀπάνθισμα τῶν ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πρακτικῇ διδασκομένων καὶ κρατούντων, ὡς πρὸς τὴν συζυγίαν «Ἀσφάλις - Δίκαιον», δ ι ε ν ὤ ς. Ἡ θεώρησις εἶναι συνθετικὴ καὶ συνοπτικὴ. Ἄρα, δὲν ὑφίσταται, φιλοδοξία μελέτης «Συγκριτικοῦ Δικαίου». Ἀπλῶς, πειρώμεθα νὰ διατυπώσωμεν τὰς γενικὰς γραμμὰς τοῦ νομικοῦ καθεστῶτος τῆς Ἰδιωτικῆς Ἀσφαλίσεως.¹

1. Ehrenberg Victor: «Privatversicherungsrecht» Berlin 1923 (Enzyklopädie der Rechts - und Sozialwissenschaften).

Richter Lutz: «Sozialversicherungsrecht». Berlin 1931 (Enzyklopädie der Rechts und Sozialwissenschaften).

Gierke Julius Von: «Versicherungsrecht», Stuttgart 1947.

Τρεῖς κλασσικαὶ ἐργασίαι: δύο μονογραφαὶ καὶ ἓν σύγγραμμα. Ἡ παλαιὰ γερμανικὴ

2. Πρὸς ἐνοποίησην τοῦ Δικαίου

(Τῆς ἰδιωτικῆς μετὰ τοῦ Δικαίου τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως)

Καθ' ὃ μέτρον ἐπιτυγχάνεται ἢ ἐν τίτλῳ ἐνοποιήσις δυνάμεθα νὰ ὀμιλώμεν περὶ «Ἀσφαλιστικοῦ Δικαίου» ὑπὸ τὴν ὀργανικὴν σημασίαν τῶν λέξεων, δηλονότι, ὄχι μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν συγγενῶν διατάξεων ἢ κωδικοποιήσεως ἔστω αὐτῶν, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι οἱ κανόνες τοῦ «Ἀσφαλιστικοῦ Δικαίου» θὰ ρυθμίζουν ἐνιαῖον ἀντικείμενον — σύνολον βιοτικῶν σχέσεων.

Τὸ πρόβλημα ἐπομένως ἀνάγεται εἰς τὸ ζήτημα : Μέχρι ποίου σημείου, ἢ ἀκριβέστερον : πέραν ποίου σημείου αἴρονται αἱ διαφοραὶ μεταξὺ Ἰδιωτικῆς καὶ Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως, περὶ ὧν ἀναλυτικῶς διαλαμβάνομεν εἰς τὰ οἰκεῖα κεφάλαια τῆς διατριβῆς ;

Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐνότις πραγματοποιεῖται, ὅταν εἰσαγάγωμεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ στοιχεῖον τῆς μαζικότητος, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἢ ἀναγκαστικότης τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως παύει νὰ ἀποτελῆ ἐμπόδιον διὰ τὴν ὡς ἄνω ἐνιαῖαν, ἢ κατὰ συνδυασμόν, ὀργανικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου, ἀπὸ νομικῆς — τονίζομεν τοῦτο ἐνταῦθα — ἐπόψεως.

Παρεμφερεῖς ἀντιλήψεις ὑπεστήριξαν, ὡς γνωστόν, διακεκριμένοι συγγραφεῖς τοῦλάχιστον πρὸ τεσσαρακονταετίας. Ἡ ἕκτοτε μεσολαβήσασα ἐξέλιξις τοῦ ἀσφαλιστικοῦ θεσμοῦ, ὑπὸ τὰς δύο αὐτοῦ μορφάς : τὴν ἰδιωτικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν ἐπηλήθευσε τὰς θέσεις τῶν ἐκείνας.

Οὕτω λόγου χάριν, ὁ Victor Ehrenberg ἔγραφε περὶ τοῦ θέματος :¹

«Τὸ Ἀσφαλιστικὸν Δίκαιον (ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην σημασίαν τῆς λέξεως) ρυθμίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς ὄλους τοὺς ὀργανισμούς, οἵτινες σκοπὸν ἔχουν τὴν κάλυψιν μελλοντικῆς ἀβεβαίας περιουσιακῆς ἀνάγκης διὰ τῆς βάσει σχεδίου ἐνεργουμένης συνεισφορᾶς πλειόνων προσώπων».

Εἶναι πρόδηλον, ὅτι τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τὴν ἀνωτέρω διατύπωσιν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελῆ τὸ στοιχεῖον τῆς ἀναγκαστικότητος (Κοινωνικὴ Ἀσφάλισις) ἢ τὸ τῆς ἐνδοτικότητος ἢ προαιρετικότητος (Ἰδιωτικὴ Ἀσφάλισις). Ἔτι περαιτέρω, τοῦτο δὲν ἀνήκει οὐδὲ κἂν

παράδοσις εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ δικαίου ὁμοῦ μετὰ τῆς διεξοδικότητος καὶ ἀκριβείας περὶ τὴν ἐκθεσιν, αἵτινες διέκρινον τὴν προηγουμένην ἰδίως γενεάν τῶν γερμανῶν συγγραφέων καθιστοῦν ἀειθαλῆ τὴν ἐπιστημονικὴν προσφορὰν τῶν προαναφερομένων.

1. Ἐν «Handwörterbuch der Staatswissenschaften», 4. Aufl. «Versicherungsecht» (8. Band, S. 633 κ.έ.).

εἰς τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα τῆς εὐρείας ἐννοίας τῆς Ἀσφαλίσεως ἥτις, ὡς προαναφέραμεν, καθιστᾷ λογικῶς δεκτὴν τὴν ἐνοποίησην τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Δικαίου εἰς ἐνιαῖον, ὀργανικὸν σύστημα.

Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις δὲν ταυτίζεται *Ipsso Facto* μὲ τὴν περὶ οἰκονομικῆς ἀνάγκης θεωρίαν, περὶ ἧς διελάβαμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος πονήματος. Διότι, ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἐρμηνευτικῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ περὶ ἐκθέσεως τοῦ ἐν τῇ πράξει συντελουμένου. Ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο τι, ἀπὸ τὴν κάλυψιν περιουσιακῆς, ἥτοι οἰκονομικῆς, ἀνάγκης, δεδομένου ὅτι οὕτως ἢ ἄλλως, τὰ γενόμενα οὐκ ἀπογίνονται. Ὁ ἀσφαλιστὴς δὲν ἔχει ὑπερφυεῖς δυνάμεις, ὥστε νὰ ἀναστρέφῃ τὴν πορείαν τῶν γεγονότων καὶ νὰ ἀποκαθιστᾷ φυσικῶς τὴν πρὸ τοῦ ἐπελθόντος «κινδύνου» κατάστασιν, ἔχει ὅμως εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ χρήματα ἀρκετά, ὥστε νὰ καταβάλλῃ τὸ ἀσφάλισμα. Ἐκ τῆς καθαρῶς πρακτικῆς ταύτης ἀπόψεως οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν τοποθέτησιν τῆς ἀσφαλιστικῆς λειτουργίας ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῆς οἰκονομικῆς ἀνάγκης.

Ἡ «μαζικὸς κίνδυνος» (*Massengefahr*) (Τὸ ἀξίωμα τῆς μαζικότητος)

Ἐάν τοὺς ὑπὸ τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως ἀντιμετωπιζομένους κινδύνους (ἀσθενείας, γήρατος κ.ο.κ.) χαρακτηρίσωμεν ὡς «μαζικοὺς» (μὲ τὴν στατιστικὴν σημασίαν τοῦ ὄρου), αὕτη ἐμπίπτει σαφῶς ἐντὸς τοῦ ὡς ἄνω κατὰ Ehrenberg ὀρισμοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ ἡμεῖς δεχόμεθα μὲ τὴν ἐξῆς ἐλαφρῶς τροποποιημένην μορφήν του :

Τὸ ἀσφαλιστικὸν φαινόμενον περιλαμβάνει πᾶσαν περίπτωσιν, καθ' ἣν διὰ τῆς ἐπιστημονικῶς μεθοδευομένης συνεισφορᾶς πλειόνων προσώπων καλύπτεται οἰκονομικὴ ἀνάγκη, προκύπτουσα ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως ἀτομικοῦ ἢ μαζικοῦ κινδύνου.

Ὅποτε :

Ἀσφαλιστικὸν Δίκαιον εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων δικαίου, οἵτινες ρυθμίζουν τὰς διαφόρους μορφὰς τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις καθωρίσθη αὐτό.

3. Ἐννοια καὶ φύσις τῆς ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως

Ἐν τούτοις, ἀντικείμενον τῆς μελέτης μας εἶναι ἡ φαινομενολογία τῆς Ἰδιωτικῆς Ἀσφαλίσεως. Αὕτη διακρίνεται ἀπὸ τῆς Κοινωνικῆς προεχόντως διὰ τῆς ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως, ἡ ὁποία νομικῶς ἀποτελεῖ τὴν σπονδυλικὴν στήλην τῆς Ἰδιωτικῆς Ἀσφαλίσεως.

Πᾶσα ἀσφάλισις, ὡς εἶδομεν, ἔχει δύο προϋποθέσεις, (α) τὴν ἀβεβαίαν

περιουσιακήν ἀνάγκην καὶ (β) τὴν κάλυψιν ταύτης «βάσει σχεδίου» (Ehrenberg) ἢ, κατὰ τὴν ἡμετέραν διατύπωσιν, ἐπὶ τῆ βάσει «ἐπιστημονικῆς μεθοδεύσεως» — ὅπερ τὸ αὐτό.

Ἡ τελευταία λεπτομέρεια ἐνέχει σπουδαιότητα ἀποφασιστικὴν διὰ τὴν νομικὴν θεώρησιν, διότι δι' αὐτῆς διαφοροποιεῖται ἡ ἀσφάλις ἀπὸ τὰς ἄλλας μορφὰς ἀσφαλείας, τὰς ὁποίας γνωρίζουν αἱ συναλλαγαὶ καὶ ἀναγνωρίζει τὸ δίκαιον.

Πράγματι, ἡ ἐγγύησις, ἡ ἐμπράγματος ἀσφάλεια κ.ο.κ. δὲν συνιστοῦν ἀσφάλισιν, ἐφ' ὅσον ἐλλείπει τὸ δεδομένον τοῦ σχεδίου τῆς συνεισφορᾶς—ὁ ἀναλογισμός.

Ἐφ' ἑτέρου, ἡ ἐξατομίκευσις τῆς περιπτώσεως δὲν παραβλάπτει τὸν χαρακτηριστὴρα συμβάσεως ὡς ἀσφαλιστικῆς, οἷον ἐπὶ θαλασσίας ἀσφαλίσεως.

Μεγάλῃ σπουδαιότητος εἶναι καὶ ὁ ἕτερος πόλος τῆς ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως, ἡ ἀβεβαιότης. Περὶ ταύτης γράφομεν ἀναλυτικῶς εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ πονήματος, ὥστε νὰ περιττεύῃ ἐπανάληψις.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 189 Ε.Ν. «ἀσφάλις εἶναι ἡ σύμβασις, δι' ἧς ὁ ἀσφαλιστῆς ὑποχρεοῦται ἵνα, ἀντὶ ἀσφαλιστροῦ, ἀποζημιώσῃ τὰς ἀπωλείας ἢ ζημίας αἵτινες ἐνδέχεται νὰ συμβῶσιν εἰς τὸν ἀσφαλιζόμενον ἐξ ὠρισμένων τυχαίων ἢ ἀνωτέρας βίας περιστατικῶν, ἢ πληρώσῃ χρηματικὸν ποσὸν κατὰ λόγον τῆς διαρκείας ἢ τῶν συμβεβηκότων τῆς ζωῆς ἐνὸς ἢ πλειόνων προσώπων».¹

Ἡ ἀσφαλιστικὴ σύμβασις εἶναι πάντοτε ἐμπορικὴ πρᾶξις διὰ τὸν ἀσφαλιστήν,² διὰ δὲ τὸν ἀσφαλιζόμενον παρεμπιπτόντως, ἐὰν συνάπτεται μὲ τὴν ἐμπορικὴν δραστηριότητα αὐτοῦ.

Ἡ ἀσφαλιστικὴ σύμβασις παρουσιάζει ἰδιοτυπίαν, ἣτις δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἄνετον ὑπαγωγὴν τῆς εἰς οἵανδήποτε ἐκ τῶν συμβάσεων τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, κατατάσσεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων εἰς τὴν εὐρείαν, ἀνεξάρτητον κατηγορίαν τῶν λεγομένων «ἀμοιβαίων συμβάσεων» ἢ ἄλλοι, ἠθέλησαν νὰ τὴν κατατάξουν εἰς τὰς λεγομένας «τυχηρὰς συμβάσεις», τὰς καλουμένας ἐπίσης καὶ «κυβευτικὰς συμβάσεις»· τοῦτο θὰ ἐνεῖχεν ἀξίαν, ἐφ' ὅσον θὰ ἴσχυον (ὡς ἄλλοτε εἰς διαφόρους νομοθεσίας) εἰδικαὶ περὶ αὐτῶν διατάξεις. Ἐν τούτοις, ἀπὸ καθαρῶς θεωρητικῆς ὀπτικῆς γωνίας, δὲν βλέπομεν διατὶ θὰ ἦτο ἄτοπον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἀσφαλιστικὴ σύμβασις εἶναι ἀμφοτεροβαρῆς κυβευτικὴ σύμβασις. Πρόκειται περὶ χρησίμου ἐρμηνευτι-

1. Πρβλ. σελ. 11 - 16 διατριβῆς, ὅπου θεωρητικὴ ἀνάλυσις τοῦ θέματος.

2. Ἀσφαλιστῆς δύναται νὰ εἶναι μόνον Ἀνώνυμος Ἐταιρεία ἐν Ἑλλάδι.

κῆς τοποθετήσεως, ἥτις ἐξ ἄλλου δὲν δεσμεύει πρὸς τὴν (ὀρθῶς ἀποκρουομένην θεωρίαν τοῦ παιγνίου (βλ. διατρ. σελ. 8).¹

Ἡ ἀσφαλιστικὴ σύμβασις εἶναι συναινετική. Τὸ ἀσφαλιστήριο, ὅπερ ὁ νόμος ζητεῖ καὶ εἶναι τὸ περιέχον τοὺς ὄρους αὐτῆς ἔγγραφον, ἔχει χαρακτηριστῆρα ἀποδεικτικὸν καὶ ὄχι συστατικόν. Ἀπαρχὴν τοῦ ἀσφαλιστηρίου ἀπετέλεσαν τὰ ἀποδεικτικὰ τῆς θαλασσίας ἀσφαλίσεως ἔγγραφα, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ λέξις «Police» παρήχθη ἐκ παραθορᾶς τῆς ἐλληνικῆς λέξεως «ἀπόδειξις», παρετυμολογηθεῖσα πρὸς ἄλλην, ὁμόηχον αὐτῆς λέξιν.

Τὰ Συμβαλλόμενα μέρη — Ἀσφαλιστικοὶ πράκτορες

Καθ' ἃ προελέχθη, τὰ συμβαλλόμενα μέρη εἶναι δύο, ὁ ἀσφαλιστὴς καὶ ὁ ἀσφαλιζόμενος, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ὀπωσδήποτε ἀνώνυμος ἐταιρεία. Ζήτημα γεννᾶται διὰ τὴν νομικὴν σχέσιν καὶ ἐν τῇ ἀσφαλιστικῇ διαδικασίᾳ, θέσιν, τοῦ ἀσφαλιστικοῦ πράκτορος.

Ἀσφαλιστικὸς πράκτωρ εἶναι ἀνεξάρτητος ἐπαγγελματίας, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ἀσφαλιστὴς ἐμπιστεύεται τὴν διαμεσολάβησιν εἰς τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς ἐνδιαφερομένους δι' ἀσφάλισιν.

Ἐξ ἀπόψεως ὀργανωτικῆς τοῦ ἐμπορικοῦ ἔργου τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ἀποστολὴ τῶν ἐν λόγῳ πρακτόρων εἶναι μονοσήμαντος : Δι' ὀρθολογικοῦ καταμερισμοῦ ἐπιδιώκεται καλυτέρα ἀπόδοσις.

Ἀπὸ νομικῆς πλευρᾶς τὸ ζήτημα παρουσιάζει προβληματικότητα, ἐὰν ἐξετάσωμεν τὴν σχέσιν ἀσφαλιστοῦ — πράκτορος ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν περὶ ἀντιπροσωπείας κανόνων τοῦ δικαίου.

Τὸ Κοινόν, κατ' ἀρχήν, συμπεριφέρεται πρὸς τοὺς πράκτορας ὡς ἐὰν οὗτοι ἦσαν ἀντιπρόσωποι τοῦ ἀσφαλιστοῦ. Τὴν ἐντύπωσιν ταύτην δὲ ἀποδέχονται ἢ καὶ ὑποθάλλουν ὅ τε ἀσφαλιστὴς καὶ ὁ πράκτωρ δι' εὐνοήτους λόγους : διὰ τὴν ἀπλούστευσιν καὶ ἐπιτάχυνσιν τῶν συναλλαγῶν.

Διότι αὐστηρῶς εἰπεῖν, οὐδέποτε αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις καθιστοῦν οἰονδήποτε πληρεξούσιον αὐτῶν, εἰμὴ μόνον περιστατικῶς καὶ κατ' ἐξαίρεσιν καὶ ἐπὶ ρητῶς ὀριζομένων ἢ ἀβιάστως νοουμένων περιπτώσεων καὶ ἐνεργειῶν. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν εἰς τὸν πράκτορα παρέχεται ἡ ἐξουσία τοῦ συνάπτειν ἀσφαλιστικὰς συμβάσεις οὗτος παραμένει εἰς τὴν θέσιν τοῦ διαμεσολαβοῦντος (μεσίτου), πλὴν περιορισμένων ἐξαιρέσεων²

1. Εἰς τὴν παράγραφον «τυπολογία καὶ κριτικὴ» (σελ. 14 διατρ.) ἐκθέτομεν, διατί ἡ ἀσφάλισις χωρὶς νὰ εἶναι παιγνιον κ.λπ. μετέχει ἐν τούτοις γνωρισμάτων αὐτοῦ (τῆς ἐγγυήσεως κ.λπ.) χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ταυτίζεται μετὰ τὰς ἐννοίας ἐκεῖνας.

2. Ἡ μεγίστη πρακτικὴ σημασία τῆς τοιαύτης σχέσεως φαίνεται ἐμμέσως μὲν ἀλλὰ ἐναργῶς εἰς ἑτέραν μελέτην μας, ἐνθα ἐξετάζεται τὸ θέμα τοῦ διακανονισμοῦ.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ πράκτορες εἶναι πρόσωπα ἐμπιστοσύνης τοῦ ἀσφαλιστοῦ καὶ (ψυχολογικῶς, ἐν μέρει δὲ καὶ πρακτικῶς) δικαιολογεῖται ἢ περὶ αὐτῶν ἀντίληψις τοῦ Κοινοῦ τῶν διὰ τὴν ἀσφάλισιν ἐνδιαφερομένων —τῆς πελατείας.

Τοῦτο, διότι τόσον οἱ ὄροι τῶν ἀσφαλιστηρίων ὅσον καὶ ὁ ὁ μηχανισμὸς τῶν διακανονιστικῶν ἐπαληθεύσεων εἶναι πολυσχιδεῖς καὶ πολύτροποι, εἰς βαθμὸν μὴ ἐπιτρέποντα τὴν ὑπαγωγὴν τοῦ πράκτορος εἰς τὴν ἀ π λ ῆ ν ἐννοίαν τοῦ ἀντιπροσώπου. Ἴδου καὶ ἐν εἰσέτι ἐπιχείρημα μετὰ τὰ εἰς τὰ οἰκεῖα κεφάλαια ἐκτιθέμενα (πρβλ. ἡ ἀσφαλιστικὴ λειτουργία ἐξεταζομένη νομικο-οικονομικῶς) καὶ ὅσα ἐκ τοῦ χαρακτηῖρος τῆς ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως ἀβιάστως προκύπτουν, εἰς ἐπίρρωσιν τῆς αὐτοτελείας τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Δικαίου.

4. Ἡ ἀσφαλιστικὴ σχέσις καὶ τὸ γενεσιουργὸν γεγονός

Αὕτη ἐκφράζεται διὰ τοῦ ἀσφαλιστηρίου, συνίσταται εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους ὑποχρεώσεις καὶ δικαιώματα τοῦ ἀσφαλιστοῦ καὶ ἠσφαλισμένου, διαλαμβάνει περὶ τοῦ ἀσφαλισματος (τοῦ καταβλητέου ποσοῦ ἢ τῆς ἐνεργηθσομένης παροχῆς πρὸς τὸν ἠσφαλισμένον, ὅταν ἐπέλθῃ τὸ γενεσιουργὸν γεγονός,¹ ὀρίζει δὲ τὸ ἀσφάλιστρον, τοῦ ὁποῖου ἡ καταβολὴ ὑλοποιεῖ τὴν ἀσφαλιστικὴν σχέσιν.

Τὸ ἀσφαλιστήριον δυνατόν νὰ εἶναι ὀνομαστικόν, ἢ εἰς διαταγὴν, ὄχι ὁμῶς καὶ εἰς τὸν κομιστήν.

Ὅσακις ὁ ἀσφαλιστὴς ἀναδέχεται τὴν κάλυψιν τοῦ κινδύνου πρὶν ἢ καταρτισθῆ ἢ ὀριστικὴ σύμβασις, ἔχομεν τὴν λεγομένην προασφάλισιν, ἥτις, ὡς εἰκὸς μόνον ὑπὸ συγκεκριμένας ἐπιφυλάξεις τοῦ ἀσφαλιστοῦ εἶναι πραγματοποιήσιμος.

Διπλασφάλισις (διπλῆ ἀσφάλισις), ἥτοι ἡ ἐνεργουμένη ὑπὸ τοῦ ἀσφαλιζομένου διὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ τὸν αὐτὸν κίνδυνον εἰς ἕτερον ἀσφαλιστήν, δὲν ἐπιτρέπεται, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ ἀσφαλιστικὴ σχέσις, πλὴν τῆς περιπτώσεως οὐσιαστικῆς ἄρσεως τῆς τελευταίας, οἷον, (α) ὑπὸ τὴν αἴρεσιν ἀκυρότητος τῆς προτέρας ἀσφαλίσεως, (β) ὑπὸ τὴν αἴρεσιν ἀφερεγγυότητος τοῦ πρωτασφαλιστοῦ καὶ (γ) ἐπὶ ἐκχωρήσεως τῶν ἐκ τῆς πρωτασφαλίσεως ἀπορρέοντων δικαιωμάτων εἰς τὸν δευτερασφαλιστήν (E. N. 199).

Τὸ διὰ τῆς ἀσφαλίσεως προστατευόμενον συμφέρον τοῦ ἀσφαλιζομένου

1. Τοῦτο δὲν εἶναι μόνον ὁ κίνδυνος, ἀλλὰ παντοῖαι καταστάσεις ἀκόμη δὲ καὶ ἡ μὴ ἐπέλευσις κινδύνου, ἐπὶ τῆς κυρίως εἰπεῖν ἀσφαλίσεως ζωῆς. Πρβλ. τὰ ἐν τῇ ἐπομένῃ παραγράφῳ.

καλείται ασφαλιστικὸν συμφέρον, ὡς τοιοῦτον δέ, λογίζεται ἐφ' ὅσον ἔχει ἀσφαλιστικὴν ἀξίαν, ἥτις δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν τοῦ ἀγαθοῦ, ὡς διαφαίνεται καθαρὰ κατὰ τὴν ἀσφάλισιν κειμηλίου, (π.χ. ἐκ χρυσοῦ, διὰ ποσὸν κατὰ πολὺ ἀνώτερον αὐτῆς, συγκεκριμένως δέ, ἠϋξημένον κατὰ τὸ μέτρον τῆς προστιθεμένης ὑποκειμενικῆς ἀξίας). Οὐχ ἥττον, κατ' ἀρχὴν τὰ κριτήρια ἀξιολογήσεως δεόν νὰ εἶναι ἀντικειμενικά, ἢ δὲ τυχὸν ἐξ ὑποκειμένου στάθμισις δεόν νὰ γίνεται ἐπιπροσθέτως ἐκείνης.

Τὰ σημεῖα ταῦτα εἶναι ἰδιαζόντως κρίσιμα, δεδομένου ὅτι ἡ ὑπερασφάλισις ἀπαγορεύεται παρ' ἡμῖν (201 E.N.). Ἀντιθέτως, ὅταν μέρος τῆς ἀξίας μὲν ἄκαλύπτον ἔχομεν τὴν λεγομένην ὑπασφάλισιν, ἥτις ὅμως δύναται νὰ συμπληρωθῆ διὰ τῆς συνασφάλισεως τοῦ ἀκαλύπτου τῆς ἀξίας, παρ' ἐτέρου ἀσφαλιστοῦ ἢ ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀσφαλιζομένου θεωρουμένου ὡς ἀσφαλιστοῦ ἑαυτοῦ.

Τέλος, διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ὀρολογία, ἣν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀσφαλιστικῆς σχέσεως δίδομεν, παρατηροῦμεν, ὅτι ἐνταῦθα δὲν ἐξετάζεται ἡ ἀντασφάλισις, ἀκριβέστερον δέ, ἴσως, ἐπανασφάλισις (Reinsurance), ἥτις δὲν ἐπηρεάζει τὸ παράπαν τὴν ἀσφαλιστικὴν σχέσιν, ἐνδιαφέρουσά τὸν ἀσφαλιζόμενον μόνον καθ' ἣν ἔννοιαν ἢ ὑπὸ τοῦ ἀσφαλιστοῦ κάλυψις τοῦ κινδύνου καθίσταται ἰσχυροτέρα.

Γενικῶς, ἡ ἀσφαλιστικὴ σχέσις, γεννωμένη ἅμα τῇ συνομολογήσει τῆς ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως παραμένει ἐνεργός, κατὰ κανόνα, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀσφαλιστικοῦ χρόνου (Versicherungszeit) καὶ δὴ ἀδιαλείπτως. Ὁ σύνδεσμος τῶν δύο συμβαλλομένων μερῶν ἐγκτεταται, διὰ μὲν τὸν ἠσφαλισμένον εἰς τὴν ὑποχρέωσιν καταβολῆς τῶν ἐντὸς τοῦ ἀσφαλιστικοῦ χρόνου καθισταμένων ληξιπροθέσμων ἀσφαλίσεων καὶ τὴν τήρησιν τῶν ὄρων τοῦ ἀσφαλιστηρίου, διὰ δὲ τὸν ἀσφαλιστὴν εἰς τὴν ὑποχρέωσιν ἐκτελέσεως τῆς ἀσφαλιστικῆς, συμπεφωνημένης παροχῆς, ἐν περιπτώσει πραγματοποιήσεως τοῦ ἀσφαλιστικοῦ κινδύνου (ὑλοποίησις τῆς ἀσφαλιστικῆς ἐτοιμότητος).

Τὸ γενεσιουργὸν γεγονός

Εἶναι ταυτόσημον μὲ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ κινδύνου. Σχετικῶς, προβαίνομεν εἰς λίαν διεξοδικὴν καὶ πρωτότυπον ἀνάλυσιν ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης.

Ἀπὸ τῆς εἰδικωτέρας παρούσης ὀπτικῆς γωνίας (νομικῶς), γενεσιουργὸν (τῆς ἀσφαλιστικῆς ὑποχρέωσεως τοῦ ἀσφαλιστοῦ) γεγονός εἶναι τὸ συμβάν ἐκεῖνο, ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ὁποίου ἤρτηται ἡ ἀσφαλιστικὴ παροχή. Τὸ συμβάν τοῦτο δυνατόν νὰ εἶναι γεγονός ὑπὸ τὴν στενὴν σημασίαν (π.χ. πυρκαϊά, χάλαζα) ἢ κατάστασις (ἀσθένεια, ἀναπηρία κ.λπ.). Ἀκόμη, δύ-

ναται να ἔχη και μορφήν διαζευκτικῆς αἰρέσεως : θάνατος ἢ ὑπέρβασις ὀρισμένης ἡλικίας, κ.ἄ.

Ἐφίστανται περιπτώσεις, καθ' ἃς παρὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ γενεσιουργοῦ γεγονότος, παραμένει ἀδρανῆς (δὲν γεννᾶται) ἢ ὑποχρέωσις τοῦ ἀσφαλιστοῦ πρὸς παροχήν. Οὕτως ἐπὶ τῶν καλουμένων «ἀπαλλαγῶν» (Franchises), περιῶν καθορίζει ὁ νόμος ἢ ρήτρα τοῦ ἀσφαλιστηρίου, οἷον ἐπὶ θαλασσίας ἀσφαλίσεως, ὅταν καθορίζεται ἀκάλυπτον ποσοστὸν ζημίας (εἰς ἑκατοστὰ τοῦ ὕψους τῆς ἀσφαλιστικῆς ἀξίας). Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τὸ γεγονὸς εἶναι μὲν γενεσιουργὸν τοῦ κινδύνου, ἀλλὰ ὄχι και τῆς ὑποχρέωσεως τοῦ ἀσφαλιστοῦ πρὸς καταβολὴν τοῦ ἀσφαλίματος.

Σπουδαῖα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως

Εἶναι τὰ εἰς τὸ παρὸν Κεφάλαιον ἀναπτυχθέντα. Ἰδιαιτέραν σημασίαν παρουσιάζει ἡ διαφοροποίησις τῆς ἀσφαλίσεως ζωῆς. Κατ' αὐτὴν ὁ κίνδυνος ἔγκειται διὰ τὸν ἀσφαλιστὴν εἰς τὴν ἀβεβαιότητα διαρκείας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἡ ἐγγυτέρα, ἐν τούτοις, ἐξέτασις τῆς διαφοροποιήσεως ταύτης ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς παρούσης μελέτης.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΑΣΦΑΛΙΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

I. ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

1. Ἡ Ὄργανωτικὴ σημασία τῆς ἀσφαλίσεως διὰ τὰς οἰκονομικὰς μονάδας

Ἐπὶ τὸν ὄρον «Ὄργανωτικὴ» νοοῦμεν τὰς λεγομένας σήμερον εἰς τὸν ἀγγλοσαξονικὸν γλωσσικὸν χῶρον «Management Sciences», ὅθεν καὶ τὸ ἐπιθετὸν «Ὄργανωτικὴ» δηλοῖ διερεύνησιν ἐξ ἀπόψεως τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιστήμης.

Συνφά τῶις ἀνωτέρω εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ κεφαλαίου τούτου θὰ ἐξετάσωμεν τὴν Ἀσφάλειαν ὡς συντελεστὴν προάγοντα τὴν Ἐπιστημονικὴν Ὄργάνωσιν τῶν οἰκονομικῶν μονάδων, τοῦτ' ἔστιν, συμβάλλοντα εἰς τὴν πραγμάτων τοῦ Optimum τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν, μὲ συνέπειαν τὴν ἐπίτευξιν παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος μεγαλυτέρου, καλυτέρου καὶ εἰς ταχύτερον ρυθμὸν, χωρὶς ἀνάλογον ἐπιβάρυνσιν τοῦ κόστους τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

A) Ἐπίδρασις τῆς ἀσφαλίσεως εἰς τὸν μηχανισμόν τῆς οἰκονομίας

Ἡ ἐδεργετικὴ αὐτὴ ἐπίδρασις τῆς ἀσφαλίσεως εἰς τὰς οἰκονομικὰς μονάδας καὶ συγκεκριμένως εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις εἶναι διφυῆς : Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξ ἀντικειμένου καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξ ὑποκειμένου.

Ἐξ ἀντικειμένου, ἐπιδρᾷ διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως τῶν δυσμενῶν συνεπειῶν ἐκ τῆς ἐπελεύσεως κινδύνων καὶ διὰ τῆς οὕτω παρεχομένης δυνατότητος καταρτίσεως μακροπροθέσμων σχεδίων καὶ προγραμμάτων, ἄνευ τῶν ὁποίων ἀδυνατεῖ ἡ σύγχρονος ἐπιχείρησις καὶ ἰδίως ἡ βιομηχανικὴ νὰ ἐπιβιώσῃ ἐντὸς τοῦ ἐγχωρίου καὶ εὐρύτερον τοῦ διεθνοῦς ἀνταγωνισμοῦ.

Εἶναι αὐτοφανὴς ἡ τοιαύτη λειτουργία τῆς ἰδιωτικῆς ἀσφαλίσεως, ὥστε νὰ παρέλκη λεπτομερεστέρως ἀνάπτυξις.

Ἐξ ὑποκειμένου, ἐπιδρᾷ διὰ τῆς δημιουργίας τοῦ λεγομένου «ἐννοικοῦ κλίματος ἐκμεταλλεύσεως». Ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις, πλὴν τῶν μονοπωλίων, εἶναι μονὰς οἰκονομικῆς μάχης. Ἀλλὰ κάθε ἀγὼν χρειάζεται ὑψηλὸν ἠθικὸν

και απαιτει θάρρος. Η συναίσθησις, ότι υπάρχει κάλυψις κατά των κινδύνων αναπτέρωνει τον επιχειρηματίαν και τον τονώνει ψυχολογικώς, όσον τίποτε ίσως άλλο.

Β) Παραγωγικότης — 'Αποδοτικότης και Οικονομικότης

Αί τρεῖς αὐται συγγενεῖς και ἐπαλλάσσουσαι (τεμνόμεναι λογικῶς) ἐννοιαὶ ἐνδιαφέρουν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, διότι ἀποτελοῦν τὸ τρίπτυχον κριτήριον ἐπιτυχίας τῆς επιχειρηματικῆς δραστηριότητος, ἐπομένως ἐκφράζουν ἐμμέσως και τὴν προεκτεθεῖσαν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τρόπον αὐτόχρημα ὑλικόν.

Ἡ συγγένεια τῶν τριῶν βασικῶν αὐτῶν ἐννοιῶν τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων εἶναι, οὐχὶ σπανίως, παραπλανητικὴ. Διὸ προβαίνομεν εἰς τὸν ὄρισμὸν μιᾶς ἐκάστης, οὕτως ὥστε νὰ καθίστανται διαφανεῖς αἱ ὁμοιότητες ἀλλὰ και αἱ λίαν σημαντικαὶ διαφοραὶ των.

α) *Παραγωγικότης.* Εἶναι τὸ πηλίκον διαιρέσεως τοῦ παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος δι' ἐνὸς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Συνήθως (και τοῦτο διὰ λόγους, κυρίως εἰπεῖν, τεχνικούς), ὑπ' ὄψιν λαμβάνεται ἡ παραγωγικότης τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, ἦν και ἐννοοῦμεν, ὁσάκις μεταχειριζόμεθα τὴν λέξιν χωρὶς ἕτερον προσδιορισμὸν. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω :

Παραγωγικότης τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας εἶναι τὸ παραγωγικὸν ἀποτέλεσμα διαιρούμενον διὰ τοῦ χρόνου ἐργασίας.¹

Δι' οὗς λόγους ἀνεπτύξαμεν εἰς τὴν προηγουμένην παράγραφον, ἡ ἀσφάλις ἐπιδρῶσα ἐξ ὑποκειμένου, συντείνει, εἰς αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας — ἀπλούστερον (βλ. ἀνωτ.), εἰς τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος.

Δεδομένου, λοιπὸν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς παραγωγικότητος ἀποτελεῖ ζωτικὴν ἀνάγκην διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις και κεντρικὸν μέλημα διὰ τὸ κράτος, στοιχειώδης εἶναι ἡ ὑποχρέωσις ἰδιωτῶν και κρατῶν (ἐφ' ὅσον διάγομεν ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς μικτῆς ἐπιχειρήσεως) νὰ ἐνισχύουν τὴν ἰδιωτικὴν ἀσφάλισιν, πρὸς τὸ συμφέρον, οἱ μὲν πρῶτοι, ἑαυτῶν και τῶν συνεργατῶν των, τὸ δὲ δεύτερον, τοῦ συνόλου.

β) *'Αποδοτικότης.* Εἶναι ἡ σχέσις τοῦ κέρδους πρὸς τὸ κεφάλαιον ἐντὸς δεδομένης λογιστικῆς περιόδου.²

1. Πηγὴ πάντων τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν παραγωγικότητα εἶναι ἡ ἐπίσημος ὁρολογία τοῦ Ο.Ε.Ο.Σ. (Ὁργανισμοῦ Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας), νῦν «Ο.Ε.Σ.Α.».

2. Τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου, ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτοῦ μορφάς.

Ἄλλά, τὸ κεφάλαιον ἀκριβῶς ἀσφαλίζεται. Ἐπομένως, εἶναι αὐτόδηλος ἡ ἐξ ἀντικειμένου ἐπίδρασις τῆς ἀσφαλείας εἰς τὴν σταθεροποίησιν τῆς ἀποδοτικότητος. Ὑφ' ὠρισμένας προϋποθέσεις, ἀσφαλίζεται καὶ τὸ κέρδος. Ἴδου μία ἀκόμη ἔκφρασις τῆς ἀξίας τῆς ἀσφάλισεως διὰ τὴν ἐπιχείρησιν.

γ) *Οἰκονομικότης.* Ἐχει, ὡς γνωστόν, διττὴν σημασίαν. Ἐξ ἀπόψεως Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ ἐξ ἀπόψεως Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων. Ἐξετάζομεν τὴν δευτέραν κατ' αὐτήν. Οἰκονομικότης εἶναι ἡ σχέσις τῆς ἀποδόσεως πρὸς τὸ κόστος. Μὲ τὴν λέξιν «ἀπόδοσις» νοεῖται ἐνταῦθα ἡ ποσότης καὶ ἡ ἀξία τῶν παραγομένων ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀγαθῶν (προϊόντων ἢ ὑπηρεσιῶν).

Ἡ ἀσφάλισις προστατεύει τὸ κόστος, κατ' ἀκολουθίαν ἐδεργεται ἐξ ἀντικειμένου τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἀπὸ πλευρᾶς οἰκονομικότητος.

Γ) Συγκεφαλαίωσις ἡμετέρων ἀπόψεων

Συνοψίζοντες σημειοῦμεν, ὅτι ἡ ὀργανωτικὴ σημασία τῆς ἀσφαλείας διὰ τὰς οἰκονομικὰς μονάδας καὶ πλέον συγκεκριμένως, διὰ τὰς ἐξ αὐτῶν ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις εἶναι διφυής : ἀντικειμενικὴ καὶ ὑποκειμενικὴ, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς ἀξίσεως τῆς παραγωγικότητος (ἐξ ὑποκειμένου), διὰ τῆς ἀνόδου τῆς ἀποδοτικότητος (ἐξ ἀντικειμένου) καὶ διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς οἰκονομικότητος (ἐξ ἀντικειμένου). Φυσικὰ, ὁ νόμος τῆς ἀλληλουχίας καὶ ἀλληλεξαρτήσεως τῶν οἰκονομικῶν λειτουργιῶν ἐπενεργεῖ ὡς οἶονεὶ πολλαπλασιαστὴς καὶ ἐπιτυγχάνει ἐνοποίησιν τῆς εὐνοϊκῆς ἐξελίξεως εἰς τοὺς τομεῖς παραγωγικότητος, ἀποδοτικότητος καὶ οἰκονομικότητος.

2. Ἡ ὀργανωτικὴ σημασία τῆς ἀσφάλισεως διὰ τὸ οἰκονομικὸν σύστημα

Θὰ ἐξετάσωμεν τὴν ὀργανωτικὴν σημασίαν τῆς ἰδιωτικῆς ἀσφάλισεως ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἀναλόγως τοῦ κρατοῦντος οἰκονομικοῦ συστήματος, ἥτοι ἀπὸ τριῶν ἐπόψεων : α) τῆς ἐλευθέρας ἀνταγωνιστικῆς οἰκονομίας, β) τῆς κοινωνικῆς ἀνταγωνιστικῆς οἰκονομίας καὶ γ) τῆς κεντρικῶς σχεδιαζομένης (συγκεντρωτικῶς σχεδιοποιημένης) κολλεκτιβιστικῆς οἰκονομίας.

Α) Ἐλευθέρᾳ ἀνταγωνιστικῇ οἰκονομίᾳ

Εἶναι τὸ ἰδεῶδες τῶν Κλασικῶν. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς εἶναι :

(1) Συντονισμὸς τῶν καθ' ἕκαστον ἀτομικῶν οἰκονομικῶν σχεδίων (σχέδια καταναλώσεως, σχέδια παραγωγῆς, σχέδια ἐπενδύσεως) πραγματοποιούμενος διὰ τοῦ ἐλευθέρου σχηματισμοῦ τῶν τιμῶν, (2) Ἐλεύθερος συναγωνι-

σμός, ή εξίσωσις προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ρυθμίζεται αὐτομάτως διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν, (3) Ὁ κρατικὸς παρεμβατισμὸς περιορίζεται εἰς τὸ ἐλάχιστον καὶ (4) Τὸ ὕψος τοῦ εἰσοδήματος ἑνὸς ἐκάστου τῶν ὑποκειμένων τῆς οἰκονομίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀπόδοσίν του καὶ τὴν ἰσχύν του ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς.

Β) Κοινωνικὴ ἀνταγωνιστικὴ οἰκονομία

Ἀποτελεῖ τὴν πραγματικότητα τῆς συγχρόνου κοινωνικοοικονομικῆς ὀργανώσεως εἰς τὰς προηγμένας χώρας τῆς Δύσεως.

Ἡ ἐλευθέρα ἀνταγωνιστικὴ οἰκονομία εἶναι ἰδεῶδες, εἶναι θεωρητικὸν πρότυπον, μηδέποτε πραγματοποιηθεῖσα. (Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ ἀξία τῆς ὡς π ρ ο τ ὕ π ο υ εἶναι αὐτόχρομα μεγίστη. Μεθοδολογικὴ διὰ τὴν θεωρίαν καὶ κριτικὴ διὰ τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν). Αἱ ἐφαρμογαὶ τῆς κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἔπεισαν, ὅτι ἀντὶ τῆς ἰσορροπίας διὰ τῆς ἐλευθερίας προκαλεῖ ἀνισορροπίαν διὰ τῆς ὑπερσυγκεντρώσεως ἰσχύος εἰς ὄρισμένα στοιχεῖα. Ἀπὸ πολυκεντρικῆς μεταβάλλεται εἰς μονοκεντρικὴν ἢ ὀλιγοκεντρικὴν : Ὁ ἐλεύθερος συναγωνισμὸς ἀποβαίνει μονοπωλιακός¹ ἢ ὀλιγοπωλιακός.²

Ὅθεν, ἡ παρέμβασις τοῦ κράτους καθίσταται ἐπιβεβλημένη καὶ ἡ ρυθμιστικὴ ἐπίδρασις του εἰς τὰ τῆς οἰκονομίας γίνεται ὀσημέραι πλέον ἀποφασιστικὴ. Οὕτως, ἡ ἐλευθέρα ἀνταγωνιστικὴ οἰκονομία μεταβάλλεται εἰς κοινωνικὴν ἀνταγωνιστικὴν οἰκονομίαν, δεδομένου, ὅτι ὁ κρατικὸς παρεμβατισμὸς γίνεται διὰ σκοποῦς κοινωνικοῦς. Ὁ Παλαιοφιλελευθερισμὸς ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ Νεοφιλελευθερισμοῦ. Πρόκειται διὰ τὴν λεγομένην εἰς τὰς ἀγγλοσαξονικὰς χώρας «μικτὴν οἰκονομίαν». Τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ ἐλληνικὴ. Χαρακτηριστικὰ ἔχει, (1) τὴν ὑπαρξίν ἐλευθέρως ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως, (2) τὴν συνύπαρξιν κρατικῶν μονοπωλίων καὶ ὑπὸ τοῦ κράτους ἐλεγχόμενων δημοσίων καὶ ἡμιδημοσίων ἐπιχειρήσεων καὶ (γ) τὴν ἐπίβλεψιν τῆς οἰκονομικῆς τάξεως καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς λειτουργίας τῆς ὑπὸ τοῦ κράτους (κύριον γνῶρισμα).

Γ) Συγκεντρωτικῶς σχεδιοποιημένη οἰκονομία ἢ «Διατασσομένη οἰκονομία»

Εἶναι τὸ καθεστῶς τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν, ἀνατολικοῦ τύπου, ἥτοι τῶν κομμουνιστικῶν. Τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς ἀποτελοῦν ἰδιοκτησίαν κολλεκτιβιστικὴν καὶ τὸ ὑπερανεπτυγμένον κράτος σχεδιάζει, προγραμματίζει, κατευθύνει καὶ ἐλέγχει τὸ σύνολον τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος.

1. Monopolistic Competition : Μὲ δεσποζούσας τὰς μονοπωλιακὰς τάσεις.

2. Oligopolistic Competition: Μὲ κυριαρχοῦντα τὸν σχηματισμὸν ὀλιγοπωλίων.

Ἐν τῇ πράξει ὁμως, ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν, κατ' ἀντίστροφον τάξιν, ὅ,τι συνέβη εἰς τὴν Δύσιν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Ἡ ἄκρατος «συγκεντρωτικῶς σχεδιοποιημένη οἰκονομία» μεταβάλλεται εἰς πρότυπον, μεθοδολογικῶς χρήσιμον εἰς τὴν θεωρίαν καὶ κρίσιμον διὰ τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν, ἥδη δὲ βαδίζουσι καὶ οἱ Ἀνατολικοὶ πρὸς μορφήν τινα «μεικτῆς οἰκονομίας».¹

Ἀπὸ τῆς ὀπτικῆς γωνίας τῆς Ἀσφαλίσεως, ἥτις καὶ μόνη μᾶς ἐνδιαφέρει, παρατηροῦμεν τὰ ἀκόλουθα :

1. Ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλισις πέραν τῶν οὐσιαστικῶν διαφορῶν τῆς ἀπὸ τῆς ιδιωτικῆς ἀσφαλίσεως ἔχει καὶ μίαν εἰσέτι, τὴν πράγματι «εἰδοποιὸν διαφοράν» : Δὲν καλύπτει τὴν προστασίαν τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος. (Πρβλ. σχετικὰς ἀναπτύξεις τοῦ Καθηγητοῦ κ. Παν. Λ. Πέρδικα : Ἐμπορικὸν δίκαιον», τόμ. β', ἐκδ. 3η, σελ. (ιδίως) 15 κ.έ.).

2. Ὅθεν, ὅπου ιδιωτικὴ ἢ πρὸς ταύτην ἀνάλογος ἐπιχειρηματικὴ δραστηριότης, ἐκεῖ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ιδιωτικῆς ἀσφαλίσεως.

3. Τοῦτο ἰσχύει διὰ τὰς δύο βασικὰς μορφὰς οἰκονομικοῦ συστήματος : τῆς ἀνταγωνιστικῆς οἰκονομίας (ἐλευθέρως ἢ κοινωνικῆς) καὶ τῆς συγκεντρωτικῆς σχεδιοποιημένης οἰκονομίας (μόνον ἐφ' ὅσον τείνη αὕτη πρὸς τὴν μικτὴν οἰκονομίαν, ὡς συμβαίνει μὲ τὰς εὐρωπαϊκὰς κομμουνιστικὰς χώρας).²

Τὸ συμπέρασμα εἶναι μονοσήμαντον : Οὐδὲν ἔλλογον οἰκονομικὸν σύστημα δύναται νὰ λειτουργήσῃ χωρὶς τὴν ιδιωτικὴν ἀσφάλισιν.

II. ΝΟΜΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

1. Γενικὴ θεώρησις

Ἡ ἀσφάλεια, ὡς ἐξ ὑπαρχῆς ὑπεγραμμίσασμεν, ἐρευνᾶται εἰς τὴν παρούσαν διατριβὴν φαινομενολογικῶς, κατὰ θεώρησιν οὐσίας. Πλὴν ὁμως, μορ-

1. Πρόκειται περὶ ἀπηκριβωμένης καταστάσεως, λαβούσης πρακτικὴν μὲν ἔκφρασιν ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1965, ὅτε 400 περίπου ἐργοστάσια ἱματισμοῦ καὶ ὑποδήσεως καθ' ἕκαστον τὴν Σοβιετικὴν Ἐνῶσιν διετάχθησαν νὰ ἐργάζωνται μὲ τὰ κριτήρια τοῦ σχεδίου Liberman καὶ διατυπωθείσης θεωρητικῶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ φερωνύμου σχεδίου καθηγητοῦ Liberman εἰς ἄρθρον του δημοσιευθὲν εἰς τὴν «Πράβδα» τῆς 9ης Σεπτεμβρίου 1962. Ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς ἀνα γείρας μελέτης τὸ φαινόμενον ἐνδιαφέρει ὡς προάγον, ἢ μᾶλλον ἐπανεισάγον, τὴν οἰονομικὴν ἐλευθέρων ἐπιχειρήσεων — ἄρα, ὡς διασπῶν τὴν συγκεντρωτικότητα τοῦ σχεδιασμοῦ.

2. Μόνον ἡ Κομμουνιστικὴ Κίνα ἀποτελεῖ ἐξάιρεσιν. Ἀλλὰ θὰ εἶναι παρακειινδυνευμένη ἢ πρόβλεψις, ὅτι ἐάν ποτὲ ἡ γιγαντιαία αὕτη χώρα ἀποκτήσῃ τάξιν καὶ ὀργάνωσιν, θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ σειρά τῆς ιδιωτικῆς ἀσφαλίσεως κατ' ἀνάγκην ἀδύρητον.

φολογικῶς μὲν διέπεται ἀπὸ τοὺς κανόνas τοῦ δικαίου καὶ τελολογικῶς κατευθύνεται πρὸς οἰκονομικοὺς σκοποὺς. Ἔρα, ἡ «νομικο-οικονομική» ἄποψις εἶναι συμφυῆς πρὸς τὸ θεωρούμενον φαινόμενον διὸ καὶ διήκει δι' ὅλην τῆς μελέτης μας. Ὅτι πειρώμεθα νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα εἶναι ἡ διερεύνησις μιᾶς εἰδικωτέρας ἐκφάνσεως, εἰς τὴν ὁποίαν, νομίζομεν, δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν διαυγεστέραν τὴν ἐκφρασιν τῆς ἀνάγκης φαινομενολογικῆς ἀναλύσεως καὶ σταθμίσεως, διὰ νὰ ἀχθῶμεν εἰς θετικὰ συμπεράσματα νομικῶς (De Lege Ferenda) καὶ οἰκονομικῶς. Πρόκειται διὰ τὸ ζήτημα τῆς αἰτιώδους συναφείας, ὅπερ καθ' ἡμᾶς εἶναι ἀληθῶς θεμελιώδους σπουδαιότητος.¹

2. Ἡ ἔννοια τῆς αἰτιώδους συναφείας

Εἶναι τρισδιάστατος ἡ αἰτιώδης συνάφεια ὡς ἔννοια : πρακτικῆ, φιλοσοφικῆ καὶ νομικῆ. Πρακτικῶς δὲν ἐμπίπτει εἰς τὰ ὄρια τῆς παρουσίας ἀναπτύξεως. Ἄρκετόν εἶναι νὰ τονίσωμεν, ὅτι συνδέει δύο καταστάσεις, ἐξ ὧν ἡ δευτέρα ἐπιγενομένη. Διὰ τὰ ὑποκείμενα τῆς οἰκονομίας εἶναι προφανές, ὅτι λίαν ἀποδοτικὸν μέλλον προδιαγράφεται ρεαλιστικῶς, ὅταν σχεδιάζονται χρήσιμοι, ἀποτελεσματικαὶ ρυθμίσεις, ἱκανοποιῶσαι τὴν ὀριμὰσσαν νέαν κατάστασιν.²

Ἀντιθέτως, ἡ φιλοσοφικῆ ὄψις αὐτῆς εἶναι σπουδαιοτάτη, διότι ἀπὸ αὐτὴν ἐξαρτᾶται ἡ ἀπόφασις περὶ προτιμῆσεως ταύτης ἢ ἐκείνης ἐκ τῶν (φιλοσοφικῶν, κατ' ἀνάγκην) ἀντιλήψεων τοῦ προβλήματος. Εὐτυχῶς, πρόκειται δι' ἕν τῶν ἐλαχίστων φιλοσοφικῶν προβλημάτων, ἐφ' ὧν παρατηρεῖται ὁμοφωνία τῶν συγχρόνων συγγραφέων.

Σχετικῶς ὁ Γκαῖτε ἔγραφεν : «αἰτία καὶ αἰτιατόν εἶναι ἕν ἀδιαίρετον φαινόμενον».³ Ἐξ ἄλλου κατὰ τὸν H. Schmidt : «Αἰτία εἶναι κάτι τελοῦν εἰς σχέσιν πρὸς ἕτερόν τι (τὸ ἀποτέλεσμα ἢ αἰτιατόν), τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ὑπῆρχε χωρὶς ἐκεῖνο».

Ἐφ' ὅσον ὁμως, πᾶσα δυναμένη νὰ ἐπιφέρῃ ἀποτέλεσμα αἰτία δὲν εἶναι ἀναίτιος ἢ ἴδια, ἀλλὰ προῆλθε καὶ κατέστη ἐνεργὸς συνεπεία μεταβολῆς τινος

1. Willet Allan H. «The Economic Theory of Risk and Insurance» Proceeding of the 9 Annual Meeting of the National Association of Insurance Commissioners», vol. I. pp. 53-107, 1960.

2. Μία πρακτικῆ κατ' ἐξοχὴν ἀμερικανικῆ θεώρησις τοῦ προβληματισμοῦ τῶν σχέσεων κίνδυνος - ἀσφάλις, ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς διὰ τὴν μελέτην καὶ τῶν σχετιζομένων μετὰ τὴν αἰτιώδη συνάφειαν.

3. Εἰδικῶς τὴν Ἀσφάλισιν ἐνδιαφέρει ἡ αἰτιώδης συνάφεια τοῦ ἐπερχομένου κινδύνου, διττῶς (αἰτία αὐτοῦ/οὔτος ὡς αἰτιον τῆς ζημίας).

δημιουργείται βαθμηδόν ή σύγχρονος περί αιτίας έννοια : αίτια είναι μεταβολή προκαλούσα άλλην μεταβολήν.

Τήν άλληλεξάρτησιν ή άλληλουχίαν μεταξύ αιτίας και αποτελέσματος ονομάζουν α ι τ ι ώ δ η σ υ ν ά φ ε ι α ν, ή αιτιολογικήν άλυσον.

Τοιουτοτρόπως, ή έννοια τής αιτίας ανάγεται εις τήν έννοιαν του όρου. Καί κατά τήν διατύπωσιν του Mauthner:

«Όλοι οί όροι, όμοϋ λαμβανόμενοι, δεδομένου αποτελέσματος, ή περιληπτική έννοια αυτών, είναι ό,τι άλλοτε εκκαλείτο «αίτια». Αίτια (κατ' έξοχήν)¹ είναι εκ των όρων εκείνος, όστις συνιστά τήν εκκλύουσαν μεταβολήν μιās των τελουσών υπό όρους καταστάσεων».

Είς άπλοποιημένην, άλλ' ίσοδύναμον διατύπωσιν :

Σήμερον ό,τι άλλοτε έχαρακτηρίζετο ως «αίτια», ως κάτι τὸ μοναδικὸν ή και μεμονωμένον, θεωρείται ως σχηματιζόμενον από τὸ σύνολον των όρων (προϋποθέσεων επελεύσεως) ώρισμένου αποτελέσματος. Έξ όλων αυτών των προϋποθέσεων που επιφέρουν τὸ αποτέλεσμα, διαχωρίζομεν ως κυρίως εἰπεῖν («κατ' έξοχήν»)² αίτιαν, εκείνον τὸν όρον, που «εκκλύει» τήν μεταβολήν, όπως λ.χ. ή πίεσις ενὸς κομβίου τήν λειτουργίαν ενὸς μηχανισμού.

3. Ἡ αιτιώδης συνάφεια εις τὸ Ἄσφαλιστικὸν Δίκαιον

Τὰ ανωτέρω έρχονται εις αντίκρουσιν τής αντίληψεως εκείνων των συγγραφέων, οἵτινες υποστηρίζουν, ότι ή εφαρμογή τής αρχής τής προσφόρου αιτίας (Causa Adaequata), τυγχάνουσα παρ' ήμιν γενικής αναγνωρίσεως εις τήν θεωρίαν και τήν νομολογίαν του δικαίου των περιουσιακῶν σχέσεων, είναι ή ένδεδειγμένη και δια τὸ Ἄσφαλιστικὸν Δίκαιον.

Ταυτοχρόνως, προέρχονται εις συμφωνίαν με τήν αντίθετον γνώμην, των θιασωτῶν τής αρχής του αναγκαίου ή άπαραιτήτου όρου (Conditio Sine qua Non), τήν όποιαν μετά τόσης ενεργείας εκπροσωπεῖ παρ' ήμιν ό καθηγητής κ. Παναγ. Α. Πέρδικας (ένθ. ανωτ., σελ. 95 - 96)³ :

«Ἡ καθ' ήμῶς έπιστήμη ακολουθεῖ εις τὸ δίκαιον των περιουσιακῶν σχέσεων, προκειμένου περι αιτιώδους συναφείας, τήν θεωρίαν τής Causa Adaequata (προσφόρου αιτιότητος).

1. Ἐλληνιστὶ εις τὸ κείμενον.

2. Θά ήτο δυνατόν νά φέρη τις αναρίθμητα παραδείγματα. Είναι σαφές, ότι με τὸν διαχωρισμὸν τής «αίτίας κατ' έξοχήν» δέν επιτρέπεται ή αρχή τής ισοδυναμίας των όρων, άλλ' εξαίρεται ό πλησιέστερος πρὸς τὸ αποτέλεσμα «όλοι είναι έξ' ίσου αναγκαῖοι».

3. Ἐγγχειρίδιον Ἐμπορικοῦ Δικαίου Τόμος Β'. Ἀθήναι 1963 και σελ. 112 παρούσης μελέτης.

«Φρονᾷ ἀντιθέτως ὅτι εἰς τὸ ἀσφαλιστικὸν δίκαιον καὶ δὴ εἰς τοὺς κλάδους τῶν ἀσφαλίσεων ζημιῶν, ἡ θεωρία τῆς προσφόρου αἰτιότητος εἶναι πολὺ στενή, διὰ τὴν ἐξυπηρετήσῃ τὴν συναλλαγὴν ... ».

«Ἡ αἰτιώδης συνάφεια θὰ κριθῇ συνεπῶς εἰς τὸ ἀσφαλιστικὸν δίκαιον εὐρύτερον καὶ ἀντικειμενικώτερον μὲ ἀφετηρίαν τὴν περὶ ἀναγκαίου ἢ ἀπαιτήτου ὄρου θεμελίωσιν, ἥτις προσιδιάζει εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς ἀσφαλίσεως, ἀντὶ τῆς εἰς τὸ Ἰδιωτικὸν Δίκαιον ἐπικρατούσης θεωρίας τῆς προσφόρου αἰτίας».

A) Ἡμέτεροι ἀπόψεις

Πράγματι, εἰς τὴν αἰτιολογικὴν ἄλυσον ποὺ συνδέει τὸν κίνδυνον μὲ τὴν ἐξ αὐτοῦ προκαλουμένην ζημίαν δὲν εἶναι ὀρθόν, ἀκριβῶς δι' οὓς λόγους ἀναπτύσσει περαιτέρω ὁ κ. Καθηγητής, τὰ παρεμβάλλοντα ἀξιολογικὰ καὶ ἐμπειρικὰ κρίσεις τοῦ δικαστοῦ, βαθμολογοῦσαι ἐξ ὑποκειμένου τὴν «προσφορότητα» τῆς «αἰτίας» διότι,

α) Ἐξ ἀντικειμένου, δὲν εὐσταθεῖ καμμία ἀλλοίωσις τῆς αἰτιολογικῆς ἀλύσεως ἢ αἰτιώδους συναφείας (πρβλ. ἀνωτ. Mauthner), δι' ὑποκειμενικῶν καὶ ἀξιολογικῶν κρίσεων.

β) Ἀπὸ καθαρῶς ἀσφαλιστικῆς πλευρᾶς, ὁ ἀσφαλιστὴς — ἡ σύγχρονος ἀσφαλιστικὴ ἐπιχείρησις — δὲν ἐπιφέρει ἀνάγκην τοιαύτης ἐμμέσου ἐνισχύσεως, διότι ὅλα ἔχουν προϋπολογισθῆ (πρβλ. μαθηματικο-στατιστικὸν μέρος παρούσης).

γ) Ἐξ ἀπόψεως τοῦ περὶ δικαίου συναισθήματος ἢ διὰ τῆς Causa Adequata μείωσις τῶν εὐθυνῶν τοῦ ἀσφαλιστοῦ, ὅστις ὑπόσχεται ρητῶς τὴν κάλυψιν τῆς ζημίας, ὅταν τὸ αἴτιον ἐξ ἀντικειμένου ἐπέλθῃ, ὅταν δηλαδὴ πραγματοποιηθῇ ὁ κίνδυνος, εἶναι ἄδικος, πολλῶ μᾶλλον, καθ' ὅσον στρέφεται ὑπὲρ τοῦ ὑποχρέου ὅστις εἶναι καὶ ὁ ἰσχυρότερος, καὶ κατὰ τοῦ ζημιωθέντος, ὅστις ὄχι μόνον εἶναι ἀσθενέστερος, ἀλλ' ὑπέστη καὶ τὴν ζημίαν.

Διὰ τὸ ὄχι Causa Efficiens

Οἱ φιλόσοφοι διαχωρίζουν τὴν «κατ' ἐξοχὴν αἰτίαν» μεταξὺ τῶν ἰσοδυνάμων ὄρων, οἱ ποινικολόγοι δέχονται μᾶλλον τὴν ἄποψιν τῆς Causa Efficiens (ἐνεργοῦ αἰτίας). Διερωτώμεθα :

Μήπως θὰ ἦτο προτιμότερα ἀντὶ τοῦ ἰσοδυνάμου τῶν ὄρων νὰ δεχθῶμεν τὴν τροποποίησιν αὐτοῦ ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἐνεργοῦς αἰτίας ;

διότι :

1. Ἡ πρόσφορος αἰτιότης εἶναι ... ἀπρόσφορος διὰ τὸ ἀσφαλιστικὸν δίκαιον καὶ δὴ εἰς τὸν κλάδον ζημιῶν.

2. Ἡ θεωρία τοῦ ἰσοδυνάμου τῶν ὄρων (ἢ τοῦ ἀναγκαίου ἢ τοῦ ἀπαραιτήτου ὄρου) δύναται νὰ ἀγάγη εἰς ἀδιέξοδον ἐν τῇ ἀναζητήσει τῆς αἰτιολογίας. Ἐνῶ ἀντιθέτως,

3. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνεργοῦς αἰτίας (Causa Efficiens) πλεονεκτεῖ ἀμφοτέρων:

α) Διασώζουσα τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς αἰτιολογήσεως, καὶ

β) Ἐπιτρέπουσα ἀντικειμενικὴν κρίσιν, διότι ἀναζητεῖται ἡ ἐνεργὸς καὶ ὄχι ἡ «πρόσφορος» (=ἡ κατὰ τὴν γνώμην μας ἢ τὸ περὶ δικαίου συναίσθημα κ.ο.κ. καταλληλοτέρα αἰτία). Ἡ «κατ' ἐξοχὴν αἰτία» τοῦ Mauthner.

B) Ἡ ἀξία τῆς φαινομενολογικῆς θεωρήσεως

Ἡ περίπτωση τῆς αἰτιώδους συναφείας τοῦ κινδύνου πρὸς τὴν ζημίαν δὲν ἐπελέγη παρ' ἡμῶν ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν μεγάλην, ὄντως, σπουδαιότητά της καθ' ἑαυτήν. Οὔτε ἐπέχει θέσιν ἀπλοῦ, ἔστω καὶ λίαν σημαντικοῦ παραδείγματος. Τοῦναντίον ἐπελέγη ὡς ἀντιπροσωπευτικὴ, μὲ τὴν στατιστικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, τῆς ἰδιοτυπίας καὶ αὐτονομίας τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου.

Καταδεικνύει, ὅτι τὸ ἀσφαλιστικὸν φαινόμενον ἔχον μορφήν νομικὴν, περιεχόμενον οἰκονομικὸν καὶ μηχανισμόν, ὅστις μόνον διὰ τοῦ μαθηματικο-στατιστικοῦ λογισμοῦ δύναται νὰ καταστῆ νοητὸς καὶ νὰ δαμασθῇ, ἀποτελεῖ αὐτοδύναμον ὀλότητα, εἶναι ἀθύποστατον χωρὶς νὰ παύῃ μετέχον τῆς Νομικῆς, τῆς Οἰκονομικῆς καὶ τῆς Μαθηματικῆς Ἐπιστήμης. Δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν, οὕτως εἰπεῖν, χημικὴν ἔνωση τῶν τριῶν βασικῶν συστατικῶν του, δὲν ἀποτελεῖ μηχανικὸν μείγμα αὐτῶν. Δὲν εἶναι ἑτερόνομος, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνομεν εἶναι αὐτόνομος.

Οὕτως ἐξηγεῖται διατὶ ἡ αἰτιώδης συνάφεια κινδύνου — ζημίας δὲν εἶναι ὀρθὸν ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ ἀντιμετωπίζεται μὲ τὰ κριτήρια τῶν ἀρχῶν, αἰτινες τόσο ἀνέτως ἐφαρμόζονται εἰς τὰς ἄλλας σχέσεις τοῦ περιουσιακοῦ δικαίου.

Τὴν τοιαύτην ἐνατένισιν τῆς οὐσίας ἐκαλέσαμεν «φαινομενολογικὴν» κατ' ἀναγωγὴν εἰς τὴν ὀρολογίαν τῆς Φαινομενολογικῆς Σχολῆς, χωρὶς τοῦτο νὰ ἐρμηνεύεται ὡς ἰδιαιτέρα σύνδεσις μὲ αὐτὴν ἢ μὲ οἰανδήποτε ἄλλην φιλοσοφικὴν τοποθέτησιν κοσμοθεωρητικῶς. Μόνον ἀπὸ τὴν σκοπιᾶν τῆς μεθόδολογίας ἔχει δι' ἡμᾶς ἀξίαν ἡ φαινομενολογία διὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης μελέτης.

Διότι, τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀσφαλείας εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ ζωὴ καὶ ἡ εὐζωία. Μᾶς καθιστᾷ Προμηθεὺς καὶ ὄχι Ἐπιμηθεὺς. Δι' ἡμᾶς αὐτοῦς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους: Tua res agitur paries cum proximus ardet (πρόκειται δι' ἰδικὸν σου πρᾶγμα, ὅταν καίεται ὁ γειτονικὸς τοῖχος).

ΜΕΡΟΣ Β'.

Η ΑΣΦΑΛΙΣΙΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΟΠΤΙΚΗΣ ΓΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Οικονομικῶς δρᾶν, σημαίνει, τὴν ἐσχεδιασμένην ἀνάπτυξιν δραστηριότητος πρὸς ἐφοδιασμὸν τῶν ἀνθρώπων δι' ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, χάριν καλύψεως τῶν ἀναγκῶν των.

Ἡ οἰκονομία λειτουργεῖ κατὰ τὴν ἀρχὴν μεγιστοποιήσεως τῆς χρησιμότητος καὶ ἐλαχιστοποιήσεως τῶν ἀπωλειῶν χρησιμότητος.

Πᾶν σχέδιον προβλέπει τὸ μέλλον καὶ πᾶσα προσπάθεια ἀποφυγῆς ἀπώλειας χρησιμότητος, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν ἔλλογον κατὰ πρόληψιν κάλυψιν ταύτης.

Ἴδού, λοιπόν, ὅτι ἡ «ἀσφάλισις» ἐντάσσεται ὀργανικῶς εἰς τὴν οικονομικὴν πραγματικότητα, ὡς στοιχεῖον τοῦ ἔλλογου σχεδιασμοῦ τῶν οικονομικῶν μονάδων καὶ ὡς προστασία τῆς χρησιμότητος, δηλονότι, τῆς φύσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀντικειμένου τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος.

III. ΕΝΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

I. Ἀσφάλεια καὶ Ἀσφάλισις

Προκαταρκτικῶς ἀποσαφηνίζομεν, ὅτι εἰς τὸ σύνολον τῆς μελέτης μας, ἰδίως ὅμως εἰς τὸ παρὸν τμῆμα αὐτῆς, ἡ κατ' ἐναλλαγὴν χρήσις τῶν ὄρων «ἀσφάλεια» καὶ «ἀσφάλισις» δὲν σημαίνει καὶ τὸν ταυτισμὸν τῆς ἐννοίας των.¹ Ψυχολογικῶς, ἡ ἀσφάλεια προηγεῖται τῆς ἀσφαλίσεως, ἀλλὰ πραγματικῶς, ἡ πρώτη ἔπεται τῆς δευτέρας, διότι : ἡ ἀνησυχία διὰ τὸν ἐνδεχόμενον κίνδυνον δημιουργεῖ τὴν ψυχολογικὴν ἀνάγκην τῆς ἀσφαλείας, ἀνάγκην ἱκανοποιουμένην διὰ τῆς ἀσφαλίσεως, ἣτις ἀκολουθεῖ· ἀφ' ἑτέρου, ἡ ἀσφάλεια ἐπιτυγχάνεται ἐν τῇ πραγματικότητι μόνον ὅταν ὑπάρξῃ ἀσφάλισις. Ὅθεν, ἡ ἀσφάλεια εἶναι τὸ ψυχολογικὸν προηγούμενον τῆς Ἀσφαλίσεως καὶ ἡ ἀσφάλισις εἶναι τὸ πραγματικὸν προηγούμενον τῆς ἀσφαλείας. Ὅπως βλέπομεν καὶ ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν διατύπωσιν τῆς ἀνωτέρω φράσεως, ἡ ἀσφάλισις εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον — ἄρα, ἡ κατὰ προτίμησιν χρήσις τοῦ ὄρου τούτου (ἀσφάλισις) μεταβάλλει νόημα ἀναλόγως τῶν συμφραζομένων, ση-

1. Πλὴν, κατ' ἀρχὴν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ περὶ Κοινωνικῆς Ἀσφαλείας μέρος, ἔνθα ἡ ἀσφάλισις λογίζεται κατοχυροῦσα τὴν ἀσφάλειαν τῆς κοινωνίας.

μαίνουσα, με άλλους λόγους, και την ασφάλειαν ό,τε μέν, ψυχολογικῶς-δυναμικῶς, ό,τε δὲ πραγματικῶς-ἔργῳ.

Τὸ ἀντίστροφον ἰσχύει καὶ διὰ τὸν ὄρον «ἀσφάλεια».

Συμπέρασμα συνδεδόμενον με τὸν τίτλον τοῦ παρόντος κεφαλαίου εἶναι ὅτι ἐξετάζομεν ἐνταῦθα ἀπὸ σκοπιᾶς οἰκονομικῆς θεωρίας καὶ πρακτικῆς (πολιτικῆς) ἀμφοτέρας τὰς ἐννοίας.

Ἔνταξις τῆς ἀσφαλίσεως εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον

Ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότης εἶναι ταυτόσημος με τὴν ἀνάπτυξιν ἐνεργειῶν σύμφωνα πρὸς δεδομένον σχέδιον (ὕποτυπῶδες, ἔστω) πρὸς κάλυψιν τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν. Ἡ κάλυψις αὕτη γίνεται βάσει τῆς ἀρχῆς πρὸς μεγιστοποίησιν τῆς χρησιμότητος, διότι πάντα τὰ ἀγαθὰ καὶ πᾶσαι αἱ ὑπηρεσίαι πὸ καλύπτουν τὰς οἰκονομικὰς ἀνάγκας, ἀποτελοῦν οὐσιαστικῶς συμπίκνωσιν χρησιμότητος. Ἐκ τούτου ἀβιάστως συνάγεται, ὅτι ἐν στικτῶδ ὁ ἄνθρωπος ἀγωνίζεται διὰ νὰ ἀποφύγη ἀπωλείας χρησιμότητος, τοῦτ' ἔστιν προσπαθεῖ, πάσῃ δυνάμει, νὰ ἐλαχιστοποιήσῃ τὰς ἀπωλείας χρησιμότητος εἴτε διὰ προλήψεως, εἴτε δι' ἀποκαταστάσεως τῶν ἐπερχομένων τυχόν ἀπωλειῶν (δηλαδὴ ζημιῶν). Ἴδοὺ λοιπὸν ὅτι ἡ ἀσφάλεια ὡς ψυχολογικὴ ἀνάγκη εἶναι σύμφυτος με τὴν οἰκονομικὴν ἀρχήν, ἐνῶ ἡ ἀσφάλις ὡς πραγματικὸν δεδομένον εἶναι στοιχειῶν ἀναποσπᾶστος συμπαρομαρτοῦν με τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα καὶ ὑπὸ τὰς πλέον στοιχειώδεις μορφὰς τῆς τελευταίας.

2. Ἀντικυκλικὴ πολιτικὴ (ὡς ἔκφρασις τῆς ἡμετέρας θεωρίας τῶν ἀρμονικῶν σχέσεων ἀσφαλείας-οἰκονομίας).¹

Πάντες οἱ συγγραφεῖς τῶν ὁποίων τὰς ἀντιλήψεις ἔσχομεν ὑπ' ὄψιν, δι' ἀμέσου μελέτης ἢ διὰ τεκμηριωτικῆς ἐνημερώσεως ἐμμέσως, ἐκκινοῦν μὲν ἀπὸ τὴν μικροοικονομίαν, ἀλλὰ ἀνέρχονται εἰς ὀρισμένας μόνον μακροοικονομικὰς βαθμίδας καὶ δὴ εἰς τὴν προβαθμίδα τῆς μακροσκοπικῆς θεωρήσεως, εἰς ἣν εὐρίσκεται ἡ Κοινωνικὴ Ἀσφάλις.

1. Τὴν ἐν ἀδραϊς γραμμαῖς περιγραφεῖσαν σχέσιν οἰκονομικῆς ἀρχῆς/χρησιμότητος/ἀσφαλείας ἀσφαλίσεως προτιθέμεθα ἐν καιρῷ νὰ τὴν ἀναπτύξωμεν (ἐὰν αἱ περιστάσεις τὸ ἐπιτρέψουν) εἰς πλήρη θεωρίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα : «θεωρία τῶν ἀρμονικῶν σχέσεων ἀσφαλείας/οἰκονομίας». Ἐν πάσει περιπτώσει, καὶ τὰ ἐνταῦθα γραφόμενα ἐν συνδυασμῷ με τὸ σύνολον τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου μας κατοχυρώνουν, νομίζομεν, τὴν πρωτοτυπίαν τῆς θέσεώς μας αὐτῆς. Ἔστω καὶ ἄνευ περαιτέρω ἀναπτύξεως ὑπὸ αὐτοτελῆ μορφήν.

Ἡμεῖς τολμῶμεν νὰ πρωτοτυπήσωμεν καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ἐπι-καλοῦμενοι ἐπιείκειαν. Συγκεκριμένως, ὑποστηρίζομεν, ὅτι ἡ ἀντικυκλικὴ πολιτικὴ δὲν ἀποτελεῖ εἰμὴ ἔκφρασιν τῆς ἁρμονικῆς¹ σχέσεως ἀσφαλίσεως - οἰκονομίας. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ «ἐνδείξωμεν», ἂν μὴ νὰ ἀποδείξωμεν, τοῦ-το δι' ἀναπτύξεως τῆς φύσεως καὶ τῆς μεθοδολογίας τῆς ἀντικυκλικῆς πολι-τικῆς, οὕτως ὥστε, εἰ δυνατόν, τὰ συμπεράσματα νὰ ἀπορρέουσιν ἀφ' ἑαυτῶν.

A) Ὁ οἰκονομικὸς κύκλος

Κατὰ τὴν μεσοπολεμικὴν περίοδον ἄρκετοὶ συγγραφεῖς ὑπεστήριξαν, ὅτι τὸ φαινόμενον τῶν κυκλικῶν διακυμάνσεων τῆς οἰκονομίας ἀνήκεν ἀνεπι-στρεπτῇ εἰς τὸ παρελθόν. Καίπερ αἱ τοιαῦται ἀπόψεις σπανίως ὑπερέβησαν τὴν ἔκτασιν μερικῶν παραγράφων εἰς συγγράμματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὀγκώδη καὶ τὰς περισσοτέρας φορὰς ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἄρθρα ἐγκρίτων ὀργάνων τοῦ ἐπιστημονικοῦ Τύπου, ἐδημιούργησαν ἀτμόσφαιραν. Πλεῖστοι ὅσοι ἐπίστευσαν σοβαρῶς ὅτι ἐφ' ἑξῆς ἡ οἰκονομία θὰ ἐξελίσσειται εὐθέως, βαίνουσα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ πλοίου τῆς Ἑρήμου (ἐπὶ τῆς «ὁδοῦ τῆς καμήλου»). Ἄλλὰ τὰ πράγματα τοὺς διέψευσαν.

Ἡ ὑπεραισιόδοξος αὕτη ἀντίληψις ἐπανήλθε ζωηροτέρα εἰς τὸ προσκή-νιον μετὰ τὸν 2ον παγκόσμιον πόλεμον. Ἄλλὰ καὶ ἄλλιν τὰ πράγματα τὴν διέψευσαν.

Μάλιστα, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διαπιστωθῇ ἐνδεχομένως, ὅτι ἡ δεινὴ νομι-σματικὴ κρίσις τοῦ ἔτους 1968 Νοέμβριος : (κρίσις φράγκου καὶ ἐμμέσως στερλίνης καὶ δολλαρίου) ἀποτελεῖ ἐπιφαινόμενον τῆς ἐκδηλώσεως ἐνὸς τοιούτου κύκλου, μὲ μεγαλυτέρας ἐπιπτώσεις κατὰ τὴν κορύφωσιν τῆς κρί-σεως ἐπὶ τοῦ νομισματικοῦ τομέως.

Ἔτι ἐγγυτέρα τῶν ἐξελίξεων ἐξέτασις πείθει, ὅτι πέραν τοῦ εὐρέος νο-μισματικοῦ κύκλου ὑπάρχει καὶ πληθὺς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐντοπισμέ-νων διακυμάνσεων (μὲ τὴν ἐννοίαν : Konjunkturzyklen) κατὰ χώραν, κατὰ ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Καὶ μόνον ἡ μαρτυρία τοῦ Ὁλλανδοῦ καθηγητοῦ Δρος Zijlastra (διατελέσαντος ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς χώρας του) θὰ ἦτο ἄρκετὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ὅντως, ὁ καθηγητὴς Zijlastra, εἰς διάλεξιν του δοθεῖσαν εἰς τὸ παρὰ τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Κιέλου Ἰνστιτοῦτον Παγκοσμίας Οἰκονομίας ἐν ἔτει 1962, ἐδήλωσεν ὅτι «ἀπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1949/1950 ἐκδηλοῦται εἰς τὴν Ὁλλανδίαν οἰκονομικὸς κύκλος μὲ περιοδικότητα «ἐξ ἐτῶν».

1. Τὴν λέξιν «ἁρμονία» νοοῦμεν κατὰ τὴν Διαλεκτικὴν Λογικὴν, ἣτοι ὡς ἐνοποίησιν ἢ σύν-θεσιν ἀντιθέσεων.

Ἡ ἰδιαίτερα ἀξία τῆς διαπιστώσεως, ἄτε προερχομένης ἐξ Ὀλλανδίας, ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι εἰς αὐτὴν (καὶ μόνον εἰς αὐτὴν) τὴν χώραν, ὀλόκληρος ἢ οἰκονομικὴ πολιτικὴ διευθύνεται οἰκονομομετρικῶς, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως μαθηματικοστατιστικῶν προτύπων ἢ ὑποδειγμάτων.

Β) Ὁ πολλαπλασιασμός τῶν οἰκονομικῶν κινδύνων

Ἐμμένονεν εἰς τὸν προβληματισμὸν τῆς ὑπάρξεως καὶ τυπολογίας τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου, διότι τοῦτο ἐνέχει προκριματικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀντικυκλικῆς πολιτικῆς, ἣτις θὰ ἀπέμενε κενὴ περιεχομένου, χωρὶς τὸν οἰκονομικὸν κύκλον. Βεβαίως, κανεὶς πλέον δὲν ἰσχυρίζεται σοβαρῶς ὅτι δὲν ὑπάρχει οἰκονομικὸς κύκλος. Ἡ διαφωνία μετετοπίσθη ἤδη εἰς τὴν μορφήν ὑπὸ τὴν ὁποίαν οὗτος ἐκδηλοῦται.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ προσφύγωμεν, νομίζομεν, εἰς τὰς ἀναπτύξεις τοῦ Ἀμερικανοῦ καθηγητοῦ J. K. Galbraith εἰς τὸ βιβλίον του «The New Industrial State». Διὰ δύο λόγους· πρῶτον, διότι περιγράφει τὰς συνθήκας αἵτινες θὰ ἀποτελέσουν τὴν ἀπόληξιν τῶν ἐξελίξεων, πού ἐν ἐκτάσει μελετῶμεν εἰς τὸ μέρος τῆς ἐργασίας μας, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν «σπουδαιότητα τῆς ἀσφαλίσεως διὰ τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν»¹ καὶ δεύτερον, διότι μολονότι ὁ διακεκριμένος συγγραφεὺς δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀσφαλιστικὸν φαινόμενον, ἐν τούτοις μὲ τὴν ἄποψίν του περὶ «τεχνοδομῆς» ἐκφράζει ἀπὸ ἄλλης θέσεως ὅ,τι ἡμεῖς ἐξ ἐτέρας θέσεως διερευνῶμεν : τὸ φαινόμενον τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν αἰτιολογιῶν καὶ περιπτώσεων κινδύνου «δεομένου» ἀσφαλιστικῆς καλύψεως (βλ. τμῆμα παρούσης διατριβῆς περὶ τῆς «Οἰκονομικῆς ὄψεως τοῦ κινδύνου»).

3. Τὸ προκεχωρημένον βιομηχανικὸν κράτος

Μᾶς ἐνδιαφέρει ὡς ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἀναπτύξεως, κατὰ τὸν Galbraith ἢ ὡς ἡ φυσικὴ ἀπόληξις τῶν μελετηθεισῶν ἐξελίξεων εἰς τὴν παροῦσαν πραγματείαν.

Ὁ σκοπὸς οὗτος εἶναι ἡ δημιουργία κοινωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπασχολοῦνται ὅλα τὰ μέλη της, χρησιμοποιοῦντα τὰς πλέον παραγωγικὰς μεθό-

1. Ὑπομνησκόμεν : 1) Προϊοῦσα ἔντασις καὶ πολυπλοκότης συναλλαγῶν, 2) Βαθμιαία μὀρφωσις ὑπερκρατικῶν οἰκονομικοπολιτικῶν συγκροτημάτων, 3) Ἀνοδος τεχνολογίας καὶ ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν, καὶ 4) Πληθυσμιακὴ ἔκρηξις. Ἡμεῖς ἐπεξετείναμεν τὸ ἀντικείμενον ἐπὶ τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας, ἐνῶ ὁ Galbraith ἐντοπίζει τὴν ἔρευναν εἰς τὰ πλαίσια τοῦ κράτους.

δους πού εἶναι δυνατόν νά ἐπινοήσῃ ἡ ἀνθρωπίνη ἰδιοφυΐα. Ἡ κοινωνία αὕτη συνιστᾷ τὸ «προκεχωρημένον βιομηχανικὸν κράτος» (ὅπου ἡ λέξις «State» ὑπεμφαίνει καὶ τὴν ἔννοιαν «κατάστασις»).

Εἰς μίαν τοιαύτην πλήρως ἀνεπτυγμένην οἰκονομίαν, τὸ μέγιστον τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος θὰ ἐκτελεῖται ἀπὸ ὀγκώδεις ὀργανισμούς, ὅπου θὰ ἀπασχολοῦνται πολλὰ καὶ πολυάνθρωπα ἐπιτελεῖα τεχνικῶν (ὑπὸ τὴν πλατυτέραν σημασίαν τῆς λέξεως), πού θὰ ἔχουν ὑψηλοβάθμιον κατάρτισιν εἰς τὰ ζητήματα τῆς ὀργανώσεως, τοῦ σχεδιασμοῦ προγραμματισμοῦ, τῆς ἀναλύσεως καὶ ἐρεῦνης ἀγορᾶς, τῆς χρηματοδοτήσεως, τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν βιομηχανίαν μεταποιήσεως τοιοῦτοι ὀργανισμοὶ εἶναι αἱ μεγάλοι ἀνώνυμοι ἐταιρεῖαι, τὰς ὁποίας ὁ Galbraith χαρακτηρίζει συλλήβδην ὡς «The Corporation» (ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία/ἀλλὰ σημαίνει ἐπίσης ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ τὸ «σωματεῖον», μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀργανισμοῦ, τῆς μεγάλης καὶ ἀρτίως ὀργανωμένης οἰκονομικῆς μονάδος). Ἡ ὑπαρξις, αἱ λειτουργεῖαι καὶ αἱ ἀνάγκαι τῶν ὀργανισμῶν αὐτῶν μεταποιήσεως, διαδραματίζουσι κεντρικὸν μέρος εἰς τὰς ἄλλας βασικὰς δραστηριότητας τοῦ συγχρόνου κράτους : τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν, τὴν ἐκπαίδευσιν (ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου — ἀπὸ τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσως — μέχρι τοῦ πολυτεχνείου — τῆς ἀνωτάτης βαθμίδος τεχνικῆς ἐκπαίδευσως καὶ τοῦ πανεπιστημίου — τῆς ἀνωτάτης βαθμίδος τῆς λοιπῆς θετικῆς καὶ θεωρητικῆς ἐκπαίδευσως).

Ὁ συγγραφεὺς δὲν σταματᾷ εἰς τὴν βιομηχανικὴν ὀργάνωσιν ἐντὸς τοῦ «προκεχωρημένου» βιομηχανικοῦ κράτους (πού ἐν μέρει εἶναι ἡ δὴ τὸ σύγχρονον κράτος), ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι μεγάλοι καὶ πολυσύνθετοι ὀργανισμοὶ θὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν. Θὰ ἐφοδιάζουσι τὰς ἀγροτικὰς ἐκμεταλλεύσεις καὶ θὰ ὀργανώνουσι καὶ ἐκτελοῦσι τὴν χρηματοδότησιν, τὴν διανομὴν — ἀκόμη καὶ τὴν διάδοσιν χρησίων γνώσεων καὶ ἐνημερώσεως μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου ὑπολείμματος τῆς παλαιᾶς μορφῆς κοινωνίας, τῶν ἰδεολόγων τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ τοῦ 19ου αἰῶνος : τὴν οἰκογενειακὴν ἀγροτικὴν ἰδιοκτησίαν.

Ἐναντιοίχως μεγάλοι ὀργανισμοὶ θὰ εὐρίσκωνται ἐν δράσει καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῆς κοινωνίας τοῦ μέλλοντος, τοῦ ἀμέσως προσεχοῦς ἴσως. Θὰ κατακαλύπτουσι τὸσον τὸν τομέα δημοσίας δράσεως, ὅσον καὶ τὸν τομέα ἰδιωτικῆς δράσεως, εἰς τρόπον ὥστε διὰ τῆς «Corporation» — ὡς εἴπωμεν, «ὑπεροργανισμοῦ» εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τομεῖς, τὰ σύνορα Ἰδιωτικῆς καὶ Δημοσίας Ὀργανώσεως θὰ καθίστανται φευγαλέα.¹

1. Ὁ Galbraith ἀπαντᾷ τοιοῦτοτρόπως, ἐμμέσως εἰς τὸ θέμα τοῦ ἐὰν θὰ εἶναι «σοσιαλιστι-

IV. ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

1. Ἀσφαλιστικοὶ Ὑπεροργανισμοὶ

Διὰ νὰ εἶναι πλήρης ἡ περιγραφή κατὰ πρόβλεψιν τῶν μελλοντικῶν ἐξελίξεων, θὰ πρέπει νὰ προσδώσωμεν ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὸν ρόλον ποῦ θὰ διαδραματίζουσι εἰς τὸν τομέα τριτογενοῦς παραγωγῆς καὶ οἱ Ἀσφαλιστικοὶ Ὑπεροργανισμοί, τοὺς ὁποίους παραδόξως σχεδὸν ἀντιπαρέρχεται ὁ Galbraith, ἴσως ἐπειδὴ θεωρεῖ αὐτονόητον τὴν τοιαύτην ἐξέλιξιν. Ἀνεξαρτήτως τούτου, ἡμεῖς πιστεύομεν, ὅτι σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, ἀνάλογος θὰ εἶναι καὶ ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ γενικώτερον, τῶν πάσης φύσεως ἀσφαλιστικῶν φορέων εἰς τὸν τομέα τῆς Ἰδιωτικῆς καὶ τῆς Δημοσίας δράσεως.

Εἶναι ἀκριβές, ὅτι καὶ σήμερον γιγαντισμὸς χαρακτηρίζει τὴν Ἀσφαλιστικὴν Οἰκονομίαν, ἐν γένει, μὲ τὴν διεύρυσιν τῆς κοινωνικῆς ἀσφάλισης ἐπὶ πανεθνικοῦ ἐπιπέδου, ὑπερεπαγγελματικῶς, καὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τεραστίων ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἰδιωτικῆς ἀσφάλισης, τῶν ὁποίων ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ἐπιρροή ὀσημέραι αὐξάνει.

Ἐν τούτοις, καὶ ἡ μεγαλύτερα σύγχρονος Ἀσφαλιστικῆς Ἐπιχείρησις καὶ ὁ μεγαλύτερος Ἐθνικὸς Ὄργανισμὸς Κοινωνικῆς Ἀσφάλισης (τὴν ὁποίαν ἐν παραλληλισμῷ μόνον ἐξετάζομεν εἰς τὸ παρόν), δὲν ἀντιστοιχοῦν, εἰς τὴν περὶ Corporation εἰκόνα τοῦ Galbraith. Ὁ λόγος δὲν εἶναι προφανής, ἀλλὰ ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ παραβλέπεται, διότι εἶναι οὐσιώδης : Σήμερον, ἡ τεχνολογία ὄλων αὐτῶν τῶν δραστηριοτήτων εἶναι, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπλή. Οἱ διορισμοὶ ἐξακολουθοῦν, ἐξ ἑτέρου, νὰ γίνονται κατὰ κοινωνικὴν σκοπιμότητα ἢ κατ' εὐνοίαν, ἐνῶ ὡς «εἰδίκευσις» θεωρεῖται ἡ κτήσις πτυχίων, τὰ ὁποῖα ὅμως, εἰς ἀρκετὰς περιπτώσεις, πιστοποιοῦν τὴν ὑπαρξιν γνώσεων ἀσχετῶν πρὸς τὸ ἐπιτελούμενον ἔργον.

2. Ἡ τεχνοδομή

Εἰς προηγουμένην παράγραφον ἀπλῶς ἀνεφέραμεν ταύτην. Νῦν θὰ τὴν περιγράψωμεν, διότι ἀποτελεῖ τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν τῆς Σήμερον ἀπὸ τῆς Αὔριον, τοῦ παρόντος μὲ τὸ «προκεχωρημένον» Κράτος τοῦ μέλλοντος.

Ἡ τεχνοδομή σημαίνει κατ' οὐσίαν τὸ σύνολον τῶν τεχνικῶν, τῶν εἰδικῶν ποῦ συγκροτοῦν τὰ Ἐπιτελεῖα καὶ τὰς Διευθύνσεις τῶν «Ὑπεροργα-

κή» (μὴ λησμονῶμεν : «κοινωνιστικῆ») ἢ κοινωνία τοῦ μέλλοντος. Ἀπαντᾷ μὲν «ὄχι», ἀλλὰ τὸ αὐτὸ θὰ ἔλεγε καὶ εἰς τὸ ἐρώτημα περὶ ἐπιβιώσεως τοῦ λεγομένου «καπιταλισμοῦ» («λεγομένου», διότι δὲν εἶναι εἰμῆ μικτῆ μορφῆ).

σμών».¹ Αυτόφανές είναι ότι έκαστος ἐξ αὐτῶν δέον νά χρησιμοποιεῖται ἐκεῖ πού τά προσόντα του τὸν προσανατολίζουν, ὄχι ἐκεῖ ὅπου μὲ ἄλλα κριτήρια, ὑπὸ τὰς παρούσας ἀντιορθολογικὰς συνθήκας, τοποθετεῖται.

Κατὰ τὸν Barend A. de Vries, χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ὄλων τῶν ὑπεροργανισμῶν (Corporations), εἶναι ἡ ὑπαρξίς παρ' αὐτοῖς τεχνοδομῆς. Εἰς αὐτὴν περιλαμβάνονται ἄνθρωποι κατέχοντες πολυποίκιλα προσόντα καὶ πολυσυνθέτους ἰκανότητες — πάντα ταῦτα εἰς προκεχωρημένον βαθμὸν. Οὕτω λ.χ. περικλείει ἡ τεχνοδομή, εἰδικούς ἐπὶ τῶν συστημάτων, μηχανικούς, οἰκονομολόγους, μαθηματικούς, εἰδικούς ἐρεῦνης ἀγορᾶς, χρηματιστικούς ἀναλυτὰς καὶ λογιστὰς. Ἄπαντες ἐργάζονται ἀπὸ κοινοῦ, ἡ συνεργασία τῶν δὲ εἶναι ἀρτία, στενὴ καὶ ὠλοκληρωμένη. Ταῦτοχρόνως, βοηθοῦνται ἀπὸ σύγχρονα ὀργανωτικο-λειτουργικὰ μηχανήματα, ἀπὸ ἠλεκτρονικούς διερευνητὰς καὶ ἀπὸ γενικὸν σύστημα ἐνημερώσεως καὶ ἐπικοινωνίας. Ὅθεν, ἡ τεχνολογία εἰς τὴν ὁποίαν ἀντιστοιχεῖ ἡ ὑποδομὴ τοῦ νέου συστήματος εἶναι ὄχι μόνον προηγμένη ἀλλὰ καὶ π ε ρ ί π λ ο ς, οὕτως ὥστε ὁ συλλογικὸς ἐγκέφαλος τῶν σπουδαίων αὐτῶν εἰδικῶν ὑπαλλήλων (διοικητικὴ ἱεραρχία) καὶ ἐπιτελῶν (ἐπιτελικὴ ἢ συμβουλευτικὴ ἱεραρχία) νά δύναται νά ἀποδίδῃ εἰς τὸ πολλαπλάσιον ὅ,τι θά προσεδώκα τις ἀπὸ μίαν μεγαλοφυΐαν. Ὁ ὑπεροργανισμὸς θά ἀποτελεῖ τὸ φυτῶριον καὶ τὸ δοκιμαστήριον πάσης φύσεως τελειοποιήσεως, νεωτερισμῶν καὶ ἐφευρέσεων. Θά εἶναι ὁ μέγας καὶ ἀναντικατάστατος φορεὺς τῆς προόδου.

3. Ἀνάλυσις τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου (καθ' ἡμᾶς)

A) Ἡ παροῦσα δυναρχία εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ ἡ ἀσφάλις

Φρονοῦμεν, ὅτι δὲν πρέπει νά ἀναμένωμεν τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἐγγὺς ἔστω μέλλοντος, διὰ νά διαπιστώσωμεν τὴν ὑπαρξίς καὶ νά ἐξετάσωμεν τὴν νομοτέλειαν τῶν φορέων τεχνοδομῆς, ὑπεροργανισμῶν.

Πρόχειρος ἀνασκόπησις τοῦ οἰκονομικοῦ τύπου τῶν μεγάλων χωρῶν, πληροφορεῖ ὅτι καθημερινῶς σχεδὸν γίνονται συγχωνεύσεις ἐταιρειῶν καὶ νέα ἀναπτύσσονται παραγωγικὰ συγκροτήματα εἰς τὸν ἐμπορικὸν καὶ εἰς τὸν βιομηχανικὸν τομέα. Τυπικὸν παράδειγμα ἡ Ἰαπωνία, ὅπου παρὰ τὴν ἐκ συμβατικῶν ὑποχρεώσεων ἀπαγόρευσιν, σημειοῦται, ἀναβίωσις τῶν γιγαντιαίων ἐπιχειρήσεων. Ἡ τάσις αὕτη εἰς χώρας, ὡς ἡ Γαλλία, ἐνι-

1. Πολύ συχνά γίνεται λόγος περὶ «ἐπιτελείου» Ἐπιχειρήσεως ἐνῶ πρόκειται περὶ «Διοικήσεως». Τὸ ἐπιτελεῖον εἶναι ὄργανον σ υ μ β ο υ λ ε υ τ ι κ ὸ ν καὶ δὲν ἐντάσσεται εἰς τὴν διοικητικὴν ἱεραρχίαν. Μόνον, τοποθετεῖται ἀντιστοίχως πρὸς τὸ ὕψος τοῦ κλιμακίου Διοικήσεως πρὸς τὸ ὁποῖον ἀπευθύνονται αἱ συμβουλευτικαὶ ὑπηρεσίαι του.

σχύεται παντοιοτρόπως υπό τοῦ κράτους, ἐνῶ ἄλλαχοῦ, ἰδίως τήν Μ. Βρετανίαν ἀποτελεῖ θέμα σχεδόν τῆς καθημερινῆς εἰδησεογραφίας. Παράλληλον καί ταυτόσημον εἶναι τὸ γεγονός τῆς ἀπορροφήσεως μικροτέρων, ἀπὸ μεγαλυτέρας ἐπιχειρήσεις. Κλασσικὸν παράδειγμα αἱ ἐξαγοραὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Εὐρώπης, καί δὴ τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, ἀπὸ Ἀμερικανικὰ συγκροτήματα.

Οὕτως εἰπεῖν «ὕπεροργανώσεις» (Corporations μετὰ τὴν ἔννοιαν ποῦ δίδει εἰς τὴν λέξιν ὁ Galbraith) ὑφίστανται ἤδη, συνυπαρχοῦσαι μετὰ τὸ παλαιὸν καθεστῶς ὀργανώσεως. Πρόκειται περὶ δυαρχίας, εἰς τὴν ὁποίαν καθ' ἡμᾶς πρέπει νὰ ἀποδοθῆ μέρος τῆς εὐθύνης διὰ τὴν σύγχρονον οἰκονομικὴν ἀρρυθμίαν, τὴν ἐπιβάλλουσαν ὑπερηυξημένην ἀσφαλιστικὴν προστασίαν.¹

Ἔτι πλεόν, αἱ παρατηρήσεις αὗται προσθέτουν νέα ἐπιχειρήματα εἰς τὴν Διαλεκτικὴν Οἰκονομικὴν, διότι ἀποτελοῦν ἐκδηλώσεις τῆς Διαλεκτικῆς εἰς εἰς τὴν Οἰκονομίαν.

Β) Τὸ διμερὲς σύστημα πληρωμῶν (Bilateral)

Ἡ μελέτη τῶν συγχρόνων οἰκονομικῶν φαινομένων ὑπὸ τὸ πρῖσμα ἀναλύσεως τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου, ἀγούσης εἰς τὴν ἀντικυκλικὴν πολιτικὴν (ἧς ἀντικείμενον εἶναι ἡ προστασία τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ στοιχεῖα τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου, ἄρα ἡ ἀσφάλισις ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην σημασίαν τῆς λέξεως) δὲν θὰ εἶναι πλήρης, χωρὶς ἐξέτασιν καὶ τοῦ συστήματος διεθνῶν πληρωμῶν. Αὗται γίνονται ἐπὶ διμεροῦς, κατὰ κανόνα, βάσεως. Πολλαὶ ἐλπίδες ἐστηρίχθησαν ἐπὶ τοῦ συστήματος : «Bilateral Trade and Payments» (διμερὲς ἐμπόριον καὶ πληρωμαί). Ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα ;

Κατὰ τὸν Jofef Snidrofski² αἱ ἐλπίδες αὗται ἀπεδείχθησαν φροῦδοι.

1. Παραδόξως, τὴν πτυχὴν ταύτην δὲν τὴν ἐπρόσεξεν ὅσον ἔδει ἡ σύγχρονος θεωρία.
2. Εἰς ὑπόμνημά του πρὸς τὸ Διεθνὲς Νομισματικὸν Ταμεῖον ὑπὸ τὸν τίτλον «Bilateralism in Payments and Trade» (1968). Ὁ συγγραφεὺς εἶναι Senior Economist, εἰς τὸ Τμῆμα Συναλλάγματος καὶ Ἐμπορικῶν Σχέσεων τοῦ Διεθνoῦς Νομισματικοῦ Ταμεῖου. Πολωνικῆς καταγωγῆς ἀλλὰ ἀπὸ μακροῦ Ἀμερικανὸς πολίτης. Πρβλ. «International Monetary Problems 1957 - 1963. Selected Speeches of per Jacobsson», Washington 1964. Ὁ Jacobsson διετέλεσεν ἀπὸ τοὺς δημιουργικωτέρους ἡγέτας τῶν ἀνωτάτων διεθνῶν νομισματικῶν καθιδρυμάτων (Διεθνὲς Νομισματικὸν Ταμεῖον), αἱ δὲ παρατηρήσεις τοῦ ἀειμνήστου Σουηδοῦ οἰκονομολόγου βοηθοῦν τὸν ἐρευνητὴν εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῶν βαθυτέρων αἰτίων τῶν νομισματικῶν προβλημάτων.

Πώς ἐρμηνεύεται τὸ γεγονός ; Μία ἀπὸ τὰς συχνοτέρας δυσχερείας εἶναι ὅτι αἱ συμφωνηθεῖσαι συναλλακτικαὶ σχέσεις ἀπετέλεσαν εὐκαιρίαν διὰ τοὺς ἰσχυροτέρους ἐκ τῶν συμβαλλομένων νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς ἰσχύος των εἰς βάρος τοῦ ἐκάστοτε ἀσθενεστέρου.

Ὁ τρόπος εἶναι γνωστός : διὰ τῆς συσσωρεύσεως παθητικῶν ἰσοζυγίων εἰς τοὺς διμερεῖς λογαριασμούς. Ἡ τοιαύτη τακτικὴ δὲν ἐπαυσεν ἐφαρμοζομένη, ὅπου τοῦτο ἦτο ἐφικτόν. Δι' αὐτῆς εἶναι δυνατόν, εἰς ἀκραίας περιπτώσεις, μία ἰσχυρὰ χώρα νὰ ἀποκτήσῃ τὸν ἔλεγχον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ ἀσθενοῦς ἀντισυμβαλλομένου. Τοῦτο συντελεῖται ὡς ἑξῆς :

Κατὰ πρῶτον, ἀπομονοῦται ὁ ἀσθενὴς ἀντισυμβαλλόμενος ἀπὸ τὰς παγκοσμίους ἀγορὰς διὰ τῆς ἀναβιβάσεως τῆς τιμῆς τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ ἀγροτικῶν προϊόντων ποὺ ἠγοράσθησαν διὰ τῆς διμεροῦς ὁδοῦ (By bilateral Channel, κατὰ τὴν φρασιολογίαν τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν κύκλων). Τοιοῦτοτρόπως, ἡ ἀσθενεστέρα χώρα ἀναγκάζεται νὰ χρησιμοποιοῖ τοὺς πόρους τῆς εἰς τὴν παραγωγὴν ὠρισμένων προϊόντων μὲ ὑψηλὸν κόστος.

Ἐκ πρώτης ὄψεως, τοῦτο ἐκδηλοῦται κατ' ἐπίφασιν ἐπωφελὲς διὰ τὸν ἀδύνατον : τὰ προϊόντα του διατίθενται εἰς καλὰς τιμὰς, οἱ ὅροι ἐμπορίου (Terms of Trade)¹ βελτιώνονται δι' αὐτὸν καὶ ἡ ἀπασχόλησις ἐνισχύεται εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Πάντα ταῦτα εἶναι πολὺ ὠραῖα, παρὰ πολὺ ὠραῖα, ἴσως, ἀλλὰ διαρκοῦν ἐπ' ὀλίγον.

Διότι ἀκολουθεῖ τὸ δεῦτερον βῆμα τοῦ ἰσχυροῦ πρὸς ἐκμετάλλευσιν, πλέον, τοῦ ἀδυνάτου μέρους : μόλις ἡ ἰσχυρὰ χώρα ἀποβῆ ἀποφασιστικὸς παράγων εἰς τὴν στρατηγικὴν τῶν ἐξαγωγῶν τῆς ἀσθενοῦς χώρας, δύναται νὰ ἀυξήσῃ τὰς τιμὰς τῶν ἰδικῶν τῆς ἐξαγωγῶν πρὸς τὴν ἀδύνατον (ἢ τις ἐκοῦσα-ἄκουσα ἀγοράζει ἀπὸ ἐκείνην) καὶ οἱ ὅροι τοῦ ἐμπορίου, ἀκόμη καὶ οἱ ὀνομαστικοὶ μόνον, στρέφονται ἐναντίον τῆς ἀνισχύρου, ἢ τις περιπίπτει οὕτω, περίπου, εἰς κατάστασιν μονοπωλιακῆς ἐξαρτήσεως. Ἡ κατάστασις χειροτερεύει διὰ τὴν ἀδύνατον χώραν, ἂν ἡ ἰσχυρὰ ἀποφασίση νὰ συντονίσῃ τὴν οἰκονομικὴν πίεσιν μὲ πολιτικὴν ἐκβιάσεως ἢ, ἔστω, ἐκμεταλλεύσεως τῆς θέσεώς τῆς.

Ἄλλὰ πέραν τῶν γενικωτέρων δυσμενῶν συνεπειῶν, αἱ διμερεῖς συναλλαγαὶ παρουσιάζουν καὶ ὠρισμένα μεγάλα καθαρῶς οἰκονομικὰ μειονεκτή-

1. Ὑπὸ τὴν ἀπλουστέραν μορφήν εἶναι ἡ σύγκρισις δείκτου (Index, ἀριθμοδείκτου) τῶν ἐξαγωγικῶν τιμῶν πρὸς τὰς εἰσαγωγικὰς τιμὰς. Βασικῶς ὁ ὑπολογισμὸς γίνεται κατὰ μέσην τιμὴν ἐσόδων κατὰ χιλιόγραμμον ἐξαγομένων καὶ εἰσαγομένων ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν. Ὁ ὅρος χρησιμοποιοῖται διεθνῶς ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν μορφήν του.

ματα, ὑπὸ τὴν τεχνικὴν ἔννοιαν τῶν συναλλαγῶν, (ἐξερχόμενα τῆς παρουσίας μελέτης).

Γ) Ἐπιχειρησιακὴ δικλείς—Αἱ πολυμερεῖς συναλλαγαὶ (*Multi Lateral*)

Τὰ ἀσθενέστερα κράτη προσεπάθησαν εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, διὰ ποι- κίλων μεθόδων, νὰ ἀποσείσουν τὸν ἔλεγχον τῶν ἰσχυρῶν κηδεμόνων των, ἀλλὰ μὲ ἀμφίβολα ἀποτελέσματα, διότι οἱ τελευταῖοι εἶχον ἀποκτήσει ἀπο- φασιστικόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἔλεγχον καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν πραγμά- των τοῦ μικροῦ ἀντισυμβαλλομένου. Οὕτω, ἠδύναντο νὰ προλαμβάνουν καὶ τὴν ἐκδήλωσιν ἀκόμη πολιτικῆς ἀσυμφόρου πρὸς τὴν ἰδικὴν των γραμμὴν.

Ἐν τούτοις, ὑπάρχει μία ἐπιχειρησιακὴ δικλείς : ἡ καθιέρωσις πολυμερῶν συναλλαγῶν. Δι' αὐτῶν ἐξαφανίζονται αὐτομάτως ἅπαντα τὰ μειονεκτήματα τοῦ διμεροῦς συστήματος, ὅπερ, ἐπαναλαμβάνομεν, παρουσιάζει καὶ ἄλλα μειονεκτήματα τεχνικῆς καθαρῶς φύσεως μὲ λίαν δυσμενεῖς οἰκονομικὰς ἐπιπτώσεις, ὡς διετυπώσαμεν.

Ἐν ἀποφασιστικῶν ὄπλων : τὸ ἄρθρον 1 τῆς Συμφωνίας τοῦ Bretton Woods περὶ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου.

Εἶναι ἐφαρμοστέον τὸ σύστημα τῆς πολυμερείας τῶν συναλλαγῶν ;

Καὶ νομικῶς δὲν εὐσταθεῖ τὸ σύστημα τῶν διμε- ρῶν συναλλαγῶν, διότι εἶναι ἀσυμβίβαστον μὲ τὸ ἄρθρον 1. Ἐπιχειρησιακῶς : πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου.

Πράγματι, δυνάμει τῆς λεγομένης «Συμβάσεως τοῦ Ταμείου» (*Agree- ment of the Fund*) ἣτις ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τῆς 27 Δεκεμβρίου 1945 δὲν ἐπιτρέ- πονται περιορισμοὶ εἰς τὰς τρεχούσας διεθνεῖς πληρωμὰς οὔτε διακρίσεις ἐμπορικαὶ (*Restrictions on Currency Payments and Trade Discrimination*). Ἐπομένως, ὑπάρχει καὶ ἐν ἰσχυρότατον νομικῶν καθαρῶς ὄπλων κατὰ τῶν διμερῶν συναλλαγῶν, αἵτινες ἀπὸ τῆς ἡμετέρας, τῆς ἐπιχειρησιακῆς, ἀπόψεως (ἢν τοποθετοῦμεν ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ ἐπὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου) εἶναι ἀποκρουστέαι. Ἀλλὰ βεβαίως, ἐνετοπίσαμεν τὴν ἔρευναν εἰς διαπίστωσιν καὶ ὄχι εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ζητήματος τούτου, οὕτινος ἢ περαιτέρω ἀνάπτυξις ἐκφεύγει τῶν ὁρίων τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης.

V. ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1. Νέοι ὁρίζοντες καὶ διὰ τὴν Ἰδιωτικὴν Ἀσφάλισιν

Ἐπὶ τὸ φῶς τῶν παρατηρήσεων καὶ διαπιστώσεων ποῦ ἀνεπτύξαμεν ἤδη προκύπτει ἐν ὅλῃ τῇ ἐντάσει της, ἡ γεωμετρικῶς μεγενθυνομένη ἀνάγκη ἀμέ-

σου και έμμέσου ασφαλίστικης προστασίας τής διεθνούς οικονομικής κοινωνίας, ήτις διέρχεται τήν δύσκολον περίοδον διαρθρωτικών μετασχηματισμών.

Γεννάται όμως ή εύλογος άπορία : Πώς θα εξασφαλισθ ή χρηματοδότησις εκ μέρους τών υπό ανάπτυξιν χωρών του ιδιωτικού τομέως τής ασφάλισεως.

Ή, ούτως είπειν, αναγκαστική αύτη προσγείωσις από τής μακροσκοπικής θεωρήσεως εις τήν μικροσκοπικήν, από τών γενικών οικονομικοπολιτικών και νομισματικών μέτρων και προγραμμάτων, εις τó ειδικόν επίπεδον τής άμέσου και δ ή τής ιδιωτικής ασφάλισεως, προξενεί άρχικώς άίσθημα άμβιβολίας : Θα καταστ ή δυνατόν, χώραι μόλις εισερχόμεναι εις τόν κύκλον τής συγχρόνου τεχνολογίας και οικονομικής όργανώσεως να άνταποκριθούν έξ άπόψεως κεφαλαίων εις τās υπερηυξημένες ασφαλίστικās ανάγκας ;

Ή Διεθνής Τράπεζα Άνασυγκροτήσεως και Άναπτύξεως (Παγκόσμιος Τράπεζα) έκτιμά (1968), ότι αι άναπτυσσόμεναι χώραι είναι πλέον εις θέσιν να άπορροφούν χρησιμοποιούσαι έπωφελώς και έπικερδώς 3 έως 4 δισεκατομμύρια δολλαρίων έπιπροσθέτως τών όσων λαμβάνουν. Συγκεκριμένως, αι υπό ανάπτυξιν χώραι λαμβάνουν έτησίως περι τὰ 9 δισεκατομμύρια δολλαρίων εις κεφάλαια, ένω θα ήσαν εις θέσιν να αξιοποιήσουν 12 ή 13 δισεκατομμύρια δολλαρίων κατ' έτος, ήτοι, ως προελέχθη 3 έως 4 δισεκατομμύρια περισσότερον.

Τό χάσμα τούτο (Gap) άντιστοιχεί εις τομείς τής οικονομίας τών άναπτυσσομένων χωρών, οίτινες προσφέρονται ιδιαίτέρως δια τās επενδύσεις ιδιωτών. Άλλ' οί ιδιώται διστάζουν, διότι δέν ύπαρχει ασφάλισις τών επενδύσεων, τās όποιās τυχόν θα άπεφάσιζον.

Μεγαλύτερον έπιχείρημα δια τήν άξίαν τής ασφάλισεως, δια τήν δεσπόζουσαν θέσιν που κατέχει αύτη εις τήν διεθνή οικονομίαν δύσκολον θα ήτο να εύρεθ ή, δεδομένου ότι :

1) Αί άναπτυσσόμεναι χώραι άποτελούν τόν λεγόμενον «Τρίτον Κόσμον», μεταξύ Δύσεως και Άνατολής.

2) Έχουν άφθονον και άνεκμετάλλευτον φυσικόν πλούτον.

3) Διαθέτουν άνεξάντλητον πληθυσμιακόν δυναμικόν, και

4) Μē μόνην τήν ύπαρξιν των ως καθυστερημένων και κατ' εύφημισμόν «υπό ανάπτυξιν» (Under Development) ή «άναπτυσσομένων» (Developing) χωρών άπειλούν έν έσχάτη αναλύσει αύτην ταύτην τήν επιβίωσιν του δυτικού πολιτισμού, άκόμη και του άνατολικού σοβιετικού συστήματος.

Φαίνεται υπερβολικόν, αλλά δέν είναι : χωρίς τήν ασφάλισιν δυνατόν να προκληθούν άλυσωται οικονομικοπολιτικά άντιδράσεις άπειλοΰσαι τόν κόσμον.

Ἡ ἀσφάλις εἶναι ὁ κλειδοκράτωρ τῆς οἰκονομίας, ὁ ἐλέγχων δὲ τὴν οἰκονομίαν διευθύνει καὶ τὴν πολιτικὴν.

2. Διαπιστώσεις ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως

A) Αἰ γνῶμαι τοῦ οἰκονομολόγου A. Tazi

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1968 συνῆλθεν εἰς τὸ Pittsburgh (USA) τὸ «Συμβούλιον Παγκοσμίων Ὑποθέσεων» (World Affairs Council), ἐντὸς τοῦ οὗοιου λειτουργεῖ, ὡς γνωστὸν, «ὀμάς συζητήσεων» καλουμένη «Men's Discussion Group».

Ἐντὸς τῆς ὀμάδος ταύτης ἀνεπτύχθησαν πολλαί, ἄκρως ἐνδιαφέρουσαι ἀπόψεις ἀπτόμεναι τῶν ζητημάτων ποῦ μᾶς ἀπασχολοῦν εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῆς μελέτης μας. Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν προεκάλεσεν εἰς τὸν γράφοντα ἡ ὀμιλία ἐνὸς Μαροκινῶ, λίαν διακεκριμένου οἰκονομολόγου, τοῦ κ. A. Tazi, ἐκτελεστικοῦ διευθυντοῦ τῆς Παγκοσμίου Τραπεζῆς.

Ὁ A. Tazi, ὅστις εἶναι ἐπιφορτισμένος μετὰς ὑποθέσεις τῆς Παγκοσμίου Τραπεζῆς διὰ τὸ Ἀφγανιστάν, τὴν Ἀλγερίαν, τὴν Γκάναν, τὴν Ἰνδονησίαν, τὸ Λάος, τὴν Λιβύην, τὴν Μαλαισίαν, τὸ Μαρόκον, τὴν Σιγκαπούρην καὶ τὴν Τυνησίαν ἔχει τεραστίαν πείραν. Ἐπὶ πλέον, αἱ βασικαὶ σπουδαί του, εἰς τὴν Αἴλλην, εἶναι τῆς εἰδικότητος τοῦ «Industrial Engineer», ἥτοι τοῦ «βιομηχανολόγου μηχανικοῦ» ποῦ τὸ ἐπάγγελμά του εἶναι ταυτόσημον τοῦ ἐμπειροτέχου τῆς ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως διὰ τὴν βιομηχανίαν. Ἔχει ἐπομένως καὶ χρησίμους προσλαμβανούσας παραστάσεις, ὥστε δικαίως νὰ προσέχωνται αἰ γνῶμαι του διὰ τὰ ζητήματα ἀναπτύξεως τῶν καθυστερημένων χωρῶν :

«Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν δεδομένον εἰς τὴν διεθνή σκηνὴν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, εἶπεν, εἶναι ἡ αὔξουσα ἀπογοήτευσίς, μέχρις ἀπογνώσεως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐπιτεύξεις τῆς δεκαετίας 1958 - 1968 εἰς τὸν τομέα τῆς ἀναπτύξεως ... Ἡ κρίσις τῆς ἀναπτύξεως σήμερον, συνέχισεν, ἀποτελεῖ κρίσιν ὑποκεφαλαιοποιήσεως. Κανεὶς ἐπιχειρηματίας δὲν θὰ ἐσκέπτετο σοβαρῶς νὰ ἐπενδύσῃ π.χ. 1.000.000 δολλαρίων εἰς τὴν χαλυβουργίαν ἀναπτυσσομένης χώρας ... Οὕτω, μένουσιν μόναι αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι, μὴ δυνάμεναι νὰ ἐπιληφθοῦν ἰδίᾳ δυνάμει εἰς μακρόπνοα σχέδια ἀνασυγκροτήσεως καὶ ἀναπτύξεως, μετὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς προκαλουμένης οὕτω ἀπογοητεύσεως, τὰ ὁποῖα θὰ ἔχουν ἐνδεχομένως βαρυτάτας ἐπιπτώσεις διὰ τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

Ἐν συνεχείᾳ παραθέτει στατιστικά στοιχεία, διὰ τὴν ὑπογραμμίσθη τὸ «στέρημα» τῆς πηγῆς τῶν ξένων κεφαλαίων καὶ ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα τῆς Συνδιασκέψεως Ἐμπορίου καὶ Ἀναπτύξεως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἣτις ἔλαβε χώραν εἰς Νέον Δελχί ἀρχομένου τοῦ 1968.

Αἱ πλούσιαι χώραι, λέγει παρακάτω, προσθέτουν κατ' ἔτος 60 δολλάρια εἰς τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημά των ἐνῶ, αἱ πτωχαὶ μόνως προσθέτουν 2 δολλάρια. Ἐπομένως, συμπεραίνει, περισσεύουν τὰ κεφάλαια, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διαθέσουν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπαναπτύκτων.

B) Οἱ δικαιολογημένοι φόβοι

Εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς ὁμιλίας του ὁ Α. Ταζι, παρατηρεῖ ὅτι οἱ ξένοι κεφαλαιούχοι φοβοῦνται τὴν ἀναποτελεσματικότητα, τὴν κακοδιοίκησιν, τὴν τεχνικὴν ἀνεπάρκειαν καὶ τὴν ἐχθρότητα εἰς τὰς ἀναπτυσσομένας χώρας. Ὅταν μανθάνουν ὅτι τόσαι ἀντιρρήσεις προβάλλονται ἀπὸ πλευρᾶς ὑπαναπτύκτων εἰς τὴν εἰσροὴν τῶν ξένων κεφαλαίων, λέγει, ἐρμηνεύουν ταύτας ὡς ἐχθρότητα καὶ δὲν ἀποφασίζουν νὰ διακινδυνεύσουν τὰ κεφάλαιά των εἰς κράτος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀντιπολίτευσις, οὕτω, ἐπιτίθεται μανιωδῶς κατὰ τῶν «ξένων κεφαλαιούχων». Οὗτος ὑποστηρίζει, ὅτι οἱ τοιοῦτοι φόβοι εἶναι ἀνυπόστατοι καὶ ἀφήνει νὰ νοηθῆ, ὅτι διὰ τῆς εὐημερίας ποῦ θὰ ἐπιφέρῃ τὸ ξένον κεφάλαιον, θὰ διορθωθοῦν τὰ ἐγγενῆ εἰς τοὺς ὑποαναπτύκτους ἐλαττώματα : ἀναποτελεσματικότης ἐργασίας, κακοδιοίκησις εἰς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ τὸν δημόσιον τομέα, τεχνικαὶ ἀδυναμίαι. Ὡς πρὸς τὴν ἐχθρότητα, καταλήγει, τοιαύτη βασικῶς δὲν ὑπάρχει. Ἀπλῶς περὶ συζητήσεων πρόκειται.

Πολὺ ἀμφιβάλλομεν, ἂν οἱ κεφαλαιούχοι μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν τοῦ διακεκριμένου ὁμιλητοῦ ἐπέισθησαν νὰ διακυβεύσουν τὰ κεφάλαιά των μὲ μόνως τὰς διαβεβαιώσεις αὐτάς. Διότι ὁ Α. Ταζι ὑπέπεσεν εἰς μεγάλην παράλειψιν: δὲν ἐξήγησε, πῶς θὰ ἐξασφαλισθοῦν τὰ ξένα ἑκατομμύρια, π.χ. εἰς χώρας ὅπως αὐταὶ μὲ τὰς ὁποίας ὑπηρεσιακῶς ἀσχολεῖται. Δὲν ἀνέφερε τίποτε περὶ ἀσφαλίσεως.

3. Τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἡ ἀσφάλις (καθ' ἡμετέραν ἄποψιν)

Δεχόμεθα δύο θέσεις τοῦ ὁμιλητοῦ : (α) ὅτι τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος ἐξαρτᾶται πράγματι ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσπαθείας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθυστερημένων περιοχῶν καὶ (β) ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῆ χωρὶς τὴν σύμπραξιν τοῦ ξένου ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου. Π ρ ο σ θ ἔ-

τομεν, ὁμως, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιτευχθῆ τοῦτο χω-
ρίς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κεφαλαιούχου, τὴν ὁποίαν
μόνον ἢ πλήρης ἀσφαλιστικὴ κάλυψις διὰ τῶν
κλασσικῶν μεθόδων θὰ ἠδύνατο νὰ τοῦ παράσχη.

Εἶναι μήπως ὑπερβολικὸν κατόπιν τούτων, ὅτι τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπό-
τητος ἐξαρτᾶται (καὶ) ἀπὸ τὴν ἀσφάλισιν ;

A) Ἀσφάλισις κατὰ πολιτικῶν κινδύνων

Ἡ τοιαύτη ἀσφάλισις θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἀσφάλισις καὶ κατὰ π ο λ ι τ ι-
κ ῶ ν κινδύνων. Οἱ ὑποανάπτυκτοι ἔχουν διαπερασθῆ ἀπὸ παρεξηγημένας,
ψευδοσοσιαλιστικὰς ἰδέας. Θέλουν τὸ ξένον κεφάλαιον, ἀλλὰ μισοῦν τοὺς
ξένους κεφαλαιούχους. Δὲν θέλουν τὴν ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν, ἀλλὰ ἀρχί-
ζουν νὰ κατανοοῦν, ὅτι μ ὄ ν ο ν ἢ ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις δύναται νὰ τοὺς
ἀνορθώσῃ καὶ μάλιστα ἢ ξένη ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις. Ἐξ ἑτέρου, εἰς τὸ ἐσωτε-
ρικὸν πολιτικαὶ ὁμάδες καὶ παρατάξεις προπαγανδίζουν ἡμέραν καὶ νύκτα
κατὰ τῆς «ἀποικιοκρατίας» καὶ τοῦ «ἰμπεριαλισμοῦ».

Μερικῶς συμφωνοῦμεν καὶ μὲ τὰς προβλέψεις τοῦ Α. Ταζι, ὡς πρὸς τὰ
εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ξένων ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων.
Ἐπομένως, π ρ α γ μ α τ ι κ ῶ ς ὄχι μόνον ἐπιβάλλεται ἀλλὰ καὶ συμφέρει
νὰ εὐρεθῆ τρόπος ἀσφαλίσεως τῶν ξένων ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων εἰς τὰς ἀνα-
πτυσσομένας χώρας, αἵτινες ἐξ ἄλλου φυσικὰ πρέπει νὰ προστατευθοῦν ἀπὸ
πᾶσαν δυνατότητα ἀναβιώσεως καταστάσεων καὶ καθεστώτων ἐκμεταλλεύ-
σεως ἐκ μέρους ο ἰ ο υ δ ἦ π ο τ ε ξένου, ἐκ Δύσεως ἢ ἐξ Ἀνατολῆς.

B) Οἰκονομικαὶ διακυμάνσεις καὶ ἀντικυκλικὴ πολιτικὴ

Ἡ πολυειδής, πολύτροπος καὶ πολύμορφος ἀνισομέρεια οἰκονομικῆς
ἀναπτύξεως, ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν προηγμένων βιομηχανικῶς χωρῶν καὶ
τῶν ὑπαναπτύκτων, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῆς χορείας τῶν ἀνεπτυγμένων ἀκόμη
καὶ ἐντὸς αὐτῆς ταύτης τῆς ἰδίας χώρας, ἔστω καὶ μικρᾶς, δὲν ἐπιτρέπει τὴν
ὁμοίομορφον κίνησιν τοῦ οἰκονομικοῦ γίνεσθαι, μὲ συνέπειαν τὴν ἐκδήλω-
σιν οἰκονομικῶν κύκλων, πού εἰς τὸ σύνολόν των προκαλοῦν τὰς εὐρείας δια-
κυμάνσεις τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας.

Καὶ μόνον ἢ ἔννοια τῆς κυμάνσεως, τῆς διακυμάνσεως καὶ τοῦ κύκλου,
ὑποδηλοῖ τὴν ὑπαρξίν κάποιας περιοδικότητος τῶν φαινομένων αὐτῶν, κανο-
νικότητος πού μᾶς ὑπενθυμίζει ὅσα ἀλλαχοῦ γράφομεν περὶ τοῦ Νόμου τῶν
Μεγάλων Ἀριθμῶν.

Φρονοῦμεν, ὅτι ἡ ἀσφαλιστικὴ τεχνικὴ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συμβάλῃ

ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν βαθυτέραν ἔρευναν τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων ὡς
νέον ὄργανον ἀναλύσεως.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, διὰ νὰ κλείσωμεν τὸ θέμα τῆς ἀντικυκλικῆς πολιτικῆς, ἐξ ἀσφαλιστικῆς ἀπόψεως ὅπερ ἐξ ὑπαρχῆς ἐθίξαμεν, ἡ πολιτικὴ αὕτη, συνιστῶσα ἔμμεσον διασφάλισιν κατὰ τῶν κινδύνων ἐκ τῶν οἰκονομικῶν κυμάνσεων, οὕσα δὲ προληπτικοῦ κατ' ἀρχὴν χαρακτῆρος, χρησιμοποιοεῖ τρία βασικά μέσα :

1. Τὴν δημοσιονομικὴν πολιτικὴν,
2. Τὴν πολιτικὴν μισθῶν καὶ τιμῶν, καὶ
3. Τὴν πολιτικὴν ρευστότητος εἰς ἣν ἐντάσσομεν καὶ τὴν νομισματικὴν πολιτικὴν.

Εἶπομεν, ὅτι εἶναι χαρακτῆρος προληπτικοῦ. Ἐν τούτοις ὅμως, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ παρερμηνευθῆ ὡς περιορίζον τὴν ἐφαρμοστικότητά της εἰς δεδομένον σημεῖον τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου, διότι ἐφαρμόζεται καὶ δύναται νὰ ἀρχίσῃ ἀσκουμένη ἐφ' οἷα σδήποτε φάσεως τοῦ κύκλου.

Γ) Συγκεφαλαίως ἀπόψεων ἡμῶν

Ἐποστηρίζομεν ὅτι ὁ οἰκονομῶν ἄνθρωπος, καὶ μόνον μὲ τὴν ἐνστικτώδη προσπάθειαν ἀποφυγῆς ἀπωλειῶν χρησιμότητος, δημιουργεῖ αὐτομάτως τὴν ἀνάγκην ἀσφαλίσεως, ἐμμέσως ἢ ἀμέσως.

Ἡ ἀντικυκλικὴ πολιτικὴ ἐντοπιζομένη εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἀποτελεῖ λαμπρὸν παράδειγμα ἐπὶ μακροοικονομικοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀνωτέρω διαπιστώσεως.

Περαιτέρω, σειρὰ προβλημάτων δημιουργουμένων ἐκ τῆς προϊούσης ἐξελίξεως τῶν κοινωνιῶν πρὸς τὰ πρότυπα τοῦ Galbraith τοῦ «προκεχωρημένου κράτους», μὲ ὑπεροργανισμούς χαρακτηριζομένους ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τεχνοδομῆς, ἐν συνδυασμῶ μὲ ἄλλα προβλήματα προκαλούμενα ἀπὸ τὰς διμερεῖς συναλλαγὰς ἢ ἀπὸ τὸ διευρυνόμενον χάσμα προηγμένων καὶ ὑπαναπτύκτων χωρῶν, ἐμφανίζονται ὡς δῆθεν ἀνεπίλυτα, ἐνῶ ὑπάρχει λύσις : ἡ ἀσφάλισις.

Ἐπαγόμεθα λοιπόν, ὅτι, εἰς μὲν τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν ἡ ἀσφαλιστικὴ τεχνικὴ προσφέρει σπουδαῖον ἀναλυτικὸν ἐργαλεῖον, εἰς δὲ τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν (μακροοικονομικῶς) ὅπως καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν πρακτικὴν (μικροοικονομικῶς) δίδει λύσεις εἰς προβληματικὰς καταστάσεις παρουσιαζομένας (ὡς ἀδιέξοδα) χωρὶς ἀκτῖνα φωτός, εἰσδύουσαν, οἶον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἰδιωτικῆς ἐπενδύσεως ἔργων, εἰς μήπω ἀναπτυχθείσας περιοχὰς τοῦ πλανῆτου μας. Τυπικὸν παράδειγμα, ὅσα ἐκτίθενται ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ζητήματος ἐπενδύσεων ποῦ ἔθεσεν ὁ Α. Tazi.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ

Ἡ ἔντασις καὶ ἡ ἐπιτεινομένη πολυπλοκότης τῶν συναλλαγῶν, ὁ σχηματισμὸς εὐρύτερων οἰκονομικῶν, διακρατικῶν ἢ ὑπερκρατικῶν συγκροτημάτων, ἡ ραγδαία ἄνοδος τῆς τεχνολογικῆς καμπύλης, ἡ ἐκρηκτικὴ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ, συνιστοῦν τὴν εἰκόνα τῆς συγχρόνου οἰκονομίας.

Ποία ἀ κ ρ ι β ῶ ς εἶναι ἡ θέσις τῆς ἀσφαλίσεως ἐν μέσῳ τοῦ κατὰ τὰ ἀνωτέρω γοργῶς ἐξελισσομένου οἰκονομικοῦ βίου ;

VI. Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Αἱ σύγχρονοι οἰκονομικαὶ ἀνελιξεις μεγεθύνουν εἰς τὸ πολλαπλάσιον τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀσφαλίσεως, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν τεσσάρων βασικῶν παραγόντων ποὺ δεσπάζουν τοῦ διεθνοῦς οἰκονομικοῦ βίου.

1. Βασικοὶ παράγοντες τῆς σπουδαιότητος τῆς ἀσφαλίσεως

α. Ἡ προϊοῦσα ἔντασις καὶ ἐπιτεινομένη πολυπλοκότης τῶν συναλλαγῶν,

β. Ἡ βαθμιαία μὀρφωσις ὑπερκρατικῶν καὶ διεθνῶν οἰκονομικοπολιτικῶν συγκροτημάτων,

γ. Ἡ ὀρμητικὴ ἄνοδος τῆς τεχνολογίας καὶ τῶν ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν, καὶ

δ. Ἡ ἄνευ προηγουμένου πληθυσμιακὴ αὐξήσις, ἣτις ὀρθῶς χαρακτηρίζεται ὡς δημογραφικὴ ἔκρηξις.

Αἱ ἀνωτέρω ἐξελικτικαὶ διαδικασίαι ἔχουν ἄμεσον ἐπενέργειαν ἐπὶ τῶν πεδίων κινδύνου εἰς τὰς οἰκονομικὰς μονάδας, τὰ ὅποια ἀφ' ἑνὸς μὲν πολλαπλασιάζουν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διαπλατύνουν. Ταῦτοχρόνως, ἡ ἔντασις τῶν κινδύνων καθίσταται μεγαλυτέρα. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας εἶναι ἀναπόδραστος ἡ ἀνάγκη καλυτέρας καὶ μεγαλυτέρας ἀσφαλιστικῆς καλύψεως.

Ἀναλυτικώτερον διαπιστώνει ὁ παρατηρητὴς τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας, ἰστάμενος ἀπὸ τῆς ἀσφαλιστικῆς σκοπιᾶς, ὀρισμένας σαφεῖς ἐκδηλώσεις κατὰ τὰ προαναφερόμενα, τὰς ὁποίας καὶ ἀναπτύσσομεν σταδιακῶς.

Βασικά και προσδιοριστικά δεδομένα περι της θέσεως της ασφάλισης εντός της συγχρόνου οικονομίας.

A) Πολυπλοκότης συναλλαγών

Αύτη, μαζί με την ανερχομένην έντασιν αυτών θέτει τὰ ὑποκείμενα τῆς οἰκονομίας ἐνώπιον προβληματικῶν καταστάσεων, ποῦ χρήζουσιν ἀμέσων καὶ ἐπειγουσῶν λύσεων, με πλῆθος ἀνεπαρκῶς γνωστῶν δεδομένων διὰ τὸν ὑπεύθυνον.

Κατόπιν τούτου, ἡ διάπραξις σφαλμάτων καὶ ἡ πρόκλησις ζημιῶν ἀποκτοῦν ἀσυγκρίτως μεγαλυτέραν πιθανότητα ἐπελεύσεως. Κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐκτίμησιν, ἐκ τῆς μακρᾶς θητείας εἰς τὴν θεωρίαν καὶ πρακτικὴν τοῦ συναφοῦς προβληματισμοῦ, κατὰ τὴν δεκαετίαν 1951 - 1960 αἱ τοιαῦται πιθανότητες ὑπερεπιπλασθήσαν, ἐνῶ ἡ ἐπέκτασις τῆς ασφαλιστικῆς καλύψεως μόλις ἀνήλθεν εἰς ἐπίπεδον 50% ἀνώτερον τοῦ προτέρου.¹ Τυπικὸν παράδειγμα θὰ ἦτο ἡ περίπτωσις τῆς λεγομένης «πολυνομισματικῆς λογιστικῆς» (Multimonetary Accounting), ἣτις, τό γε νῦν ἔχον, κατέρχεται ἐξ ἀνάγκης ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων με διεθνή δραστηριότητα, εἰς τὰ ἀπλᾶ παραγγελιοδοχικὰ γραφεῖα καὶ γραφεῖα ἐμπορικῶν ἀντιπροσώπων.

B) Ὑπεροικτικά συγκροτήματα

Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ἡ διάθεσις εἰς τὸ ἐξωτερικὸν γεωργικῶν προϊόντων ἦτο κατὰ ἀπλοῦστατον : ἀρκεῖ νὰ ἦσαν εὐνοϊκαὶ πῶς αἱ τιμαὶ καὶ ἡ συναλλαγὴ ἐπραγματοποιεῖτο δι' ἀπλῆς ἀλληλογραφίας, τηρουμένων τῶν τυποποιημένων τραπεζικῶν καὶ συναφῶν διατυπώσεων καὶ προϋποθέσεων.

Τώρα, μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, αἱ τιμαὶ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων ἔχουν καταστῆ ἀντικείμενον μελέτης, διὰ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦνται ἀκόμη καὶ ... ἠλεκτρονικοὶ διερευνηταί.

Πολὺ μεγαλύτεραι δυσκολίαι αὐτοῦ τοῦ εἴδους δημιουργοῦνται διὰ τὴν ἐμπορίαν ὀρισμένων βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ ἔτι δυσκολώτερα ἐμφανίζονται τὰ πράγματα, διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις παροχῆς ὑπηρεσιῶν.

1. Μία ματιὰ εἰς τὰς στήλας ζητήσεως ἐργασίας τῶν μεγάλων ἐφημερίδων τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ πείσῃ περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν ἀνωτέρω. Οὕτω βλέπομεν (π.χ. εἰς τοὺς Sunday Times ἢ τὴν Frankfurter Allgemeine ἢ τὴν Monde ἢ τὴν Washington Post) νὰ ζητοῦνται εἰδικευμένοι ὑπάλληλοι τῶν νέων εἰδικότητων, οἷον «προγραμματισταί», «ἀναλυταὶ ἀξίας», «συστηματισταί» κ.ο.κ. Αἱ ἐπιχειρήσεις ἀγωνιστικῶς προσπαθοῦν νὰ κατοχυρωθοῦν ἐσωτερικῶς κατὰ τῶν λαθῶν τῆς ἀνευρεθείσεως.

Δὲν ἀπέχει, ἴσως, πολὺ ὁ καιρὸς καθ' ὃν αἱ Ἀσφαλιστικαὶ Ἐπιχειρήσεις θὰ πειθαναγκασθοῦν ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ περιλάβουν ὑπὸ τὴν ἀσφαλιστικὴν τῶν κάλυψιν καὶ περιστατικὰ καὶ περιπτώσεις, ποὺ μέχρι πρὸ ὀλίγου ἐξήρχοντο τῆς σφαίρας τῶν ἐργασιῶν τῶν. Πολὺ χαρακτηριστικὰς ἐνδείξεις ἀντλοῦμεν ἀπὸ τὴν διεθνοποίησιν τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τῶν αὐτοκινητικῶν ἀτυχημάτων, καὶ τῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἐξαγωγῶν κατὰ τῶν κινδύνων πιστώσεων καὶ ἐγγυήσεων.

Γ) Τεχνολογικὴ πρόοδος.

Αὕτη ἀποτελεῖ, νομίζομεν, τὸ κύριον γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας : νέαι πηγαὶ ἐνεργείας, ἠλεκτρονικὴ, αὐτοματοποιήσεις, κοσμικὸν διάστημα, ἀδιάκοπος ἄμιλλα καὶ συναγωνισμὸς διὰ νέα καὶ τελειότερα βιομηχανικὰ προϊόντα.

Ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος ἐπενεργεῖ κινδυνοεντατικῶς, ἐπιβάλλουσα ἐμμέσως διεύρυνσιν τῆς ἀσφαλίσεως, διὰ τρεῖς κυρίως λόγους :

1. Διότι, ἡ βελτίωσις ἐπιταχύνει τὴν ἀπαξίωσιν καὶ ἀναστατώνει τὰς ἀποσβέσεις,

2. Ἐπειδὴ, τὰ νέα προϊόντα χρειάζονται νέας μεθόδους ἐργασίας, χειρισμοῦ, ἀξιοποιήσεως, καὶ

3. Διὰ τὸν λόγον, ὅτι ἡ νέα τεχνολογία εἶναι ἀδρανὴς χωρὶς τὴν ἀνανέωσιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ὑποκειμένων τῆς οἰκονομίας.

Ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην, ἡ διαρκὴς πρόοδος δύναται νὰ καταποντίσῃ σφυζούσας, μεγάλας καὶ ἰσχυρὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἴδού, κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἐπίδρασις τοῦ νέου αὐτοῦ παράγοντος πολλαπλασιάζουσα, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις, τὴν χρησιμότητα τῆς ἀσφαλείας, τὴν ἀνάγκην τῆς πλήρους ἀσφαλίσεως.

Δ) Δημογραφικὴ ἔκρηξις

Αἱ Ἰνδίαι ἔχουν σήμερον πληθυσμὸν πλησιάζοντα τὰ 600.000.000 ἀτόμων, ἐνῶ μόλις τῷ 1961 ἀνήρχετο εἰς 361.129.622. Ποῦ ὀφείλεται ἡ γιγαντιαία αὔξησις ; εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς Λευκῆς Φυλῆς, ἥτις ἐχάρισεν εἰς τοὺς ἐγχρόμους, ἔστω ὑπὸ τὴν ἰδιοφέλεια τῆς λεγομένης «ἀποικιοκρατίας», τὰς προϋποθέσεις εὐρυτέρας ἐπιβιώσεως. Συγκεκριμένως :

—Ἡ δημόσια τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια διεδέχθησαν τὴν αὐθαιρεσίαν ποὺ ἐστοίχιζαν ἑκατόμβας αἵματος· οὐσιαστικῶς ἐπεκράτει εἰς τὴν ἀπέραντον χώραν κατάστασις διαρκοῦς συρράξεως.

—Τὰ δημόσια ἔργα (ἀντιπλημμυρικὰ κυρίως) περιώρισαν τὰς καταστροφὰς ζωῆς καὶ πηγῶν ζωῆς.

—Ἡ δημοσία υγεία (ἄρκεϊ ἡ λέξις πενικιλίνη, διὰ τὴν τελευταίαν μόνον περίοδον) προστατεύεται πλέον, εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὰς πάλαι ποτὲ φρικαλέας ἐπιδημίας.

—Ἡ δημόσια ἐκπαίδευσις ἀνεβίβασεν, ὀλίγον ἔστω, τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τῆς χώρας ταύτης.

Εἶναι τυπικὸν τὸ παράδειγμα τῶν Ἰνδῶν διὰ ὅλας τὰς τέως ὑπὸ ἀποικιακὸν καθεστῶς, χώρας, αἱ ὁποῖαι, ἄλλωστε ἐμφανίζουν τὴν μεγαλυτέραν πληθυσμιακὴν αὔξησιν. Οὕτω κατὰ στατιστικὴν τοῦ ΟΗΕ, ἡ πληθυσμιακὴ ἄνοδος τῆς γῆς προβλέπεται ὡς ἀκολούθως :

Κατὰ Ἡπειρον καὶ συνολικῶς

ΗΠΕΙΡΟΣ ἢ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΤΟΣ 1900	ΕΤΟΣ 2000
ΑΣΙΑ	878.000.000	3.850.000.000
ΕΥΡΩΠΗ	423.000.000	974.000.000
ΑΦΡΙΚΗ	120.000.000	517.000.000
ΑΜΕΡΙΚΗ		
—ΗΠΑ—ΚΑΝΑΔΑΣ	81.000.000	312.000.000
—ΛΑΤΙΝ. ΑΜΕΡΙΚΗ	63.000.000	582.000.000
ΩΚΕΑΝΙΑ	6.000.000	29.000.000
Σύνολον πληθυσμοῦ	1.571.000.000	6.264.000.000

Δὲν ἀπαιτεῖται φαντασία, διὰ νὰ διίδη κανεὶς ἀπὸ τοῦδε, μέσα εἰς τοιοῦτον «συνωστισμόν» ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πλανήτου μας, πόσα λάθη καὶ ἀτυχήματα θὰ συμβαίνουν, ὅταν μάλιστα ἡ συντριπτικὴ πλειονότης τῶν συνωστιζομένων ἀνθρώπων θὰ προέρχωνται ἀπὸ φυλὰς τέως ἀγρίας ἢ ἡμιαγρίας ἢ — εἰς τὴν καλυτέραν περίπτωσιν — βαρβαρικῆς καταστάσεως.

2. Ἡ πολλαπλασιαστικὴ ἐπίδρασις τῶν παραγόντων

Οἱ τέσσαρες παράγοντες ποὺ ἐν συνόψει περιεγράψαμεν δὲν ἐνεργοῦν μεμονωμένως, ἀλλὰ συνδυαστικῶς, κατὰ συρροήν. Ἄρα, τὰ δυσμενῆ ἀποτελέσματα, ἀπὸ τῆς ἐπόψεώς μας, δεόν νὰ λογισθοῦν ὡς πολλαπλάσια τοῦ ἀθροίσματος τῆς ἐπιδράσεως ἐκάστου *ceteris paribus* (ἐὰν κατὰ τὰ λοιπὰ ἢ κατάστασις θὰ παρέμενεν ἀμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος).

Δὲν ἀποτελεῖ ὑπερβολήν, κατόπιν τούτων, ἀλλὰ ψύχραιμον ἐκτίμησιν,

ή διαπίστωση, ότι ή ανάγκη τής ασφάλισης εις τήν οικονομίαν τών ήμερών μας και του άμέσως προσεχούς μέλλοντος (τουτο έννοοϋμεν γράφοντες « σ ύ γ χ ρ ο ν ο ς οικονομία») ΚΥΡΙΟΛΕΚΤΙΚΩΣ ΘΑ ΓΙΓΑΝΤΩΘΗ ΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΟΥΣΑ ΑΥΤΟΧΡΗΜΑ ΚΥΚΛΩΠΕΙΟΥΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ.

α) *Νέαι ὄλαι*

Ἡ τεχνολογική πρόοδος ἐκδηλοῦται ἐντόνως καί εις τὸ πεδίου τῆς παραγωγῆς νέων ὕλων, συνθετικῶν ἢ πλαστικῶν. Ἡ χρῆσις αὐτῶν δημιουργεῖ νέα προβλήματα διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις καί διὰ τὰ ἄτομα καί συνεπάγεται νέους κινδύνους καί νέας ἀσφαλιστικὰς ἀνάγκας.

Τὰ προβλήματα ἀσφαλείας ποῦ συνδέονται μὲ τὴν χρῆσιν τῶν οὐσιῶν αὐτῶν, χρῆσιν ὑπηρερχομένην εις ὅλας τὰς πτυχὰς τῆς ζωῆς, δὲν ἔχουν ἐπαρκῶς μελετηθῆ. Τὰ σφάλματα εἶναι ἀναπόφευκτα καί ἡ ἀσφάλις καλεῖται νὰ προσέλθῃ συμπαραστάτης εις μίαν βιομηχανίαν, ὅπου ἔχουν ἐπενδυθῆ πολλαὰ δισεκατομύρια δολλαρίων.

β) *Τὰ ραδιοϊσότοπα*

Εἰς τὰ ἀσφαλιστήρια συμβόλαια ὠρισμένου εἴδους μονοτόνως ἐπαναλαμβάνονται ὠρισμένοι ὄροι ἀναγόμενοι εις κινδύνους ἀπορρέοντας ἐκ πυρηνικῆς ἐνεργείας. Ἐν τούτοις, οὐδαμοῦ γίνεται ρητὴ μεία τῶν ραδιοισοτόπων, ποῦ τόσην σπουδαιότητα ἔχουν διὰ τὴν οικονομίαν ἀπὸ ἀσφαλιστικῆς πλευρᾶς καί διὰ τὴν ἀσφάλισιν ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς. Ἄρκει νὰ ἀναλογισθῆ τις, ὅτι σήμερον εἶναι γνωστὰ 1200 περίπου ραδιενεργὰ ἰσότοπα.¹

Αἱ χρήσεις τῶν ραδιοϊσοτόπων ὁσημέραι πολλαπλασιάζονται καί μαζί μὲ αὐτὰς οἱ ἐκ τούτων κίνδυνοι ὑγείας καί ζωῆς.

γ) *Ναρκοτικά καί παραισθησιογόνα*

Οἱ τέσσαρες παράγοντες ποῦ ἐν ἀρχῇ ἀναφέραμεν ὡς δεσπόζοντας τῶν οἰκονομικῶν ἀνελίξεων : Ἐντασις καί πολυπλοκότης συναλλαγῶν, σχηματισμὸς ὑπερκρατικῶν καί διεθνῶν συγκροτημάτων, τεχνολογική πρόοδος, δημογραφικὴ ἔκρηξις, ἐπιδροῦν εις τὴν ἀσφάλισιν, ὅχι μόνον ἀμέσως διὰ τῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ καί ἐμμέσως διὰ τῆς κοινωνικῆς ψυχολογίας, τοῦ συρμοῦ, τῶν συνηθειῶν, τῶν νέων ἠθῶν.

Συγκεκριμένως, οἱ παράγοντες οὗτοι δημιουργοῦν ἐν πολλοῖς εις ἑκατομύρια ἀνθρώπων ἀγχώδεις καταστάσεις, ἐπιτεινομένας ἀπὸ τὴν μονοτονίαν

1. Ἰσότοπον εις τὴν πυρηνικὴν χημείαν εἶναι ὅ,τι τὸ χημικὸν στοιχεῖον εις τὴν κλασικὴν χημείαν.

τῆς ἐργασίας καὶ τὴν γενικὴν συναίσθησιν πολιτικοκοινωνικῆς ἀνασφαλείας. Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ταύτας πολλοὶ στρέφονται ἀναζητοῦντες διέξοδον εἰς τὰ ναρκωτικὰ καὶ παραισθησιογόνα. Τί ἔμπορεῖ νὰ συμβῆ μὲ ὁδηγούς αὐτοκινήτων, πιλότους ἀεροπλάνων, χειριστὰς μηχανημάτων, ἠλεκτρολόγους, ναυτικούς καὶ τόσους ἄλλους, εἰς τὸν εἰρηνικὸν βίον ποῦ ἐργάζονται, τελοῦντες ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν αὐτῶν ; Ἡ ἔστω, χωρὶς νὰ τελοῦν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπήρειαν, πάντως ὅμως διεπόμενοι ἀπὸ τὴν συνήθειαν, ἀπὸ τὴν ἔξιν χρήσεως ναρκωτικῶν ἢ παραισθησιογόνων ;

Ἴδου εἰς μέγας συντελεστῆς αὐξήσεως τῶν ἀτυχημάτων καὶ τῶν βλαβῶν, ἄρα καὶ τῆς ἀνάγκης ἀσφαλιστικῆς καλύψεως.

VII. ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΕΚΦΑΝΣΕΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ

Ἡ φύσις καὶ μορφή τοῦ ἀντικειμένου τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἐπιβάλλουν τὴν χρῆσιν τῆς περιπτωσιολογικῆς μελέτης, τὴν ὁποίαν καὶ θὰ ἀκολουθήσωμεν ἐν πολλοῖς, ἐκθέτοντες, ἀπὸ τῆς ἀσφαλιστικῆς ἀπόψεως, συγκεκριμένας ἐκφάνσεις τῶν θεμελιωδῶν διαπιστώσεων περὶ τῆς τετράδος τῶν καθοριστικῶν παραγόντων τῆς ἐποχῆς τοῦ σήμερον καὶ τῆς αὔριον.

1. Διαρθρωτικὰ μεταβολαὶ καὶ αὐξήσεις τῆς οἰκονομίας

Τὸν ἐπίτιτλον ἀρυόμεθα ἀπὸ τὸν τίτλον : «Structural Change and Growth in Capitalism», Baltimore (USA) 1967. Συγγραφεὺς εἶναι ὁ Paolo Leon. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποτελεῖ μετάφρασιν εἰς τὴν ἀγγλικὴν τοῦ ἰταλικοῦ πρωτογράφου : *Ipotesi sullo sviluppo dell'economia Capitalistica*, Torino (Boringhieri) 1965. Ὁ Leon ἔχει χρηματίσει στέλεχος τῆς Παγκοσμίου Τραπεζῆς.

Μᾶς ἐνδιαφέρει τὸ θέμα, διότι φωτίζει μίαν σπουδαίαν πτυχὴν τοῦ ἰδιοῦ μας προβληματισμοῦ, εἰς ἐπίρρωσιν τῆς θέσεώς μας, ὅτι ἡ σύγχρονος ἐξέλιξις ἀκολουθεῖ πορείαν πλήρη παγίδων καὶ ἐστρωμένην μὲ κινδύνους, οἱ ὅποιοι καθιστοῦν τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀσφαλίσεως ὑπέρποτε ἢ ἄλλοτε ἀποφασιστικὴν.

Κεντρικὸν θέμα τοῦ συγγραφέως εἶναι ὅτι τὸ ποσοστὸν κερδῶν ὑπὸ τὸ καπιταλιστικὸν λεγόμενον σύστημα (ἀκριβέστερον : σύστημα τῆς μικτῆς ἐπιχειρήσεως) δὲν εἶναι ὁμοιόμορφον, ἀλλὰ τοῦναντίον ὑπόκειται εἰς διηνεκεῖς τροποποιήσεις καὶ διαφορισμούς. Οἱ διαφορισμοὶ οὗτοι παρατηροῦνται ἀπὸ βιομηχανικοῦ κλάδου εἰς ἕτερον τοιοῦτον καὶ ἀπὸ τομέως εἰς τομέα τῆς οἰκονομίας. Ἀποτέλεσμα, ἐπάγεται ὁ Paolo Leon, εἶναι ἡ ἐκδήλωσις μονο-

πωλιακῶν τάσεων. Ποῦ ὀφείλεται τὸ φαινόμενον ; Κατὰ τὸν συγγραφέα πάντοτε, ἢ διαφοροποιήσις προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀνομοιόμορφον γραμμὴν ἀυξήσεως εἰς τὴν κατανάλωσιν ἐμπορευμάτων.

Ἡ ἀντίληψίς του περὶ τῆς (στατιστικῆς) σειρᾶς ποσοστῶν κέρδους ἀπομακρύνεται σαφῶς τῶν ἐκ παραδόσεως θεωριῶν περὶ τῆς μακροπροθέσμου λειτουργίας τοῦ συστήματος καὶ ἐρεῖδεται ἐπὶ τῆς ἰδέας συστήματος τιμῶν δεσποζομένου ἀπὸ τὴν ζήτησιν.

Τὸ συμπέρασμά του εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον : Ἡ λειτουργία τοῦ καπιταλισμοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναλύεται ἱκανοποιητικῶς μὲ τὴν ἐκ παραδόσεως μεθοδολογίαν. Εἰς ἀντικατάστασιν ὑποβάλλει τὴν γνώμην ὁ συγγραφεὺς, ὅτι χρειάζεται ἢ μέθοδος τῆς «διαλεκτικῆς οἰκονομικῆς», διὰ νὰ ἔχωμεν θετικὴν πρόοδον πρὸς τὴν ὀρθὴν ἐπιστημονικὴν κατεύθυνσιν.

Μὲ ἄλλους λόγους, ὁ Paolo Leon ἐκ τῆς μελέτης τῶν σημειουμένων διαρθρωτικῶν μεταβολῶν καὶ τῆς ἀυξήσεως εἰς τὰς οἰκονομίας, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, αὗται εἶναι ἀντιφατικά, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς *δ ι α λ ε κ τ ι κ ῆ ς λ ο γ ι κ ῆ ς*, ἧς τὴν ἐφαρμογὴν εἰσηγεῖται.

Αἱ «ἀντιφάσεις» αὗται εἶναι ἰδιότυποι ἀνοδικαὶ καὶ καθοδικαὶ κινήσεις τοῦ ὅλου συστήματος διαμεριζόμεναι κατὰ κλάδους καὶ τομεῖς. Πῶς ἐκφράζονται αἱ μεταπτώσεις αὗται, τὰς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον, κατὰ τὸν συγγραφέα, νὰ συλλάβωμεν κἂν μὲ τὴν Ἀριστοτέλειον τυπικοεμπειρικὴν λογικὴν καὶ ἔχομεν ἀνάγκην τῆς διαλεκτικῆς λογικῆς τοῦ Ἡρακλείτου καὶ τοῦ Ἐγέλου ;

Ἐκφράζονται, διὰ μὲν τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς οἰκονομικὴν μονάδα, ὡς νεογενεῖς *κ ί ν δ υ ν ο ι*, διὰ δὲ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς *ἐ ν δ ε χ ο μ ε ν ι κ ὄ τ η τ ε ς*, μὴ δυνάμεναι κἂν νὰ προβλεφθοῦν διὰ τῆς (κοινῆς) λογικῆς, ἢ ὁποία ἐν τούτοις ὑποδεικνύει εἰς αὐτούς : *ἀ σ φ α λ ι σ θ ῆ τ ε*, λοιπόν, διὰ νὰ ἀποφύγετε δυσμενεῖς καταστάσεις ἐκφευγούσας τοῦ ἐλέγχου σας.¹

Ἐν συνόψει : Ἡ περὶ διαλεκτικῆς οἰκονομικῆς θεωρία τοῦ δρος Leon, δέον καθ' ἡμᾶς νὰ συμπληρωθῇ μὲ τὴν ἀσφαλιστικοθεωρητικὴν ἄποψιν, ὅτι ἀκριβῶς ἢ ἀντιφατικότης τῶν προωστικῶν κινήσεων τοῦ συστήματος, ἐπιβάλλει τὴν κατὰ τὸ ἐφικτὸν γενίκευσιν τῆς ἀσφαλίσεως πανταχοῦ, ὅπου τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν : ἄτομα, ἐπιχειρήσεις, κλάδους καὶ τομεῖς τῆς οἰκονομίας.²

Βεβαίως, ἢ νεότης τῆς θεωρίας τῆς διαλεκτικῆς οἰκονομίας δὲν ἐπέτρεψε σχηματισμὸν εἰδικῆς βιβλιογραφίας. Διὸ εἰς τὰ πορίσματα καὶ τὰς

1. Φυσικά, προκειμένου περὶ μακροοικονομικῶν συνόλων, ἢ ἀσφάλισις ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἀσφαλείας διὰ τῶν καταλλήλων δημοσιονομικῶν καὶ οἰκονομικοπολιτικῶν μέτρων λαμβανομένων ὑπὸ τοῦ κράτους.
2. Ἡ πρακτικὴ μεθοδικὴ τοῦ τρόπου ὑλοποιήσεως τούτου ἀπαιτεῖ μακροχρόνιον παρατήρησιν, ἐπαληθεύσεις καὶ συστηματικὴν μελέτην.

σκέψεις μας ταύτας κατελήξαμεν ἐξ ἰδικῶν μας παραλλήλων παρατηρήσεων, ἀπὸ τῆς ἰδικῆς μας ἐπιστημονικῆς σκοπιᾶς. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν αἱ ἐρμηνεῖαι, ἀλλὰ αἱ διαπιστώσεις τοῦ συγγραφέως, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἰκοδομοῦμεν ὅ,τι αἱ ἀσθενεῖς δυνάμεις μας ἐπιτρέπουν.

2. Ἡ πολιτικὴ τῶν μικρῶν βημάτων

Ἡ τάσις πρὸς συγκρότησιν ὑπερκρατικῶν καὶ ὑπερεθνικῶν ἐνοτήτων, μὲ πρότυπον τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα, ἐκδηλοῦται μὲ ὅλας τὰς δυνατὰς μορφάς. Οὕτω ἔχομεν τὴν περίπτωσιν τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖ ὄλον τὸ ὄπλοστάσιον τῶν πολιτικῶν καὶ διπλωματικῶν μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθομένου σκοποῦ, τῆς ἐνοποιήσεως μὲ τὴν Ε.Ο.Κ. Ἐχομεν τὸ δεδομένον τῆς Ἑλλάδος, ἣτις ἐπέτυχεν τὴν γνωστὴν «σύνδεσιν» (Association) μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγοράν.

Ὀλίγον ὅμως εἶναι γνωστόν, ὅτι ἄλλαι χῶραι χρησιμοποιοῦν τὴν ἀποκληθεῖσαν «πολιτικὴν τῶν μικρῶν βημάτων», διὰ νὰ συνδεθῶν μὲ αὐτήν. Εἶναι λίαν χαρακτηριστικὴ, διότι ἔρχεται εἰς ἐπίρρωσιν τῆς βασικῆς θέσεώς μας καὶ ὀλοκληρῶναι ἀπὸ ἐρμηνευτικῆς πρακτικῆς πλευρᾶς ὅσα ἐξ ὑπαρχῆς ὑπεγραμμίσσαμεν (περὶ τῶν 4 παραγόντων), μὲ ἓν ζωντανὸν παράδειγμα, κατὰ τὴν μέθοδον Case Study, ἣν παρὰ τὰς δυσκολίας, ποὺ φύσει παρουσιάζει, ἀκολουθοῦμεν ὅπου δεῖ, μὴ ἐνδιαφερόμενοι παρὰ διὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀριότητα, πληρότητα καὶ ἀκρίβειαν τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης. Ἡ Case τῆς παραγράφου ταύτης ἀναφέρεται εἰς τὴν Αὐστρίαν.

α) Ἡ περίπτωση τῆς Αὐστρίας

Ἡ χώρα αὕτη ἀδυνατεῖ νὰ συνδεθῆ ἕστω, μὲ τὴν Ε.Ο.Κ., διὰ λόγους πολιτικοῦ καὶ διεθνῶν συμβάσεων. Τελεῖ ὑπὸ κατάστασιν ἰδιοτύπου οὐδετερότητος, ποὺ βασικὸν σκοπὸν ἔχει τὴν ἀποτροπὴν πάσης ἐπαναλήψεως τοῦ «Anschluss» τῆς ἐντάξεως εἰς τὴν Γερμανίαν.¹ Ἀλλά, ἡ αὐστριακὴ οἰκονομία διὰ νὰ ὀρθοποδήσῃ, χρειάζεται τὴν ἐνοποίησιν μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγοράν. Πῶς ἀντιμετωπίζει τὸ πρόβλημα τοῦτο ἡ κυβέρνησις τῆς Βιέννης; Μὲ τὴν «πολιτικὴν τῶν μικρῶν βημάτων» (Politik der Kleinen Schritte), παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν «Εὐρωπαϊκὴν Ἐνωσιν Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν» πρώην Εὐρωπαϊκὴ Ζώνη Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν.

1. Τοιοῦτον ἐνδεχόμενον θεωρεῖται ὅτι θὰ ἀνέτρεπε τὴν μεταπολεμικὴν ἰσορροπίαν δυνάμεων εἰς τὴν Εὐρώπην, ἣτις στηρίζεται εἰς ἐξασθένισιν τῆς γερμανικῆς ἰσχύος (δύο Γερμανίαι, προσάρτησις μεγάλων ἐδαφικῶν ἐκτάσεων - Σιλεσία, Ἀν. Πρωσία) εἰς Πολωνίαν καὶ ΒΣΣΔ, κλπ.

Τὰ «βήματα» αὐτὰ εἶναι διάφορα μέτρα οἰκονομικῆς καὶ δασμολογικῆς φύσεως, τὰ ὅποια πρέπει ἐν συνδυασμῷ μὲ πολιτικὰ διαβήματα νὰ φέρουν βαθμηδὸν τὴν Αὐστρίαν ἐγγύτερον τῆς Ε.Ο.Κ. (Π.χ. εἰς τὸ φύλλον τῆς 2.11.68 (σελ. 13) τῆς «Νέας Ἐφημερίδος τῆς Ζυρίχης», εἰς τὰς οἰκονομικὰς στήλας δημοσιεύεται πλήρης ἀνάλυσις τῆς πολιτικῆς τῶν μικρῶν βημάτων τῆς Αὐστρίας πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα).

β) *Αἱ δύο Ἑλβετικαὶ Τραπεζαί*

Τῶν κινδύνων δὲν ἐκφεύγουν οὔτε τὰ τραπεζικὰ ἰδρύματα - ἐννοοῦμεν, τοὺς κινδύνους ἐκ τῶν ἀποτόμων καὶ ἀπροσδοκῆτων κινήσεων τοῦ ἐν ἀνάφῳ ἐξελίξει τελούontos συστήματος τῆς μικτῆς οἰκονομίας. Λίαν χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς στάσεως πληρωμῶν, τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1965 δύο καλῶς θεμελιωμένων ἑλβετικῶν τραπεζῶν: τῆς Banque Suisse d'Epargne et de Credit καὶ τῆς Banque Genevoise de Commerce et de Credit.¹

Διὰ νὰ ἀντιληφθῇ τις τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος ἐκεῖνου πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν τὴν συντηρητικότητα καὶ τὴν ἐξαίρετον ὀργάνωσιν τοῦ ἑλβετικοῦ τραπεζικοῦ συστήματος. Ἦτο τόσον σταθερὰ ἡ θέσις τῶν τραπεζῶν, ὥστε εἰς τὴν πρώτην εἶχεν ἀποκτήσει δικαιώματα ἐξασφαλίζοντα ἔλεγχον Ἰσπανὸς οἰκονομικὸς μεγιστάν. Δηλαδή, οὔτε τὰ μεγάλα κεφάλαια ἔλλειπον, οὔτε ἡ ἀρτία ὀργάνωσις. Ἐλλείπεν ὁμως ἡ ἰδιάζουσα ἀσφαλιστικὴ συνείδησις, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ἡ συνδεδεασμένη ἐπενέργεια τῶν ἀρχικῶς καθωρισμένων τεσσάρων προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας.

Αὐτὴν τὴν ἐξήγησιν δίδομεν ἡμεῖς.

3. Τὸ φαινόμενον τοῦ πληθωρισμοῦ

Ἐφ' ὅσον εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον τοποθετοῦμεν τὸν προβληματισμὸν τῆς συναρτήσεως ἢ, ἀκριβέστερον, τῆς συσχετίσεως τῶν ἰδιοτυπιῶν τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας μὲ τὴν ὑπεραύξησιν τῶν κινδύνων, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν σειράν των ἐπιβάλλουν τὴν διεύρυνσιν τῆς ἀσφαλίσεως, εἰς τὸ ἐρμηνευτικὸν πεδίου ἀπαραίτητον εἶναι νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὸ φαινόμενον τοῦ πληθωρισμοῦ, ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς μας πάντοτε.

Εἰδικότερον, κατόπιν τῆς ὀδυνηρᾶς δοκιμασίας ἐκ τοῦ καλπάζοντος πληθωρισμοῦ ὃν ὑπέστη ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία, διαρκούσης καὶ συνεπείᾳ

1. Βλ. Economist, 1.5.1965, σελ. 552, στήλη α' καὶ β' : «Two Embarrassing Failures». Ἡ ἐκπληξίς ἦτο δικαιολογημένη, ἐφ' ὅσον δὲν ἐδίδετο ἐξήγησις πέραν τῶν ἐκ παραδόσεως διδασκομένων εἰς τὴν Οἰκονομικὴν. Διότι, ἡ πολιτικὴ ἀμφοτέρων τῶν τραπεζῶν ἦτο ἀπολύτως ὀρθόδοξος. Πρβλ. ἀνωτέρω περὶ «Διαλεκτικῆς Οἰκονομικῆς».

τῆς ἀξονικῆς κατοχῆς κατὰ τὸν 2ον παγκόσμιον πόλεμον, ἡ ἐξεταζομένη πλευρὰ προσλαμβάνει ὄλως ἰδιάζουσιν σημασίαν.

Σήμερον, ἔντονος παρουσία πληθωρισμοῦ παρατηρεῖται ἰδίως εἰς τὰς χώρας τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς. Βεβαίως, πληθωριστικαὶ τάσεις δὲν ἐλλείπουν ἀπὸ καμμίαν χώραν, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς προηγμένας. Ἀπόδειξις ἡ πρόσφατος ὑποτίμησις τῆς ἀγγλικῆς λίρας (1967) καὶ ἡ τελευταία νομισματικὴ κρίσις τῆς Γαλλίας (ἐν μέρει δὲ καὶ τῆς Ἀγγλίας, πάλιν) τὸν Νοέμβριον τοῦ 1968. Οὐχ ἦττον ὅμως θὰ ἐντοπίσωμεν τὴν περιπτωσιολογικὴν μελέτην εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν, διότι ἐκεῖ ὁ πληθωρισμὸς ἐμφανίζει ὠρισμένα γνωρίσματα προσεγγίζοντα ἱκανῶς τὴν μορφήν πληθωρισμοῦ, πὺ ἐγνώρισεν ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸν 2ον καὶ ἡ Γερμανία μετὰ τὸν 1ον παγκόσμιον πόλεμον. Διὸ καὶ συγγραφεῖς τινες διερωτῶνται, μήπως ὁ πληθωρισμὸς εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν ἀποτελεῖ φαινόμενον οἰοῖνε «ἐνδημικόν».

Α) Ὁ πληθωρισμὸς εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν

Κατ' ἀρχὴν διαφωνοῦμεν μὲ τὴν ἀθθαίρετον ἀντίληψιν, ὅτι δῆθεν ὑπάρχουν μόνιμα αἰτιολογικὰ στοιχεῖα καὶ ὄροι, πὺ καθιστοῦν τὸν πληθωρισμὸν «μόνιμον» ἢ «ἐνδημικόν» εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν.

Ἡ «ὑπόπειρος» (γεωγραφικῶς, ὄχι ἀξιολογικῶς, βεβαίως) αὕτη, δὲν εἶναι μόνη, διότι ἀρκεταὶ χώραι εἰς τὴν Ἀσίαν ἐμφανίζουν πληθωρισμὸν σοβαρότητος δυναμένης νὰ παραβληθῆ ἀδιστακτῶς μὲ τὸν νοτιοαμερικανικόν. Ἐξ ἄλλου, ὁ πληθωρισμὸς δὲν εἶναι καθολικόν, γενικὸν πρόβλημα δι' ὄλοκληρον τὴν ἀμερικανικὴν ὑπόπειρον, ἐὰν δὲ ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐξελέξαμεν τοῦτον εἰς τὴν Case Study, τοῦτο ἐπράξαμεν ἀπλῶς καὶ μόνον ἕνεκα τῆς τυπικῆς ἐντάσεως πὺ παρουσιάζει, εἰς τρόπον ἐπιτρέποντα τὴν ἀνετωτέραν θέαν τοῦ ζητήματος — οὕτως εἰπεῖν, «ἐν μεγεθύνσει».

Ἀπὸ τὰς 19 λατινοαμερικανικὰς δημοκρατίας περὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀξιόπιστα δεδομένα, αἱ 10 παρουσιάζουν ρυθμὸν ἐτησίως αὐξήσεως τοῦ κόστους ζωῆς κατὰ τὴν τελευταίαν 18ετίαν μικρότερον τοῦ 5%. Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰς ἐξῆς 4 χώρας: Ἀργεντινήν, Βραζιλίαν, Χιλὴν καὶ Οὐρουγουάην, ὁ ρυθμὸς ἀνόδου τοῦ κόστους ζωῆς ὑπῆρξεν ἐξαιρετικὰ ὑψηλός, καίπερ μετὰ κυμάνσεων, διὰ τὴν 18ετῆ περίοδον πὺ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν. Τέλος, εἰς ὠρισμένας ἄλλας ἐκ τῶν λατινοαμερικανικῶν χωρῶν, ὅπως τὴν Βολιβίαν, τὴν Κολομβίαν καὶ τὴν Παραγουάην, ὁ πληθωρισμὸς ἐμφανίζεται πολὺ ὑψηλός κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἀλλ' ἐπειδὴ πρόκειται περὶ τοῦ μέσου ὄρου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνοποιοῦνται ἐξαιρετικῶς μεγάλα διακυμάνσεις, (ὑψηλὸς πληθωρισμὸς δι' ὠρισμένα ἔτη — βελτιωμένη κατάστασις δι' ἄλλα ἔτη — μὲ σημαντικωτάτην διαφορὰν μεταξὺ τῶν).

Οί έμπειρογνώμονες τής Παγκοσμίου Τραπέζης έπισημαίνουν¹ ότι άκόμη και εις τάς έξ αὐτῶν χώρας με ύψηλόν ρυθμόν πληθωρισμοῦ τὸ δεινὸν περιορίσθη, παρὰ τὴν ἐπὶ εἰκοσαετίαν σχεδὸν διάρκειάν του, μέσα εις πλαίσιον ἀποτρέποντα τὴν ἐξέλιξίν του εις ὑπερπληθωρισμόν.

B) Αἷτια καὶ ἔλεγχος τοῦ πληθωρισμοῦ (καθ' ἡμετέραν ἄποψιν)

Διὰ τὸν ἀσφαλιστὴν σημασίαν ἔχει, ἰδίως, τὸ ἐξίης ζήτημα : Μέχρι ποίου σημείου εἶναι δυνατὸς ὁ ἔλεγχος, ἢ χαλιναγῶγησις τοῦ πληθωρισμοῦ ;

Συμφώνως πρὸς τὰ τελευταῖα πορίσματα τής στατιστικῆς διερευνήσεως καὶ τής οικονομικῆς παρατηρήσεως συγκεκριμένων περιπτώσεων, ὡς αἱ ἐνταῦθα διαλαμβανόμεναι, θεωρεῖται ὅτι :

«Ἡ αἰτιώδης σχέσις μεταξύ πληθωρισμοῦ καὶ ἀυξήσεως δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆται ὡς βεβαία. Π.χ. εις χώρας ἔνθα παρατηρεῖται σοβαρὸς πληθωρισμὸς καὶ ἔλλειψις προόδου, ὁ πληθωρισμὸς εἶναι ὑπαίτιος διὰ τὴν τελευταίαν. Ἡ μήπως, τόσον ὁ πληθωρισμὸς ὅσον καὶ ἡ ἔλλειψις προόδου θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθοῦν φαινόμενα, τῶν ὁποίων ἡ γένεσις ἐρμηνεύεται μετὴν ἐπίδρασιν ἄλλων αἰτιῶν, πολὺ βαθυτέρων, φύσεως κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς»;

Πάντως, χωρὶς νὰ λαμβάνωμεν θέσιν ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου τούτου ζητήματος, ἀρκούμεθα εις τὴν διαπίστωσιν ὅτι :

Ἡ μετὰβασις ἀπὸ μιᾶς πληθωριστικῆς εις ἄλλην μὴ πληθωριστικὴν κατάστασιν ἀποτελεῖ δυσκολώτατον καὶ μακρόπνοον ἐγχείρημα, διότι — ἐν μέρει — ἡ μεταβατικὴ αὐτὴ διαδικασία ἀπὸ τῆς μιᾶς εις τὴν ἄλλην κατάστασιν συνοδεύεται ἀπὸ πρόσκαιρον ἀναστολὴν τῆς οικονομικῆς ἀυξήσεως.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ἄγουσα εις τὸν πληθωρισμόν διαδικασία τίθεται ἐν κινήσει, ὡςάκις ἐντὸς δεδομένης οικονομικῆς κοινότητος ἐκδηλοῦται ἀδυναμία συμφωνίας μεταξύ οικονομικῶν καὶ πολιτικῶν ὁμάδων ὅσον ἀφορᾷ εις τὴν πολιτικὴν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, τὴν φορολογικὴν πολιτικὴν, τὴν πιστωτικὴν κ.ο.κ. Ἡ ἐν λόγῳ ἀσυμφωνία ὑλοποιεῖται εις τὴν ἀνισομερῆ καὶ οὐχὶ εις σταθερὰς τιμάς, διανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, γεγονός πὸ ἐπιτείνει τὴν ἀρρυθμίαν. Κατόπιν τούτου, ἐπιδιώκεται ἢ κατ' ἐπίφασιν λύσις προβλήματος διανομῆς, δι' ἀυξήσεων τοῦ γενικοῦ τιμολογιακοῦ ἐπιπέδου.

Ἐκ πρώτης ὄψεως, ἡ ἀνωτέρω γενικὴ ἀνύψωσις τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν δὲν εἶναι τόσον ἐπίφοβος, ἐφ' ὅσον συνάπτεται μετὰ πρόοδον τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐὰν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐντοπίσῃ μέχρις ἐκεῖ τὸν πληθωρι-

1. Π.χ. ὁ J.J. Polak, νῦν διευθυντῆς τοῦ Τμήματος Ἐρευνῶν τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου. Ὁ J. Polak, Ὁλλανδὸς τὴν ἐθνικότητα, διετέλεσε στέλεχος τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

σμόν και τὰς συνεπείας του. Ἐν τούτοις, ἡ πληθωριστικὴ διαδικασία ἀντι-
νὰ σταματήσῃ εἰς τὴν γενικὴν ἀνύψωσιν τοῦ τιμολογιακοῦ ἐπιπέδου, προ-
χωρεῖ εἰς τὴν πρόκλησιν σημαντικῶν μεταβολῶν εἰς τὰς σχετικὰς τιμὰς, ἡ
δὲ, ὡς ἐκ τούτου, δημιουργουμένη διαταραχὴ εἰς τὴν δομὴν τῶν τιμῶν, ἐπι-
δρᾷ δυσμενῶς ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας.

Ὁ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀσφαλιστοῦ θεώμενος τὴν ἐξέλιξιν τῶν πληθω-
ριστικῶν διαδικασιῶν θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἐπιφυλακτικὸς ὡς πρὸς τὴν γενί-
κευσιν συμπερασμάτων και ἐρμηνειῶν. Πάντως, μὲ γνώμονα τὴν σύγχρονον
οἰκονομικὴν θεωρίαν θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν, διὰ τὴν ἀκριβῆ στά-
θμισιν τῆς καταστάσεως, ὅτι ὁσάκις ἐκδηλοῦται πληθωρισμὸς, ἀνισομέρεια
παρατηροῦνται εἰς τρεῖς τοῦλάχιστον κατηγορίας τιμῶν, αἱ ὁποῖαι μένουσιν
χαμηλότεραι τοῦ ἐξογκωθέντος ἤδη γενικοῦ τιμολογιακοῦ ἐπιπέδου. Συγ-
κεκριμένως :

α) Αἱ λεγόμεναι «πολιτικαὶ τιμαί», εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουσιν αἱ τιμαὶ τῶν
ἀγαθῶν και ὑπηρεσιῶν τῶν ἐπιχειρήσεων δημοσίας ὠφελείας, αἱ τιμαὶ εἰς
ἃς διαθέτουσιν τὰ προϊόντα των κρατικαὶ ἐπιχειρήσεις και ἐπιχειρήσεις
ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου (ἄλλαι ἢ αἱ τοιαῦται δημοσίας ὠφελείας),
ὡς ἐπίσης και αἱ ἀγορανομικῶς ἐπιβαλλόμεναι τιμαὶ χάριν «προστασίας
τοῦ καταναλωτικοῦ» κοινού.

β) Ἡ τιμὴ συναλλάγματος, ἣτις προσδιορίζει τὰς σχετικὰς τιμὰς, με-
ταξὺ ξένων και ἐγχωρίων προϊόντων, και

γ) Τὸ ἐπιτόκιον, ὅπερ εἶναι — τρόπον τινὰ — τιμὴ τοῦ χρήματος.

4. Διαπιστώσεις ἡμῶν ἀπὸ τὴν περιπτωσιολογικὴν μελέτην

Α) Συνέπειαι τῶν τιμολογιακῶν διαταραχῶν

Ὁ ἀσφαλιστής, ὅστις παρατηρεῖ τὰς οἰκονομικὰς ἐξελίξεις ὑπὸ τὸν φα-
κὸν τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου, δύναται νὰ συναγάγῃ λίαν ἐνδιαφερούσας δια-
πιστώσεις ἀπὸ τὴν περιπτωσιολογικὴν μελέτην τοῦ πληθωρισμοῦ εἰς τὰς
χώρας τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, αἵτινες, ἄλλωστε, ἐπαληθεύουσιν τὰ πορίσμα-
τα τῆς συγχρόνου οἰκονομικῆς θεωρίας. Εἰς τὸν Ἑλληνα ἀναγνώστην, ἀκό-
μη και τὸν μὴ εἰδικόν, ἐφ' ὅσον ἔχει ἡλικίαν ἢ ὁποῖα τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ζήσῃ
τὰς τρομερὰς στιγμὰς τοῦ πληθωρισμοῦ, πάντα ταῦτα ἤχοῦν ὡς γνώριμος μου-
σικὴ — μία μουσικὴ παράφωνος, ἀλλὰ ζωηρὰ και ἀλησμόνητος, τὴν ὁποίαν
συνώδευαν αἱ κραυγαὶ ἀπογνώσεως τοῦ ὑποφέροντος τὰ πάνδεινα πληθυσμοῦ.

Τρεῖς εἶναι αἱ βασικώτεραι διαπιστώσεις :

α) Αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων και ὑπηρεσιῶν τῶν ἐπιχειρήσεων δημοσίας

ώφελειας, περιλαμβανομένων και τών συγκοινωνιακῶν και μεταφορικῶν ἐπιχειρήσεων, μένουν κάτω τοῦ ἀνυψωθέντος τιμολογικοῦ ἐπιπέδου. Τοιοῦτοτρόπως ὅμως καθυστερεῖ και ἡ χρηματοδότησις τῶν σπουδαίων τούτων τομέων, οἱ ὅποιοι κανονικῶς ἀνήκουν εἰς τὴν ὑποδομὴν τῆς οἰκονομίας, με ἀρνητικὰς ἐπιπτώσεις ἐπ' αὐτῶν και ἐκεῖθεν εἰς τὸ σύνολον τῆς οἰκονομίας. Σημειωτέον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ὅτι καθ' ἃ ἀπέδειξεν ἡ Λατινοαμερικανικὴ πείρα, ἡ πολιτικὴ καθηλώσεως τῆς τιμῆς ὠρισμένων προϊόντων λαϊκῆς καταναλώσεως (γεωργικῶν, ἰδίως) πρὸς συγκράτησιν τοῦ τιμαρίθμου, δι' ἀγορανομικῶν ἐλέγχων ἢ δι' εἰδικῶν ἐπιτοκίων, λογίζεται ὑπεύθυνος διὰ τὴν θλιβεράν κατάστασιν τῆς γεωργίας εἰς πολλάς πληθωριστικὰς χώρας.

β) Ἡ θέσπισις ὑπὲρ τὸ δέον ὑψηλῆς τιμῆς συναλλάγματος παρημπόδισε τὴν ἀνάπτυξιν νέων ἐξαγωγικῶν βιομηχανιῶν, τῶν ὁποίων τὸσην ἀνάγκην ἔχουν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι. Εἰς πολλάς περιπτώσεις, ἡ πολιτικὴ αὐτὴ, ἤγαγεν εἰς τὴν ἀπρογραμματίστον και αὐθαίρετον ἀνάδειξιν δασμοβιώτων βιομηχανιῶν, εὐνοουμένων ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὰ ὑψηλὴν τιμὴν ξένου συναλλάγματος (ποῦ καθιστᾷ τεχνητῶς πολὺ ἀκριβώτερα πάντα τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ προερχόμενα ἀγαθὰ ἢ ὑπηρεσίας), καθὼς ἐπίσης και ἀπὸ σειρὰν προστατευτικῶν μέτρων, ὅπως οἱ περιορισμοὶ τῶν εἰσαγωγῶν και οἱ συναλλαγματικοὶ περιορισμοί.

Ἐτέρα δυσμενὴς συνέπεια τοῦ ὑπερτιμωμένου ξένου συναλλάγματος εἶναι και ἡ ταχεῖα ἐξάντλησις τῶν συναλλαγματικῶν ἀποθεμάτων τῆς χώρας.

Κατὰ τὸν προαναφερόμενον J. Polak, «χώραι περιηγμένοι εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἀναγκάζονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ προβαίνουν εἰς ἀναπροσαρμογὰς τῆς οἰκονομίας των, προκαλοῦσαι οὕτω συναλλαγματικὰς κρίσεις, αἵτινες ὡς ἐπακόλουθον ἔχουν ἀβεβαιότητας ἐν τῇ καθ' ὅλου οἰκονομίᾳ.¹

γ) Ἄνεπαρκῆ ἢ, τὸ χειρότερον, ἀρνητικὰ πραγματικὰ ἐπιτόκια ἀπεγοήτευσαν (εἰς τὰς ὑπ' ὄψιν χώρας) τὴν ἀποταμίευσιν, ὑπὸ τὴν φυσικὴν μορφήν τῆς, και οὕτως ἠμπόδισαν τὴν ἀνάπτυξιν χρηματοπιστωτικῶν μεσολαβητῶν και τῆς κεφαλαιαγορᾶς. Γενικῶς, τὰ μὴ ρεαλιστικὰ ἐπιτόκια, ἐπενεργοῦν κατὰ κανόνα ἀρνητικῶς ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς ἀποταμιεύσεως.

Β) Συμπεράσματα

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1968 συνήλθεν εἰς Washington σύσκεψις μελέτης περὶ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς 10ης Παγκοσμίου

1. «With Consequent Uncertainties in the Economy». Τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ και διὰ προηγμένας βιομηχανικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, ὡς ἐφάνη καθαρὰ κατὰ τὴν πρόσφατον νομισματικὴν κρίσιν (1967, 1968).

Συνδιασκέψεως τῆς Ἑταιρείας Διεθνoῦς Ἀναπτύξεως. Τὰ πορίσματά της ἀπετέλεσαν τὴν βᾶσιν τῶν ἐν τῇ παρούσῃ παραγράφῳ ἀναπτυχθέντων. Ἀπὸ τῆς ἡμετέρας πλευρᾶς, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συναχθοῦν τὰ ἐξῆς ἐπτὰ γενικὰ συμπεράσματα, ἰσχύοντα διὰ τὸ σύνολον τῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ ὅλου κεφαλαίου :

1. Διαρθρωτικαὶ μεταβολαὶ ἐπιταχύνουν ριζικὰς μεταβολάς,
2. Ἡ πορεία τῆς οἰκονομίας εἶναι διαλεκτικὴ (ἤτοι μεστή ἀντιφατικῶν φάσεων καὶ ἀντιθετικῶν καταστάσεων),
3. Αἱ ἀνεπτυγμένα χῶραι ὑφίστανται δοκιμασίας ἐπεκτάσεως τῆς οἰκονομίας των,
4. Αἱ ἀναπτυσσόμενα χῶραι ὑφίστανται διαταραχὰς κατὰ τὴν αὔξησιν τῆς οἰκονομίας των,
5. Τὸ προσωπικὸν τῶν οἰκονομικῶν μονάδων διέρχεται δύσκολον στάδιον ἀναπροσαρμογῆς εἰς τὰς νέας ἀνάγκας καὶ καταστάσεις,
6. Τὸ κοινὸν τῶν ὑποκειμένων τῆς οἰκονομίας διέρχεται ἀνάλογον ἀναπροσαρμοστικὸν στάδιον, καὶ
7. Πάντα ταῦτα συντελοῦνται ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀκατασχέτου τεχνολογικῆς προόδου ἐν μέσῳ ἀτμοσφαίρας πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀσταθείας.

Φρονοῦμεν, ὅτι τὰ ἀνωτέρω 7 «ἀποφασιστικὰ πορίσματα» τῆς ἐρεῦνης μας ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἐπιρρωνύουν τὴν ἀρχικὴν μας θέσιν: ὅτι ἡ ἀσφάλις ἀποτελεῖ τὸν μοναδικὸν παράγοντα ἰσορροπίας, διὰ τὴν οἰκονομίαν, ἐπὶ τοῦ μακροοικονομικοῦ ὅσον καὶ τοῦ μικροοικονομικοῦ ἐπιπέδου.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΝ ΟΨΕΙ
ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΕΩΣ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (Ε.Ο.Κ.)

1. Ἡ σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν Ε.Ο.Κ.

Διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν τῆς 12 Μαρτίου 1962, ἡ Ἑλλάς συνεδέθη μετὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα (ΕΟΚ), τὴν συνήθως καλουμένην «Εὐρωπαϊκὴ Κοινὴ Ἀγορά» ἢ ἀπλῶς «Κοινὴ Ἀγορά».¹

Κατὰ τὸν Νόμον ὑπ' ἀριθ. 4226/12-3-62 «Περὶ κυρώσεως τῆς Συμφωνίας τῆς συνιστώσης Σύνδεσιν μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος καὶ ρυθμίσεως ζητημάτων τινῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς», Τίτλος Ι, Ἀρχαὶ ἄρθρον 1:

1. Ἡ Συμφωνία Συνδέσεως σκοπὸν ἔχει νὰ προαγάγῃ τὴν διαρκῆ καὶ ἰσόρροπον ἐνίσχυσιν τῶν ἐμπορικῶν καὶ οἰκονομικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Μερῶν, λαμβανομένης πλήρως ὑπ' ὄψιν τῆς ἀνάγκης ὅπως ἐξασφαλισθῆ ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ ἡ ἀνύψωσις τοῦ ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως καὶ τῶν βιοτικῶν συνθηκῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

2. Πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ ἀναφερομένων σκοπῶν, ἡ Σύνδεσις συνεπάγεται κατὰ τοὺς ὑπὸ τῆς Συμφωνίας προβλεπομένους ὅρους καὶ ρυθμόν:

- α) τὴν σύστασιν τελωνειακῆς ἐνώσεως,
- β) τὴν ὑπὸ τῶν Μερῶν ἀνάπτυξιν ἀπὸ κοινοῦ δράσεως καὶ τὴν ἐναρμόνισιν τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Συνθήκῃ προβλεπομένων πεδίων,
- γ) τὴν θέσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν προσηρτημένων εἰς τὴν Συμφωνίαν Πρωτοκόλλου Χρηματοδοτήσεως πόρων, προοριζομένων νὰ διευκολύνουν τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς.

2. Τὸ νόημα τῆς συνδέσεως μετὰ τὴν Ε.Ο.Κ.

Ἐκφράζεται μετὰ σαφηνείας εἰς τὴν Εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τοῦ σχεδίου τοῦ ἀνωτέρω νόμου «περὶ κυρώσεως κ.λπ.» πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων:

1. Συνεκροτήθῃ διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, τῇ 17ῃ Ἀπριλίου 1957.

«Διὰ τῆς Συμφωνίας ταύτης», παρατηρεῖ ἡ Ἐκθεσις, «ἡ Ἑλλάς εἰσέρχεται εἰς τεχνολογικὴν ἔνωσην μὲ προοπτικὴν πλήρους οἰκονομικῆς ἐνώσεως μετὰ τῶν ἑξ βιομηχανικῶς προηγμένων χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἤτοι μετὰ τῆς Γαλλίας, Γερμανίας, Ἰταλίας, Βελγίου, Ὁλλανδίας καὶ Λουξεμβούργου, αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης ἐδημιούργησαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα».

«Ἡ Συνθήκη τῆς Ρώμης, ἥτις ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, σκοπὸν ἔχει τὴν δημιουργίαν μιᾶς μείζονος ἐνιαίας ἐλευθέρου οἰκονομίας ἐντὸς τῆς ὁποίας θὰ καταργηθοῦν ἅπαντα τὰ ἐμπόδια εἰς τὴν διακίνησιν τῶν ἐμπορευμάτων, τῶν προσώπων καὶ τῶν κεφαλαίων.

»Ἡ ἐνιαία αὐτὴ οἰκονομία βασιζομένη ἐπὶ κοινῶν κανόνων καὶ ἀρχῶν θὰ διέπεται ἀπὸ κοινὴν πολιτικὴν εἰς βασικοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, διαμορφουμένην βάσει ἐιδικῶν διαδικασιῶν ὑπὸ ὀργάνων μὲ ὑπερεθνικὰς ἀρμοδιότητας.

»Διὰ τῆς συστάσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος ἐδόθη διὰ πρώτην φορὰν συγκεκριμένη μορφή εἰς τὴν τάσιν πρὸς διαμόρφωσιν εὐρυτέρων οἰκονομικῶν χώρων, ἡ ὁποία ὑπὸ τὰς συγχρόνους τεχνικὰς καὶ οἰκονομικὰς συνθήκας ἀποτελεῖ οὐσιώδη προϋπόθεσιν διὰ τὴν πρόοδον τῶν λαῶν

»Αἱ σύγχρονοι αὐταὶ ἐξελίξεις εἶναι τοσοῦτω μᾶλλον σημαντικαὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα, καθ' ὅσον ἡ ἐπιτυχία εἰς τὰς προσπάθειας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένη μὲ τὴν ἰκανότητα αὐξήσεως τῶν ἐξαγωγῶν καὶ δὴ πρὸς τὰς μεγάλας ἀνταγωνιστικὰς ἀγορὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ...».

Τὸ λοιπὸν μέρος τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως (τὴν ὁποίαν συνοδεύει «περιληπτικὴ ἀνάλυσις τῶν διατάξεων τῆς Συμφωνίας») καταλαμβάνεται ὀλόκληρον ἀπὸ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς δύο χρονίας πληγὰς τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας: τὴν παθητικότητα τῶν ἰσοζυγίων ἐμπορίου καὶ πληρωμῶν καὶ τὴν γεωργικότητα τῆς παραγωγικῆς μας διαρθρώσεως.

Βεβαίως, εἶναι ἀπολύτως εὐνόητος καὶ ἀσφαλῶς ἀποχρῶσα, ἡ ἀγωνιώδης μέριμνα διὰ τὴν θεραπείαν τῶν δύο αὐτῶν πληγῶν, ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ἄξονα τῆς οἰκονομικῆς καὶ θὰ ἐλέγαμεν, ἀκόμη καὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος. Δεδομένου, ὅτι εἰς πᾶσαν σχεδὸν εὐκαιρίαν διεθνοῦς συναντήσεως, οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι πειθαναγκάζονται νὰ θέτουν ζη-

τήματα (άσχετα ένίστε πρὸς τὸ θέμα) διαθέσεως τῶν κερδῶν τῆς βιομηχανίας μας καὶ ἄλλων ἀπὸ τὰ εὐγενῆ προϊόντα τῆς πατρίδος καὶ τῆς πατρίδος χώρα μετὴν ὑψηλοτέραν καὶ πλουσιωτέραν πνευματικὴν παροχὴν καὶ τὴν Ἑλληνας, λαὸς ἐκ τῶν εὐφροεστέρων τοῦ κόσμου, μετὰ τὸ εὐχρηστὸν εὐχρηστὸν δαιμόνιον, νὰ εἶναι, ἢ μὲν πρώτη, ἐν γιγαντιαῖον καπνῶν, ἢ ἀπὸ τῆς ἡ ἄλλο χωράφι, καὶ οἱ δεῦτεροι νὰ εἶμεθα, οὕτως εἰπεῖν, «πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν προϊόντων».

3. Ἡ σύμμετρος ἀνάπτυξις τοῦ τομέως τῆς τριτογενοῦς παραγωγῆς. (Ἐχέγγυον ἐπιτυχίας)

Ἦτο φυσικόν, ἐπαναλαμβάνομεν, ἢ σύνδεσις ἡμῶν μετὴν ΕΟΚ, στάδιον προκαταρκτικόν καὶ φάσις μεταβατικὴ πρὸς τὴν ἔνταξιν, νὰ ἐγκαινιάζεται ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς φροντίδος διὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν ἀμέσων προβλημάτων τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς μας ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς πεδίου.

Θὰ πρέπει ὅμως νὰ καταβληθῆ σύντονος καὶ σύμμετρος προσπάθεια διὰ τὴν ταυτόχρονον, εἰ δυνατόν, ἀνάπτυξιν, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς τριτογενοῦς παραγωγῆς. Ἐκ παραλλήλου, χωρὶς νὰ ἀναμένωμεν τὴν πρόδον τοῦ τομέως τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς, διὰ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τοὺς ἄλλους δύο τομεῖς καὶ χωρὶς νὰ ἐντοπίζωμεν τὸ σύνολον τῶν ἐλπίδων μας εἰς τὸν στενὸν χῶρον τῆς ἀναπτύξεως τῶν καθαρῶς ὑλικῶν πόρων μας (γεωργία, βιομηχανία) πρέπει νὰ προεκτείνωμεν τὴν ἐμβέλειαν τῶν προοπτικῶν μας. Ἐξηγοῦμεθα:

Ἡ γεωργικὴ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπερβῆ τὰ στενὰ ὅρια τῆς ἐδαφικῆς μοίρας μας.

Ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις, ὑπόκειται εἰς ἀνάλογον περιορισμόν, πάλιν ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὸν ὑλικὸν παράγοντα τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ὑπεδάφους, ποὺ μᾶς παρέχουν ὅσας πρώτας ὕλας περιέχουν — καὶ τίποτε ἐπὶ πλέον.

Τὸ ἐξαγωγικόν μας ἐμπόριον εἶναι συνάρτησις τῶν δύο ἀνωτέρω λίαν περιορισμένων δυνατοτήτων, διότι ἡ πατρίς μας εἶναι ἠθικὸς γίγας, ἱστορικὸς τιτάν, πνευματικὸς μεγιστάν — ἀλλὰ γεωπολιτικῶς μικρὰ χώρα, καὶ οἰκονομικῶς — ἄς τολμήσωμεν τὴν ἀλήθειαν — νᾶνος. Οἱ προϋπολογισμοὶ ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων προβλέπουν εἰς τινὰς περιπτώσεις ἔξοδα ὑπερβαίνοντα τὸ σύνολον τῶν ἐξόδων τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ μας.

Εὐτυχῶς, ὑπάρχει φῶς εἰς τὴν προοπτικὴν μας. Πρῶτον, ἔχομεν τὴν ναυτιλίαν· τὰ ἑλληνικὰ σκάφη κυριαρχοῦν εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ὠκεανοὺς τοῦ πλανήτου μας. Ναυτιλιακῶς, εἶμεθα παγκόσμιος δύναμις, συναγωνιζόμενοι μετὰ ὑπερδύναμιν ὡς αἱ Ἑνωμένα Πολιτεῖαι (χώραν ναυτικὴν ἀπὸ

τήν ἴδιαν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων) καὶ κατανικῶντες τὴν ἄλλην ὑπερδύναμιν, τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν.

Δεύτερον, εἶναι ὁ τουρισμὸς· προσφέρει πρακτικῶς ἀνεξαντλήτους δυνατότητας ἀναπτύξεως.

Τρίτον, ὑπάρχει τὸ διεθνὲς ἐμπόριον (ἐννοία εὐρυτέρα τοῦ ἀπλοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου). Ὁ τομεὺς αὐτὸς εἶναι ἠγνοημένος παρ' ἡμῖν: Ὁραματιζόμεθα τὴν Ἑλλάδα ὡς ἐπίκεντρον διεθνῶν οικονομικῶν συναλλαγῶν κείμενον μεταξὺ τριῶν ἡπείρων: Εὐρώπη, Ἀσία, Ἀφρική.

Τέταρτον, ὑφίστανται αἱ ὑπηρεσίαι, μὲ θεμελιώδεις ἐξ αὐτῶν τὴν Πίστιν καὶ τὴν Ἀσφάλισιν. Ἀπὸ διεθνοῦς ἐπόψεως, ὁ ρόλος τῆς Ἑλλάδος ὡς τραπεζίτου καὶ ὡς ἀσφαλιστοῦ εἶναι — πρὸς τὸ παρὸν — σχεδὸν ἀνύπαρκτος.

Τὸ συμπέρασμα ἐξάγεται αὐτομάτως: Μόνον μὲ τὴν ἴσης ἐντάσεως προσπάθειαν πρὸς τοὺς τρεῖς τομεῖς τῆς παραγωγῆς (ἀρχὴ τῆς συμμετρίας κατὰ τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν) ἢ Ἑλλάς θὰ δυνηθῆ νὰ καταστῆ ἰσότημος ἐταῖρος τῆς μεθauριανῆς Ἠνωμένης Εὐρώπης.

4. Τὸ ἄρθρον 61 τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης

Ἡ σημασία του εἶναι αὐτόχρημα ζωτικὴ διὰ τὸ μέλλον τῆς ἰδιωτικῆς ἀσφαλίσεως ἐν Ἑλλάδι.¹ Τὸ κείμενον αὐτοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἄρθρον 61.

1. Ἡ ἐλευθέρου κυκλοφορία τῶν ὑπηρεσιῶν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς μεταφοράς, διέπεται ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ σχετικοῦ περὶ μεταφορῶν τίτλου.

2. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν τραπεζῶν καὶ τῶν ἀσφαλειῶν, αἵτινες συνδέονται μὲ τὴν κίνησιν κεφαλαίων, δέον ὅπως πραγματοποιηθῆ ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν προοδευτικὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν κεφαλαίων».

Καὶ τὸ ἄρθρον 67, ἐδάφιον 2:

Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὰ κεφάλαια καὶ ἔχει ὡς ἀκολουθῶς:

«Ἄρθρον 67.

1. Τὰ Κράτη - μέλη καταργοῦσι προοδευτικῶς μεταξὺ των, κατὰ τὴν μεταβατικὴν περίοδον καὶ ἐν τῷ ἀναγκαίῳ μέτρῳ διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς τοὺς περιορισμοὺς εἰς τὴν κίνησιν τῶν κεφα-

1. Περὶ Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως δὲν δικαιολογεῖται καμμία ἀνησυχία, ὡς προκύπτει ἀπὸ τὰ ἄρθρα 48 κ. ἐ. τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης «περὶ ἐργαζομένων» κλπ.

λαίων, τῶν ἀνηκόντων εἰς πρόσωπα διαμένοντα ἐντὸς τῶν Κρατῶν - μελῶν, ὡς καὶ τὰς διακρίσεις μεταχειρίσεως βασιζομένης ἐπὶ τῆς ἐθνικότητος, τῆς διαμονῆς τῶν μερῶν ἢ ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς τοποθετήσεως».

Ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄρθρον 5 τῆς Συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν.

Ὅπερ ἔχει ὡς κάτωθι:

«Ἄρθρον 5.

1. Εἰς τὸ πεδῖον ἐφαρμογῆς τῆς Συμφωνίας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῶν προβλεπομένων ὑπ' αὐτῆς εἰδικῶν διατάξεων, οὐδὲν τῶν Συμβαλλομένων Μερῶν ἐφαρμόζει ἢ ἀνέχεται διακρίσεις λόγῳ ἰθαγενείας καὶ ἐπὶ ζημίᾳ φυσικῶν προσώπων ὑπηκόων ἐτέρου συμβαλλομένου μέρους, ἐγκατεστημένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐνὸς ἐξ αὐτῶν.

2. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς προηγουμένης παραγράφου, αἱ ἐταιρεῖαι αἱ συνεστημέναι συμφῶνως πρὸς τὴν νομοθεσίαν τῆς Ἑλλάδος ἢ Κράτους - μέλους τῆς Κοινότητος καὶ ἔχουσαι τὴν ἐκ τοῦ Καταστατικοῦ ἔδραν αὐτῶν, τὴν κεντρικὴν διοίκησιν ἢ κυρίαν αὐτῶν ἐγκατάστασιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐνὸς τῶν συμβαλλομένων μερῶν, ἐξομοιοῦνται πρὸς φυσικὰ πρόσωπα.

Διὰ τοῦ ὅρου ἐταιρεῖαι νοοῦνται αἱ ἐταιρεῖαι ἀστικοῦ ἢ ἐμπορικοῦ δικαίου συμπεριλαμβανομένων τῶν συνεταιρισμῶν, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἐξαιρέσει τῶν μὴ ἀποσκοποῦσάν εἰς τὴν πραγματοποιίησιν κερδῶν ἐταιρειῶν.

3. Τὸ Συμβούλιον τῆς Συνδέσεως λαμβάνει, ἐφ' ὅσον παρίσταται ἀνάγκη, τὰς καταλλήλους ἀποφάσεις πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως τεθῆ τέρμα εἰς τὰς ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ ἀναφερομένας διακρίσεις».

... Δημιουργοῦν νέαν ἐξ ὀλοκλήρου κατάστασιν.

Κατ' αὐτὴν τὸ «κοινοτικὸν» λεγόμενον στοιχεῖον ἐπικρατεῖ τοῦ ἐθνικοῦ ἢ καὶ τοῦ διεθνοῦς ἀκόμη, ἐφ' ὅσον ἡ κοινοτικὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ δεσπόζει τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς διεθνοῦς (ὡς πρὸς τὰ μέλη τῆς κοινότητος) οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Διπλῆ εἶναι ἡ σημασία τῆς νέας αὐτῆς καταστάσεως ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ὀπτικῆς γωνίας: θετικὴ ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀρνητικὴ ἀφ' ἐτέρου.

Ἐντοπίζοντες τὴν ἐξέτασιν εἰς μόνην τὴν περίπτωσιν τῶν «ἐταιρειῶν», περὶ ὧν διαλαμβάνει τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον 5 τῆς Συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν, παρατηροῦμεν τὰ ἐπόμενα, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν ἀρνητικῶν ὄψεων τοῦ ζητήματος.

α) Κίνδυνος ἐκμηδενίσεως τῶν ἐλληνικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ μεταβολῆς αὐτῶν εἰς πρατήρια καὶ παραρτήματα τῶν μεγάλων ξένων συγκροτημάτων.

Ἐὰν μαζεύσωμεν ὅλας μαζί τὰς ἑλληνικὰς ἐπιχειρήσεις — ὡς ἔχουν τὴν στιγμὴν ταύτην — καὶ τὰς θέσωμεν ἀντιμετώπους εἰς τὸ πεδῖον τοῦ οἰκονομικο-τεχνικοῦ ἀνταγωνισμοῦ μὲ τοὺς ἐπιχειρησιακοὺς γίγαντας τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Ὀλλανδίας,¹ τοῦ Βελγίου καὶ τοῦ Λουξεμβούργου, ὁ συσχετισμὸς δυνάμεων θὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ ἄνισος.

Ἄλλ' ὑπάρχει — εὐτυχῶς — καὶ ἡ θετικὴ πλευρά.

β) Δυνατότητες ἐπικρατήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ παράγοντος ἐκεῖ, ὅπου ἡ ὕλη ὑστερεῖ τοῦ πνεύματος — εἰς τὸν τομέα τῶν ὑπηρεσιῶν.

Βεβαίως, προβλέπεται μεταβατικὴ περίοδος διὰ τῆς Συνθήκης Συνδέσεως. Ἦδη παρήλθον ὀκτὼ ὀλόκληρα ἔτη. Εἴχομεν ἀξιοποίησιν τοῦ χρόνου, ὡς ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλομένη; Ἐξ ἀπόψεως ἐ λ λ η ν ι κ ῶ ν ἐπενδύσεων, π.χ. καὶ ὄχι ξένων (λ.χ. ἀμερικανικῶν) εἰς τὸν τομέα τῆς ἰδιωτικῆς δράσεως; Θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ διατυπώσωμεν ἀμφιβολίας.

Καὶ ὅμως τριπλῆ προσπάθεια δύναται νὰ ἀγάγῃ εἰς ἐπιτυχίαν, νὰ ἐξουδετερώσῃ τοὺς κινδύνους ἐκ τῶν ἀρνητικῶν ἐπιπτώσεων καὶ νὰ ἐνεργοποιηθῇ τὰς λανθανούσας δυνατότητας τῆς θετικῆς πλευρᾶς. Ἡ προσπάθεια αὕτη δέον νὰ κατευθύνεται:

I. Πρὸς τὴν προοδευτικὴν ἐνοποίησησιν τῶν ἐπιχειρησιακῶν μονάδων, περίπου κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Γαλλίας, τηρουμένων, φυσικά, τῶν ἀναλογιῶν.

II. Πρὸς τὴν διεύρυνσιν καὶ ἐμβάθυνσιν τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς συνεργασίας τῶν ἑλληνικῶν μὲ ξένας ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις, καὶ

III. Πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν ἐνίσχυσιν τοῦ τομέως Πίστις—Ἀσφάλις ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸν τουρισμόν.

5. Τὸ μέλλον τῆς Ἰδιωτικῆς Ἀσφαλίσεως, μετὰ τὴν ἔνταξιν

Σήμερον ἡ Ἑλλὰς εἶναι «συνδεδεμένη» (κατ' ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τοῦ ξενικοῦ ὄρου «Associated»: «συνεταιρισμένη») μὲ τὴν ΕΟΚ. Κάποτε, θὰ εἶναι ἐντεταγμένη εἰς αὐτήν. Ποία, τότε, θὰ εἶναι ἡ θέσις τῆς ἰδιωτικῆς ἀσφαλίσεως μὲ ἑλληνικὰ ἐθνικο-οικονομικά κριτήρια;

— Πιστεύομεν, ὅτι θὰ εἶναι (δ ι ὅ τ ι π ρ ἔ π ε ι νὰ εἶναι) θέσις κεντρικὴ καὶ δεσπύζουσα.

Δ ι ὅ τ ι, ἡ ἀ σ φ α λ ι σ ι ς, ὡς ἀπεδείξαμεν εἰς τὴν διατριβὴν μας,

1. Προχείρως σημειοῦμεν, ὅτι ἡ μεγαλύτερα ἠλεκτροτεχνικὴ ἐταιρεία τῆς Εὐρώπης εἶναι Ὀλλανδικὴ (Philips). Ὁμοίως καὶ μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἐταιρείας πετρελαιοειδῶν εἶναι Ὀλλανδικὴ (Shell). Ἀνάλογα ἰσχύουν διὰ τὸ Βέλγιον καὶ διὰ τὸν χάλυβα τοῦ Λουξεμβούργου.

ἀποτελεῖ πράγματι τὸν θεμελιώδη συντελεστὴν τῆς οἰκονομικῆς πρόδου καὶ ἀναπτύξεως.¹

Ἐνισχύει καὶ καθιστᾷ δυνατὰς τὰς ἐπενδύσεις, βοηθεῖ τὸν τουρισμὸν, προάγει τὴν διακίνησιν τῶν ἀγαθῶν, ἐνδυναμώνει τὰς ἐπιχειρήσεις. Καὶ τὸ κυριώτερον, ἀπαιτεῖ περισσότερον νοῦν παρὰ ὑλικά μέσα, ἄρα προσαρμόζεται ἄριστα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἰδιοτυπίαν καὶ τὴν ἐθνικὴν μας ἰδιοφυΐαν.

Λαμπρὸν προοιωνίζεται τὸ μέλλον τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας ἐντὸς τῆς Εὐρώπης μὲ ἐλεγχομένην μὲν, ἀλλ' ἐλευθέραν οἰκονομίαν.

Ἐὰν τηρηθοῦν ὠρισμένοι ὀργανωτικαὶ καὶ μεθοδολογικαὶ προϋποθέσεις, ἐξ ἴσου φωτεινὸν θὰ εἶναι τὸ μέλλον καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδιωτικῆς Ἀσφαλίσεως — ἐπ' ὠφελεία καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ συνόλου τῆς οἰκονομίας μας.

Ἀθῆναι, Δεκέμβριος 1969

Δ. Ν. Π.

1. McGuinness J.S.: «A managerial Game for an Insurance Company» (OR 8), 1960.

Ἐκτάκτως ἐνδιαφέρουσα περίπτωσις ἀφορᾷ εἰς μελέτην (κατὰ τὸ πρότυπον τῶν στρατιωτικῶν ἀσκήσεων ἐπὶ τῆς ἀμμοδόχου) καταρτισθεῖσαν εἰδικῶς διὰ τοὺς managers τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν.

Δὲν νομίζομεν ὅτι ὑπάρχει ἕτερα μονογραφία ἐπὶ τοῦ θέματος εἰς τὴν διεθνή βιβλιογραφίαν εἰδική διὰ τὴν ἰδιωτικὴν ἀσφαλιστικὴν ἐπιχείρησιν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ ΕΠΙ ΘΕΜΑΤΩΝ ΤΟΚΟΧΡΕΩΛΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΩΝ

Α) Εἰς τὴν ἐπιστημονικωτέραν μεθοδικὴν τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν τοκοχρεωλυσίων συνεισέφερον πλεῖστοι ὄσοι. Αἱ κυριώτεραι ἐργασίαι αὐτῶν εἶναι:

1. Ἡ ἐργασία τοῦ P a s c a l περὶ τῆς θεωρίας τῶν Πιθανοτήτων, ἣτις ὑπῆρξεν ἀπαραίτητος διὰ τὸν ὑπολογισμόν τοῦ ἀναλογιστικοῦ κεφαλαίου (Contigencies).

2. Ἡ ἐργασία τοῦ F e r m a t ἐπὶ τῆς Θεωρίας τῶν Πιθανοτήτων (ἐκτελεσθεῖσα ἐξ ἀφορμῆς ἐπιθυμίας τοῦ μανιώδους παίκτη ἱππότου De Mere, ὅστις ἠπόρει, διατὶ παρατηροῦνται ὄρισμένοι — ὡς θὰ ἐλέγαμεν σήμερον — συχνότητες κατὰ τὸ παιγνίδι μὲ τοὺς κύβους).

3. Ἡ ὑπόδειξις τοῦ C h r i s t i a n H u y g e n s εἰς τὴν πραγματείαν του «The doctrine of chances» 1658, ὅτι «τὸ δόγμα τῶν τυχῶν» (Chances) ἐπὶ τοῦ προκειμένου πιθανοτήτων, δύναται νὰ ἀποδειχθῇ πολῦτιμον διὰ τὸν ὑπολογισμόν τῆς καλύψεως τῆς ἀσφαλείας ζωῆς καὶ διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν τοκοχρεωλυσίων.

Ὁ Ὀλλανδὸς Christian Huygens, ἐπομένως, ὅστις ἐγεννήθη ἐν Χάγῃ (1629 - 1695) θὰ πρέπει νὰ θεωρῆται, ἴσως, μαζὶ μὲ τὸν Francis Schooten, ἐπισήμως ὁ πρόδρομος τῶν συγχρόνων Ἀσφαλιστικῶν Μαθηματικῶν. Διότι, ὡς εἶδομεν, ρητῶς τονίζει τὴν σημασίαν τοῦ Λογισμοῦ τῶν Πιθανοτήτων («Δόγματος τῶν Τυχῶν», κατὰ τὴν ὀρολογίαν του) διὰ τὴν ἀσφάλισιν. Πρόκειται περὶ μεγαλοφυΐας. Φυσικὸς καὶ ἀστρονόμος, πρῶτος διετύπωσε τὴν ὑπόθεσιν περὶ τῶν φωτεινῶν κυμάνσεων, ἐθεμελίωσε τὴν θεωρίαν τοῦ συνθέτου ἐκκρεμοῦς καὶ ἐπενόησε τὸ σπειροειδὲς ἔλαστρον (τὴν «σοῦσταν»). Ἐπίσης, ἀνεκάλυψε τὸν δακτύλιον τοῦ Κρόνου καὶ γενικῶς, συνέβαλεν ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν ἄνθησιν τῆς ἐπιστήμης.

4. Ἡ ἐργασία τοῦ F r a n c i s S c h o o t e n, ἐπὶ παρεμφεροῦς θέματος, καί,

5. Οἱ Πίνακες Ἴσοβίων Προσόδων τοῦ M a b b o t (1688).

6. Θὰ πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰ «Ἀγγλικά Δελτία Θνησιμότητος»

(English bills of Mortality). Ἀπετέλουν ἐρασιμὸν στοιχείων πληθυσμιακῆς στατιστικῆς καὶ εἶναι, κατὰ τινὰ τρόπον, οἱ πρόδρομοι τῶν συγχρόνων Πινάκων Θνησιμότητος.

7. Τὰ Ἀγγλικά Δελτία Θνησιμότητος ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἀκανονίστως, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 16ου αἰῶνος μέχρι τοῦ ἔτους 1836. Περιελάμβανον τὸν ἀριθμὸν τῶν βαπτίσεων τῆς Κατεστημένης Ἐκκλησίας (Established Church) καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κηδεῖων. Ἀπετέλεσαν κατ' ἐπανάληψιν ἀντικείμενον διερευνήσεως ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν σχεδόν, ἰδιαιτέρως δὲ θὰ πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἡ προσπάθεια τοῦ John Graunt, ὅστις συνήγαγε γενικῆς ἰσχύος πορίσματα ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀρχείων αὐτῶν, ἐν ἔτει 1662, δηλονότι ἀνέπτυξε προβλήματα καὶ συνήγαγεν ἀρχὰς Βιομετρίας (ὑπὸ τὴν ἀπλὴν μορφήν τῶν Vital Statistics), «Βιοτικῶν Στατιστικῶν»). Κατὰ συνέπειαν, κατατάσσεται, εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῶν πρωτοργῶν.

Ἄλλ' ἡ πλειὰς τῶν πρωτοπόρων τῶν Ἀσφαλιστικῶν Μαθηματικῶν δὲν ἐξαντλεῖται ἐδῶ.

8. Μέγαν σταθμὸν προόδου ἀπετέλεσαν αἱ ἐργασίαι τοῦ Ὀλλανδοῦ Johann de Witt. Εἶναι ἐκ τῶν πρώτων ποὺ ἐφήρμοσαν τὴν Θεωρίαν τῶν Πιθανοτήτων εἰς τὴν ἀξιολόγησιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Διὰ νὰ κατανοήσωμεν καλύτερον περὶ τίνος ἀκριβῶς πρόκειται παραθέτομεν ἐν σελίδι 180 σύγχρονον Πίνακα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου: τῆς ἀποτιμήσεως εἰς χρῆμα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἡ Ὀλλανδία ἐχρειάζετο χρήματα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν πολεμικῶν ἐξελίξεων ποὺ ἠπειλοῦν τὴν χώραν. Πρὸς τοῦτο, τὸ δημόσιον ἐπῶλει εἰς τοὺς πολίτας «ἐτησίως προσόδους» (οὕτως εἰπεῖν, «συντάξεις») βασιζομένης ἐπὶ «ἐννεαετοῦς ἀγορᾶς», χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἡλικία ἐπακριβῶς, ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἰς ἄτομα νεαρά, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον.

Ὁ De Witt ἦτο, ὡς θὰ ἐλέγαμεν σήμερον «Γενικὸς Διευθυντὴς Συντάξεων» ἢ μᾶλλον εἶδος τι «Ἐπουργοῦ Συντάξεων» καὶ ἠθέλε νὰ ἐξεύρη τρόπον ὑγιοῦς ὑπολογισμοῦ τῆς τιμῆς πωλήσεως τῶν ἰδιούτων αὐτῶν συντάξεων ἢ ἀσφαλειῶν ζωῆς.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπρωτοτύπησεν: ἀντὶ νὰ στηριχθῇ εἰς ὑποθέσεις ὡς τόσοι ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ, ἤρχισε νὰ μελετᾷ τὰ ληξιαρχεῖα τῶν διαφόρων ὀλλανδικῶν πόλεων (γεννήσεις καὶ θανάτους). Τῷ 1671 ὑπέβαλεν ἔκθεσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπελόγιζε τὴν ἀσφαλιστικὴν ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀνὰ τριάδας ἡλικιῶν μὲ τόκον 4% ἐπὶ 16ετοῦς ἀγορᾶς.

Δυστυχῶς, ἡ ἐξαιρετος ἐκείνη ἐργασία ἔτυχεν ἐλαχίστης προσοχῆς

ἐκτὸς τῆς πατρίδος τοῦ De Witt, μέχρις οὗ ἀνεκαλύφθη ἀπὸ τὸν Βρεταννὸν ἀναλογιστὴν Frederick Hendricks περὶ τὸ 1851, ἤτοι μετὰ δύο ὀλοκλήρους σχεδὸν αἰῶνας.

9. Αἱ ἔρευναι τοῦ Edmund Halley, τοῦ διασήμου Ἑγγλοῦ ἀστρονόμου, ὅστις συνέδεσε τὸ ὄνομά του μὲ τὴν μελέτην τῶν κομητῶν (1652 - 1742), συνέτεινεν ἀρκοῦντως εἰς τὴν προώθησιν τῆς ἐπιστημονικοποιήσεως τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν τοκοχρεωλυτικῶν τιμῶν, ἐξ ἀσφαλιστικῆς ἀπόψεως. Ὁ E. Halley ὑπέβαλε σχετικὴν ἔκθεσιν τῷ 1693 ἐνώπιον τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου. Ἐβασίζετο εἰς ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῶν πιθανοτήτων καὶ τῆς θεωρίας τοῦ συνθέτου τόκου ἐπὶ πίνακος θνησιμότητος καταρτισθέντος ἀπὸ μελέτην τῶν ληξιαρχείων τοῦ Breslau, πρωτεύουσος τῆς Σιλεσίας. Ἡ μελέτη ἐκάλυπτε τὰ ἔτη ἀπὸ 1687 μέχρι τοῦ 1691 περιλαμβανομένου, τὰ δὲ στοιχεῖα παρῆχον πληροφορίας περὶ τῆς ἡλικίας τῶν θνησκόντων, ὡς καὶ περὶ τοῦ φύλου αὐτῶν.

Ὁ Halley θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν πρώτων ἐρευνητῶν, οἵτινες δὲν ἤρκεσθησαν εἰς τὴν διατύπωσιν γενικῶν ἀρχῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ κατὰ προσέγγισιν ὀρθὴ κατάρτισις πινάκων θνησιμότητος, ἀλλὰ συνέταξαν καὶ οἱ ἴδιοι πίνακας καί, ἐπιπροσθέτως, ὑπέδειξαν τρόπον χρησιμοποίησεως αὐτῶν ὡς μέσου διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἀξίας τῶν ἰσοβίων προσόδων. Οὐχ ἦττον, ἡ μέθοδος ποῦ ἐφήρμοσε πρὸς τοῦτο ἦτο λίαν περίπλοκος. Ἴσως καὶ ἡ λεπτομέρεια αὐτῆ νὰ ὑπῆρξε αἰτία τῆς ἀγνοήσεως τῆς σημασίας τῶν ἐρευνῶν τοῦ περιφήμου ἀστρονόμου ἐπὶ τῶν ἀσφαλιστικο-μαθηματικῶν προβλημάτων, αἱ δὲ ἀσφάλεια ζωῆς ἐξηκολούθησαν νὰ ὑπολογίζονται κατ' εἰκασίαν, μέχρι δημοσιεύσεως τοῦ Πίνακος τοῦ Νορθάμπτον (The Northampton table of mortality), περὶ οὗ διαλαμβάνομεν κατωτέρω εἰς τὴν παρούσαν ἐνότητα.

10. Ὁ Lorenzo Tonti καὶ ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις. Θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν ἐφ' ἐξῆς, χωρὶς πλέον ἠριθμημένας παραγράφους, λόγῳ τῆς πληθύσεως τῶν ἐκτοτε ἐπισημαιομένων προσόδων τοῦ ἀσφαλιστικομαθηματικοῦ λογισμοῦ.

Ὁ ἐκ Νεαπόλεως καταγόμενος, ἀλλ' εἰς τὴν Γαλλίαν ἐγκατεστημένος Lorenzo Tonti συνέδεσεν ἀρρήκτως τὸ ὄνομά του μὲ ὀρισμένον τύπον ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως δι' ἀσφάλειαν ζωῆς (Τοντικὸν ἀσφαλιστήριον, Tontine Policy), ἣτις ἄλλοτε ἐφηρμόσθη εὐρύτατα, ἀπαγορευομένη σήμερον εἰς πλεῖστα κράτη. Ὁ Tonti κατ' ἀρχὴν εἶχεν εἰσηγηθῆ τὴν ἔκδοσιν κρατικοῦ δανείου (1653), ἀποκληθέντος «Τοντινεῖου», διὰ τοῦ ὁποίου ὑπέσχετο ἀνθρώποις τῶν οικονομικῶν τῆς Γαλλίας. Τὸ Σχέδιον τοῦ Τόντι δὲν ἐτέθη ἐν ἰσχύι παρὰ πολὺ βραδύτερον, τῷ 1689. Ἐξεδόθη διὰ συνολικὸν ποσὸν

14.000.000 λιβρών, τὸ ὅποῖον θὰ ἐκαλύπτετο δι' ἀτομικῶν εἰσφορῶν ἐκ 300 λιβρῶν πρὸς τὸ κράτος. Οἱ ἀγορασταὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν ὁμολόγων ἢ γραμματίων ἐδικαιοῦντο ἰσοβίου προσόδου κατὰ συνδυασμὸν ὁμάδων ἡλικιῶν καὶ διαφορετικοῦ τόκου, τοῦ ἐπιτοκίου ἀνερχομένου ὁμοῦ μετὰ τῆς ἡλικίας.

Πολλὰς ἐπικρίσεις, ἐν πολλοῖς δικαίαις, ἐπέσυρον τὰ δάνεια ἐκεῖνα. Ἄλλὰ κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ἀπετέλεσαν σημαντικὴν πρὸς τὰ πρόσω ὄθησιν διὰ τὸν ἀσφαλιστικο-μαθηματικὸν λογισμόν. Ἐλάμβανον κατὰ τινὰ τρόπον ὑπ' ὄψιν τὴν πιθανὴν διάρκειαν ζωῆς, ἐθεμελιούντο ἐπὶ τῆς ιδέας κοινωνίας κινδύνων καὶ πέραν τούτου, ἀπετέλεσαν πολυτίμους πηγὰς μελετῶν θνησιμότητος διὰ τοὺς μεταγενεστέρους.

Ἡ «Τοντίνειος ιδέα» ἐξηπλώθη ταχύτητα ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, πρὶν ἢ ἀκόμη ἐφαρμοσθῆ τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ. Τοιαῦτα δάνεια ἐξέδωκαν αἱ Ὁλλανδικαὶ πόλεις Kampen (1670), Amsterdam (1671) καὶ Groningen (1671), τὸ Λονδῖνον (1674), τὸ Βραδεμβούργον (Πρωσία, 1693) καὶ ἄλλαι. Μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος Τοντίνεια δάνεια ἐξεδίδοντο ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ παρ' ἰδιωτῶν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ἰδίως δὲ εἰς τὴν Γαλλίαν.

Β) Ἄλλαι ἀξιωματικὸν ἐργασίαι ἐρευνητικῆς ὑφῆς, ἐμφανισθεῖσαι ἀρχομένου τοῦ 18ου αἰῶνος, εἶναι καὶ αἱ ἑξῆς:

1. «*Doctrine on Chances*», τοῦ Abraham de Moivre (1718) καὶ τὸ μεγαλύτερον ἔργον τοῦ ἰδίου «*Annuities on Lives*», εἰς τὸ ὅποῖον ἐδημοσίευσεν συντομωτέραν μέθοδον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπολογισμῶν, ποὺ ἀπασχόλησαν τὸν Halley.

2. Οἱ Πίνακες Θνησιμότητος, τοῦ ἐπίσης Ὁλλανδοῦ W. Kersseboom (1738 - 1742), ἐξαχθέντες ἀπὸ παρατηρήσεις ἐπὶ πολλῶν χιλιάδων συνταξιούχων (πρωτότυπον τοῦτο).

3. Οἱ Πίνακες, τοῦ ὁμοίως Ὁλλανδοῦ Nikolaus van Struyk (1740), συνταχθέντες βάσει μελέτης τῶν ἀρχείων τοῦ Ἀμστερδαμ, καλύπτουσαν περίοδον 35 ἐτῶν.

4. Ἡ διεξοδικὴ πραγματεία, τοῦ Thomas Simpson, «*Doctrines of annuities and reversions*» (1742).

5. Οἱ Πίνακες Βιωσιμότητος, τοῦ Johann Peter Sussmilch (1741).

6. Οἱ Πίνακες Θνησιμότητος, τοῦ Deprecieux (1746), στηριχθέντες ἐν πολλοῖς εἰς ἀνάλυσιν τῶν Γαλλικῶν Τοντίνειων δανείων.

7. Ἡ ἔκδοσις τῶν μαθηματικῶν ἐργασιῶν τοῦ James Dodson, μετὰ τινὰ ἔτη, ἐν Λονδίῳ.

8. Ἀποφασιστικὸν βῆμα προόδου ἐπετεύχθη μὲ τὴν ἐρανιστικὴν ἐργασίαν τοῦ Price, Βρεταννοῦ κληρικοῦ, συντάξαντος τὸν περίφημον Πίνακα Θνησιμότητος τοῦ Northampton. Παρὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν θνησιμότητα ποὺ ἐνεφάνιζεν ὁ Πίναξ ἐκεῖνος (διότι, φαίνεται τοιαύτη ἦτο εἰς τὰς δύο ἐνορίας τῆς ἀγγλικῆς πόλεως Νόρθαμπτον, ποὺ ἐμελετήθησαν ληξιαρχικοστατιστικῶς ἀπὸ τὸν Price), ἐξησφάλιζε μεγαλυτέραν ἐν πολλοῖς ἀκρίβειαν πολλῶν προηγουμένων (1783). Ἀξιοσημεῖωτον ἦτο, ὅτι ἔνεκα τοῦ ὑψηλοῦ βαθμοῦ θνησιμότητος, αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις αἰτινες ἐχρησιμοποίησαν τὸν Πίνακα (π.χ. ἡ Equitable) ἐπέτυχον μεγάλα κέρδη ἐκ τῆς ἀσφαλείας ζωῆς, ἐνῶ τὸ δημόσιον καὶ ἐπίσης αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις ἔσχον «πικρὰν πείραν» ἀπὸ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἐτησίων καταβολῶν (τοκοχρεωλυτικοῦ τύπου), ποὺ ἐστήριξαν ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ Price κατήρτισε καὶ ἄλλους παρομοίους Πίνακας (The Chester Tables κ.ἄ.), συστήσας μάλιστα μείωσιν τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὸν πρῶτον βαθμοῦ θνησιμότητος, ὅστις οὕτως εὐρέθη ἐγγὺς τῆς πραγματικότητος τῶν καιρῶν ἐκείνων. Οὐχ ἦττον, οἱ Πίνακες Price δὲν ἔτυχον γενικῆς ἀναγνωρίσεως ἐν τῇ πρακτικῇ.

9. Ὁ Πίναξ τοῦ Charles Brand (1778), ἀναλογιστοῦ τῆς Amicable, ἐξαχθεὶς ἀπὸ τὴν πείραν 72 ἐτῶν ἀσφαλιστικῆς δραστηριότητος τῆς ἐπιχειρήσεως.

10. Ἡ πραγματεία τοῦ John Nicolas Tetens (περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος), καὶ

11. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀναλογιστικὴ μονογραφία τοῦ Joshua Milne (1815), ἀναλογιστοῦ τῆς Sun Life ἐν Λονδίῳ, περιέχουσα καὶ τὸν Πίνακα Θνησιμότητος Carlisle, καταρτισθέντα βάσει τῆς ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἔτους 1780 καὶ τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων θανάτου ἀπὸ τοῦ 1779 μέχρι τοῦ 1787, περιλαμβανομένου, εἰς δύο ἐνορίας τοῦ Carlisle. Τὰ πρωτογενῆ δεδομένα τοῦ Πίνακος ἐκείνου ἦσαν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον, πενιχρά. Ἐν τούτοις, ἡ σύνταξις του ἐνεπνέετο ἀπὸ πλέον προηγμένας γενικὰς ἀρχὰς ἐν συγκρίσει μὲ προηγουμένους πίνακας, διὸ καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ ὑπῆρξε μακρὰ καὶ ἐντατική.

«Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ»
(THE FINANCIAL VALUE OF THE INDIVIDUAL»)

ΠΙΝΑΞ ΑΝΔΡΩΝ

Ένεστώσα αξία 1000 δολλαρίων ετησίως διά την προσδοκίαν ζωής
(American mem table of mortality). Τόκος 4%

Ήλικία	Προσδοκία επιβιώσεως	Ένεστώσα αξία	Ήλικία	Προσδοκία επιβιώσεως	Ένεστώσα αξία
15	50	21.496	40	29	17.076
16	49	21.370	41	29	16.823
17	48	21.254	42	28	16.563
18	48	21.134	43	27	16.983
19	47	21.011	44	26	15.983
20	46	20.868	45	25	15.694
21	45	20.737	46	24	15.397
22	44	20.600	47	24	15.091
23	44	20.460	48	23	14.776
24	43	20.315	49	22	14.492
25	42	20.147	50	21	14.156
26	41	19.933	51	21	13.810
27	40	19.833	52	20	13.499
28	39	19.668	53	19	13.180
29	39	19.476	54	18	12.802
30	38	19.300	55	18	12.462
31	37	19.119	56	17	12.114
32	36	18.908	57	16	11.806
33	35	18.713	58	16	11.439
34	34	18.513	59	15	11.063
35	34	18.279	60	14	10.730
36	33	18.065	61	14	10.390
37	32	17.817	62	13	10.043
38	31	17.589	63	13	9.658
39	30	17.351	64	12	9.323

Παρεμφερή Πίνακα είχε συντάξει ο De Witt.

Άθηναι, Δεκέμβριος 1969

Δ. Ν. Π.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I) ΗΜΕΔΑΠΗ

1. Κ. Α. Ἀθανασιάδου: Καθηγ. ΑΣΟ & ΕΕ «Στατιστική» 1964 - 1958, 1957 (τόμ. 3).
2. Τρ. Κεραμιδᾶ: Καθηγ. ΑΣΟ & ΕΕ «Στοιχεῖα Ἀσφαλιστικῶν Μαθηματικῶν»
3. Ι. Α. Κουτσογιάννη: Καθηγ. Α.Β.Σ. «ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ» 1949. Τεχνική τοῦ οἰκονομικοῦ βίου.
4. Π. Πέριδικα: Καθηγ. ΠΑΣΠΕ «Ἐγχειρίδιον Ἐμπορικοῦ Δικαίου» Τόμος 2ος Ἀθῆναι 1963.
5. Π. Στεριώτη: Καθηγ. ΑΣΟ & ΕΕ «Οἰκονομικά Μαθηματικά». Τόμος 1ος Μαθηματικά Πίστεως - 1962. «Οἰκονομικά Μαθηματικά». Τόμος 2ος - Ἀσφαλιστικά Μαθηματικά 1963.

II) ΑΛΛΟΔΑΠΗ

α) Διάφορα (Ἀσφαλιστικά καὶ Οἰκονομικά)

1. Cecil F.: «Statistical methods» New York - 1955.
2. D ö r f e l F.: «Wirtschaftslehre» 1931.
3. Ehrenberg V.: «Handwörterbuch der Staatswissenschaften».
4. «Game Theory»: I. Von Neuman — O. Morgenstern. «Theory of Games and economic behavior» 1944.
5. Galbraith: «The new Industrial state».
6. Leon P.: «Structural change and growth in capitalism» Baltimor. Μετάφρασις εἰς τὴν Ἀγγλικὴν τοῦ Ἰταλικοῦ (U.S.A.) 1967 πρωτογράφου τοῦ 1965.
7. Mowbray A. - Blanchard H.: «Insurance, It's theory and practice» 1961.
8. Masse M.: «Les coix economiques dans un mode aleatoire et la notion de l'esperance marginale».
9. Marbe: «Gleichformigkeit in der welt» München 1919.
10. Mills: «Statistical Methods».
11. Neuman J.: «First course of probability theory».
12. Poincare H.: «Calcul des probabilités».
13. Savage L.: «An Axiomatization of reasonable behavior in the face of uncertainty» 1952.
14. Sotke F. - Steinberd H.: «Versicherungsrechnung».
15. Wald A.: «Statistical decision functions» 1950.
16. Winter W.: «Marine Insurance, its principles and practice».

β) Στατιστικῆς καὶ λογισμοῦ τῶν πιθανοτήτων

1. Baumann H.: «Mathematische Grundlagen der statistischen Analyse» Lehrbrief 010, Dresden 1963.
2. Gramér M.: «Mathematical methods of statistics, Princeton 1946.

3. Gramér M. : «The elements of probability theory and some of its applications»
4. Daeves K. — Beckel A. : Grosszahl - Forschund und Häufigkeitsanalyse, Berlin 1948.
5. Gnedenko B. W. - Chintschin A. J. : Elementare Einführung in die Wahrscheinlickkeitsrechnung, 3 Aufl., Berlin 1961.
6. Hentschke E., H. Lorenz W. Hutschenreiter : Mathematisch - statistische Stichprobenkontrolle, System Zwinger, Broschüre der Kdt 1961
7. Kendall M. G. : The advanced theory of statistics, Bd I and II, London 1951 and 1952.
8. Kolmogorow A. N. : Sulla determinazione empirica di una legge di distribuzione, Giornale dell'Insituto Italiano degli Attuari (4) 1933.
9. Lustig H. - Pfanzagl J. Schmetterer L. : Moderne Kontrolle, Wien 1956.
10. Peanzagl J. : Allgemeine Methodenlehre der Statistik, Bd I und II, Berlin 1962.
11. Richter H. : Wahrscheinlichkeitstheorie, Berlin - Göttingen - Heidelberg 1956.
12. Schindowski E. - Schürz O. : Statistische Qualitätskontrolle, Kontrollkarten, Berlin 1959.
13. Schmetterer L. : Einführung in die mathematische Statistik, Wien 1956.
14. Siegel S. : Nonparametric statistics, New York 1956.
15. Smirnow N. W. - J.W. Duninbarkowski : Mathematische Statistik in der Technik, Berlin 1963.
16. Wald A. : Sequential analysis, London 1947.

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ	
ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΣ	11 - 52
I. Έννοιολογία τής ασφαλείας	11
II. Τυπολογία τής ασφαλείας	14
III. Ό κίνδυνος (RISK)	16
IV. Στάθμισις τοῦ κινδύνου	25
V. Οικονομική ἔψις τοῦ κινδύνου	32
VI. Πολιτική κατὰ τοῦ κινδύνου	41
ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ	
ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ	53 - 90
I. Πιθανότητες καὶ Οικονομική Τεχνική	53
II. Πιθανότητες καὶ ἀσφάλεια	57
III. Στατιστική διερεύνησις	62
IV. Λογισμὸς τῶν πιθανότητων	67
V. Θεωρητικαὶ καὶ Ἐμπειρικαὶ πιθανότητες	76
VI. Ἀποστολὴ τῶν Ἀσφαλιστικῶν μαθηματικῶν	81
ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ	
ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	91 - 128
I. Περιπτωσιολογία τής Ἀσφαλείας	91
II. Ἀσφαλιστικοὶ κλάδοι καὶ σημασία αὐτῶν	96
III. Ἱστορικὸν τής ασφαλείας	105
IV. Ἀπόψεις τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Φαινομένου	111
V. Ἀσφάλισις καὶ Δίκαιον	121
ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ	
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	129 - 166
A) Ἀσφάλισις καὶ Οἰκονομία	129
I. Ὁργανωτική σημασία τής ασφαλιστικῆς λειτουργίας	129
II. Νομικο-οικονομική θεώρησις τής ασφαλιστικῆς λειτουργίας	133
B) Ἡ ἀσφάλισις ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τής οἰκονομικῆς θεωρίας καὶ πολιτικῆς	138
III. Ἐνταξίς τής ασφαλίσεως εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον	138

IV. Ρόλος τῆς ἀσφαλίσεως εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον	143
V. Μέλλον τῆς ἀσφαλίσεως εἰς τὴν οἰκονομικὴν πραγματικότητα	147
Γ) Ἡ σπουδαιότης τῆς ἀσφαλίσεως διὰ τὴν σύγ- χρονον οἰκονομίαν.....	153
VI. Ἡ δυναμικὴ θέσις τῆς ἀσφαλίσεως ἐντὸς τῆς συγχρόνου οἰκονομίας	153
VII. Ἡ περιπτωσιολογικὴ μελέτη τῶν ἐκφάνσεων τῶν παραγόντων	158
ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ (ἀντὶ ἐπιλόγου)	167
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	175
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	181

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	7
Είσαγωγή	9
ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ	
ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΣ	
Κεφάλαιον Ι	
Η ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	11 - 13
1. Έννοια τής ασφαλείας	11
2. Όρισμός και φύσις τής ασφαλείας	12
Κεφάλαιον ΙΙ	
Η ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	14 - 16
1. Θεμελιώδη γνωρίσματα τής ασφαλείας	14
2. Κριτική - Συμπεράσματα	15
Κεφάλαιον ΙΙΙ	
Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ	16 - 25
1. Έννοια του κινδύνου	16
Α) Άβεβαιότητας και τυχαιότητας	
Β) Άποφάσεις οικονομικαί εντός άβεβαίου κόσμου	
Γ) Κριτική	
Δ) Τά κριτήρια Minimax	
Ε) Ή υποκειμενική πλευρά άβεβαιότητας και κινδύνου	
2. Φύσις του κινδύνου	21
3. Διχθάθμισις του κινδύνου	22
4. Ύπολογισμός και άξιόμετρησις του κινδύνου	23
5. Κίνδυνος και πίστις	25
Κεφάλαιον ΙV	
Η ΣΤΑΘΜΙΣΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	25 - 32
1. Τυχία γεγονότα	25
2. Ό Νόμος των μεγάλων άριθμών	26
Α) Μορφαί αύτου	
Β) Ή πρακτική όψις αύτου	
3. Έφαρμογαί του Νόμου των μεγάλων άριθμών	30
Α) Ή σταθερότης των μαζικών φαινομένων	
Β) Μεταβολή και μετάστασις των Τυχηρών	
Κεφάλαιον V	
Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΨΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	32 - 41
1. Έπιχειρηματικός κίνδυνος και έπιχειρηματική τόλμη	33

A) 'Ο πίναξ τοῦ R.K.W.	
B) Συμπεράσματα ἡμῶν	
2. Μορφαὶ ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου καὶ τόλμης	35
A) Διάκρισις καθ' ἡμετέραν ἄποψιν	
B) Διάκρισις κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς λογιστικῆς τοῦ κόστους	
Γ) 'Η λογιστικὴ καὶ κοστολογικὴ ἀνάλυσις καὶ ἀνάληψις κινδύνου	
3. Χρηματιστικὴ καὶ Ὑπολογιστικὴ βᾶσις τοῦ κινδύνου	38
4. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀσφαλιστικῆς θεωρίας καὶ τεχνικῆς	39
A) Ἐνδογενεῖς κίνδυνοι	
B) Ἐξωγενεῖς κίνδυνοι	
Γ) Ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι	

Κεφάλαιον VI

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	41 - 51
1. Πολιτικὴ κατὰ τοῦ κινδύνου τῆς ἐπιχειρήσεως	41
A) Μέτρα πρὸς ὑλοποίησιν τῆς πολιτικῆς	
B) Περιπτώσεις κινδύνου ἢ τόλμης	
2. Ἐτήσιοι προϋπολογισμοὶ καὶ μακροπρόθεσμα προγράμματα	43
3. Μακροπερίοδοι προϋπολογισμοὶ καὶ ἐτήσια προγράμματα	44
4. Ἐπίδρασις τοῦ κινδύνου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν (ὡς οἰκονομικῆς μονάδος) .	45
5. Συνθετικὴ ἐποπτεία τοῦ προβληματισμοῦ - καθ' ἡμᾶς	47
A) Ἀβεβαιότης καὶ κίνδυνος	
B) Τὸ στοιχεῖον τῆς μετρητότητος	
Γ) Πηγαὶ σφαλμάτων καὶ ζημιῶν	
Δ) Ὁ ἀσφαλιστὴς ὡς σύμβουλος	
E) Πολιτικὴ κατὰ τοῦ κινδύνου	

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ

'Η ἀναλογιστικὴ καὶ στατιστικο-μαθηματικὴ ἐποπτεία τῆς ἀσφαλίσεως

Κεφάλαιον I

ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΕΧΝΙΚΗ	53 - 57
1. Θεμελιώδεις ἀπόψεις τοῦ λογισμοῦ τῶν πιθανότητων	53
2. Κατανομαὶ καὶ εἶδη αὐτῶν	53
A) Κανονικὴ κατανομὴ	
B) Λογαριθμο-κανονικὴ κατανομὴ (Gibrat)	
Γ) Κατανομὴ τοῦ Pareto	
Δ) Ἐκθετικὴ κατανομὴ	
E) Κατανομὴ τοῦ Poisson	

Κεφάλαιον II

ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ	57 - 62
1. Ὅρισμός καὶ ἔννοια τῆς πιθανότητος	57

A) κατά τὸν H. Poincare	
B) κατά τὸν M. Kendall	
2. Ἀξιώματα τῆς πιθανότητος.....	59
3. Περιορισμὸς τῆς σχετικῆς συχνότητος	60
4. Τὸ αἴτημα τῆς ὁμοιομορφίας τοῦ κόσμου (συμπεράσματα ἡμῶν) .	61
Κεφάλαιον III	
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΙΣ	62 - 67
1. Γενικὰ περὶ συλλογισμοῦ	62
Ἐπαγωγικὸς καὶ ἀπαγωγικὸς συλλογισμὸς	
2. Παρατηρήσεις καὶ στατιστικὴ ἐπαγωγή.....	64
3. Ἐκτιμήσεις καὶ δοκιμασία τῶν ὑποθέσεων	64
Κεφάλαιον IV	
ΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΩΝ	67 - 76
1. Βασικαὶ ἔννοιαι	67
2. Πρόσθεσις πιθανότητων	71
3. Πολλαπλασιασμὸς πιθανότητων	71
4. Μέτρησης τῶν πιθανότητων	73
Τὸ διωνυμικὸν ἀνάπτυγμα τοῦ Newton - ἀνάλυσις τοῦ τύπου — παράδειγματα καὶ ἐφαρμογαί.	
Κεφάλαιον V	
ΘΕΩΡΗΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΑΙ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ	76 - 81
1. Ἡ διωνυμικὴ κατανομὴ	77
Τὸ πείραμα τοῦ Weldon	
Σύγκρισις ἐμπειρικῶν καὶ θεωρητικῶν πιθανότητων — τύπος διωνυ- μικῆς κατανομῆς — ἀνάλυσις καὶ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ — χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα.	
2. Ἡ κανονικὴ κατανομὴ	80
Ἀνάλυσις καὶ σημασία αὐτῆς — πίναξ συγκρίσεως κανονικῆς συχνότη- τος — γραφικὴ ἀπεικόνισις — κανονικὴ καμπύλη σφάλματος — ἱστο- ρικὸν αὐτῆς.	
Κεφάλαιον VI	
ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ	81 - 90
(ἀσφαλιστικὸς λογισμὸς)	
1. Ἡ σύνθετος ἔννοια τῶν ἀσφαλιστικῶν μαθηματικῶν	82
2. Ἡ μεθοδικὴ τῆς οἰκονομικῆς ἀναλύσεως καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις :	82
A) τοῦ λογισμοῦ τῶν πιθανότητων	
B) τῆς μαθηματικῆς στατιστικῆς	
Γ) τῶν ἀσφαλιστικῶν μαθηματικῶν	
3. Ἡ συνδυαστικὴ (Kombinatorik)	86
Παρατηρήσεις - τύποι τοῦ λογισμοῦ τῶν πιθανότητων καὶ τοῦ ἀσφα- λιστικοῦ λογισμοῦ	
4. Συμπεράσματα καὶ παρατηρήσεις ἡμῶν	88

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ
ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Κεφάλαιον Ι

ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	91 - 96
1. Ὑποκείμενον τῆς ἀσφαλείας	91
2. Ἀντικείμενον τῆς ἀσφαλείας	91
3. Κατάταξις καὶ ταξινόμησις τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀσφαλείας	91
Α) Δυαδικὴ θεώρησις	
Β) Πολλαπλῆ θεώρησις	
Γ) Διάκρισις εἰς τρεῖς ομάδας	
Δ) Κριτικὴ καὶ ἀπόψεις ἡμῶν	

Κεφάλαιον ΙΙ

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΩΝ	96 - 105
1. Διάκρισις μετὰ κριτικῆς καὶ συμπερασμάτων	96
Α) Κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν θεωρίαν καὶ πρακτικὴν	
Β) Κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴν θεωρίαν καὶ πρακτικὴν	
2. Συγκεφαλαίωσις ἡμετέρων ἀπόψεων	104

Κεφάλαιον ΙΙΙ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	105 - 111
1. Ἡ ἀσφάλεια διὰ μέσου τῶν αἰώνων	105
α) Κίνα β) Αἴγυπτος γ) Ἑλληνορωμαϊκὴ ἐποχὴ δ) Μεσαίων	
2. Ἡ ἱστορία κατὰ κλάδους ἀσφαλίσεως	107
3. Νεώτεροι χρόνοι	108
Ἡ ἀσφάλεια ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν οἰκονομικῶν δογμάτων	
4. Πιθανολόγησις μελλοντικῶν ἐξελίξεων	109
Α) Ἡ ἀσφάλις μεταφορῶν	
Β) Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια περὶ αὐτῆς	
Γ) Ἡ ἀσφάλις μεταφορῶν διὰ τοῦ κοσμικοῦ διαστήματος	

Κεφάλαιον ΙV

ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	111 - 121
Ἡ συνθετικὴ καθ' ἡμᾶς θεώρησις τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου ἐν τῷ συνόλῳ τῶν κυρίων ἐκφάνσεων αὐτοῦ.	
1. Σύνοψις τῆς Μαθηματικῆς πλευρᾶς	111
Κοινωνία κινδύνων — Ἀναλογισμὸς καὶ λειτουργία ἀσφαλίσεως.	
2. Σύνοψις τῆς Νομικῆς πλευρᾶς	112
Μορφολογικὸς καὶ λειτουργικὸς ὀρισμὸς τῆς ἀσφαλείας καθ' ἡμᾶς.	
Ἡ αἰτιώδης συνάφεια καθ' ἡμᾶς εἰς τὸ ἀσφαλιστικὸν δίκαιον.	
3. Σύνοψις τῆς κοινωνικῆς πλευρᾶς	113
Α) Κοινωνικὴ ἀσφάλις — Σχέσις αὐτῆς μετὰ τὴν ἰδιωτικὴν ἀσφάλισιν — Ἱστορικὴ ἐξέλιξις αὐτῆς — Παρατηρήσεις ἡμῶν.	
Β) Ἡ ἰδιωτικὴ ἀσφάλις καὶ ἡ κοινωνικὴ σημασία αὐτῆς.	

4. Σύνοψις τῆς ψυχολογικῆς πλευρᾶς 119
 Α) Ἀτομικὴ ψυχολογία
 Β) Κοινωνικὴ ἢ ὁμαδικὴ ψυχολογία
 Γ) Ψυχοστατιστικὴ

Κεφάλαιον V

ΑΣΦΑΛΙΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΝ 121 - 128

- Θεμελιώδεις τινες νομικαὶ ἐκφάνσεις τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φαινομένου
1. Εἰσαγωγή 121
2. Πρὸς ἐνοποίησιν τοῦ δικαίου τῆς ἰδιωτικῆς μετὰ τοῦ δικαίου τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως — Τὸ ἀξίωμα τῆς μαζικότητος — καθ' ἡμετέραν ἀποψιν 122
3. Ἐννοια καὶ φύσις τῆς ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως 123
 Καθ' ἡμετέραν γνώμην — Τὰ συμβαλλόμενα μέρη — οἱ ἀσφαλιστικοὶ πράκτορες.
4. Ἡ ἀσφαλιστικὴ σχέσις καὶ τὸ γενεσιουργὸν γεγονός 126
 Ἡ ἀσφαλιστικὴ σχέσις — Τὸ γενεσιουργὸν γεγονός — Σπουδαία χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Α'. ΜΕΡΟΣ — ΑΣΦΑΛΙΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Κεφάλαιον I

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ 129 - 133

1. Ἡ ὀργανωτικὴ σημασία τῆς ἀσφαλίσεως διὰ τὰς οικονομικὰς μονάδας . 129
 Α) Ἐπίδρασις τῆς ἀσφαλίσεως εἰς τὸν μηχανισμόν τῆς οἰκονομίας
 Β) Παραγωγικότης - Ἀποδοτικότης καὶ Οἰκονομικότης
 Γ) Συγκεφαλαιώσεις ἡμετέρων ἀπόψεων
2. Ἡ ὀργανωτικὴ σημασία τῆς ἀσφαλίσεως διὰ τὸ οἰκονομικὸν σύστημα . 131
 Α) Ἐλευθέρη ἀνταγωνιστικὴ οἰκονομία
 Β) Κοινωνικὴ ἀνταγωνιστικὴ οἰκονομία
 Γ) Συγκεντρωτικῶς σχεδιοποιημένη οἰκονομία

Κεφάλαιον II

ΝΟΜΙΚΟ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ 133 - 137

1. Γενικὴ θεώρησις 133
2. Ἡ ἔννοια τῆς αἰτιώδους συναφείας 134
3. Ἡ αἰτιώδης συνάφεια εἰς τὸ ἀσφαλιστικὸν δίκαιον 135

Β' ΜΕΡΟΣ — Η ΑΣΦΑΛΙΣΙΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΚΟΠΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Κεφάλαιον III

ΕΝΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΒΙΟΝ.... 138 - 142

1. Ἀσφάλεια καὶ Ἀσφάλισις 138

2.	Ἀντικυκλική πολιτική. (Ὡς ἔκφρασις τῆς ἡμετέρας θεωρίας τῶν ἀρμονικῶν σχέσεων ἀσφαλείας/οἰκονομίας)	139
	A) Ὁ οἰκονομικὸς κύκλος	
	B) Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν οἰκονομικῶν κινδύνων.	
3.	Τὸ προκεχωρημένον βιομηχανικὸν κράτος	141

Κεφάλαιον IV

ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΒΙΟΝ	143 - 147	
1.	Ἀσφαλιστικοὶ ὑπεροργανισμοὶ	143
2.	Ἡ τεχνοδομή	143
3.	Ἀνάλυσις τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου (καθ' ἡμᾶς)	144
	A) Ἡ παρούσα διαρχία εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ ἡ ἀσφάλις	
	B) Τὸ διμερὲς σύστημα πληρωμῶν (Bilateral)	
	Γ) Ἀσφαλιστικὴ δικλείς - Αἱ πολυμερεῖς συναλλαγαι	

Κεφάλαιον V

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	147 - 152	
1.	Νέοι ὀρίζοντες διὰ τὴν ἰδιωτικὴν ἀσφάλισιν	147
2.	Διαπιστώσεις ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως	149
	A) Αἱ γνώμαι τοῦ οἰκονομολόγου Α. Ταζι.	
	B) Οἱ δικαιολογημένοι φόβοι	
3.	Τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἡ ἀσφάλις (καθ' ἡμετέραν ἀποψιν)	150
	A) Ἀσφάλις κατὰ πολιτικῶν κινδύνων	
	B) Οἰκονομικαὶ διακυμάνσεις καὶ ἀντικυκλικὴ πολιτικὴ	
	Γ) Συγκεφαλαίωσις ἀπόψεων ἡμῶν	

Γ'. ΜΕΡΟΣ — ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ

Κεφάλαιον VI

Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	153 - 158	
1.	Βασικοὶ παράγοντες τῆς σπουδαιότητος τῆς ἀσφαλίσεως	153
	A) Πολυπλοκότης συναλλαγῶν	
	B) Ὑπερκρατικὰ συγκροτήματα	
	Γ) Τεχνολογικὴ πρόοδος	
	Δ) Δημογραφικὴ ἔκρηξις	
2.	Ἡ πολλαπλασιαστικὴ ἐπίδρασις τῶν παραγόντων	156

Κεφάλαιον VII

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΕΚΦΑΝΣΕΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ	158 - 166	
1.	Διαθρωτικαὶ μεταβολαὶ καὶ αὐξήσις τῆς οἰκονομίας	158
2.	Ἡ πολιτικὴ τῶν μικρῶν βημάτων	160

3.	Τὸ φαινόμενον τοῦ πληθωρισμοῦ	161
	Α) Ὁ πληθωρισμὸς εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν	
	Β) Αἷτια καὶ ἔλεγχος τοῦ πληθωρισμοῦ (καθ' ἡμετέραν ἀποψιν)	
4.	Διαπιστώσεις ἡμῶν ἀπὸ τὴν περιπτωσιολογικὴν μελέτην	164
	Α) Συνέπειαι τῶν τιμολογιακῶν διαταραχῶν	
	Β) Συμπεράσματα	
ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ (ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ)		167 - 173
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΝ ΟΨΕΙ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ Ε.Ο.Κ.		
1.	Ἡ σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν Ε.Ο.Κ.	167
2.	Τὸ νόημα τῆς συνδέσεως	167
3.	Ἡ σύμμετρος ἀνάπτυξις τοῦ τομέως τῆς τριτογενοῦς παραγωγῆς .	169
4.	Τὸ ἄρθρον 61 τῆς συνθήκης τῆς Ρώμης	170
5.	Τὸ μέλλον τῆς ἰδιωτικῆς ἀσφαλίσεως μετὰ τὴν ἔνταξιν	172
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ		175 - 180
Αἱ σπουδαιότεραι πραγματοποιηθεῖσαι μελέται ἐπὶ θεμάτων τοκοχρεω- λυσίου καὶ ἀσφαλειῶν.		
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		181 - 182
1.	ΗΜΕΔΑΠΗ	
2.	ΑΛΛΟΔΑΠΗ	
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ		
	Συγκεντρωτικὸς πίναξ περιεχομένων	183 - 184
	Ἀναλυτικὸς πίναξ περιεχομένων	185 - 191